

Tempus

Mediu de afaceri

Interfața 4

Universitate

Interfața 2

Personal academic

Interfața 3

Studenți

Guvern

Interfața 1

Autonomia universitară instituțională în Republica Moldova

Romeo V. ȚURCAN, Larisa BUGAIAN

Tempus

Autonomia universitară instituțională în Republica Moldova

Editori: Romeo V. ȚURCAN, Larisa BUGAIAN

Acest proiect a fost finanțat cu sprijinul Comisiei Europene. Această publicație (comunicare) reflectă numai punctul de vedere al autorului și Comisia nu este responsabilă pentru eventuala utilizare a informațiilor pe care le conține.

Autonomia instituțională universitară în Republica Moldova

EDITORI: Romeo V. ȚURCAN, Larisa BUGAIAN

www.euniam.aau.dk

CZU 378.4(478)

A 93

Autonomia instituțională universitară în Republica Moldova

Acest proiect a fost finanțat cu sprijinul Comisiei Europene.
Această publicație (comunicare) reflectă numai punctul de vedere
al autorului și Comisia nu este responsabilă pentru eventuala utilizare
a informațiilor pe care le conține.

EDITORI: Romeo V. ȚURCAN, Larisa BUGAIAN

Autonomia instituțională universitară în Republica Moldova / ed.: Romeo
V. Țurcan, Larisa Bugaian. – Chișinău: Cuvîntul-ABC, 2014 (F.E.-P. „Tipografia
Centrală”). – 216 p.

Apare cu sprijinul financiar al Comisiei Europene. – 300 ex.

ISBN 978-9975-4496-9-4.

378.4(478)

A 93

ISBN 978-9975-4496-9-4.

Cuvânt-înainte

Acest raport conține patru studii de evaluare a stării actuale privind autonomia instituțională universitară din Republica Moldova. Autonomia instituțională universitară este compusă din patru tipuri de autonomie: *organizațională, financiară, a resurselor umane și academică*, precum și din cinci interfețe ce caracterizează punctele interne și cele externe de interacțiune între universitățile moderne și părțile interesate principale: *guvern – universitate; management universitar – personal academic; personal academic – studenți; universitate – medii de afaceri; universitate – internaționalizare*. Acest raport analizează de asemenea contextul și structura învățământului superior, precum și sistemul de învățământ din Republica Moldova în general.

În legătură cu studiile de evaluare menționate, echipa Proiectului EUniAM a elaborat o metodologie de cercetare utilizată de către echipele grupului de lucru pentru colectarea și analiza datelor. Au fost colectate și analizate date sub forma legilor ce reglementează, în mod direct sau indirect, sistemul de învățământ superior din Republica Moldova, hotărârilor guvernului și ministerelor, documentelor universităților și structurilor sale organizatorice, precum și rapoartelor din domeniul învățământului. În total au fost analizate 144 de documente cu un volum de aproximativ 8000 de pagini.

Aceste studii de evaluare contribuie în mod direct la realizarea obiectivului stabilit în cel de-al doilea pachet de lucru al Proiectului. În același timp, studiile în cauză contribuie la elaborarea pachetelor de lucru trei și patru ale Proiectului. Metodologia elaborată va fi utilă echipelor de lucru la colectarea și analizarea datelor pentru analiza de referință din cadrul pachetului trei. Datele și informația din aceste studii de evaluare vor fi ulterior comparate și analizate de către echipele Proiectului în cadrul pachetului de lucru patru, obiectivul principal al căruia este formularea propunerilor legislative privind autonomia universitară în Republica Moldova.

Studiile de evaluare au fost realizate de către echipele grupului de lucru EUniAM în 2013 și au fost prezentate în 2014. Ele au fost inițiate în perioada când Guvernul Republicii Moldova a făcut modificări la capitolul autonomiei financiare a universităților, fapt care le-a permis acestora, printre altele, să-și deschidă conturi în bănci conform propriei alegeri, precum și să păstreze și să transfere soldul pentru următoarea perioadă (an) de raportare. În același timp, Ministerul Educației, împreună cu comunitatea învățământului superior, a început lucrul asupra Codului educației. Deși în perioada indicată datele erau variabile, echipele grupului de lucru au făcut tot posibilul pentru a ține cont de schimbările respective în procesul desfășurării studiilor de evaluare.

În perioada sus-menționată, datele și informația din aceste studii de evaluare au impulsionat într-o măsură importantă, direct și/sau indirect, discuțiile cu privire la legislația în domeniul autonomiei instituționale universitare din Republica Moldova. Concluziile preliminare ale studiilor de evaluare au fost prezentate la Conferința internațională „În căutarea (re)definirii autonomiei universitare”, organizată în cadrul Proiectului EUniAM. În același timp, aceste rezultate au avut impact pozitiv asupra contextului noului Cod al educației.

Editorii

CUPRINS

Cuvânt-înainte	3
Lista tabelelor, figurilor și anexelor	9
1. Evaluarea situației curente privind autonomia instituțională universitară în Republica Moldova (R.V. Țurcan; L. Bugaian; V. Gulieva)	
1.1. Introducere	11
1.2. Poziționarea studiilor de evaluare în cadrul Proiectului EUniAM	11
1.3. Metodologia elaborării Proiectului.....	13
1.3.1. O viziune de ansamblu asupra autonomiei instituționale a universităților	13
1.3.2. Instrumentul de colectare a datelor	15
1.3.3. Analiza datelor	16
1.3.4. Studii de evaluare.....	17
1.4. Învățământul superior în Republica Moldova	17
1.4.1. Contextul învățământului superior.....	17
1.4.2. Structura sectorului învățământ superior	19
1.4.3. Sistemul educațional	21
1.5. Rezumate ale studiilor de evaluare.....	24
1.5.1. Autonomia organizațională	24
1.5.2. Autonomia financiară.....	25
1.5.3. Autonomia resurselor umane	27
1.5.4. Autonomia academică.....	28
1.6. Diseminarea rezultatelor și impactul acestora	29
1.7. Concluzii și constatări.....	30
Referințe bibliografice	30
Anexe	32
2. Evaluarea situației curente privind autonomia organizațională (M. Revenco; A. Niculiță; V. Vrancean; N. Puțuntean)	
2.1. Introducere	33
2.2. Metodologie	36
2.3. Înțelegerea autonomiei organizaționale	42

2.3.1. Aplicarea guvernării universității.....	42
2.3.2. Aplicarea managementului universității	43
2.3.3. Procedura de selectare a conducerii executive.....	44
2.3.4. Criterii de selectare a conducerii executive	46
2.3.5. Termenul mandatului conducerii executive	46
2.3.6. Procedura de concediere a conducerii executive	46
2.3.7. Capacitatea de a decide cu privire la structurile academice	46
2.3.8. Capacitatea de a crea entități juridice	47
2.4. Interfețele autonomiei organizaționale și autonomiei instituționale	47
2.4.1. Interfața <i>guvern – universitate</i>	47
2.4.2. Interfața <i>management universitar – personal academic</i>	49
2.4.3. Interfața <i>personal academic – studenți</i>	51
2.4.4. Interfața <i>universitate – mediu de afaceri</i>	51
2.4.5. Interfața <i>universitate – internaționalizare</i>	52
2.4.6. Concluzii.....	53
2.5. Concluzii și pașii următori	53
Referințe bibliografice	55
Anexe.....	57
3. Evaluarea situației curente privind autonomia financiară (A. Cotelnic; N. Chistruga; S. Gîrlea; N. Guțu; S. Lupașco; E. Plămădeală; S. Cebotari; T. Gaugaș)	
3.1. Introducere	66
3.2. Metodologie	68
3.3. Înțelegerea autonomiei financiare	73
3.3.1. Modalități de finanțare a învățământului superior în Republica Moldova	74
3.3.2. Metodologia de alocare a resurselor financiare	76
3.3.3. Surse de finanțare private și monitorizarea acestora.....	76
3.3.4. Autonomia universităților în stabilirea taxelor pentru studii	77
3.3.5. Raportarea fondurilor neutilizate de la un an la altul.....	78
3.3.6. Capacitatea universităților de a fi proprietar al imobilului	78
3.3.7. Concluzii.....	78
3.4. Interfețele autonomiei financiare și autonomiei instituționale	78
3.4.1. Interfața <i>guvern – universitate</i>	79
3.4.2. Interfața <i>management universitar – personal academic</i>	88
3.4.3. Interfața <i>personal academic – studenți</i>	90

3.4.4. Interfața <i>universitate – mediu de afaceri</i>	92
3.4.5. Interfața <i>universitate – internaționalizare</i>	94
3.4.6. Concluzii	96
3.5. Concluzie și pașii următori	97
Referințe bibliografice	97
Anexe	100
4. Evaluarea situației curente privind autonomia resurselor umane (O. Cernetchi; D. Pojar; T. Novac; N. Mogoreanu; A. Muravski-Lişman; N. Sadovei; A. Teacă; T. Sava; A. Lazăr; M. Cara; E. Babara)	
4.1. Introducere	107
4.2. Metodologie	111
4.3. Înțelegerea autonomiei universitare în domeniul personalului	117
4.3.1. Libertatea universităților de a decide asupra procedurilor de recrutare.....	117
4.3.2. Libertatea de a decide asupra promovării salariaților	121
4.3.3. Libertatea de a decide asupra normării muncii	122
4.3.4. Libertatea de a decide asupra sistemului de salarizare	123
4.3.5. Libertatea de a decide asupra modalității de încetare a contractelor individuale de muncă	125
4.3.6. Concluzii	127
4.4. Interfețele autonomiei organizaționale și autonomiei instituționale	128
4.4.1. Interfața <i>guvern – universitate</i>	128
4.4.2. Interfața <i>management universitar – personal academic</i>	131
4.4.3. Interfața <i>personal academic – studenți</i>	134
4.4.4. Interfața <i>universitate – mediu de afaceri</i>	135
4.4.5. Interfața <i>universitate – internaționalizare</i>	138
4.4.6. Concluzii	141
4.5. Concluzii și pașii următori	143
Referințe bibliografice	144
Anexe	146
5. Evaluarea situației curente privind autonomia academică în Republica Moldova (P. Todos; <u>E. Zacon</u> ; A. Solcan; Al. Balanici; A. Chiciuc; L. Șaptefrați; C. Negara; V. Prițcan; S. Guvir)	
5.1. Introducere	150
5.2. Metodologie	152

5.3. Înțelegerea autonomiei academice	167
5.3.1. Introducere	167
5.3.2. Criteriul 1. Stabilirea specializărilor / programelor de studii	167
5.3.3. Criteriul 2. Admiterea la studii	170
5.3.4. Criteriul 3. Recunoașterea studiilor	171
5.3.5. Criteriul 4. Asigurarea calității, acreditarea programelor de studii.....	173
5.3.6. Criteriul 5. Cadrul Național al Calificărilor (CNC)	176
5.3.7. Criteriul 6. Angajarea în câmpul muncii.....	177
5.3.8. Criteriul 7. Conținutul și realizarea programelor de studii, organizarea procesului de studii.....	178
5.3.9. Criteriul 8. Sarcina cadrelor didactice	180
5.3.10. Criteriul 9. Cercetarea științifică universitară (organizare).....	181
5.3.11. Criteriul 10. Doctoratul	183
5.3.12. Concluzii	184
5.4. Interfețele autonomiei academice și autonomiei instituționale	186
5.4.1. Interfața <i>guvern – universitate</i>	186
5.4.2. Interfața <i>management universitar – personal academic</i>	189
5.4.3. Interfața <i>personal academic – studenți</i>	189
5.4.4. Interfața <i>universitate – mediu de afaceri</i>	190
5.4.5. Interfața <i>universitate – internaționalizare</i>	191
5.4.6. Concluzii	194
5.5. Concluzii și pașii următori	196
Referințe bibliografice	197
Anexe	200

Lista tabelelor, figurilor și anexelor

Tabelul 1.1. Echipele grupului de lucru
Tabelul 1.2. Echipa de experți interni și externi
Tabelul 1.3. Tipologia autonomiei instituționale universitare
Tabelul 1.4. Evaluarea autonomiei organizaționale – exemplu
Tabelul 1.5. Relația dintre autonomia organizațională și interfețele universitare – exemplu
Tabelul 1.6. Învățământul superior în Republica Moldova, 2008-2013
Tabelul 2.1. Înțelegerea autonomiei organizaționale în Republica Moldova
Tabelul 2.2. Relația dintre autonomia organizațională și interfețele universitare
Tabelul 3.1. Înțelegerea autonomiei financiare în Republica Moldova
Tabelul 3.2. Relația dintre autonomia financiară și interfețele universitare
Tabelul 3.3. Costul mediu anual per student, anul 2012, lei
Tabelul 4.1. Înțelegerea autonomiei organizaționale în Republica Moldova
(resursele umane)
Tabelul 4.2. Relația dintre autonomia de personal și interfețele universitare
Tabelul 4.3. Repartizarea timpului de lucru pentru personalul didactic
Tabelul 5.1. Înțelegerea autonomiei academice în Republica Moldova
Tabelul 5.2. Relația dintre autonomia academică și interfețele universitare

Figura 1.1. Cadrul autonomiei instituționale universitare
Figura 1.2. Structura sectorului învățământului superior și al cercetării
din Republica Moldova (2014)
Figura 1.3. Sistemul educațional din Republica Moldova (2014)
Figura 3.1. Ponderea fondurilor bugetare și a mijloacelor speciale din totalul cheltuielilor
instituțiilor de învățământ superior în 2012
Figura 3.2. Evoluția ponderii fondurilor bugetare în totalul cheltuielilor instituțiilor de
învățământ superior de stat
Figura 3.3. Indicatori cu referire la învățământul superior public și cel privat în anul
de studii 2011/2012, %

Anexa 1.1. Șablon de colectare a datelor
Anexa 2.1. Surse de date
Anexa 2.2. Metoda de colectare a datelor – autonomia organizațională
Anexa 3.1. Surse de date
Anexa 3.2. Metoda de colectare a datelor – autonomia financiară
Anexa 4.1. Surse de date
Anexa 4.2. Metoda de colectare a datelor – autonomia resurselor umane
Anexa 5.1. Surse de date
Anexa 5.2. Metoda de colectare a datelor – autonomia academică

1. EVALUAREA SITUAȚIEI CURENTE PRIVIND AUTONOMIA INSTITUȚIONALĂ UNIVERSITARĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

1.1. Introducere

Acest raport familiarizează cititorul cu cele patru studii elaborate de grupul de lucru EUniAM cu privire la situația actuală din domeniul autonomiei universitare din Republica Moldova (denumite în continuare *studii de evaluare*). De la bun început, raportul plasează studiile de evaluare în cadrul portofoliului Proiectului EUniAM, astfel încât cititorul să poată vedea modul prin care aceste studii sunt legate cu alte activități ale Proiectului, precum și cu cadrul dezvoltării autonomiei universitare din Republica Moldova. În continuare este prezentată metodologia care a fost elaborată și utilizată pentru colectarea și analiza datelor, urmată de o prezentare în ansamblu a cadrului general, structurii și sistemului învățământului superior din Republica Moldova. Urmează apoi rezumatele studiilor de evaluare și o discuție care încheie acest raport consolidat.

1.2. Poziționarea studiilor de evaluare în cadrul Proiectului EUniAM

Studiile de evaluare se numără printre rezultatele celui de-al doilea pachet de lucru (WP2) din cadrul Proiectului EUniAM (www.euniam.aau.dk/work-packages/wp2). În scopul punerii în aplicare a WP2, a fost creat un grup de lucru, constituit din 4 echipe – reprezentanți ai universităților partenere (tabelul 1); în fiecare echipă au fost desemnați conducătorul, traducătorul/interpretul și persoana care a elaborat proiectul studiului respectiv (ulterior, această persoană a devenit membru al conducerii grupului de lucru).

Contribuind în mod direct la scopul WP2, care a constat în evaluarea critică a situației actuale din domeniul autonomiei universitare în Republica Moldova, studiile efectuate în cadrul WP2 au beneficiat de rezultatele obținute și, de asemenea, au contribuit la pachetul WP3 al Proiectului. Scopul acestuia a fost de a cunoaște în profunzime și de a evalua autonomia universitară în Uniunea Europeană, precum și de a efectua o analiză comparativă a autonomiei universitare în țările partenere ale Proiectului (www.euniam.aau.dk/work-packages/wp3). Implementarea WP2 și WP3 a început aproape în același timp. WP3 s-a început cu vizite de studiu în țările UE partenere în Proiect – 5 în total. Majoritatea membrilor grupului de lucru (tabelul 1) au participat la aceste vizite alături de rectori și reprezentanți ai Ministerului Educației, Ministerului Finanțelor, studenți, reprezentanți ai sindicatelor și comunității de afaceri. În timpul acestor vizite, grupul de lucru a avut ocazia să cunoască și să înțeleagă mai multe despre autonomia universitară și, în cele din urmă, să aplice aceste cunoștințe în procesul de evaluare a autonomiei universitare în Republica Moldova, de exemplu, prin identificarea și definirea mai reușită a domeniilor specifice și a problemelor aferente fiecărui tip de autonomie universitară din Republica Moldova.

Scopul celei de a doua părți a WP3 a fost efectuarea unei analize comparative privind autonomia universitară în țările UE partenere în Proiect. Această analiză comparativă a fost realizată de echipa de conducere a grupului de lucru, care de asemenea a participat la vizitele de studiu planificate în WP3. În scopul efectuării analizei comparative, echipa de conducere a grupului de lucru a vizitat țările UE partenere în Proiect și a colectat date esențiale în baza unei metodologii specifice. Cunoștințele și experiența acumulate în timpul acestor vizite de evaluare comparativă i-au permis echipei de conducere a grupului de lucru să revizuiască și să îmbunătățească calitatea studiilor de evaluare.

Tabelul 1.1. *Echipele grupului de lucru*

Echipa	Persoana, organizația	Comentarii
Autonomia organizațională	<u>Mihail Revenco</u> , USM Vasile Vrancean, UASM Angela Niculiță, USM Nina Puțuntean, UASM	Conducătorul echipei A elaborat proiectul studiului Interpret
Autonomia financiară	Ala Cotelnic, ASEM Natalia Chistruga, UTM Svetlana Gîrlea, UTM Nadejda Guțu, ASEM Svetlana Lupașco, USMF Emilia Plămădeală, UASM Svetlana Cebotari, USM Tatiana Gaugaș, ASEM Tatiana Lucinschi, UTM	Conducătorul echipei. A elaborat proiectul studiului Interpret
Autonomia resurselor umane	Olga Cernețchi, USMF Nicolai Mogoreanu, UTM Aliona Muravschi-Lișman, USM Nicolai Sadovei, USM Aliona Teacă, ASEM Tatiana Novac, USMF Turita Sava, ASEM Angela Lazăr, US Cahul Daniela Pojar, US Bălți Maria Cara, US Comrat Elena Babara, USMF	Conducătorul echipei A elaborat proiectul studiului Interpret
Autonomia academică	Petru Todos, UTM <u>Eugeniu Zacon</u> , UASM Angela Solcan, ASEM Alexandru Balanici, US Bălți Andrei Chiciuc, UTM Lilian Șaptefrați, USMF Corina Negara, US Bălți Valentina Pritcan, US Bălți Stela Guvir, UTM	Conducătorul echipei. A elaborat proiectul studiului Interpret

Notă. ASEM: Academia de Studii Economice din Moldova; US Comrat: Universitatea de Stat din Comrat; UASM: Universitatea Agrară de Stat din Moldova; US Bălți: Universitatea de Stat “Alecu Russo” din Bălți; US Cahul: Universitatea de Stat “Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul; USM: Universitatea de Stat din Moldova; USMF: Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie “Nicolae Testemițanu”; UTM: Universitatea Tehnică a Moldovei.

Iterația de mai sus este reflectată în procesul de prezentare a primelor variante ale rapoartelor conform WP2 în 2013, care au fost ulterior revizuite în primăvara anului 2014, versiunile finale ale rapoartelor fiind prezentate la începutul verii 2014. Pe parcursul acestui proces (în 2013) au fost solicitate opiniile (feedbackul) experților interni și externi ai Proiectului (tabelul 1.2) cu privire la primele schițe ale studiilor de evaluare, care apoi au fost incluse în versiunile revizuite.

Tabelul 1.2. *Echipa de experți interni și externi*

Experți	Organizația	Țara
interni: Victor Kordas	Universitatea Tehnică Regală	Suedia
Marin Marinov	Universitatea din Gloucestershire	Marea Britanie
Birute Mikulskiene	Universitatea „Mykolas Romeris”	Lituania
Stefan-Gheorghe Pentiuc	Universitatea „Stefan cel Mare” din Suceava	România
Olav J. Sorensen	Universitatea din Aalborg	Danemarca
Nadejda Velisco	Ministerul Educației	Moldova
externi: Mihail Popescu	Universitatea „Politehnica” București	România
John Reilly	Universitatea din Kent	Marea Britanie

1.3. Metodologia elaborării Proiectului

1.3.1. O viziune de ansamblu asupra autonomiei instituționale a universităților

În scopul evaluării situației existente privind autonomia universitară din Republica Moldova, a fost elaborată o metodologie de cercetare. Un punct de plecare în acest proces a fost cadrul autonomiei instituționale elaborat la începutul Proiectului (figura 1). Suplimentar la cele 4 tipuri de autonomie definite prin Declarația de la Lisabona, am adăugat cinci interfețe ce caracterizează punctele externe și cele interne de interacțiune dintre universitățile moderne și părțile interesate principale. Aceste interfețe sunt: *guvern – universitate*; *management universitar – personal academic*; *personal academic – studenți*; *universitate – mediu de afaceri*; *universitate – internaționalizare*.

Interfața **guvern – universitate** vizează, printre altele, politicile de stat în domeniul învățământului superior; rolul administrației de stat centrale și regionale în emiterea reglementărilor pentru structurile de conducere ale universităților; conducere versus administrație – dacă structurile de conducere sunt adecvate scopului, eficiente, respon-

sabile (față de cine); susținerea instituțiilor de învățământ superior; necesitatea și rolul acreditării; modele de finanțare a cercetărilor și a predării; răspunderea și responsabilitatea publică; implicații privind misiunea universității; conștientizarea interfeței versus realizarea interfeței.

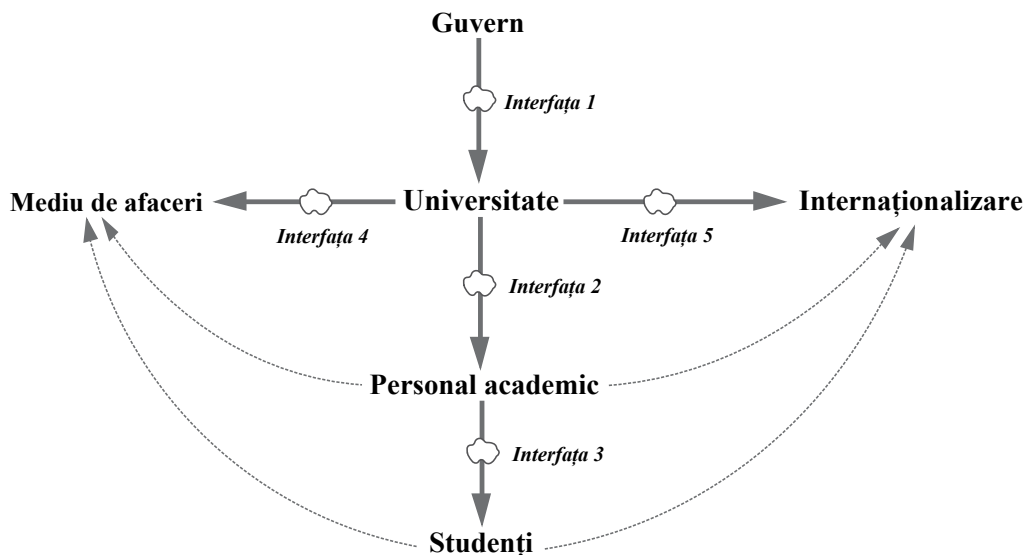

Figura 1.1. Cadrul autonomiei instituționale universitare

Interfața **management universitar – personal academic** vizează, printre altele, modelele de guvernare și management într-o universitate modernă; delimitarea competențelor în luarea deciziilor la nivel strategic și operațional; implicațiile organizatorice de sus în jos, de jos în sus sau în paralel; mecanismele de stimulare și de evaluare; politicile de numire și promovare externe vs. politicile interne; mobilitatea cadrelor; cercetarea, predarea și contribuția prestată comunității vs. misiunea universității; conștientizarea interfeței vs. realizarea interfeței; răspunderea și responsabilitatea publică.

Interfața **personal academic – studenți** vizează, printre altele, rolul studenților în guvernarea și managementul universității, precum și în procesele de predare și de cercetare; cadrele universitare în calitate de profesori vs. cadrele universitare în calitate de mentori; schimbarea concepției cu privire la studenți; modelele pentru admiterea studenților (de exemplu, legate de politicile de stat generale în domeniul învățământului superior); modelele de evaluare a studenților; mobilitatea studenților; însușirea bazată pe rezolvarea problemelor; conștientizarea interfeței vs. realizarea interfeței; răspunderea și responsabilitatea publică.

Interfața **universitate – mediu de afaceri** vizează, printre altele, rolul întreprinderilor în conducerea și administrarea universității, precum și în procesele de predare și de cercetare; modelele de transfer de cunoștințe (de exemplu, în domeniul finanțării, proprietății, creației intelectuale, drepturilor asupra proprietății intelectuale) și de schimb de cunoștințe (de exemplu, programe de schimb pentru angajați, stagii pentru studenți, promovarea antreprenoriatului); dezvoltarea carierei și inovării; învățarea pe tot parcursul vieții; conștientizarea interfeței vs. realizarea interfeței; răspunderea și responsabilitatea publică.

Interfața **universitate – internaționalizare** vizează, printre altele, politicile de internaționalizare universitară; strategiile universitare cu privire la internaționalizare; mo-

bilitatea cadrelor universitare și a studenților; modurile și modelele de internaționalizare din interior și din exterior; acreditarea legată de procesul de internaționalizare; compatibilitatea internaționalizării cu autonomia universitară; internaționalizarea și misiunea universității; conștientizarea interfeței vs. realizarea interfeței; răspunderea și responsabilitatea publică.

Prin integrarea celor 4 tipuri de autonomie universitară și celor 5 interfețe universitare, am ajuns la o viziune de ansamblu asupra autonomiei instituționale a universităților, care a constituit baza metodologiei noastre de cercetare (tabelul 1.3). După cum se poate observa din tabel, acest cadru definește 20 de tipuri de autonomie instituțională. Acest punct de vedere de ansamblu asupra autonomiei instituționale a universităților se bazează pe relația iterativă dintre tipurile de autonomie și interfețe, fără opinii preconceptionale privind relațiile de cauzalitate și de efecte.

Tabelul 1.3. *Tipologia autonomiei instituționale universitare*

	Autonomia organizațională	Autonomia financiară	Autonomia resurselor umane	Autonomia academică
Interfața I Guvern – universitate				
Interfața II Management universitar – personal academic				
Interfața III Personal academic – studenți				
Interfața IV Universitate – mediu de afaceri				
Interfața V Universitate – internaționalizare				

1.3.2. Instrumentul de colectare a datelor

Având la bază cadrul metodologic de mai sus, a fost elaborat un șablon de colectare a datelor (anexa 1 din raport), iar experții interni și externi ai Proiectului au contribuit la elaborarea unui instrument detaliat pentru colectarea datelor. Pentru fiecare tip de autonomie instituțională, experții interni și externi au identificat un șir de întrebări / probleme,

în opinia lor, critice pentru înțelegerea sau cunoașterea unui anumit tip de autonomie instituțională (20 în total). Ca în orice exercițiu de tip brainstorming, nici în acesta nu există o limită a numărului și a tipului de întrebări/aspecte care trebuie incluse în fiecare compartiment al tabelului 1.3. – astfel experții au fost rugați să includă cât mai multe întrebări/probleme considerate necesare și/sau relevante. La formularea întrebărilor/problemele potențiale experților de asemenea li s-a cerut să ia în considerație profunzimea și amploarea fiecărei întrebări/probleme, specificul (mai degrabă generalitatea) întrebărilor/problemelor, precum și să indice posibilele surse de date aferente.

Primind rezultatele de la experți, echipa de management a Proiectului a creat instrumente generice de colectare a datelor pentru fiecare tip de autonomie, instrumente utilizate de către echipele grupului de lucru pentru colectarea datelor. Aceste instrumente sunt disponibile în anexele 2 din rapoartele de evaluare. Echipele grupului de lucru au revizuit și au analizat peste 250 de documente; lista informației revizuite este prezentată în anexele 1 din rapoartele de evaluare. Versiunile electronice ale materialelor analizate în anexele 1 sunt disponibile la cerere pe rețeaua intranet a Proiectului: <http://euniam-moodle.samf.aau.dk/>.

1.3.3. Analiza datelor

Pentru a facilita analiza datelor, au fost elaborate șabloane pentru analiză (tabelele 4 și 5 din raport). În primul rând, echipele grupului de lucru au analizat documentele identificate ca *externe* (guvernamentale și ministeriale) și ca *interne* (universitare) (a se vedea anexele 1 din rapoartele de evaluare), în scopul separării proprietăților și indicatorilor de autonomie universitară încorporate în mod explicit și implicit în aceste documente. În această analiză de caz (tabelul 1.4), echipele s-au bazat pe proprietățile și indicatorii unui tip de autonomie universitară conform definiției din proiectul metodologiei generice. Lista de proprietăți și indicatori a fost extinsă printr-un exercițiu de tip brainstorming. De exemplu, echipele au trebuit să introducă în coloana 1 toate datele obținute din diferite documente și exerciții brainstorming, legate de autonomia organizațională; în cazul proprietății/indicatorului asupra căruia planau îndoeli, echipelor li s-a cerut să-l introducă în tabel și în coloana cu comentarii/descriere, să argumenteze de ce în opinia lor acesta aparține autonomiei organizaționale.

Tabelul 1.4. *Evaluarea autonomiei organizaționale – exemplu*

Proprietăți/Indicatori	Sursă (denumirea sursei și citatul)	Comentarii/Descriere
Realizarea conducerii universitare		Fie că nu există sau dacă există, nu oferă separarea puterii; acest punct ar putea fi introdus ulterior în tabelul 3, fiind extins sub aspectul relației și impactului posibil.

Următorul pas după înțelegerea modului în care un tip de autonomie universitară se manifestă și este reglementat în Republica Moldova (în exemplul de mai sus este abordată autonomia organizațională), a fost efectuarea unei analize transversale de caz, adică analiza relației reciproce pe care un tip de autonomie (de exemplu, autonomia organizațională) ar putea să o aibă cu cinci interfețe din cadrul autonomiei instituționale a universităților; un exemplu de relație posibilă și impactul respectiv sunt prezentate în tabelul 1.5.

Tabelul 1.5. *Relația dintre autonomia organizațională și interfețele universitare – exemplu*

Interfață	Relația (incl., citatul)	Impact
Guvern – universitate	Legea cu privire la învățământul superior reglementează: administrarea universității (detalii)	Nu există separarea puterilor; probleme cu răspunderea, conflict de interese etc.

1.3.4. Studii de evaluare

Având la bază metodologia de mai sus, precum și instrumentele de colectare și de analiză a datelor, echipele grupului de lucru au întocmit patru studii de evaluare (capitolele 2-5). Rezumatele acestor studii de evaluare sunt prezentate în pct. 1.5, p. 24-29; versiunile complete ale studiilor sunt disponibile pe site-ul Proiectului: www.euniam.aau.dk.

1.4. Învățământul superior în Republica Moldova

1.4.1. Contextul învățământului superior

Republica Moldova este situată între România și Ucraina, având o populație de aproximativ trei milioane și jumătate de oameni. După recesiunea din 2008-2009, Republica Moldova a avut o creștere a PIB-ului său de aproximativ 35% (creștere anuală constantă de aproximativ 6,4-6,9%) și a atins în 2013 o valoare a PIB-ului de € 5,972 mil., comparativ cu € 3,892 mil. în 2009 (tabelul 1.6). Creșterea totală a PIB-ului a fost însoțită de o creștere constantă a PIB-ului pe cap de locuitor. Comparativ cu anii precedenți, PIB-ul pe cap de locuitor a înregistrat o creștere continuă de aproximativ 31% – de la € 1,151 în 2008 până la 1,678 € în 2013. Aceste tendințe pozitive sugerează că Republica Moldova își revine treptat după recesiunea economică.

Învățământul superior este finanțat aproximativ în proporție de 1,26% din PIB, ceea ce constituie € 75 mil., iar activitățile de cercetare și dezvoltare – în proporție de 0,4% din PIB, constituind € 24 mil. Dacă fondurile primite de sectorul învățământului superior au crescut în cifre absolute de la € 53 mil. în 2008 la € 75 mil. în 2013, ponderea în PIB a cheltuielilor pentru învățământul superior a scăzut de la 1,44% în 2009 până la 1,26% în 2013. Aceeași tendință negativă se observă în ponderea PIB-ului în cheltuielile pentru cercetare și dezvoltare, care au scăzut de la 0,6% până la 0,4% (tabelul 1.6). Factorii de decizie politică prognozează o creștere a finanțării pentru cercetare și dezvoltare pentru a atinge nivelul de 1% în următorii ani – obiectiv stabilit în majoritatea țărilor europene, dar încă greu de realizat.

Tabelul 1.6. *Învățământul superior în Republica Moldova, 2008-2013*

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Populație (000)	3,573	3,567	3,563	3,560	3,560	3,560
PIB (€, 000)	4,115	3,892	4,381	5,030	5,645	5,972
PIB per capita (€)	1,152	1,091	1,230	1,413	1,586	1,678
Bugetul învățământului superior (€, 000)	53	56	60	65	70	75
Bugetul învățământului superior (% PIB)	1,28%	1,44%	1,38%	1,29%	1,25%	1,26%
Buget cercetare (% PIB; €, 000)	0,6%	0,6%	0,5%	0,4%	0,4%	0,4%
	26	23	22	21	23	24
Număr universități (total)	31	33	33	34	34	32
publice	17	19	19	19	19	19
private	14	14	14	15	15	13
Instituții de cercetare (în cadrul Academiei de Științe)	28	29	30	31	31	31
Număr de studenți (total)	114,865	109,892	107,813	103,956	102,458	97,285
ciclul I	95,480	93,404	90,702	85,345	82,819	78,049
ciclul II	5,242	10,973	12,855	14,438	15,455	15,098
studii integrate	4,157	4,106	4,186	4,173	4,184	4,138
pre-Bologna	9,986	1,409	70	-	-	-
Studenți internaționali	1,219	1300	1,372	1,632	2,028	2,138
Absolvenți	29,614	26,611	28,408	27,788	26,730	24,848
Doctoranzi	1,574	1,601	1,550	1,556	1,485	1,522
Număr cadre didactice	6,415	6,413	6,493	6,147	6,003	5,700
Cicluri educaționale	Ciclul I: 3-4 ani Ciclul II: 1,5-2 ani Studii integrate (ciclul I+II) la Medicină Veterinară, Farmaceutică și Arhitectură: 5-6 ani Studii doctorale: 3 ani					

Sursa: Banca Mondială, 2014; Biroul Național de Statistică, 2013; Ministerul Educației.

Tendința de emigrare a populației economic active, precum și a populației tinere este foarte mare și se menține în forță. Potrivit Băncii Mondiale, în 2012 aproximativ 25% din populația economic activă a plecat dint țară. Potrivit Ministerului Educației, 17.7% din numărul tinerilor cu vârste cuprinse între 15 și 29 de ani au emigrat în străinătate în 2010.

În 2013, 32 de universități ofereau studii superioare, inclusiv 19 instituții de stat și 13 instituții private. Cu toate acestea, nu toate universitățile au fost acreditate oficial. Ministerul Educației al Republicii Moldova enumeră 27 de universități din țară acreditate, din care 16 sunt universități de stat și 11 sunt private. Numărul de cadre didactice în 2013 a fost de aproximativ 5700, dintre care 3338 de cercetători (BNS, 2013). În ultimii 5-6 ani, numărul cadrelor didactice a scăzut de la 6415 în 2013 cu 11%.

Numărul de studenți instruiți în universitățile din Republica Moldova se ridică la 97285 în 2013. Din acest număr, aproximativ 85000 de studenți sunt înmatriculați în universitățile publice. Este și o universitate publică în regiunea separatistă Transnistria, cu aproximativ 15000 de studenți și 85 de doctoranzi. Comparativ cu anul 2008, numărul studenților a scăzut cu peste 15% în 2013. Această tendință se datorează în mare măsură emigrării masive a populației tinere – tot mai mulți studenți moldoveni preferă să obțină o diplomă în alte țări europene.

Numărul studenților internaționali, care vin în Republica Moldova la studii, aproape că s-a dublat în ultimii șase ani. În comparație cu alte țări ale UE, cum ar fi Danemarca și Suedia, unde ponderea studenților internaționali este de 11%, cota acestora în Republica Moldova este de aproximativ 2%.

Moldova a aderat la Procesul Bologna în 2005 și până în 2011 și-a restructurat sistemul de învățământ superior, în special, primele două trepte. Astăzi, programele de învățământ superior sunt oferite pentru trei trepte principale. Studiile universitare cu instruire la frecvența de zi durează 3–4 ani; numărul de studenți înmatriculați la primul ciclu de învățământ superior în 2013 a fost de 78049. Studiile universitare de masterat durează de la 1 până la 2 ani; numărul de studenți la acest nivel în 2013 a fost de 15098. Studiile doctorale în Republica Moldova durează de la 3 până la 4 ani; numărul de doctoranzi a constituit 1522 în 2013. Există unele programe integrate de 6 ani, în 2013 fiind înmatriculați în astfel de programe 4138 de studenți.

1.4.2. Structura sectorului învățământ superior

Sectoarele învățământ superior și de cercetare din Republica Moldova sunt organizate în trei nivele: politic, strategic și operațional (figura 1.2). La nivel politic, Parlamentul și Guvernul oferă susținere politică sectorului învățământului superior. În același timp, aceste organe sunt fondatorii instituțiilor publice de învățământ superior. La nivel politic sunt coordonate inițiativele privind finanțarea și politica în domeniu. Principalul element în cadrul acestui nivel este Ministerul Educației. Un alt element este Academia de Științe a Moldovei (AȘM), care coordonează toate politicile de cercetare și inovații, precum și fondurile publice destinate cercetării. Nivelul operațional este reprezentat prin institutele de cercetare și dezvoltare din cadrul AȘM, prin universitățile publice și cele private acreditate și câteva companii private care desfășoară activități de cercetare.

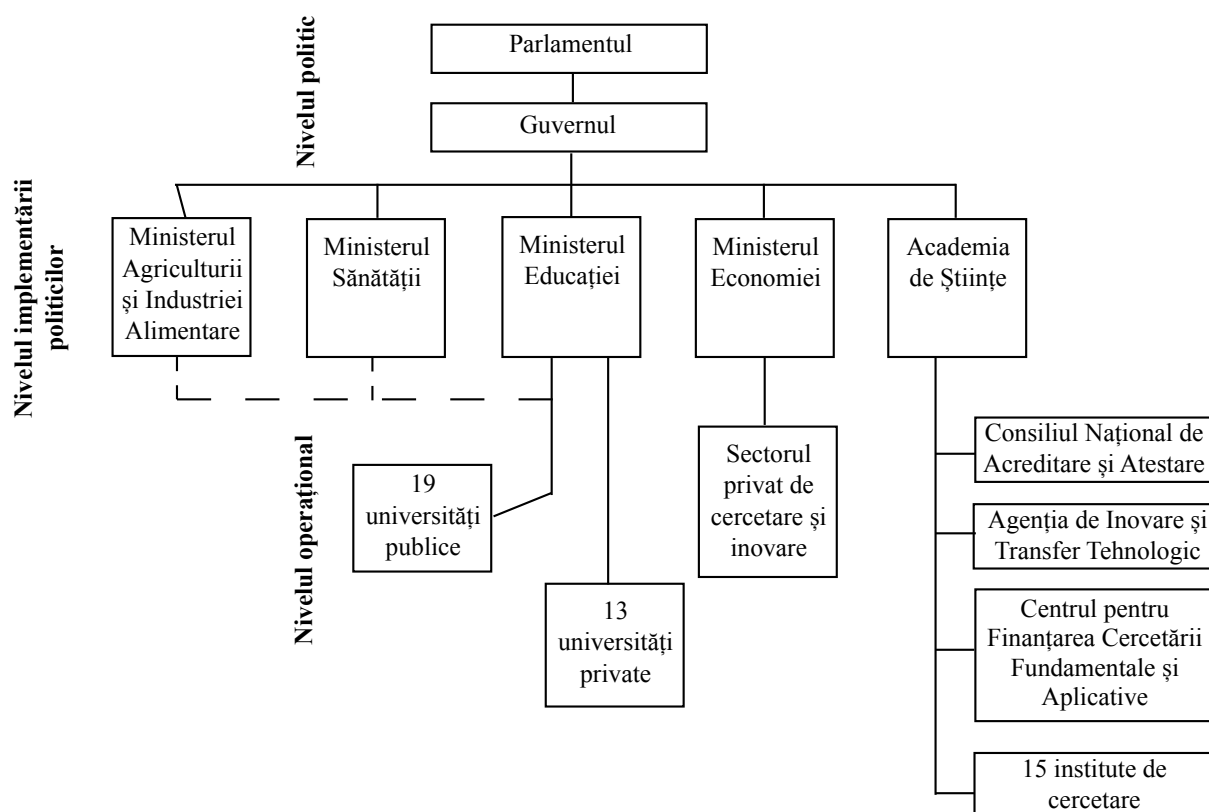

Figura 1.2. Structura sectorului învățământului superior și al cercetării din Republica Moldova (2014)

Sistemul de cercetare și dezvoltare al Republicii Moldova este unul foarte centralizat, elementul-cheie al acestuia fiind Academia de Științe a Moldovei, cu un conflict de interese. AȘM are funcții similare cu cele ale unui minister de știință și este instituția principală responsabilă de elaborarea politicilor, care repartizează finanțarea pentru cercetări și este, în același timp, destinatarul principal al acestei finanțări. Conducătorul AȘM este membru al Guvernului. Guvernul Republicii Moldova este responsabil de aprobarea fondurilor pentru cercetare și dezvoltare, iar una dintre funcțiile Parlamentului Republicii Moldova este aprobarea legilor ce țin de domeniul cercetărilor, dezvoltării și inovațiilor, precum și aprobarea priorităților științifice naționale. Unele ministere (de exemplu, Ministerul Mediului) participă la elaborarea politicilor în domeniul cercetărilor și dezvoltării, însă rolul lor este unul mic în comparație cu AȘM. Vorbind despre sistemul de învățământ superior, acesta este coordonat, în mare măsură, de către Ministerul Educației (efectuând controlul asupra celor 19 universități publice și 13 universități private). Cu toate acestea, universitățile de specialitate sunt afiliate în cadrul altor ministere, de exemplu, Universitatea Agrară de Stat de asemenea este coordonată de către Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, iar Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie – de către Ministerul Sănătății. Ministerul Economiei coordonează sectorul privat de cercetări și inovații din țară.

AȘM este de asemenea structura principală responsabilă pentru implementarea politicilor. Împreună cu organul său executiv, Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică (CSȘDT), AȘM gestionează toate programele publice din domeniul cercetării-dezvoltării și inovațiilor. Două agenții din cadrul AȘM au funcția de gestiune a programelor de finanțare: Agenția pentru Inovații și Transfer Tehnologic (AITT) este responsabilă pentru finanțarea inovațiilor, iar Centrul pentru Finanțarea Cercetărilor Fundamentale și Aplicate (CFCFA) este responsabil de fondurile publice. Majoritatea programelor de cercetare și dezvoltare – aproximativ 77% – sunt realizate în cadrul institutelor de cercetare ale AȘM, în timp ce procentul activităților de cercetare și dezvoltare efectuate în cadrul universităților și întreprinderilor este considerabil mai mic – aproximativ 11,6% și 11,3% respectiv [1]. Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare (CNAA), instituție a AȘM, este responsabil pentru acreditarea activităților științifice. Sectorul public de cercetări este constituit în mare parte din cele 15 institute ale Academiei de Științe, toate fiind acreditate pentru efectuarea activităților științifice. În același timp, din 32 de universități, doar 17 (dintre care 13 de stat) au fost acreditate pentru activități științifice. Un număr de universități din Republica Moldova nu a trecut prin procesul de acreditare a activităților științifice.

1.4.3. Sistemul educațional

Sistemul de învățământ din Republica Moldova este format din învățământul preșcolar, primar, secundar, post-secundar și superior (figura 1.3). Aceste trepte corespund celor principale identificate conform Clasificatorului Internațional Standard al Educației (ISCED, 1995). Educația *preșcolară* este destinată copiilor cu vârsta de până la șapte ani. Învățământul *primar* cuprinde clasele de la prima până la a patra și, de regulă, este destinat copiilor cu vârste cuprinse între 7 și 11 ani. Învățământul secundar cuprinde două etape: generală și profesională. Învățământul secundar general, cuprins între clasele 5 și 9, se numește *gimnazial*, iar cel cuprins între clasele 10 și 12 se numește *liceal*. Elevii care au obținut diploma de învățământ secundar general pot continua studiile în instituțiile de învățământ superior.

Etapa învățământului *secundar* profesional este reprezentată prin liceul profesional și școala profesională. Există o serie de studii *post-secundare* (tehnice / profesionale). Aceste programe sunt predate la colegii și nu se referă la învățământul superior. Durata programelor de studii variază între 2 și 5 ani, în funcție de nivelul pregătirii elevilor admiși la colegii. Absolvenții primesc diplome de studii profesionale. Învățământul *superior* este reprezentat prin învățământ universitar. Tradițional, universitățile acordau diplome, dar începând cu anul 2005 – după aderarea la Procesul Bologna – ele au început să confere titluri de Licențiat și de Magistru, pentru a corespunde standardelor internaționale.

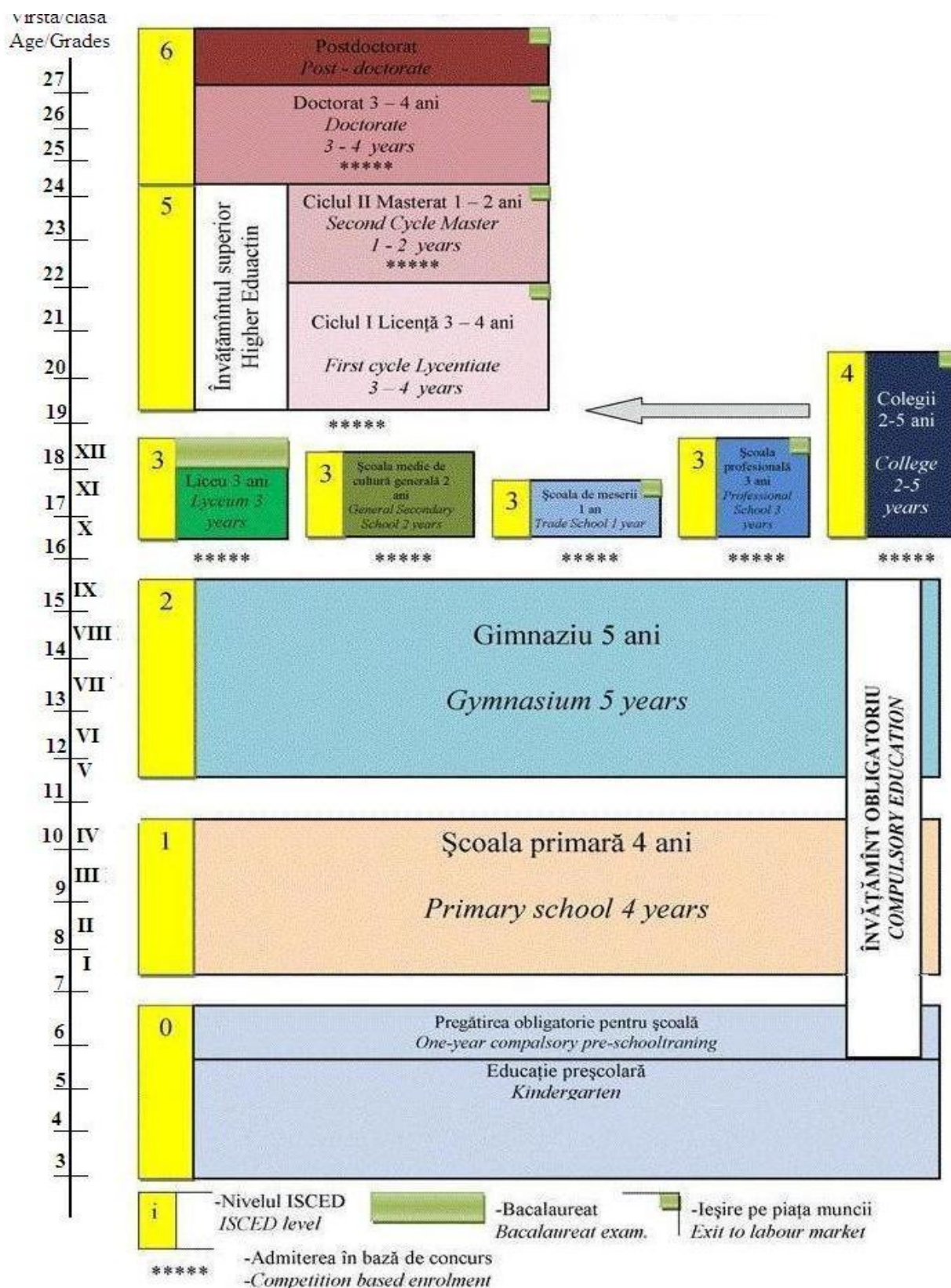

Figura 1.3. Sistemul educațional din Republica Moldova (2014)

Există un sistem de diplome, calificări sau certificate acordate la finalizarea programelor de învățământ. Ele sunt specifice pentru diferite etape de învățământ (liceu, colegiu). Învățământul poate dura trei sau patru ani și este certificat prin Diplomă de Bacalaureat sau Atestat de maturitate în regiunea Transnistria (Atestatul de maturitate este o condiție necesară pentru a avea acces la sistemul de învățământ superior din regiunea Transnistria, care nu a aderat la Procesul Bologna). Pentru a fi admiși în universitățile care au aderat la Procesul Bologna, studenții din regiunea transnistreană trebuie să urmeze un program de ajustare de un an, finalizat prin obținerea Diplomei de Bacalaureat. Există, de asemenea, școli de învățământ secundar general și de învățământ secundar profesional care atestă studiile prin certificate de absolvire și certificate profesionale care, însă, nu oferă acces la sistemul de învățământ superior.

După aderarea la Procesul Bologna în 2005, Legea învățământului a fost modificată pentru a include principiile de bază ale Procesului respectiv; a fost introdus sistemul cu două cicluri de învățământ superior. Trebuie de menționat că programele de doctorat încă nu au fost modificate în conformitate cu Procesul Bologna. Studiile de doctorat sunt încă reglementate prin Codul științei și inovațiilor și prin Legea învățământului (TEMPUS, 2012).

Învățământul superior este compus din două cicluri principale de studii: primul ciclu, cu o durată de la trei la patru ani, și studiile de masterat, care durează de la 1 la 2 ani. Durata studiilor depinde de domeniul învățământului. Diploma de licență se acordă pentru primul ciclu de studii, oferind acces la cel de-al doilea ciclu, la masterat. Diploma de master este acordată după cel de-al doilea ciclu de studii și oferă acces la studii de doctorat. Există studii integrate, cum ar fi Medicina Veterinară, Farmaceutica și Arhitectura, care durează 5–6 ani. Diploma acordată este de același nivel ca cea pentru studiile de masterat.

Noul Cod al educației oferă trei trepte de învățământ superior. Dar, de fapt, studiile de doctorat rămân studii postuniversitare cu două etape: Doctor și Doctor habilitat. Programele de doctorat durează de la 3 până la 4 ani de studii și cercetări, finalizându-se cu susținerea publică a unei lucrări (teze) originale de cercetare. Etapa de Doctor habilitat prevede studii postdoctorale și reprezintă cel mai înalt grad științific conferit în toate domeniile, fiind acordat pentru contribuția originală într-un anumit domeniu și, de asemenea, se finalizează cu susținerea publică a tezei de doctor habilitat.

De la sfârșitul anilor '90 ai sec. XX, în Republica Moldova învățământul privat a apărut ca o alternativă la învățământul de stat. Astăzi, sectorul privat este în creștere, în prezent existând 13 universități private. Aceste universități private își desfășoară activitatea conform reglementărilor stabilite de Ministerul Educației și câteva dintre ele au trecut deja procesul acreditării de stat.

Procedurile de admitere sunt comune pentru toate instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova. Guvernul stabilește și aprobă numărul de locuri disponibile pentru toate domeniile de învățământ în cadrul fiecărei universități de stat. Concursul de admitere se face pe baza notelor obținute în timpul învățământului secundar și la sfârșitul învățământului secundar (la examenele de bacalaureat). În funcție de punctajul obținut, candidații pot fi înmatriculați fie la locuri cu finanțare de stat, fie la locuri cu plata taxelor de studii. Ponderele locurilor finanțate de stat este considerabil mai mică; aproximativ o treime din numărul studenților sunt cu finanțare de stat, în timp ce restul achită taxele de studii (autofinanțate) (TEMPUS, 2012).

1.5. Rezumate ale studiilor de evaluare

1.5.1. Autonomia organizațională

Scopul studiului este de a evalua starea actuală a autonomiei organizaționale în Republica Moldova. Dat fiind faptul că nu există o definiție explicită a autonomiei organizaționale în legislația și reglementările naționale, în acest studiu autonomia organizațională este definită ca libertatea universității de a-și determina propria structură și conducere, precum și relațiile de subordonare și responsabilitate. Am extins domeniul studiului prin analiza relației dintre autonomia organizațională și cele cinci interfețe ce caracterizează punctele interne și cele externe de interacțiune dintre universitățile moderne și principalele părți interesate. Aceste interfețe sunt: *guvern – universitate*; *management universitar – personal academic*; *personal academic – studenți*; *universitate – mediu de afaceri*; *universitate – internaționalizare*.

Utilizând metodologia elaborată pentru cercetare, au fost colectate și analizate date sub formă de legi care reglementează, în mod direct sau indirect, sistemul de învățământ superior din Republica Moldova, hotărâri guvernamentale și ministeriale, documente ale universităților și structurilor lor organizatorice, precum și rapoarte din domeniul învățământului.

Rezultatele analizei datelor demonstrează că universitățile din Republica Moldova au autonomie organizațională relativă, referitor la determinarea structurii universităților, relațiilor dintre și în cadrul facultăților și departamentelor, precum și în ceea ce ține de repartizarea responsabilităților de activitate. Au fost identificate un șir de probleme în ceea ce privește autonomia organizațională (deși unele dintre probleme au fost deja abordate parțial de noul Cod al educației, prezentat de către Guvern Parlamentului pentru votare).

Problema-cheie se referă la conflictul de interese existent la nivelul conducerii universităților. Nu există nicio separare a puterii între consiliul de administrație al universității (în prezent, această funcție este îndeplinită de către senat) și managementul universității. Actualmente, rectorul este președintele senatului; fiind ales de către senat, în același timp rectorul administrează universitatea.

O altă problemă rezidă în dimensiunea și componența senatului. Dimensiunea mare a senatului, uneori format din 100 de persoane și mai mult, face senatul un organ ineficient și ineficace. Senatul este ales de către întreaga comunitate universitară prin vot deschis sau secret și este compus din cadre didactice și științifice, studenți, doctoranzi și personal auxiliar al universității; rectorul, prorectorii, decanii și șefii de subdiviziuni academice sunt membri ai senatului în virtutea funcțiilor deținute.

Recent, studenții au fost invitați să participe mai activ în lucrările senatului (la fel ca și la nivelul facultăților și catedrelor), însă implicarea studenților este destul de mică, fie din cauza nedorinței cadrelor universitare de a susține participarea studenților, fie din lipsa de inițiativă a acestora, sau din ambele cauze. De asemenea, părțile interesate din afara universităților nu sunt reprezentate în senat (consiliu), de exemplu, reprezentanții mediului de afaceri național sau internațional.

Ministerul Educației are încă un rol important în determinarea structurii organizaționale a universităților: aprobă sau confirmă structura organelor universității, precum și înființarea, restructurarea și lichidarea facultăților și catedrelor. În plus, Universitatea de

Stat de Medicină și Farmacie și Universitatea Agrară de Stat primesc aprobarea structurilor lor organizaționale din partea ministerelor respective – Ministerul Sănătății și Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare. Ministerul Educației reglementează procedurile de alegere a senatului și înaintează candidaturile rectorilor noi aleși (de senat) Guvernului pentru confirmare.

Alte aspecte importante se referă la alegerea rectorilor. Conform legislației în vigoare, nu există o limită privind numărul de termene (mandate) conform cărora aceeași persoană poate ocupa funcția de rector. Vacanța funcției de rector este aplicabilă numai cetățenilor Republicii Moldova.

O altă problemă stringentă se referă la învechirea Legii învățământului adoptate în 1995 și în care au fost operate un număr mare de modificări. În prezent, noul Cod al educației a fost elaborat de către Guvern și transmis Parlamentului pentru votare; acest nou Cod are scopul să înlocuiască vechea Lege a învățământului din 1995.

Un alt aspect se referă la modul de înființare a universităților. Există un risc sporit de influență politică asupra înființării, restructurării sau lichidării acestora. Ministerul Educației este fondatorul universităților, elaborând propuneri privind înființarea, restructurarea sau lichidarea lor. Guvernul aprobă aceste măsuri, iar Președintele Republicii Moldova le promulgă, având astfel cuvântul final asupra propunerilor menționate.

O serie de probleme au apărut la interfața universitate – mediul de afaceri. Deși universitățile sunt libere să se angajeze în colaborări academice cu întreprinderile, aceste relații sunt adesea reduse la oferirea stagierilor pentru studenți. Chiar și în acest caz, companiile cu reticență primesc studenții la stagii și de cele mai multe ori stagiile sunt simple formalități, care nu le oferă studenților experiență de muncă și aptitudini de rezolvare a problemelor.

La interfața universitate – internaționalizare, deși universitățile sunt libere să caute parteneri internaționali, acordurile de colaborare cu universități și alte organizații internaționale trebuie să fie coordonate cu Ministerul Educației, pentru ca acesta să permită semnarea documentelor respective. De asemenea, s-a depistat faptul că nu există nicio lege care să reglementeze admiterea cetățenilor străini și să definească în mod clar drepturile și responsabilitățile universităților în acest sens; în prezent, în ceea ce privește admiterea studenților-cetățeni străini, universitățile sunt tratate în mod egal cu agenții economice care angajează lucrători străini.

1.5.2. Autonomia financiară

Scopul studiului îl constituie evaluarea situației actuale în domeniul autonomiei financiare în Republica Moldova. În 2012, Guvernul a adoptat o hotărâre (HG nr. 983, 2012) prin care a acordat autonomie financiară universităților din Moldova. Această hotărâre a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2013, stabilind o perioadă de tranziție de doi ani. Analiza situației curente privind autonomia financiară a fost efectuată pentru două perioade: până la (perioada I) și după (perioada II) 1 ianuarie 2013. Prin urmare, în studiu au fost raportate două seturi de constatări, respectiv pentru fiecare perioadă. Analiza datelor din perioada I este mai cuprinzătoare, fiind bazată pe un număr mare de legi, regulamente și norme, unele dintre acestea rămase valabile după 1 ianuarie 2013. Cum și era de așteptat, datele disponibile pentru

analiza perioadei II au fost limitate, analiza bazându-se pe câteva acte normative recente, precum și pe activitățile personale și instituționale noi.

Utilizând metodologia elaborată pentru cercetare, au fost colectate și analizate date sub forma legilor ce reglementează, direct sau indirect, sistemul de învățământ superior din Republica Moldova, hotărârilor Guvernului și ministerelor, documentelor universităților și structurilor lor organizatorice, precum și a rapoartelor din domeniul învățământului. În total au fost analizate 38 de documente conținând aproximativ 2000 de pagini.

Conform Hotărârii Guvernului nr. 983 din 2012, art. 6, autonomia financiară este definită ca „dreptul instituției de a-și organiza activitatea independent și de a se autogestiona financiar, de a-și exercita activitatea fără niciun fel de ingerințe ideologice, politice sau religioase, de a-și asuma un ansamblu de competențe și obligații în concordanță cu opțiunile și orientările strategice naționale ale dezvoltării învățământului superior, postuniversitar și a sectorului de cercetare, dezvoltare și inovare, stabilite prin lege și documente de politici”.

Definiția de mai sus a autonomiei financiare a fost îmbunătățită prin utilizarea definiției introduse de către Estermann și Nokkala [2], și de Estermann, Nokkala și Steinell [3], prin care autonomia financiară este privită ca o capacitate a universităților de a: acumula fonduri și a păstra fondurile bugetare excedentare; stabili taxe de studii; împrumuta bani de pe piețele financiare; investi în produse financiare; emite acțiuni și obligațiuni; deține în proprietate terenuri și clădiri. Domeniul de aplicare al studiului a fost extins în continuare prin analiza relației dintre autonomia financiară și cele cinci interfețe ce caracterizează punctele interne și cele externe de interacțiune a universității moderne cu principalele părți interesate. Aceste interfețe sunt: *guvern – universitate*; *management universitar – personal academic*; *personal academic – studenți*; *universitate – mediu de afaceri*; *universitate – internaționalizare*.

Drept urmare a acordării autonomiei financiare universităților, au apărut o serie de beneficii. Universitățile au acum dreptul și libertatea de a acumula, a transfera de la un an la altul și a distribui resursele lor financiare pe plan intern, fiind responsabile și asigurând calitatea studiilor, precum și respectând principiile legislației. Sursele de finanțare au fost diversificate, fiind redusă dependența de finanțarea publică limitată. În același timp, universităților le-a fost permis să deschidă conturi bancare, astfel ca administrarea resurselor financiare să se efectueze prin intermediul conturilor bancare, și nu de la Trezorerie.

În urma analizei datelor, a fost posibilă evidențierea unui șir de probleme. Deși universitățile sunt libere în stabilirea taxelor de studii, ele trebuie să coordoneze aceste taxe cu fondatorul (Ministerul Educației). În pofida faptului că taxele de studii actuale nu acoperă costurile reale (totale), din anul 2008 fondatorul a permis orice modificare a taxelor de studii. Aceeași problemă este cu taxele de cazare, care nu acoperă costurile de cazare reale.

Finanțarea de stat nu acoperă costurile totale ale universităților. O abordare metodologică nouă urmează a fi elaborată și pusă în aplicare pentru a alocă resursele bugetare per student, și nu pe elemente de cheltuieli. Această abordare a fost inclusă în Hotărârea Guvernului nr. 983 din 2012 și constituie baza metodologiei de finanțare anuală: banii în raport cu studentul. Scopul acesteia este de a permite studenților să aleagă universitățile pe durata studiilor, de a stimula concurența dintre universități și de a spori calitatea învățământului. Metodologia respectivă încă urmează a fi elaborată.

Actualmente, numărul anual al admiterii la studii este stabilit de către Ministerul Educației, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei și de către Ministerul Finanțelor, care ajustează numărul de studenți cu posibilitățile financiare ale statului, în special luând în considerație necesitățile statului în diferite profesii, numărul de absolvenți și costul per student. Însă abordarea conform căreia Ministerul Educației distribuie locurile între universitățile publice nu este transparentă.

Un alt aspect care este, de asemenea, foarte important se referă la finanțarea cercetărilor. Universitățile nu primesc finanțare pentru activitățile de cercetări direct de la fondator. Istoriceste (din perioada sovietică), universitățile au fost considerate doar instituții de învățământ, domeniul cercetărilor revenind Academiei de Științe. Această situație nu s-a schimbat prea mult nici în prezent. Fondurile pentru cercetări sunt alocate universităților de către Academia de Științe, care, de asemenea, este un destinatar al acestor fonduri, fapt ce creează, în mod clar, o situație de conflict de interese.

O altă problemă se referă la lipsa de flexibilitate în stabilirea serviciilor antreprenoriale care pot fi oferite de către universități. În prezent, asemenea servicii pot fi prestate numai în baza unei hotărâri corespunzătoare a Guvernului.

1.5.3. Autonomia resurselor umane

Scopul studiului rezidă în evaluarea situației actuale din domeniul autonomiei resurselor umane (RU) din Republica Moldova. Autonomia resurselor umane este definită ca dreptul universității de a-și dezvolta și a implementa strategiile proprii de recrutare, salarizare și promovare, precum și procedurile de operare. Autonomia resurselor umane este susținută prin următoarele mecanisme: angajare, monitorizare, motivare și flexibilitate.

Mecanismele de *angajare* prevăd elaborarea și implementarea unor proceduri unificate pentru angajarea cadrelor didactice (învățare și cercetare) și celor administrative (tehnice). Mecanismele de *monitorizare* vizează evaluarea periodică sau permanentă a performanțelor personalului academic, asigurând o concurență sănătoasă, responsabilitate personală și o abordare personalizată a muncii prestate, în conformitate cu obiectivele instituțiilor de învățământ superior. Mecanismele de *motivare* prevăd aplicarea procedurilor clare și nediscriminatorii de stimulare pentru personalul academic (și tehnic), precum și aplicarea sancțiunilor. Mecanismele de *flexibilitate* presupun stabilirea unor proceduri eficiente pentru determinarea numărului optim de unități academice și tehnice, precum și pentru aplicarea disponibilizării angajaților, ca măsură de dezvoltare a universității.

Domeniul de aplicare al studiului a fost extins prin analiza relației dintre autonomia resurselor umane și cele cinci interfețe ce caracterizează punctele interne și cele externe de interacțiune între universitățile moderne și principalele părți interesate. Aceste interfețe sunt: *guvern – universitate*; *management universitar – personal academic*; *personal academic – studenți*; *universitate – mediu de afaceri*; *universitate – internaționalizare*.

Utilizând metodologia elaborată pentru cercetare, au fost colectate și analizate date discrete în formă de acte normative care reglementează, direct sau indirect, sistemul de învățământ superior din Republica Moldova, hotărâri ale Guvernului și ministerelor, documente ale universităților și structurilor lor organizatorice, precum și rapoarte din do-

meniul învățământului. În total au fost analizate 26 de documente, cu un volum de aproximativ 1500 de pagini.

Analiza situației actuale a autonomiei resurselor umane în domeniul învățământului superior arată că implicarea statului în reglementarea activităților ce țin de resursele umane în universități este destul de mare, dat fiind faptul că legile și reglementările cu privire la relațiile de muncă în mare parte sunt de natură generală (și învechite) și nu iau în considerație specificul activităților din cadrul universităților.

Introducerea autonomiei financiare în ianuarie 2013 a avut efectul „bulgărilor de zăpadă” asupra autonomiei financiare: universitățile au devenit mai autonome în stabilirea politicilor și reglementărilor proprii cu privire la resursele umane. Ele au început să-și ajusteze politicile și reglementările privind resursele umane la noile realități, dezvoltând și implementând noi mecanisme de plăți/salarizare, inclusiv noi indicatori de performanță. În acest sens, datele sugerează că universitățile sunt foarte limitate în deciziile cu privire la nivelul salarizării, fiind totuși flexibile la stabilirea stimulentei financiare și a premiilor.

Conform datelor obținute, lipsesc indicatorii de bază pentru diferențierea salariilor și a indicatorilor de performanță bazați pe criterii bine definite și transparente, cum ar fi profesionalismul, dezvoltarea continuă, precum și capacitatea organizațională, funcțională și personală. Această lipsă de asemenea influențează autonomia resurselor umane în ceea ce ține de deciziile cu privire la încetarea contractelor de muncă. Angajarea parțială pentru activitățile de predare/cercetare contribuie la complexitatea evaluării personalului academic.

Lipsa indicatorilor de performanță clar definiți și transparenți de asemenea are impact asupra relației dintre cadrele didactice și studenți. Cum evaluează studenții cadrele didactice, în baza căror criterii? Cum sunt rezultatele evaluării luate în considerație de către administrația universității și ce măsuri sunt luate pentru a îmbunătăți sau a soluționa situația? Aceste întrebări preocupante necesită încă răspuns.

1.5.4. Autonomia academică

Scopul studiului a constat în evaluarea situației actuale din domeniul autonomiei academice din Republica Moldova. Deoarece legile și reglementările naționale nu oferă o definiție a autonomiei academice, în cadrul acestui studiu autonomia academică este definită ca libertatea universității de a decide asupra acordării diplomelor, asupra planului de studii și metodelor de predare, asupra domeniilor, cadrului de aplicare, obiectivelor și metodelor de cercetare. Domeniul de aplicare al studiului a fost extins prin analiza relației dintre autonomia academică și cele cinci interfețe ce caracterizează punctele interne și externe de interacțiune între universitățile moderne și principalele părți interesate. Aceste interfețe sunt: *guvern – universitate*; *management universitar – personal academic*; *personal academic – studenți*; *universitate – mediu de afaceri*; *universitate – internaționalizare*.

Utilizând metodologia elaborată pentru cercetare, au fost colectate și analizate date sub forma legilor ce reglementează, direct sau indirect, sistemul de învățământ superior din Republica Moldova, hotărârilor Guvernului și ministerelor, documentelor universităților și structurilor lor organizatorice, precum și rapoartelor din domeniul învățământului. În total au fost analizate 50 de documente cu un volum de aproximativ 3000 de pagini.

Analiza datelor a arătat că universitățile beneficiază de un grad destul de mare de autonomie academică la capitolul inițierii sau terminării programelor de licență, masterat și doctorat; în deciziile cu privire la tipul și forma examinării, precum și la criteriile de admitere; la încheierea acordurilor de transfer și de mobilitate a studenților; la stabilirea necesităților și structurii programelor de orientare profesională a studenților; în planificarea conținutului și organizarea procesului de învățământ.

Datele indică existența unor probleme la nivelul autonomiei universitare. Procesul autorizării programelor noi de licență (ciclul I) de către Ministerul Educației este unul complex și greoi. De asemenea, Guvernul stabilește cotele de admitere la locurile cu finanțare de la buget, precum și pentru studiile contra plată pentru toate ciclurile de studii. Deși formate în mod oficial, instituțiile de studii doctorale nu pot aproba programe de studii de doctorat întru sporirea capacității instituționale de cercetare. Mobilitatea studenților la toate nivelele este restrânsă de lipsa de cunoaștere a limbilor străine. Introducerea și promovarea studiilor moderne sunt împiedicate de Cadrul Ocupațional depășit, care prevede activități profesionale în baza celor trei cicluri: licență, masterat și doctorat.

Fiind un sistem extrem de centralizat, învățământul superior din Republica Moldova, precum și sectorul de cercetare și dezvoltare nu înregistrează mari succese în ceea ce ține de provocările de schimb de cunoștințe între universități, institute de cercetare și întreprinderi. Activitățile de cercetare din cadrul universităților sunt în mod tradițional mai slabe decât în cadrul Academiei și institutelor de cercetare. Resursele financiare și umane limitate, infrastructura destul de modestă și stimulentele mici pentru cercetătorii individuali fac problematică dezvoltarea schimbului de cunoștințe. La nivel universitar, nu există o separare clară a sarcinii de muncă privind activitățile de predare și cercetare. Referitor la aceasta din urmă, nu există planificare, evaluare, finanțare și mecanisme de stimulare oficiale pentru activitățile de cercetare ale personalului academic. Acest lucru se datorează, în primul rând, faptului că universitățile sunt privite de către factorii de decizie ca instituții de învățământ, fără atribuții sau având atribuții limitate de cercetare, cu finanțarea corespunzătoare.

1.6. Diseminarea rezultatelor și impactul acestora

Pachetul de lucru WP2 a demarat în perioadă în care Guvernul Republicii Moldova a introdus modificări la capitolul autonomia financiară a universităților, fapt care le-a permis acestora, printre altele, să-și deschidă conturi în bănci conform propriei alegeri, precum și să păstreze și să transfere soldul pentru următoarea perioadă (an) de raportare (HG nr. 983, 2012). În același timp, Ministerul Educației, împreună cu comunitatea învățământului superior, a început lucrul asupra Codului educației, care a fost aprobat de Guvern în iunie 2014, dar care urmează să fie votat în Parlament (<http://edu.md/ro/evenimentele-saptaminii/codul-educa-iei-a-fost-aprobat-de-guvern-15969/>).

Proiectul Codului educației a fost intens discutat cu participarea activă a rectorilor, prorectorilor, decanilor și șefilor de catedre, care au luat parte la diferite activități ale Proiectului EUniAM. De exemplu, după vizitele de studii la universitățile din UE, vice-

ministrul din cadrul Ministerului Educației, rectorii și prorectorii și-au schimbat opinia cu privire la structura de conducere și administrare a universităților, asupra consiliului de administrație și senatului, precum și asupra rolului studenților în viața universitară, inițiind dezbateri în cadrul Consiliului Rectorilor. Un alt exemplu este faptul că viceministrul a propus să fie utilizată metoda daneză pentru calculul costului per student, conform căruia statul finanțează universitățile.

Un alt eveniment care a contribuit la demararea dezbaterilor asupra situației universităților din Republica Moldova, organizat în cadrul Proiectului EUniAM, a fost Conferința internațională „În căutarea (re)definirii autonomiei universitare” (www.euni-am.aau.dk/international-conference/).

La conferință au participat peste 35 de prezentatori, dintre care 17 din statele-membre ale UE, precum și 100 de participanți locali. O serie de aspecte prezentate și discutate în cadrul conferinței au influențat dezbaterile actuale privind autonomia universitară. De exemplu, separarea puterilor și conflictul de interese în conducerea și administrarea universităților; amenințările parvenite sub aspectul activităților de internaționalizare și globalizare din învățământul superior; necesitatea de a avea universități moderne, cu misiunea de a oferi studii, de a realiza cercetări și de a efectua transferul de cunoștințe, și nu doar universități care oferă studii; finanțarea externă, sursele de finanțare interne și alocațiile; conștientizarea rolului universității în societate.

1.7. Concluzii și constatări

Ca în orice context, posibil într-o măsură mai mare în economiile în curs de dezvoltare, autonomia universitară instituțională este o „țintă în mișcare”, în continuă schimbare. Experiența echipelor grupului de lucru EUniAM obținută în perioada de evaluare nu este o excepție. Datele colectate în 2013 în cadrul WP2 s-au schimbat dramatic de atunci, iar echipele grupului de lucru au făcut tot posibilul pentru a ține cont de aceste modificări în proiectele rapoartelor revizuite, prezentate în 2014. În același timp, constatările și rezultatele studiilor de evaluare au contribuit într-o mare măsură, direct și indirect, la discuțiile curente cu privire la legislația autonomiei universitare în Republica Moldova.

În cadrul WP4, constatările și rezultatele acestor studii de evaluare vor fi utilizate împreună cu constatările și rezultatele analizei de referință efectuate în cadrul WP3, în scopul elaborării propunerilor legislative privind consolidarea autonomiei universitare instituționale în Republica Moldova.

Referințe bibliografice

1. Erawatch (2014). *Țara: Moldova*: http://erawatch.jrc.ec.europa.eu/erawatch/opencms/information/country_pages/md/country, accesat la 9 iulie, 2014.
2. Estermann T. & Nokkala T. (2009). *Autonomia universitară în Europa I: studiu de cercetare*. Brussels. Asociația Universităților Europene / European University Association.

3. Estermann T., Nokkala T. & Steinell M. (2011). *Autonomia universitară în Europa II. Fișa parcursului*. Brussels. Asociația Universităților Europene / European University Association.
4. Comisia Europeană (2013). *Structura sistemelor de educație din Europa 2013/2014: diagrame schematice*: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/facts_and_figures/education_structures_EN.pdf, accesat la 15 mai, 2014.
5. Hotărârea Guvernului nr. 983 (2012). *Regulamentul cu privire la condițiile de funcționare a autonomiei financiare a instituțiilor de învățământ superior*. Republica Moldova.
6. Ministerul Educației al Republicii Moldova: <http://www.gov.md/map>.
7. Biroul Național de Statistică (BNS) al Republicii Moldova: <http://www.statistica.md>.
8. TEMPUS (2012). *Învățământul Superior în Republica Moldova: Raport final*. Comisia Europeană: http://eacea.ec.europa.eu/tempus/participating_countries/overview/moldova_tempus_country_fiche_final.pdf, accesat la 13 iulie, 2014.
9. UNESCO (1997). *Clasificarea Internațională Standard a Educației (ISCED) 1997*: <http://www.uis.unesco.org/Education/Pages/international-standard-classification-of-education.aspx>, accesat la 8 iulie, 2014.
10. Banca Mondială (2014). *Țara: Moldova*: <http://data.worldbank.org/country/moldova>, accesat la 4 iulie, 2014.

Anexe

Anexa 1.1. Șablon de colectare a datelor

Interfețe	Autonomia organizațională
Guvern – universitate Management universitar – personal academic Personal academic – studenți Universitate – mediu de afaceri Universitate – internaționalizare	

Interfețe	Autonomia financiară
Guvern – universitate Management universitar – personal academic Personal academic – studenți Universitate – mediu de afaceri Universitate – internaționalizare	

Interfețe	Autonomia resurselor umane
Guvern – universitate Management universitar – personal academic Personal academic – studenți Universitate – mediu de afaceri Universitate – internaționalizare	

Interfețe	Autonomia academică
Guvern – universitate Management universitar – personal academic Personal academic – studenți Universitate – mediu de afaceri Universitate – internaționalizare	

2. EVALUAREA SITUAȚIEI CURENTE PRIVIND AUTONOMIA ORGANIZAȚIONALĂ

2.1. Introducere

Scopul studiului rezidă în evaluarea situației actuale privind autonomia organizațională în universitățile din Republica Moldova. Deoarece legile și reglementările naționale nu oferă o definiție a autonomiei organizaționale, în acest studiu autonomia organizațională este definită ca libertatea universității de a decide cu privire la: structura sa, guvernanta, relațiile de subordonare și responsabilitate. Domeniul de aplicare a studiului a fost extins prin analiza relației autonomiei organizaționale cu cinci interfețe, caracterizând punctele interne și externe de interacțiune între universitățile moderne și principalele părți interesate. Aceste interfețe sunt: *guvern – universitate*; *management universitar – personal academic*; *personal academic – studenți*; *universitate – mediu de afaceri*; *universitate – internaționalizare*.

În baza unei metodologii de cercetare dezvoltate au fost colectate și analizate date în formă de legi care reglementează, în mod direct sau indirect, sistemul de învățământ superior din Republica Moldova, decrete guvernamentale și ministeriale, structuri universitare și organizatorice, precum și date din domeniul învățământului. Au fost analizate un număr total de 30 de documente, cu un volum de aproximativ 1400 de pagini.

Analiza datelor colectate arată că universitățile din Republica Moldova se bucură de o autonomie organizațională relativă în determinarea structurii lor, a relațiilor de lucru între și în cadrul facultăților și departamentelor, precum și în distribuirea responsabilităților. O serie de probleme au fost identificate în autonomia organizațională (deși parțial unele dintre probleme au fost deja abordate de noul Cod al educației, care a fost prezentat de către Guvern Parlamentului pentru votare).

Problema-cheie se referă la conflictul de interese în guvernarea universităților. Nu există nicio separare a puterii între organul de guvernare (în prezent, această funcție este îndeplinită de senat) și managementul universitar. În prezent, rectorul este președintele senatului; el este ales de senat; tot el gestionează universitatea. O altă problemă se referă la dimensiunea și componența senatului. Dimensiunea mare a senatului universitar, uneori format din 100 de persoane și mai mult, îl face inefficient și ineficace. Senatul este ales de către întreaga comunitate universitară prin vot deschis sau secret, este format din personal didactic și științific, studenți, doctoranzi și personal auxiliar al universității. Rectorul, vicerectorii, decanii și șefii de subdiviziuni academice sunt membri ai Senatului în virtutea funcțiilor lor.

Recent, studenții au fost invitați să participe mai activ la activitățile senatului (atât la nivel de facultate, cât și la nivel de departament), dar implicarea studenților este destul de slabă, fie din cauza rezistenței personalului să îmbrățișeze participarea studenților, fie din lipsa de inițiativă a studenților sau din ambele cauze. Părțile interesate din afara universităților nu sunt reprezentate în senat (board), de exemplu, reprezentanții mediului de afaceri național și celui internațional.

Ministerul Educației încă joacă un rol în determinarea structurii organizaționale a universităților; aprobă sau confirmă structurile organizatorice universitare, precum și înființarea, restructurarea și suspendarea facultăților. Mai mult decât atât, Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie și Universitatea Agrară de Stat primesc aprobarea privind structurile lor organizatorice de la ministerele respective – Ministerul Sănătății și Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare. Ministerul Educației reglementează procedurile de alegere a senatului, a rectorilor, a decanilor și șefilor de departamente academice. Acesta propune Guvernului noii rectori aleși (de senat) pentru confirmare.

Celelalte aspecte emergente se referă la alegerea rectorilor. Legislația în vigoare nu stipulează numărul mandatelor de rector la care poate candida aceeași persoană. Postul vacant pentru poziția de rector este disponibil numai pentru cetățenii Republicii Moldova.

O altă problemă-cheie se referă la Legea depășită a învățământului, care a fost adoptată în 1995 și care a suferit un număr mare de modificări. În prezent, un nou Cod al educației a fost elaborat de către Guvern și transmis Parlamentului pentru votare. Acest nou Cod al educației este menit să înlocuiască vechea Lege a învățământului din 1995.

Un alt aspect este modul în care sunt fondate universitățile. Există un risc mare de influență politică privind înființarea, restructurarea sau lichidarea universităților. Ministerul Educației este fondatorul universităților, face propuneri privind instituirea, restructurarea sau lichidarea acestora la Guvern, pe care acesta le aprobă, în timp ce Președintele Republicii Moldova promulgă decizia, având astfel un cuvânt final de spus cu privire la propunerea respectivă.

Există o serie de probleme aferente interacțiunii dintre universități și întreprinderi. Deși universitățile sunt libere să se angajeze în colaborări academice cu întreprinderile, aceste relații sunt adesea reduse la oferirea locurilor de practică pentru studenți. Chiar și în acest caz, companiile sunt reticente în a lua studenții în calitate de stagiați și de cele mai multe ori stagiile de practică sunt simple formalități, împiedicând studenții să se implice în activități reale și/sau să rezolve anumite probleme.

Dacă ne referim la interfața universitate – internaționalizare, reiese că, deși universitățile sunt libere să caute parteneri internaționali, acordurile de colaborare cu universități și alte organizații internaționale trebuie să fie coordonate cu Ministerul Educației, pentru a obține permisiunea de a semna documentele respective. De asemenea, s-a constatat că nu există nicio lege care să reglementeze recrutarea cetățenilor străini și să definească în mod clar drepturile și responsabilitățile universităților. În prezent, în ceea ce privește recrutarea cetățenilor pentru studii, universitățile sunt tratate la fel ca agenții economici care angajează muncitori străini.

Scopul raportului. Acest raport își propune să analizeze nivelul la care autonomia organizatorică este manifestată și reglementată în prezent în universitățile din Republica Moldova, atât în cele de stat, cât și în cele private. Se preconizează că rezultatele analizei situației din acest domeniu vor contribui la elaborarea unor propuneri constructive pentru consolidarea acestui tip de autonomie universitară, în special, și a autonomiei universitare, în general.

Definiții. Documentele guvernamentale existente nu oferă definiții explicite pentru noțiunea de autonomie organizațională. De exemplu, Legea privind învățământul superior, nr. 547 din 1995, oferă o definiție generală a autonomiei universitare, care conține unele elemente de autonomie organizațională (acestea vor fi discutate în detalii în capitolul 3).

Având în vedere lipsa de definire a autonomiei organizaționale în documentele naționale de reglementare, vom adopta definiția formulată de Estermann și Nokkala (2009, 2011) ca fiind capacitatea universităților de a decide cu privire la:

- structurile organizatorice și guvernarea instituțională – în special capacitatea de a stabili structurile și organisme de conducere, conducerea universității și ordinea de subordonare;
- procedurile și criteriile de selectare a directorului executiv, precum și de concediere a lui/ei;
- termenul mandatului directorului executiv;
- includerea și selectarea membrilor externi în organele de conducere;
- capacitatea de a decide cu privire la structurile academice;
- capacitatea de a crea entități juridice.

Totodată, vom extinde definiția de autonomie organizațională prin analiza relației acesteia cu cinci interfețe ce caracterizează punctele interne și cele externe ale interacțiunilor dintre universitățile moderne și părțile-cheie interesate. Aceste interfețe sunt: *guvern – universitate*; *management universitar – personal academic*; *personal academic – studenți*; *universitate – mediu de afaceri* și *universitate – internaționalizare*.

Metodologie. Pentru a atinge obiectivul de mai sus, a fost efectuată o cercetare de birou. Au fost colectate și analizate datele secundare derivate din legile ce reglementează, direct sau indirect, sistemul de învățământ superior din Republica Moldova, decretele guvernamentale și ministeriale, carta universităților de stat și a celor private, precum și structurile universitare organizatorice și academice interne. Lista de date revizuite este prezentată în anexa 2.1. În procesul de colectare a datelor, a fost urmat proiectul generic al metodologiei concepute de echipa EUniAM (anexa 2.2). Datele au fost colectate și analizate de către o echipă formată din patru persoane.

Structura raportului. Urmând această introducere, Capitolul II descrie metodologia de cercetare utilizată în cadrul acestui studiu. Capitolul 3 prezintă rezultatele obținute și discută nivelul la care autonomia organizatorică este în prezent manifestată și reglementată în universitățile din Republica Moldova. Capitolul 4 analizează și interpretează aceste constatări în raport cu cele cinci interfețe identificate. Capitolul 5 conchide raportul.

2.2. Metodologie

Acest capitol descrie metodologia de cercetare folosită pentru atingerea obiectivului raportului, care constă în analiza nivelului la care autonomia organizatorică este în prezent manifestată și reglementată în universitățile din Republica Moldova, atât în cele de stat, cât și în cele private. Vom continua acest capitol prin descrierea tipului și a surselor datelor colectate, apoi prin descrierea modului de analiză a acestor date.

Colectarea datelor. A fost efectuată o cercetare de birou, colectând datele secundare derivate din legile care reglementează, direct sau indirect, sistemul de învățământ superior din Republica Moldova, decretele guvernamentale și ministeriale, statutul universitar, precum și structurile organizatorice și academice interne universitare. În plus la datele externe, guvernamentale și ministeriale, au fost colectate date interne din 4 universități de stat: Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea Tehnică din Moldova, Universitatea de Stat Agrară din Moldova și Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”. Aceste universități au fost alese pe baza următoarelor criterii: experiența și ponderea pe piața educațională, relevanța și vizibilitatea activității de cercetare, acoperirea (în comun) a majorității domeniilor de formare profesională în care sunt pregătiți specialiștii.

Au fost revizuite și analizate 30 de documente, cu un volum de aproximativ 1400 de pagini (lista de date revizuite este prezentată în anexa 2.1). Copiile electronice ale materialelor analizate din anexa 2.1 sunt disponibile pe intranetul Proiectului: <http://euniam-moodle.samf.aau.dk/>. În procesul de colectare a datelor, am urmat proiectul generic al metodologiei concepute de echipa EUniAM (anexa 2.2).

Analiza datelor. Echipa Proiectului a revizuit, în primul rând, documentele identificate externe (guvernamentale și ministeriale) și interne (universitare) (a se vedea anexa 1), cu scopul de a analiza proprietățile și indicatorii de autonomie organizațională încorporați în aceste documente. În cadrul acestei analize de caz au fost specificate proprietățile și indicatorii autonomiei organizaționale conform definiției date de Estermann și Nokkala (2009, 2011), precum și definite în proiectul generic al metodologiei. Efectuând un brainstorming la etapa de analiză, această listă a fost, de asemenea, extinsă (tabelul 2.1).

Următorul pas, după înțelegerea modului în care autonomia organizațională este manifestată și reglementată în Republica Moldova, a fost de a efectua o analiză încrucișată de caz, de exemplu, pentru a cerceta impactul potențial pe care autonomia organizațională l-ar putea avea asupra celor cinci interfețe identificate, care fac parte din autonomia instituțională a universităților, și anume: *guvern – universitate*; *management universitar – personal academic*; *personal academic – studenți*; *universitate – mediu de afaceri* și *universitate – internaționalizare*. Potențialele relații și impactul respectiv sunt prezentate în tabelul 2.2.

Tabelul 2.1. Înțelegerea autonomiei organizaționale în Republica Moldova

Proprietăți / Indicatori	Sursa (titlului și a citatului)	Comentarii / Descriere
Aplicarea guvernării universității	Legea învățământului, art. 46 al. 1, lit. e) Legea învățământului, art. 48 al. 3	<i>Organele administrative</i> în instituțiile de învățământ superior sunt: senatul universitar al instituției de învățământ, prezidat de rector; biroul senatului universitar, alcătuit din rector, prorectori și secretarul științific; consiliul de administrație; consiliul facultății; consiliul științific al departamentului. Instituția de învățământ superior universitar este condusă de senatul universitar, prezidat de rector.
Aplicarea managementului universității	Legea învățământului, art. 48 al. 3	Conducerea operativă a instituției de învățământ superior universitar este asigurată de biroul senatului universitar, prezidat de rector. Aceleași structuri fac parte atât din guvernare, cât și din managementul universitar. Nu există o separare a puterii „legislative” de cea „executivă”. Nu este clar nici modul de subordonare și responsabilitate, dat fiind faptul că rectorul este persoana care prezindează atât organul de guvernare, cât și cel de management executiv.
Procedura de selectare a conducerii executive	Legea învățământului, art. 48 al. 4	Rectorii instituțiilor de stat de învățământ superior sunt aleși pe bază de concurs de senatul instituțiilor. Rectorii sunt confirmați în post de către Guvern.
Criterii de selectare a conducerii executive	Regulament cu privire la organizarea și desfășurarea concursului pentru postul de rector al instituției de învățământ superior universitar, HG nr. 112, din 28.02.1996	Candidați pot fi cetățeni ai RM cu titluri și grade științifice și științifico-didactice (de regulă, doctor habilitat, profesor universitar) corespunzătoare profilului instituției de învățământ superior, cu vechime în activitatea științifico-didactică de cel puțin 10 ani, inclusiv 5 ani de activitate didactică în învățământul universitar, care cunosc limba de stat a RM și nu au atins (de regulă) vârsta de 60 de ani.
Termenul mandatului conducerii executive	Regulament cu privire la organizarea și desfășurarea concursului pentru postul de rector al instituției de învățământ superior universitar, HG nr. 112, din 28.02.1996	Ministerul de resort încheie cu rectorul confirmat de Guvern un contract de muncă pe un termen de 5 ani.

Proprietăți / Indicatori	Sursa (titlului și a citatului)	Comentarii / Descriere
Procedura de concediere a conducerii executive	Regulament cu privire la organizarea și desfășurarea concursului pentru postul de rector al instituției de învățământ superior universitar, HG nr. 112, din 28.02.1996	Contractul de muncă încheiat poate fi reziliat înainte de expirarea termenului acestuia prin decizia senatului, votată cu două treimi din numărul total de membri ai senatului, susținută de ministerul de resort și confirmată de Guvern.
Capacitatea de a decide cu privire la structurile academice	Legea învățământului, art. 48 al. 1 Regulamentul-cadru al facultății instituției de învățământ superior și Regulamentul-cadru al catedrei instituției de învățământ superior; anexele 1 și 2 la Ordinul ME nr. 671 din 06.08.2010	Instituția de învățământ superior (ÎÎS) cuprinde facultăți, departamente, catedre, laboratoare și alte unități (secții) de cercetare științifică, de proiectare și de microproducție. Înființarea, reorganizarea și suspendarea activității facultății se realizează la propunerea senatului instituției de învățământ cu acordul Ministerului Educației / ministerului de resort. Înființarea și suspendarea funcționării catedrei se stabilește de către Consiliul facultății și se confirmă de către senatul instituției de învățământ superior, de comun acord cu ministerul de resort.
Capacitatea de a crea entități juridice	Legea învățământului, art. 49 al. 2, lit. h)	Autonomia universitară se realizează, în principal, în posibilitatea de a crea, cu acordul fondatorului, instituții publice: instituții de cercetare și inovare, centre experimentale și didactice, clinici universitare, spitale universitare, stațiuni și terenuri didactice, incubatoare universitare de afaceri, cluburi sportive și studiouri de creație. Instituțiile respective desfășoară activități cu caracter necomercial, urmând strict principiul de nonprofit.

Tabelul 2.2. *Relația dintre autonomia organizațională și interfețele universitare*

Interfața	Relația (incl., citate)	Impact
Guvern – universitate	Legea învățământului, art. 40 ¹ al. 5, 7, 8	Ministerul Educației propune înființarea, reorganizarea sau lichidarea instituțiilor de stat de învățământ superior universitar și înaintază spre examinare Guvernului. Guvernul confirmă propunerile Ministerului Educației de înființare, reorganizare sau lichidare a instituțiilor de stat de învățământ superior universitar și le înaintază spre aprobare Președintelui Republicii Moldova. Președintele Republicii Moldova decide asupra propunerilor Guvernului privind înființarea, reorganizarea sau lichidarea instituțiilor de stat de învățământ superior universitar. Deși decizia finală privind înființarea / lichidarea îi aparține Președintelui Republicii, fondator al ÎȘS de stat este considerat Ministerul Educației, ceea ce are un impact negativ, deoarece nu se exclude factorul politic din sistemul ÎS.
	Legea învățământului, art. 46 al. 1, lit. e) Legea învățământului, art. 48 al. 3	Organele administrative în instituțiile de învățământ superior sunt: senatul universitar al instituției de învățământ, prezidat de rector; biroul senatului universitar, alcătuit din rector, prorectori și secretarul științific; consiliul de administrație; consiliul facultății; consiliul științific al departamentului. Instituția de învățământ superior universitar este condusă de senatul universitar, prezidat de rector. Conducerea operativă a instituției de învățământ superior universitar este asigurată de biroul senatului universitar. Nu există nicio separare a puterilor; apar probleme de responsabilitate, conflicte de interese etc.
	Legea învățământului, art. 48 al. 1	Structurile academice: instituția de învățământ superior cuprinde facultăți, departamente, catedre, laboratoare și alte unități (secții) de cercetare științifică, de proiectare și de micro-producție. Pentru înființarea, reorganizarea sau suspendarea activității facultății / catedrei este necesar acordul Ministerului Educației. Aceasta are un impact negativ: necesitatea acordului ME, chiar dacă este o formalitate, subminează principiile autonomiei universitare.

Interfața	Relația (incl., citate)	Impact
	Regulament cu privire la organizarea și desfășurarea concursului pentru postul de rector al instituției de învățământ superior universitar, Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 112, din 28 februarie 1996 Anexă la Ordinul Ministerului Educației nr. 697 din 04 noiembrie, 2011	Alegerile organului suprem de conducere – senatul universitar, precum și alegerea altor organe de conducere din cadrul universității sunt reglementate de Regulamentul cu privire la ocuparea posturilor de conducere și alegerea organelor de conducere în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova. Rectorul ÎȘ este ales în conformitate cu Regulamentul cu privire la organizarea și desfășurarea concursului pentru postul de rector al instituției de învățământ superior universitar. Rectorul ales de către senatul ÎȘ intră în funcție după confirmarea de către Guvern. Are loc o restricționare considerabilă a autonomiei – universitatea poate să-și aleagă conducerea, dar nu are dreptul să stabilească criteriile de selectare și procedura de alegere.
Management universitar – personal academic	Anexă la Ordinul Ministerului Educației nr. 697 din 04 noiembrie, 2011 Regulamentul cu privire la modul de ocupare a posturilor didactice în instituțiile de învățământ superior nr. 854 din 21.09.2010 din anexa 3 la Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova Codul muncii al Republicii Moldova (2003), Regulamentul atestării cadrelor științifice și științifico-didactice de înaltă calificare Regulament cu privire la organizarea și desfășurarea concursului pentru postul de rector al instituției de învățământ superior universitar, Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 112 din 28 februarie 1996	Participarea personalului universitar la procesul de guvernare. Conform Regulamentului cu privire la ocuparea posturilor de conducere și alegerea organelor de conducere în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova, în senatul universitar corpul didactico-științific reprezintă 65-75%, iar personalul auxiliar – 5-10%; în consiliul facultății reprezentanții personalului didactico-științific constituie 75-80%. Participarea la alegerea membrilor în structurile de conducere la nivel de universitate, facultate și catedră. Relațiile management – personal sunt reglementate: participarea, prin intermediul membrilor senatului, la alegerea rectorului instituției de învățământ superior.

Interfața	Relația (incl., citate)	Impact
Personal academic – studenți	Anexă la Ordinul Ministerului Educației nr. 697 din 04 noiembrie, 2011 Regulament cu privire la organizarea și desfășurarea concursului pentru postul de rector al instituției de învățământ superior universitar, Hotărârea Guvernului RM nr. 112 din 28 februarie 1996	Participarea, prin intermediul studenților-membri ai senatului, la alegerea rectorului instituției de învățământ superior. Participarea studenților, de rând cu personalul didactico-științific și auxiliar, la actul de guvernare are o reprezentanță de 20-25% în senatul universitar și în consiliul facultății (Regulamentul cu privire la ocuparea posturilor de conducere și alegerea organelor de conducere în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova). Există un impact pozitiv, dar încă destul de slab, ținând cont de unele reticente din partea personalului didactico-științific și nivelul insuficient de inițiativă și responsabilitate din partea studenților.
Universitate – mediu de afaceri	Legea învățământului, art. 35	Stipulează posibilitatea organizării învățământului pentru adulți în diverse forme de instruire, inclusiv la universități. Relația universităților cu mediul de afaceri de cele mai multe ori se rezumă la încheierea unor acorduri care prevăd oferirea de locuri pentru realizarea stagiilor de practică pentru studenți. Majoritatea organizațiilor, de stat și private, din mediul de afaceri sunt însă foarte reticente la acest capitol. Deseori stagiile de practică devin o formalitate, nu este permisă implicarea stagiilor în activitatea propriu-zisă a organizației respective.
Universitate – internaționalizare	Legea învățământului, art. 49 al. 2, lit. 1) Ordinul ME nr. 442 din 19 septembrie 2005	Autonomia universitară se realizează în stabilirea relațiilor de colaborare cu diverse instituții de învățământ și științifice, centre și organizații din republică și din străinătate. Acordurile de colaborare cu universitățile, organizațiile internaționale trebuie însă coordonate cu Ministerul Educației, pentru a primi acceptul ME de a semna aceste documente. Nu există niciun act normativ care ar reglementa procesul de recrutare a studenților străini, ar stabili clar drepturile și responsabilitățile principalilor actori și ar stipula distincția dintre o universitate și un agent economic care invită cetățeni străini la lucru. Acest fapt are impact negativ, subminează autonomia universitară declarată în lege. Interesul din partea studenților din Europa, America de a face studii în RM este foarte limitat. Există interes în țările în curs de dezvoltare și/sau cu risc sporit de terorism, pentru care Biroul de Migrație din RM rar acceptă să ofere permisul de ședere. Iar în caz de deportare a studenților, universitatea ar putea fi obligată să acopere cheltuielile aferente.

Concluzie. În acest subcapitol a fost prezentată metodologia de cercetare folosită în scopul atingerii obiectivului studiului. Au fost colectate și analizate datele secundare derivate din documente guvernamentale și ministeriale, precum și din documentele interne ale patru universități de stat. A fost efectuată analiza de caz în interior și încrucișată a autonomiei organizaționale.

Subcapitolul 2.3 va pune în discuție rezultatele obținute prin analiza de caz (tabelul 2.1). Subcapitolul 2.4, la rândul său, va discuta concluziile trase după analiza încrucișată (tabelul 2.2) a autonomiei organizaționale și a celor cinci interfețe ale autonomiei instituționale a universităților.

2.3. Înțelegerea autonomiei organizaționale

În acest subcapitol vom analiza și vom discuta despre proprietățile și indicatorii autonomiei organizaționale din învățământul superior din Republica Moldova. Analizând o serie de acte normative (guvernamentale și ministeriale), precum și documente interne de la universitățile selectate (anexa 2.1), a fost dezvoltată o imagine cuprinzătoare (cadru) privind nivelul la care autonomia organizațională este în prezent manifestată și reglementată în învățământul superior din Moldova (tabelul 2.1). Discuția în acest subcapitol va fi purtată în jurul acestui cadru în curs de dezvoltare și va fi susținută de un număr de cazuri care vor exemplifica punctele critice ale discuției.

2.3.1. Aplicarea guvernării universității

Organele administrative ale unei universități sunt stabilite în art. 46 al. 1, lit. e) din Legea învățământului, conform căruia în instituțiile de învățământ superior acestea sunt:

- senatul universitar al instituției de învățământ, prezidat de rector;
- biroul senatului universitar, alcătuit din rector, prorectori și secretarul științific;
- consiliul de administrație al universității, prezidat de rector (este organul care asistă biroul senatului în realizarea conducerii operative a universității și aplică deciziile strategice ale senatului universitar și constă din rector, prorectori, decani, sefi de subdiviziuni universitare);
- consiliul facultății, prezidat de decan (organul suprem de conducere al facultății este consiliul facultății compus din: decan, prodecani, șefii catedrelor/departamentelor, președinții comitetelor sindicale ale corpului didactic și studentesc ale facultății, de asemenea un număr egal de membri din subdiviziuni, precum și studenți și doctoranzi);
- consiliul științific al departamentului, prezidat de directorul departamentului.

Structura și atribuțiile organelor din instituțiile de învățământ superior sunt stabilite prin Carta universitară, adoptată de senatul universitar. Acest document reglementează funcționarea instituțiilor de învățământ superior.

La etapa actuală, senatul este organul suprem de conducere al instituției de învățământ superior și este ales pe un termen de cinci ani. Modul și procedura de alegere a senatului universității este stipulat în Regulamentul cu privire la ocuparea posturilor de conducere și alegerea organelor de conducere în instituțiile de învățământ superior din Republica Mol-

dova (anexă la Ordinul Ministerului Educației nr. 697 din 04 noiembrie, 2011). Membrii senatului sunt, de regulă, doctori habilitați și profesori universitari. Pentru alegerea senatului se formează o comisie electorală din câte un reprezentant al rectoratului, facultăților, subdiviziunilor și comitetelor sindicale din cadrul instituției de învățământ ales prin vot deschis la consiliile facultăților și adunările subdiviziunilor respective. Comisia electorală își alege președintele și secretarul. Componenta nominală a Comisiei, președintele și secretarul sunt confirmați prin ordinul rectorului, pe un termen de 5 ani.

Comisia electorală, de comun acord cu rectorul instituției de învățământ superior, determină numărul total al membrilor senatului și cota reprezentativă pentru fiecare facultate, subdiviziune, ținându-se cont de raportul următor: **corpul didactico-științific – 65-75%; studenți, doctoranzi – 20-25%, personal auxiliar – 5-10%**. Rectorul, prorectorii, decanii, președintele comitetului sindical al instituției de învățământ, directorul bibliotecii, directorul departamentului/centrului de informatizare, directorii școlilor masterale și doctorale, directorii instituțiilor afiliate și ai colegiilor, parte componentă a universităților, sunt membri ai senatului în virtutea funcțiilor lor. Efectivul senatului nu poate depăși **101 persoane**. Numărul reprezentanților în senat ai fiecărei facultăți și subdiviziuni, în conformitate cu Carta universitară, se desemnează conform principiului egalității în drepturi a facultăților, catedrelor și subdiviziunilor. Alegerile în senat au loc în termen de 15 zile după anunțarea lor. Membrii senatului sunt aleși la adunarea generală a corpului profesoral didactic al facultăților (subdiviziunilor) prin vot deschis sau secret. Candidaturile din partea personalului auxiliar, studenților și a doctoranzilor sunt alese la adunarea generală a colectivului respectiv sau a reprezentanților prin vot deschis sau secret. Rezultatele alegerilor vor fi consemnate într-un proces-verbal. Pentru supravegherea termenelor și procedurii de desfășurare a alegerilor, la fiecare facultate (subdiviziune) este obligatorie prezența a cel puțin unui membru al comisiei electorale. Procesele-verbale privind rezultatele alegerilor membrilor senatului vor fi prezentate rectorului instituției de învățământ superior de către comisia electorală, în termen de 5 zile, pentru a fi păstrate pe durata împuternicirilor senatului.

Rectorul este președintele senatului. Secretarul senatului este numit prin ordinul rectorului. Componenta senatului se confirmă prin ordinul rectorului în termen de 10 zile după prezentarea actelor de comisia electorală. Contestațiile privind organizarea și desfășurarea alegerii senatului se adresează Ministerului Educației și ministerului de resort în termen de 5 zile de la momentul încheierii alegerilor. În cazul în care se constată încălcarea prevederilor prezentului Regulament, se anunță noi alegeri.

2.3.2. Aplicarea managementului universității

În conformitate cu articolul 48 p. (3) din Legea educației, conducerea operativă a instituției de învățământ superior universitar este asigurată de biroul senatului universitar. Structura biroului, stabilită în Legea învățământului, art. 46 (al. 1, lit. e) include rectorul – președinte al biroului, prorectorii și secretarul științific al senatului.

Legea învățământului mai definește încă un organ de conducere administrativă, și anume consiliul de administrație al universității, prezidat de rector. Acesta este organul care asistă

biroul senatului în realizarea conducerii operative a universității și aplică deciziile strategice ale senatului universitar și constă din rector, prorectori, decani, șefi de subdiviziuni universitare.

Organul suprem de conducere al facultății este consiliul facultății cu următoarea componență: decanul, prodecanii, șefii catedrelor / departamentelor, președinții comitetelor sindicale ale corpului didactic și studenților facultății, de asemenea un număr egal de membri din subdiviziuni, precum și studenți și doctoranzi.

Conform Regulamentului cu privire la ocuparea posturilor de conducere și alegerea organelor de conducere în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova (anexă la Ordinul Ministerului Educației nr. 697 din 04 noiembrie, 2011), personalul de conducere executivă este format din rector, prorectori, decani, prodecani, șeful serviciului studii, șefi catedre.

2.3.3. Procedura de selectare a conducerii executive

Rectorul instituției de învățământ superior universitar este ales pe bază de concurs de către senatul instituției respective, cu excepția rectorilor instituțiilor de învățământ superior ale Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Apărării și Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova, care sunt numiți în funcție de către autoritățile respective. Alegerea rectorului este reglementată prin Regulamentul cu privire la organizarea și desfășurarea concursului pentru postul de rector al instituției de învățământ superior universitar, Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 112, din 28 februarie 1996.

În conformitate cu acest regulament, postul de rector se scoate la concurs cu două luni înainte de expirarea termenului stabilit în contractul de muncă încheiat cu rectorul în exercițiu sau în termen de o lună din momentul când postul de rector, din diferite motive, a devenit vacant. Ministerul de resort publică în presa republicană un aviz în care se indică termenele și condițiile desfășurării concursului. Candidaturile pentru ocuparea postului de rector sunt propuse de colectivele facultăților, departamentelor, secțiilor, colegiilor și de organizațiile sindicale ale instituției de învățământ superior.

Dacă Consiliul Ministerului Educației decide că rectorul a fost ales în conformitate cu cerințele acestui Regulament, rectorul ales este propus Guvernului Republicii Moldova spre confirmare. Rectorul este considerat în exercițiul funcțiunii după confirmarea lui de către Guvern. În caz contrar, se organizează un nou concurs.

Prorectorii instituțiilor de învățământ superior, șefii serviciului studii sunt numiți și destituiți de către rector prin ordin cu acordul Ministerului Educației și al ministerelor de resort. Numărul prorectorilor pentru fiecare instituție de învățământ în parte se stabilește de Ministerul Educației și de ministerele de resort la propunerea rectorului.

Posturile de decani, șefi departamente / catedre sunt ocupate prin concurs public. Alegerile în postul de șef catedră sunt organizate de comisia de concurs a senatului. Dosarele candidaților cu viza rectorului despre admiterea la concurs a acestora sunt puse la dispoziția decanului facultății. În termenele stabilite se convoacă ședința catedrei prezidată de decanul facultății, care informează catedra referitor la fiecare candidat. Procedura de mai departe este similară celei pentru alegerea în posturile didactice (vezi HG nr. 854

din 21.09.2010, p. 20 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de ocupare a posturilor didactice în instituțiile de învățământ superior).

Alegerile în posturile de decan, șef departament /catedră sunt reglementate de Regulamentul cu privire la ocuparea posturilor de conducere și alegerea organelor de conducere în instituțiile de învățământ superior din RM (anexa la Ordinul ME nr. 697 din 04.11.2011).

La postul nou apărut de șef catedră (când este creată o nouă catedră) se anunță concurs. Până la finele alegerilor, șeful catedrei este numit, prin ordin, de rectorul instituției de învățământ. Dacă în urma alegerilor repetate nu a fost aleasă nicio candidatură, prin ordinul rectorului este numit un șef de catedră până la noile alegeri. În cazul divizării catedrelor, șeful catedrei divizate este numit, prin ordinul rectorului, șef al uneia din catedrele nou-create, până la expirarea termenului de concurs.

Alegerile în postul de decan al facultății sunt organizate de comisia de concurs a senatului, care înregistrează candidații la post și supraveghează desfășurarea concursului. Candidaturile sunt propuse de catedrele facultății, consiliul facultății, comitetele sindicale din cadrul facultății sau de o persoană didactică titulară la facultatea respectivă din rândul membrilor catedrelor facultății.

Alegerea decanului la senat se efectuează în conformitate cu următoarea procedură:

- Președintele comisiei de concurs desemnează o comisie de caz, constituită din 2-3 membri ai săi, pentru organizarea și monitorizarea alegerilor în posturile de conducere.
- Comisia de caz face aviz la facultate despre deschiderea concursului și înregistrează spre aprobare candidaturile pentru participarea la concursul de suplinire a postului de decan. Ea organizează și prezidează adunarea generală a facultății privind discutarea candidaților propuși pentru ocuparea postului de decan și a programelor de activitate a acestora, anunțând în prealabil (cu o săptămână înainte) numele potențienților. Adunarea generală reprezintă corpul didactico-științific și reprezentanții studenților, nu mai puțin de 1/5 și nu mai mult de 1/4 din numărul membrilor adunării generale a facultății.
- Comisia de caz prezintă comisiei de concurs decizia adunării generale, aprobată prin vot deschis sau secret, privind recomandarea candidaturilor pentru ocuparea postului de decan.
- Comisia de concurs aprobă decizia adunării generale de a susține sau a respinge candidaturile recomandate de adunarea generală.

În buletinul de vot pentru ședința senatului vor fi incluse toate candidaturile examinate la adunarea generală a corpului didactico-științific și reprezentanților studenților facultății respective.

2.3.4. Criterii de selectare a conducerii executive

La concurs pentru suplirea postului de rector pot fi înaintați cetățeni ai Republicii Moldova cu titluri și grade științifice și științifico-didactice (de regulă, doctor habilitat, profesor universitar) corespunzătoare profilului instituției de învățământ superior, cu vechime în activitatea științifico-didactică de cel puțin 10 ani, inclusiv 5 ani de activitate didactică în învățământul universitar, care cunosc limba de stat a Republicii Moldova și nu au atins (de regulă) vârsta de 60 de ani.

Cerințele generale față de candidații la funcțiile de decan și șef departament / catedră sunt: să fie cetățeni ai Republicii Moldova, să posede grad și titlu științific în domeniul respectiv; să cunoască limba de stat a republicii, conform legislației în vigoare; să nu depășească vârsta de pensionare (HG nr. 854 din 21.09.2010, p. 35). La ocuparea postului de șef catedră pot candida atât persoane care activează ca titulari în instituția respectivă, cât și specialiști din alte instituții de învățământ sau de cercetare științifică.

2.3.5. Termenul mandatului conducerii executive

Regulamentul cu privire la organizarea și desfășurarea concursului pentru postul de rector al instituției de învățământ superior universitar (HG nr. 112 din 28.02.1996) stipulează că ministerul de resort încheie cu rectorul confirmat de Guvern un contract de muncă pe un termen de cinci ani.

Posturile de decan, șef catedră, în conformitate cu Regulamentul cu privire la ocuparea posturilor de conducere și alegerea organelor de conducere în instituțiile de învățământ superior din RM, sunt ocupate prin concurs pe un termen de cinci ani. Aceeași persoană poate ocupa postul de decan sau șef de catedră cel mult două perioade consecutive. La al treilea termen consecutiv pot candida doctorii habilitați și profesorii universitari.

2.3.6. Procedura de concediere a conducerii executive

Contractul de muncă încheiat, conform aceluiași Regulament, poate fi reziliat înainte de expirarea termenului acestuia prin decizia senatului, votată cu două treimi din numărul total de membri ai senatului, susținută de ministerul de resort și confirmată de Guvern. Motivul rezilierii nu este stipulat în actele normative. Prevederi normative cu privire la demiterea decanilor și șefilor de catedre nu au fost depistate.

2.3.7. Capacitatea de a decide cu privire la structurile academice

Structura universităților este stipulată în Legea învățământului, art. 48, al. 1. Instituția de învățământ superior cuprinde facultăți, departamente, catedre, laboratoare și alte unități (secții) de cercetare științifică, de proiectare și de microproducție.

Înființarea facultăților, crearea structurilor de conducere intrauniversitare (consiliile facultăților etc.) se aprobă prin lege sau printr-un regulament aprobat în spiritul legii. De exemplu, înființarea, reorganizarea sau suspendarea activității unei facultăți se realizează la propunerea senatului universității cu acordul ministerului de resort (Regula-

ment-cadru al facultății instituției de învățământ superior, anexa 2 la Ordinul ME nr. 671 din 06.08.2010). Înființarea unei catedre se face la propunerea facultății, prin hotărârea consiliului facultății, care trebuie să fie confirmată de către senat, de comun acord cu ministerul de resort (Regulament-cadru al catedrei instituției de învățământ superior, anexa 1 la Ordinul ME nr. 671 din 06.08.2010). Universitatea poate fi înființată și poate activa în baza Constituției RM, Legii învățământului și legislației în vigoare.

2.3.8. Capacitatea de a crea entități juridice

Articolul 49 al. 2, lit. h) al Legii învățământului definește posibilitatea de a crea, cu acordul fondatorului, instituții publice: instituții de cercetare și inovare, centre experimentale și didactice, clinici universitare, spitale universitare, stațiuni și terenuri didactice, incubatoare universitare de afaceri, cluburi sportive și studiouri de creație. În conformitate cu aceste prevederi instituțiile de învățământ superioare pot desfășura activități cu caracter necomercial, urmând strict principiul de nonprofit.

2.4. Interfețele autonomiei organizaționale și autonomiei instituționale

În acest subcapitol vom discuta despre relația dintre autonomia organizațională și cele cinci interfețele care fac parte din autonomia instituțională a universităților: *guvern – universitate*; *management universitar – personal academic*; *personal academic – studenți*; *universitate – mediu de afaceri* și *universitate – internaționalizare*. De asemenea, vom analiza impactul pe care autonomia organizațională îl are sau l-ar putea avea asupra acestor interfețe. Cadrul emergent al acestor relații, care sunt prezentate în tabelul 2.2, va fi în centrul discuției în prezentul capitol.

2.4.1. Interfața *guvern – universitate*

O instituție de învățământ superior în Republica Moldova poate fi înființată și poate activa în baza și în conformitate cu Constituția RM, Legea învățământului și legislația în vigoare. Înființarea unei universități este reglementată de articolul 40¹ (al. 5, 7 și 8) din Legea învățământului, care definește competențele autorităților publice în domeniul înființării, reorganizării și lichidării instituțiilor de învățământ de stat. Conform acestui articol, ministerele și departamentele interesate fac propuneri de înființare, reorganizare sau lichidare a instituțiilor de stat de învățământ liceal, secundar profesional, mediu de specialitate, superior universitar, subordonate autorităților administrației publice centrale, și le înaintează spre examinare Ministerului Educației. Mai departe competențele se distribuie precum urmează:

Ministerul Educației:

- decide asupra propunerilor direcțiilor de învățământ, ale autorităților administrației publice locale de nivelul doi, ale ministerelor și departamentelor interesate privind

înființarea, reorganizarea sau lichidarea instituțiilor de stat de învățământ mediu de cultură generală, liceal și secundar profesional;

- propune înființarea, reorganizarea sau lichidarea instituțiilor de stat de învățământ liceal, special, secundar profesional, complementar, mediu de specialitate, superior universitar, subordonate autorităților administrației publice centrale, și le înaintează spre examinare Guvernului.

Guvernul:

- decide asupra propunerilor Ministerului Educației privind înființarea, reorganizarea sau lichidarea instituțiilor de stat de învățământ liceal, special, secundar profesional, complementar, mediu de specialitate, subordonate autorităților administrației publice centrale;
- confirmă propunerile Ministerului Educației de înființare, reorganizare sau lichidare a instituțiilor de stat de învățământ superior universitar și le înaintează spre aprobare Președintelui Republicii Moldova;
- examinează și înaintează propuneri de înființare, reorganizare sau lichidare a instituțiilor de cercetări științifice, a instituțiilor de perfecționare a cadrelor și le prezintă spre aprobare Președintelui Republicii Moldova.

Președintele Republicii Moldova: decide asupra propunerilor Guvernului privind înființarea, reorganizarea sau lichidarea instituțiilor de stat de învățământ superior universitar.

Univesitățile care își desfășoară activitatea pe teritoriul Republicii Moldova sunt recunoscute după o acreditare respectivă. În general, procesul de acreditare cuprinde două etape:

- *Licențierea*, prin care se acordă dreptul de organizare și funcționare provizorie;
- *Acreditarea*, prin care se acordă toate drepturile prevăzute de Legea învățământului.

Pentru instituțiile de stat se cere numai acreditarea. Conform articolului 35 (3) din Legea învățământului, instituțiile de învățământ pentru adulți după procesul de acreditare pot obține, în modul stabilit de lege, și dreptul la autonomie. Acreditarea univesităților se face după primul examen de absolvire a nivelului respectiv de învățământ. Pentru obținerea acreditării, instituția de învățământ va dispune de cel puțin 60% din cadrele didactice încadrate cu norma de bază în unitatea respectivă și care să corespundă standardelor educaționale de stat. În cazul în care instituția de învățământ nu a fost acreditată pe parcursul anului de studii, absolvenții anului de studii respectiv vor susține, cu aprobarea Ministerului Educației, examenele de absolvire în cadrul unei instituții de învățământ acreditate. Diplomele sau certificatele eliberate de instituțiile de învățământ privat neacreditate sunt recunoscute ca echivalente ale actelor de studii eliberate de instituțiile de învățământ de stat numai în cazul în care examenele de absolvire au fost susținute în conformitate cu standardele educaționale de stat, în fața comisiilor constituite de Ministerul Educației în instituții de învățământ acreditate (Legea învățământului, art. 36 (10)). Guvernul intervine în activitatea instituțiilor de învățământ superior și pentru a confirma rectorul ales și a aproba prorectorii propuși de către senatul universitar.

2.4.2. Interfața *management universitar – personal academic*

Relația management universitar – personal academic în cadrul autonomiei organizaționale se reflectă prin gradul de participare a personalului la guvernarea universitară, prin manifestarea dreptului de a participa la alegerea organelor administrative ale universității, prin participarea reprezentanților diferitelor grupe de personal în guvernarea universitară, prin dreptul de a alege conducătorul structurilor în care activează, prin modul și normele cu care operează administrația în calitate de angajator în procesul de angajare/eliberare în/din serviciu.

Participarea personalului universitar la procesul de guvernare este asigurată prin faptul că însuși senatul universitar este ales din membrii corpului didactico-științific și alcătuiește nu mai puțin de 75-80% din numărul total. Dacă se exclud membrii senatului din oficiu, ponderea personalului ales din rândul personalului didactico-științific alcătuiește 60-65%. Prin membrii senatului cadrele didactice participă la alegerea rectorului și contribuie esențial la votarea altor decizii în senat.

Senatul USM are următoarele atribuții:

- aprobă Planul de dezvoltare instituțională pentru următorii 5 ani, ce conține viziunea, misiunea, strategia de dezvoltare a Universității și principalele măsuri pentru realizarea acestora;
- planifică, aprobă, monitorizează și evaluează mijloacele financiare;
- aprobă deciziile strategice privind:
 - gestionarea patrimoniului;
 - salarizarea și motivarea personalului;
 - stabilirea cuantumului taxelor de studii, taxelor de cazare în cămine, de servicii și lucrări;
 - cooperarea cu entități din diferite domenii;
 - gestionarea resurselor financiare;
 - managementul instituțional privind dreptul la proprietate intelectuală;
 - managementul instituțional privind procesul de transfer tehnologic;
- realizează conexiuni cu piața muncii;
- aprobă devizul de venituri și cheltuieli.

Atribuțiile Senatului UASM sunt expuse în Statut mai detaliat:

- elaborează programul privind strategia de dezvoltare a Universității în concordanță cu strategia de dezvoltare a învățământului pe plan național și cu tendințele pe plan internațional;
- stabilește strategia în domeniul cercetărilor științifice la nivel de Universitate;
- aprobă regulamentele de ordine intern în conformitate cu legislația în vigoare;
- alege rectorul, decanii, șefii de catedre, de laborator, profesorii și conferențarii universitari. Rectorul este ales pe bază de concurs de Senatul Universității și confirmat în post de către Guvern. Rectorul este considerat în exercițiul funcției după confirmarea lui de către Guvern;
- organizează și desfășoară concursuri pentru ocuparea posturilor didactico-științifice și înaintează Consiliului Național de Atestare și Acreditare al Republicii Moldova

(CNAA) materiale pentru conferirea titlurilor de profesor universitar, conferențiar universitar și cercetător științific superior;

- acordă titlul de „Doctor Honoris Causa”;
- prezintă CNAA lista specialităților la care se va organiza pregătirea cadrelor științifice prin doctorat și post-doctorat;
- aprobă planurile și programele de învățământ și eventualele modificări în acestea;
- aprobă încheierea contractelor de cooperare interuniversitară și inițiază relații internaționale pe plan științific, didactic etc.;
- examinează și aprobă anual raportul rectorului cu privire la activitatea Universității, confirmă dările de seamă ale subdiviziunilor didactico-științifice și tehnico-administrative, ale Consiliului de administrație, rezultatele admiterii și examenului de licență; aprobă graficul procesului de studii la toate specialitățile, lista nominală a bursierilor pentru bursele republicane și cele conferite de Senat; stabilește metodologia de admitere cu respectarea criteriilor generale, prevăzute în Regulamentul-cadru, elaborat de Ministerul Educației;
- aprobă numărul de locuri pentru studii cu taxe sau alte surse de finanțare în afara bugetului de stat, la propunerea consiliului facultății;
- propune din rândul cadrelor didactice candidați cu înalt prestigiu științific, cu o conduită morală ireproșabilă pentru alegerea lor în calitate de membri ai AȘM și ai altor instituții; susține, de asemenea, candidaturile propuse de alte instituții;
- aprobă temele tezelor de doctorat/post-doctorat și conducătorii / consultanții științifici;
- aprobă componența consiliilor științifice specializate și a seminarelor științifice de profil;
- aprobă politica și obiectivele Universității în domeniul calității învățământului; desemnează comisii pentru principalele domenii de activitate;
- îndeplinește orice alte atribuții stabilite prin lege și reglementări proprii;
- elaborează și aprobă structura Universității, precum și modificările necesare;
- instituie și decernează, respectând legislația în vigoare, medalii universitare.

Pe plan intern, la facultate participarea cadrelor didactice la procesul de administrare a facultății se manifestă prin delegarea unor funcții decizionale membrilor Consiliului facultății aleși din numărul colegilor de la catedre, departamente și prin vot direct la alegerea decanului și la votarea deciziilor catedrelor în cadrul ședințelor respective.

Relațiile administrației cu personalul sunt reglementate de următoarele acte normative: Regulamentul atestării cadrelor științifice și științifico-didactice de înaltă calificare (anexa 3 la Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova), Regulamentul de atestare a cadrelor didactice, elaborat în conformitate cu Legea învățământului a Republicii Moldova, art. 50, art. 53, art. 54 alin. 10 și art. 56 p.(e), prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 381 din 13.04.2006, Regulamentul cu privire la modul de ocupare a posturilor didactice în instituțiile de învățământ superior nr. 854 din 21.09.2010 și Codul muncii al Republicii Moldova (2003). În conformitate cu art. 297, ocuparea tuturor funcțiilor științifice și didactice în instituțiile de învățământ superior se efectuează în temeiul unui Contract individual de muncă pe durată determinată (art. 55, lit. g) din CM), încheiat conform rezultatelor concursului.

2.4.3. Interfața *personal academic – studenți*

Interfața personal academic – studenți vizează impactul calității relațiilor dintre personal și studenți asupra autonomiei organizaționale, procedura de alegere a reprezentanților studenților în organele de guvernare și de management universitar, rolul organizațiilor studențești în procesul de luare a deciziilor, gradul de implicare a personalului didactic în procesul electoral al studenților.

Principiile Procesului de la Bologna sunt orientate spre mobilitatea studenților și a cadrelor didactice în spațiul unic european, asigurarea autonomiei universitare, participarea activă a studenților la guvernarea procesului de învățământ, responsabilitatea publică pentru calitatea învățământului superior și a pregătirii specialiștilor în diferite domenii de activitate, în concordanță cu cerințele stadiului actual de dezvoltare. Astfel, antrenarea studenților în administrarea universității, participarea lor la etapa adoptării deciziilor pare a fi un reper sigur care ar fortifica această componentă a autonomiei universitare.

În februarie 2011, Parlamentul R. Moldova a adoptat o decizie prin care a mărit cota de reprezentare a studenților în senatele universităților. Legea învățământului stabilea că studenții reprezintă **cel mult 25%** din membrii organelor de decizie ale universităților, iar de acum încolo va fi obligatoriu să fie respectată cota de **cel puțin 20%** (Legea nr. 31 din 25.02.2011 pentru modificarea articolului 46 din Legea învățământului nr. 547-XIII din 21 iulie 1995). Este asigurată prezența studenților atât în senatul universității, cât și în consiliile facultăților. Conform Regulamentului cu privire la ocuparea posturilor de conducere și alegerea organelor de conducere în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova (anexa la Ordinul nr. 697 din 04 noiembrie 2011), comisia electorală, de comun acord cu decanul facultății, stabilește numărul total al membrilor consiliului facultății și cota reprezentativă (conform principiului egalității în drepturi) pentru fiecare catedră (subdiviziune) a facultății, ținându-se cont de raportul următor: **personal didactico-științific – 75-80%, studenți și doctoranzi – 20-25%**.

2.4.4. Interfața *universitate – mediu de afaceri*

Impactul unei bune guvernări în învățământul superior are repercusiuni directe asupra dezvoltării întregii societăți. Finalitățile strategice ale universităților sunt strâns legate de piața muncii, de conjunctura sociopolitică națională și internațională. Din aceste considerente, multe probleme ale învățământului superior depășesc pereții universitari și se suprapun sau interferează cu problemele majore ale societății. Cadrul legislativ actual nu reglementează relațiile universităților cu mediul de afaceri, dar nici nu le limitează într-un mod dramatic.

În articolul 35 din Legea învățământului, consacrat învățământului pentru adulți, este stipulat că instituțiile de învățământ pentru adulți pot obține dreptul la autonomie după acreditare, în modul stabilit de lege. Finanțarea instituțiilor de învățământ pentru adulți se face din sponsorizări, donații și din alte surse legale.

În proiectul Codului educației este stipulat că în sistemul național de educație este promovat dialogul social, precum și dezvoltarea și valorificarea parteneriatelor instituțiilor de învățământ cu comunitatea, cu societatea civilă și cu mediul de afaceri, parteneriate realizate conform legislației în vigoare.

2.4.5. Interfața *universitate – internaționalizare*

Documente separate privind autonomia organizațională la interfața universitate – internaționalizare nu au fost găsite. Numai în art. 49 al Legii învățământului, după modificările efectuate în 2012, este stipulat că autonomia universitară permite universităților să gestioneze procesul de stabilire a relațiilor de colaborare cu diverse instituții de învățământ și științifice, centre și organizații din republică și din străinătate. În articolul 63 din Legea învățământului „Cooperarea internațională” se menționează că cooperarea internațională în domeniul învățământului se efectuează în conformitate cu legislația Republicii Moldova. Ministerul Educației (ME) are dreptul de a stabili relații și de a încheia acorduri bilaterale de colaborare, de a participa la proiecte și manifestări internaționale în domeniul învățământului și cercetării științifice. Și în proiectul Codului educației se concretizează că în cadrul autonomiei universităților li se acordă dreptul de selectare a partenerilor din țară și de peste hotare pentru activități de colaborare.

La etapa actuală, această activitate este monitorizată de către Ministerul Educației. În conformitate cu Ordinul ME nr. 442 din 19 septembrie 2005, acordurile de colaborare cu universitățile și organizațiile internaționale trebuie coordonate cu Ministerul Educației, pentru a primi acceptul ME de a semna aceste documente.

În prezent există o problemă serioasă privind recrutarea cetățenilor străini pentru universitățile din RM. Din motive obiective, studiile în universitățile din RM nu sunt solicitate de cetățenii din statele UE. Descrește și numărul studenților veniți din țările CSI. Majoritatea solicitărilor pentru studii provin de la cetățenii țărilor slab dezvoltate: Gana, Nigeria, Bangladesh, India, Pakistan, Iran etc., așa-numitelor „țări de risc”. Recrutarea studenților este lăsată integral pe seama universităților. Adică întreaga responsabilitate ce ține de sosirea, aflarea și plecarea de pe teritoriul RM a cetățenilor străini care sunt sau doar intenționează a fi studenți la instituțiile de învățământ superior în RM o poartă doar aceste instituții.

Ministerul Educației doar emite, în baza dosarului de acte al cetățeanului străin depus de universitatea la care aplică, o scrisoare oficială prin care aprobă sau nu aprobă admiterea acestuia la studii. Fără acest document cetățenii străini nu pot fi înmatriculați la studii în instituțiile de învățământ din RM (Regulamentul cu privire la instruirea străinilor în instituțiile de învățământ din Republica Moldova, anexa 1 la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 746 din 21 iunie 2003).

Având aprobarea ME, universitatea solicită invitație pentru studii pe numele cetățeanului străin, iar Biroul Migrație și Azil, subordonat Ministerului Afacerilor Interne, în baza acesteia, emite sau refuză emiterea invitației în cauză.

În cazul în care cetățeanul străin urmează să fie deportat (din diferite considerente) și refuză să achite cheltuielile de transport sau nu dispune de mijloacele necesare, cheltuielile respective, conform art. 71 din Legea nr. 200 din 16.07.2010 privind regimul străinilor în Republica Moldova, trebuie să le suporte universitatea. În asemenea condiții, universitățile, fiind în imposibilitatea de a face față condițiilor impuse, ar putea refuza să mai accepte la studii cetățeni străini, cu excepția celor care sosesc în baza acordurilor guvernamentale (în număr foarte mic), și nu vor fi în stare să realizeze una dintre componentele importante ale procesului de internaționalizare a învățământului superior.

2.4.6. Concluzii

Situația actuală din sistemul universitar se caracterizează prin existența autonomiei parțiale. Introducerea unor libertăți a fost absolut necesară pentru eficientizarea proceselor din cadrul universităților. Astfel, autonomia universitară a fost consfințită prin modificări la Legea învățământului, prin alte acte subordonate legii și prin proiectul Codului educației, iar componenta organizațională a autonomiei se reflectă prin dreptul universităților de a determina propria structură organizatorică și de a-și alege propriile organe administrative. Autonomia universitară este conjugată cu răspunderea publică. Răspunderea publică, în spiritul autonomiei universitare europene, obligă orice instituție de învățământ superior:

- să respecte legislația în vigoare, carta proprie și politicile naționale și cele europene în domeniul învățământului superior;
- să asigure calitatea în învățământul superior;
- să respecte echitatea și etica universitară;
- să asigure eficiența managerială și eficiența utilizării resurselor;
- să asigure transparența tuturor deciziilor și activităților sale;
- să respecte libertatea academică a personalului, precum și drepturile și libertățile studenților.

2.5. Concluzii și pașii următori

În acest subcapitol sunt prezentate unele rezultate ale analizei situației privind componenta organizațională, starea căreia a fost constatată în subcapitolul precedent. Scopul acestei analize este de a pune în evidență punctele forte și lacunele sistemului existent, pentru a le contabiliza și pentru a putea fi luate în considerație de către factorii de decizie la operarea modificărilor de ameliorare a cadrului legislativ care vizează autonomia universitară.

Interfața guvern – universitate

- Universitățile întâlnesc dificultăți de trecere la autonomia universitară din cauza neimplementării în volum deplin a Procesului Bologna privind funcționarea celor trei cicluri de studii în cadrul universităților și din lipsa cadrului legislativ care ar putea concretiza mai exact acțiunile universităților pe toate segmentele autonomiei.
- Universitățile urmează să fie transformate din instituții bugetare în instituții publice, aflate la autogestiuie.
- Pentru aceasta este necesară formarea unui cadru legislativ, care va determina drepturile, competențele și obligațiile universităților la diferite nivele decizionale și de manifestare a responsabilității.
- Este necesară revizuirea competențelor senatului, astfel încât acesta să se ocupe doar de probleme academice (curriculum, programe de studii, titluri), iar de problemele de gestionare a universității (managementul financiar, managementul resurselor umane) să se ocupe consiliul de conducere.
- Acordarea dreptului de a deschide sau de a închide unele facultăți la discreția universităților.

- Universitățile vor oferi și programe de educație continuă postuniversitară în baza solicitării acreditării programelor respective.

Interfața *management universitar – personal academic*

- Impunerea obligativității de a face publice bugetul, taxele, modalitatea de management, regulamentele de gestionare internă la nivel de facultăți și catedre etc.
- Instituirea obligativității raportului intern anual de asigurare a calității, care se aprobă de senat și se face public.

Interfața *personal academic – studenți*

- Astăzi guvernarea studențească este inefficientă.
- Participarea efectivă a reprezentanților studenților la luarea deciziilor (obligatoriu) și la gestionarea unui șir de responsabilități (de exemplu, gestionarea căminelor, a bibliotecii, a sălilor sportive etc.) în baza asociațiilor studenților de la universități.
- Limitarea numărului de studenți care învață în bază de contract doar la capacitatea universității ca infrastructură și potențial al corpului profesoral.

Interfața *universitate – mediu de afaceri*

- Activizarea reprezentanților angajatorilor în consilii consultative.
- Revizuirea componenței senatului astfel încât 5-10% din membrii acestuia să fie reprezentanți ai fondatorilor (Ministerul, Guvernul) și reprezentanți ai asociațiilor profesionale, Patronatelor, Sindicatelor.

Interfața *universitate – internaționalizare*

- Dreptul universităților de a solicita acreditarea pentru programele (ciclurile) de studii pe care sunt în stare să le ofere.

După o analiză a cadrului legislativ existent în Republica Moldova la etapa actuală, devine clar că în universitățile din țară s-au creat condiții care arată că aceste instituții ar putea supraviețui nimai după acordarea unei autonomii organizaționale reale. Guvernul a întreprins în ultimul timp unele măsuri pentru a susține autonomia universitară, dar acestea nu sunt destul de esențiale, fiind mai mult de ordin „cosmetic”. Mizând prioritar pe autonomia financiară, Guvernul nu a descătușat suficient universitățile pentru alte componente ale autonomiei, în special componenta organizațională. Nu există acte normative care ar permite separarea „puterii legislative” de cea „executivă”.

Autonomia universitară actualmente pare a fi parțială, dat fiind faptul că multe acțiuni din cele importante se află sub controlul Ministerului Educației sau al altor organe superioare. Universitățile sunt dirijate de componentele intrauniversitare și nu întotdeauna pot răspunde la imperativele timpului, ale pieței de muncă prin lansarea rapidă a unor specializări, catedre, facultăți. Este puțin eficientă antrenarea studenților în administrarea universităților, fapt care se soldează cu îndepărtarea tineretului de la guvernare, favorizând formarea unui gol între generații cu experiență în administrarea universitară. Nu este îndreptățită nici lipsa unui organ operativ în conducerea universității, care ar putea lua rapid decizii de dezvoltare strategică a universității, de analiză de perspectivă.

Ținând cont de cele menționate, considerăm că este absolut necesar un studiu al experienței universităților din statele UE, pentru a identifica punctele forte ce țin de autonomia organizațională, a analiza impactul acestora asupra eficienței activității universităților și a determina unele soluții pentru instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova.

Referințe bibliografice

1. *Strategie consolidată pentru dezvoltarea educației pentru anii 2010-2015*. Guvernul Republicii Moldova și Ministerul Educației. Proiect, 2010.
2. Codul pentru știință și inovare al Republicii Moldova, nr. 259-XV din 15.07.2004.
3. *Carta de la Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”*, instituție publică din Republica Moldova, cu modificările și completările ulterioare, aprobată la ședința Senatului din 28 decembrie 2012.
4. *Declarația cu privire la Libertatea Academică și Autonomia Instituțiilor de Învățământ Superior* (Lima, 10 septembrie 1988).
5. Declarația comună a miniștrilor europeni ai Educației, convocați la Bologna la 19 iunie 1999.
6. Asociația Universităților Europene, Declarația AUE de la Lisabona *Universitățile Europei după anul 2010: diversitate cu un scop comun*. AUE, Bruxelles, mai 2007.
7. *Legea cu privire la educație*, nr. 547 din 21.07.1995, art. 49 par. (1) modificat de LP 178 din 11.07.2012. În: Monitorul Oficial al R.Moldova nr. 190-192/14.09.2012, art. 644; în vigoare de la 01.01.2013.
8. *Legea privind regimul străinilor în Republica Moldova* nr. 200 din 16.07.2010.
9. *Codul muncii al Republicii Moldova*, 2003.
10. *Legea nr. 31 din 25.02.2011 pentru modificarea articolului 46 din Legea învățământului nr. 547-XIII din 21 iulie 1995*.
11. *Legea cu privire la aprobarea Regulamentului de evaluare și acreditare a instituțiilor de învățământ* nr. 423 din 04.06.1999.
12. *Strategia națională pentru dezvoltare „Moldova 2020”: șapte soluții pentru creșterea economică și eradicarea sărăciei* (aprobată prin Legea nr. 166 din 11 iulie 2012).
13. *Regulament cu privire la organizarea și desfășurarea concursului pentru postul de rector al instituției de învățământ superior universitar*. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 112, din 28 februarie 1996.
14. *Reglementări pentru ocuparea posturilor academice și de management și alegerea organelor de conducere în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova*, aprobate de către Consiliul de administrație al Ministerului Educației. Decizia nr. 24.4.3 de la 19 martie 1996.
15. *Reglementările privind studiul cetățenilor străini în instituțiile de învățământ din Republica Moldova* (anexa 1 la Hotărârea Guvernului nr. 746 din 21 iunie 2003).
16. *Regulamentele de atestare a personalului științific și științifico-didactic de înaltă calificare* (anexa 3 la Codul pentru știință și inovare al Republicii Moldova), 2004.
17. *Reglementări pentru ocuparea posturilor didactice în instituțiile de învățământ superior*, aprobate prin Hotărârea Guvernului RM nr. 854 din 21 septembrie 2010.
18. *Reglementări pentru ocuparea posturilor academice și de management și alegerea organelor de conducere în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova*, anexa la Ordinul 697 din 4 noiembrie 2011.
19. *Reglementări privind unele măsuri pentru punerea în aplicare în Republica Moldova a Acordului privind programele de studii universitare de schimb din Europa Centrală*

- (CEEPUS III), semnat la Budva la 25 martie 2010, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 454 din 25.06.2012.
20. *Reglementări cu privire la funcționarea instituțiilor de învățământ superior în condiții de autonomie financiară*, anexa 1 la Hotărârea Guvernului nr. 983 din 22 decembrie 2012.
 21. *Strategia Republicii Moldova cu privire la învățământul superior în contextul Procesului de la Bologna*.
 22. *Statutul instituției publice Universitatea de Stat din Moldova*, aprobat la adunarea Senatului de la 26 februarie 2013.
 23. *Statutul Universității Agrare de Stat din Moldova*, instituție publică, aprobat la adunarea Senatului de la 04 ianuarie 2013.
 24. *Statutul instituției de învățământ superior de stat Universitatea Tehnică a Moldovei*, aprobat la ședința Senatului din 26 decembrie 2006.
 25. *Carta instituției publice Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”*, aprobată la ședința Senatului din 28 decembrie 2012.

Anexe

Anexa 2.1. Surse de date

Nr.	Tip	Titlu
1.	Lege	Legea învățământului, nr. 547 din 21.07.1995.
2.	Lege	Codul muncii al Republicii Moldova, 2003.
3.	Lege	Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova, nr. 259-XV din 15.07.2004.
4.	Lege	Legea privind aprobarea Regulamentului de evaluare și acreditare a instituțiilor de învățământ, nr. 423 din 04.06.1999.
5.	Lege	Legea privind regimul străinilor în Republica Moldova, nr. 200 din 16.07.2010.
6.	Lege	Legea privind Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2020”: șapte soluții pentru creșterea economică și reducerea sărăciei, nr. 166 din 11 iulie 2012.
7.	Lege	Legea nr. 31 din 25.02.2011 pentru modificarea articolului 46 din Legea învățământului nr. 547-XIII din 21 iulie 1995.
8.	Hotărâre a Guvernului RM	nr. 454 din 25.06.2012: Cu privire la unele măsuri pentru implementarea în Republica Moldova a Acordului privind Programul de schimburi pentru studii universitare în Europa Centrală (CEEPUS III), semnat la Budva la 25 martie 2010.
9.	Hotărâre a Guvernului RM	nr. 746 din 21 iunie 2003: Regulamentul cu privire la instruirea străinilor în instituțiile de învățământ din Republica Moldova.
10.	Hotărâre a Guvernului RM	nr. 854 din 21 septembrie 2010: Regulamentul cu privire la modul de ocupare a posturilor didactice în instituțiile de învățământ superior.
11.	Hotărâre a Guvernului RM	nr. 983 din 22 decembrie 2012: Regulamentul cu privire la modul de funcționare a instituțiilor de învățământ superior de stat în condiții de autonomie financiară.
12.	Hotărâre a Guvernului RM	nr. 112 din 28.02.1996: Regulamentul cu privire la organizarea și desfășurarea concursului pentru postul de rector al instituției de învățământ superior universitar.
13.	Hotărâre a Guvernului RM	nr. 983 din 22.12.2012 cu privire la modul de funcționare a instituțiilor de învățământ în condiții de autonomie financiară.
14.	Hotărâre a Guvernului RM	Regulamentul atestării cadrelor științifice și științifico-didactice de înaltă calificare, anexa 3 la Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova, 2004.
15.	Hotărâre a Consiliului Ministerului Învățământului	nr. 24.4.3 din 19 martie 1996: Regulamentul cu privire la ocuparea posturilor didactice și de conducere și alegerea organelor de conducere în instituțiile de învățământ superior universitar din Republica Moldova.

Nr.	Tip	Titlu
16.	Ordin al Ministerului Învățământului	nr. 697 din 04 noiembrie 2011: Regulamentul cu privire la ocuparea posturilor de conducere și alegerea organelor de conducere în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova.
17.		Regulament-cadru al facultății instituției de învățământ superior, anexa nr. 2 la Ordinul ME nr. 671 din 06.08.2010.
18.		Regulament-cadru al catedrei instituției de învățământ superior, anexa nr. 1 la Ordinul ME nr. 671 din 06.08.2010.
19.	Strategie	Strategia învățământului superior din Republica Moldova în contextul Procesului Bologna.
20.		Strategia consolidată de dezvoltare a învățământului pentru anii 2010-2015. Guvernul Republicii Moldova, Ministerul Educației, proiect, 2010.
21.	Proiect de act normativ	Propunerea de Politică publică inițiată de Ministerul Educației: Dezvoltarea capacităților manageriale ale universităților prin extinderea autonomiei universitare.
22.		Codul educației.
23.	Raport	Raport privind sistemul de învățământ superior din Republica Moldova.
24.	Act normativ intern al instituției	Statutul Instituției publice Universitatea de Stat din Moldova, aprobat la ședința Senatului din 26 februarie 2013.
25.		Statutul instituției publice Universitatea Agrară de Stat din Moldova, aprobat la ședința Senatului din 4 ianuarie 2013.
26.		Carta instituției publice Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova, cu modificările și completările ulterioare, aprobată la ședința Senatului din 28 decembrie 2012.
27.		Statutul instituției de învățământ superior de stat Universitatea Tehnică a Moldovei, aprobat la ședința Senatului din 26 decembrie 2006.
28.	Declarație	The Declaration on Academic Freedom and Autonomy of Institutions of Higher Education (Lima, 10 September 1988).
29.		Joint declaration of the European Ministers of Education convened in Bologna on the 19 June 1999.
30.		European University Association, The EUA Lisbon Declaration – Europe’s Universities beyond 2010: Diversity with a Common Purpose, EUA, Brussels, May 2007.

Anexa 2.2. Metoda de colectare a datelor – autonomia organizațională

Partea I

Interfața I Guvern – universitate	Care este procedura de crearea a unei noi universități, unui nou departament, unei școli, facultăți? Aveți vreo acreditare periodică a universității? Ar trebui Guvernul să controleze modul în care șeful universității este selectat? Ar trebui Guvernul să numească membri externi pentru organele de conducere universitare? Ar trebui Guvernul să reglementeze funcțiile organelor de conducere universitare? Care este mecanismul de asigurare a controlului extern? Autonomia universitară este garantată prin lege? Universitatea este capabilă de a-și crea propriile reglementări cu respectarea legii? Care este gradul de responsabilitate ce însoțește autonomia universității în relația cu Guvernul? Universitatea are dreptul de a crea noi structuri organizatorice, care nu sunt reglementate de lege? Universitatea poate să-și stabilească propria misiune? Universitatea poate să-și stabilească strategia sa instituțională? Universitatea are dreptul de a-și gestiona treburile interne, cu respectarea legii și reglementărilor proprii? O universitate este recunoscută oficial de către Guvern prin lege, după o procedură de acreditare? Există o definiție clară a noțiunii de UNIVERSITATE? De ce ar trebui Guvernul și societatea să ofere autonomie largă universităților? Cum este posibil de a controla calitatea managementului universitar în condiții de autonomie universitară? Ce metode de administrare ar trebui să fie utilizate în condiții de autonomie universitară? Autonomia universitară (în termeni de tranziție spre o economie de piață eficientă) ar schimba valorile de bază și obiectivul activității instituțiilor de învățământ superior? Care ar trebui să fie gradul de control din partea statului în ceea ce privește autonomia universitară? Care sunt riscurile în organizarea și conducerea activității universității autonome? Cum ar trebui să fie structura organizatorică a universității în termeni de autonomie universitară? Care ar trebui să fie ordinea de constituire a organului de gestionare într-o universitate autonomă? Care ar trebui să fie orientările de bază pentru organizarea autonomiei universitare? Care sunt impedimentele pentru dezvoltarea autonomiei universitare în țară? Universitatea are dreptul de a stabili propria procedură de selecție / alegere a șefului universității? Guvernul trebuie să recunoască rezultatul selecției / alegerii șefului universității? Guvernul poate demite conducătorul universității? Mandatul managementului universității trebuie să fie prevăzut de lege (nu de guvern)?
--	---

Interfața II Management universitar – personal academic	Este universitatea mai conservatoare și mai puțin probabil să se schimbe, atunci când organele de conducere sunt formate din membri interni? Ar trebui ca șeful executiv al universității să fi selectat numai de către membrii interni? Șeful executiv al universității este ales de membrii interni în funcție de personal și nevoile sale? Care este impactul membrilor externi din organele de conducere pentru managementul universității? Cine deține rolul de guvernare? Care este rolul boardului universității? Cum este împărțită puterea de luare a deciziilor strategice și operaționale? Cine ia rolul de lider în cea mai mică unitate posibilă a universității (fie că este vorba de cercetător, fie de administrator)? Personalul are dreptul de a alege șeful propriilor structuri? Personalul are dreptul de a propune noi structuri? Sistemul de management al concepției universitare este acreditat de către agenția oficială pentru calitate? Care sunt indicatorii de bază ai plății diferențiate a muncii în ceea ce privește autonomia universitară? Care ar trebui să fie cerințele de organizare a concursului pentru ocuparea posturilor vacante din punct de vedere al autonomiei universitare? Personalul fiecărei componente are dreptul de a alege reprezentanții săi în structura superioară de conducere? Personalul are dreptul de a crea echipe pentru a rezolva sarcini specifice de cercetare și de predare?
Interfața III Personal academic – studenți	Care este rolul studenților în managementul universitar? Calitatea relațiilor cadre – studenți va spori în cazul în care va crește nivelul de autonomie? Membrii externi aduc modificări la programul sau în procesul de studii? Există un procent minim de reprezentanți ai studenților în consiliile facultăților și în senat? Procedura de alegere a reprezentanților studenților este stabilită de către organizațiile studențești? Numărul de studenți și repartizarea lor (cererea statului și a altor studenți) sunt aprobate de către o agenție pentru calitate la propunerea universității? Cum ar putea fi interesat de autonomie personalul și studenții de la universitate? Personalul academic poate interveni în procesul de selectare a studenților? Universitatea poate să încheie contracte de studii cu studenții săi?
Interfața IV Universitate – mediu de afaceri	Universitatea autonomă este mai atractivă pentru mediul de afaceri? Universitatea care are membri externi în organele de conducere este mai de încredere și deschisă pentru business? Ce beneficii obține universitatea atunci când are reprezentanți ai mediului de afaceri în organele sale de conducere? Organizațiile de afaceri sau partenerii pot avea influență asupra structurii universitare? Universitatea are dreptul de a încheia contracte de afaceri sau acorduri de parteneriat cu diverse companii? Universitatea are drepturi și obligații de a dezvolta relații cu mediul economic și cu societatea civilă la nivel organizațional? Care este interesul întreprinderilor locale în autonomia universitară? Din ce constă interacțiunea tot mai mare dintre universități și mediul de afaceri? Universitatea are dreptul de a stabili relații de cooperare cu diverse companii?

Interfața V Universitate – internaționalizare	Universitatea autonomă este mai deschisă spre idei internaționale? Procesul de internaționalizare încurajează o mai mare autonomie pentru universitate? Relațiile externe ale universității sunt controlate de Guvern? Există limite în ceea ce privește cooperarea cu universități din străinătate? Universitatea este implicată în multe cooperări internaționale cu universități din străinătate? Există o politică de atragere a studenților străini? Universitățile au această opțiune? Universitățile străine pot deschide filiale locale / programe de studii etc.? Universitatea are dreptul de a încheia acorduri de cooperare cu alte universități din străinătate fără aprobarea Guvernului?
---	---

Partea II

Rolul Guvernului / Ministerului

		<i>Bifați, vă rog.</i>	
1.	Ministerul Învățământului deține o responsabilitate generală pentru învățământul superior?	Da	Nu
2.	Dacă nu, este din cauza că autoritățile federale sau regionale dețin această responsabilitate?	Da	Nu
3.	Ministerul și/sau guvernul regional a stabilit un organ/entitate juridică independentă („arms length” – o organizație sau agenție care este finanțată de guvern, dar care activează independent de acesta) care să aloce fonduri?	Da	Nu
4.	Ministerul este sprijinit în elaborarea politicilor sale de către un organism consultativ național?	Da	Nu
5.	Există vreo conferință națională a rectorilor (o organizație care reprezintă rectorii / președinții instituțiilor de învățământ superior) sau un echivalent al acesteia?	Da	Nu
6.	Acest organ reprezintă punctele de vedere ale sectorului învățământului superior în cadrul Guvernului?	Da	Nu
7.	Acest organ face comentarii / observații cu privire la legislația învățământului superior?	Da	Nu
8.	Ministerul / autoritatea regională emite regulamente cu privire la structura guvernării instituționale?	Da	Nu
9.	Ministerul / autoritatea regională solicită dezvoltarea planului strategic de către instituțiile de învățământ superior?	Da	Nu
10.	Ministerul trebuie să aprobe planul strategic al instituțiilor de învățământ superior?	Da	Nu
11.	Cât de frecvent trebuie prezentat un plan strategic:	<i>Bifați, vă rog, o opțiune.</i>	
	în fiecare an?		
	o dată la doi ani?		
	o dată la trei ani?		
	o perioadă mai îndelungată? (<i>Specificați, vă rog</i>)		

12.	Ministerul / autoritatea regională solicită un raport anual de la instituțiile de învățământ superior?	Da	Nu
13.	Există o bază de date națională privind activitățile instituțiilor de învățământ superior? (O astfel de bază de date ar putea oferi informații complete cu privire la toate aspectele legate de învățământul superior, care ar putea include numărul de studenți – în funcție de vârstă, sex, nivel, an de studii, domeniu de studii; conducerea, secția cu frecvență la zi și cu frecvență redusă, numărul personalului de cercetare conform criteriilor menționate mai sus, informații cu privire la finanțare și o serie de alte date privind activitatea acestor instituții).	Da	Nu
14.	Ați descrie această bază de date ca:	<i>Bifați, vă rog.</i>	
	completă?		
	destul de completă?		
	incompletă?		
15.	Există un program național de dezvoltare și formare a „liderilor” pentru rectori și managerii superiori?	Da	Nu
16.	Este necesar/oportun ca toți managerii superiori din universități să participe la cursuri de conducere și de management?	Da	Nu

Guvernarea și managementul instituțional

17.	Ați descrie instituțiile de învățământ superior cu finanțare de la stat ca fiind autonome? (Autonomia ar putea oferi libertate instituțiilor de învățământ superior de a administra propriile afaceri, în special în ceea ce privește personalul, studenții, curricula – de predare și examinare, guvernarea, finanțarea și administrația).	Da	Nu
18.	Ați descrie această autonomie ca:	<i>Bifați, vă rog, o opțiune.</i>	
	luminită?		
	de nivel înalt?		
	completă?		
19.	Rectorii / președinții / conducătorii universităților sunt numiți în mod oficial de către Guvern?	Da	Nu
20.	Dacă da, există vreo procedură de selectare?	Da	Nu
21.	Procesul de selectare este „deschis” (transparent)?	Da	Nu
22.	Acest proces este limitat / conține restricții (de ex., privind nominalizări / candidaturi din cadrul universității în cauză)?	Da	Nu
23.	În cazul în care procesul este „deschis”, acest post este anunțat:	Da	Nu
	la nivel internațional?		
	la nivel național?		
	doar în cadrul instituțiilor de învățământ superior?		
24.	Dacă selectarea și numirea este o responsabilitate a universității, care dintre următoarele elemente fac parte din proces?	Da	Nu
	O comisie de selectare		
	Votul prin circumscripție		
	Anunț din exterior		

25.	Este posibil de a numi un rector din altă țară?	Da	Nu
26.	Cum ați descrie, în general, structura de guvernare din universitățile voastre?	Da	Nu
	Colegială / democratică		
	Executivă / managerială		
27.	În mod normal, universitățile au senat / consiliu științific sau un alt echivalent?	Da	Nu
28.	Care sunt competențele / atribuțiile senatului?		
30.	Ce procent alcătuiesc membrii externi în senat?		
31.	Cine prezidează senatul:	Da	Nu
	rectorul?		
	un membru din rectorat?		
	altcineva? (<i>Specificați, vă rog</i>)		
32.	Există reprezentanți ai cadrelor didactice (cu excepția decanilor și șefilor de catedre) în acest organ de conducere?	Da	Nu
33.	Dacă da, care este procentajul pe care aceștia îl alcătuiesc? (<i>în %</i>)		
34.	Există o procedură de alegere a cadrelor didactice?	Da	Nu
35.	Dacă da, atunci care sunt elementele constitutive? (de ex., de facultate, de catedră, de superiori)		
36.	Există reprezentanți ai studenților în acest organ?	Da	Nu
37.	Dacă da, care este procentajul pe care aceștia îl alcătuiesc? (<i>în %</i>)		
38.	Dacă nu, sunt aceștia membri ai sindicatului studenților?	Da	Nu
39.	Există reprezentanți ai părților interesate externe în acest organ de conducere (de ex., reprezentanți ai angajaților, sindicatelor, autorităților regionale/locale, din alte instituții de învățământ, membri de onoare din societate)?	Da	Nu
40.	Posedă universitățile „un organ de luare a deciziilor” separat (organ de guvernare / consiliu)?	Da	Nu
41.	Dacă da, atunci care sunt atribuțiile / competențele acestuia?		
	[Este necesar de a include o listă de competențe / atribuții cu tabele pentru bifare]		
42.	Care este procedura de numire a membrilor acestui organ:	Da	Nu
	membri externi? (<i>în %</i>)		
	prin numire? (<i>în %</i>)		
	prin alegere? (<i>în %</i>)		
43.	Există reprezentanți ai cadrelor didactice (cu excepția decanilor și șefilor de catedre) în acest organ de conducere?	Da	Nu
44.	Cine prezidează ședințele consiliului:	Da	Nu
	rectorul?		
	un membru extern al consiliului?		
45.	Dacă prezidează un membru extern, cine numește prezidiul:	Da	Nu
	Guvernul?		
	consiliul însuși?		
46.	Există reprezentanți ai studenților în acest organ?	Da	Nu
47.	Există reprezentanți ai părților interesate externe în acest organ de conducere (de ex., reprezentanți ai angajaților, sindicatelor, autorităților regionale / locale, din alte instituții de învățământ, membri de onoare din societate)?	Da	Nu

48.	Dacă da, cum sunt aceștia numiți:	Da	Nu
	de Guvern?		
	de rector?		
	de o comisie de nominalizare?		
49.	Dacă da, vor constitui aceștia 50% sau chiar mai mult din numărul membrilor?	Da	Nu
50.	În afară de cele două organe de conducere la care ne-am referit mai sus, mai are universitatea vreun careva organ consultativ / de supraveghere?	Da	Nu
51.	Dacă da, cum sunt numiți membrii acestuia:	Da	Nu
	de Guvern?		
	de rector?		
52.	Dacă da, include oare acest organ alți reprezentanți ai instituției în afară de rector / președinte?	Da	Nu
53.	Dacă da, cine sunt reprezentanții acestuia:	Da	Nu
	manageri superiori?		
	corpul didactic?		
	studenți?		
54.	Cine numește Rectorul:	Da	Nu
	Guvernul?		
	consiliul universității?		
	un organism extern independent?		
55.	Atribuțiile rectorilor / președinților sunt stipulate în lege?	Da	Nu
56.	Stabilirea acestor atribuții este aprobată de Minister / autoritatea regională?	Da	Nu
57.	Dacă nu, ține acest lucru de organul de luare a deciziilor din cadrul universității?	Da	Nu
58.	Dacă nu, Vă rugăm să indicați care anume organ este responsabil de acest lucru		
59.	Durata mandatului de rector este fixată?	Da	Nu
60.	Dacă da, indicați durata (prin bifare).	3 ani	
		4 ani	
		5 ani	
		6 ani	
		7 ani	
		Mai mult de 7 ani	
61.	Mandatul de rector poate să fie reînnoit?	Da	Nu
62.	Există o limită absolută cu privire la durata mandatului de rector?	Da	Nu
63.	Există o procedură de alegere a decanilor?	Da	Nu
64.	Dacă da, cine alege decanii:	Da	Nu
	corpul didactic?		
	personalul administrativ?		
	studenții?		

65.	Decanii sunt numiți oficial în funcție?	Da	Nu
66.	Dacă da, cine numește decanii:	Da	Nu
	Guvernul?		
	rectorul?		
67.	În ambele cazuri, există un termen fixat de mandate de decan?	Da	Nu
68.	Decanii pot fi numiți din nou?	Da	Nu
69.	Există o limită absolută privind durata mandatului de decan?	Da	Nu
70.	Atribuțiile decanilor sunt stipulate în lege?	Da	Nu
71.	Stabilirea acestor atribuții este aprobată de Minister / autoritatea regională?	Da	Nu
72.	Dacă nu, Vă rugăm să indicați care organ anume este responsabil de acest lucru.		
73.	Există o procedură pentru alegerea șefilor de catedre?	Da	Nu
74.	Șefii de catedre sunt numiți oficial în funcție?	Da	Nu
75.	Dacă da, cine numește șefii de catedre:	Da	Nu
	Guvernul?		
	rectorul?		
76.	Există o limită absolută privind durata mandatului de decan?	Da	Nu
77.	Șefii de catedre pot fi numiți din nou?	Da	Nu

Instituțiile de învățământ superior private

		<i>Bifați, vă rog.</i>	
78.	Există instituții de învățământ superior private în Republica Moldova?	Da	Nu
79.	Dacă da, câte sunt la număr:	Da	Nu
	puține?		
	multe?		
80.	Care este procentul pe care acestea îl reprezintă din totalul de universități? (în %)		
81.	Guvernarea instituțiilor de învățământ superior private este reglementată de către Minister?	Da	Nu
82.	Instituțiilor de învățământ superior private li se aplică aceleași reglementări de guvernare ca și instituțiilor de stat?	Da	Nu

3. EVALUAREA SITUAȚIEI CURENTE PRIVIND AUTONOMIA FINANCIARĂ

3.1. Introducere

Scopul studiului este de a evalua situația actuală privind autonomia financiară în Republica Moldova. În 2012, Guvernul a emis o hotărâre (HG nr. 983, 2012) care a avut drept scop acordarea autonomiei financiare universităților din Moldova. Hotărârea Guvernului a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2013, cu o perioadă de tranziție de doi ani. Analiza situației actuale a fost realizată pentru două perioade: înainte (perioada I) și după (perioada II) 1 ianuarie 2013. Prin urmare, în studiul respectiv sunt raportate două serii de constatări pentru fiecare perioadă. Analiza datelor din perioada I este mai cuprinzătoare, deoarece se bazează pe un număr mare de legi, regulamente și norme, dintre care unele au rămas valabile după 1 ianuarie 2013. Datele disponibile pentru analiză pentru perioada II sunt mai limitate, analiza bazându-se în mare măsură pe câteva acte normative recente și pe noi activități personale și intuitive.

În baza metodologiei de cercetare, au fost colectate și analizate date sub formă de legi ce reglementează, în mod direct sau indirect, sistemul de învățământ superior din Republica Moldova, decrete guvernamentale și ministeriale, structuri universitare și organizatorice, precum și date din învățământ. Au fost analizate 38 de documente cu un volum de aproximativ 2000 de pagini.

Potrivit Hotărârii de Guvern nr. 983 din 2012 (articolul 6), autonomia financiară este “dreptul instituției de a-și organiza activitatea independent și a se autogestiona financiar, de a-și exercita activitatea fără niciun fel de ingerințe ideologice, politice sau religioase, de a-și asuma un ansamblu de competențe și obligații în concordanță cu opțiunile și orientările strategice naționale ale dezvoltării învățământului superior, postuniversitar și a sectorului de cercetare, dezvoltare și inovare, stabilite prin lege și documente de politici”.

Definiția de mai sus a autonomiei financiare a fost consolidată prin racordarea la definiția dată de Estermann și Nokkala (2009) și Estermann, Nokkala și Steinell (2011), prin care autonomia financiară este văzută ca fiind capacitatea universităților de a: acumula fonduri și păstra fonduri bugetare excedentare; stabili taxele de instruire; împrumuta bani de pe piețele financiare; investi în produse financiare; emite acțiuni și obligațiuni; avea terenuri și clădiri în proprietate. În continuare extindem domeniul de aplicare al studiului prin analiza relației autonomiei financiare cu cinci interfețe ce caracterizează punctele interne și cele externe de interacțiune între universitățile moderne și principalele părți interesate. Aceste interfețe sunt: *guvern – universitate*; *management universitar – personal academic*; *personal academic – studenți*; *universitate – mediu de afaceri* și *universitate – internaționalizare*.

Ca urmare a acordării autonomiei financiare relative universităților, au apărut o serie de beneficii. Actualmente, universitățile au dreptul și libertatea de a acumula, a transfera de la un an la altul și a distribui resursele financiare la nivel intern în funcție de responsabilitate, pentru asigurarea calității educației, în conformitate cu principiile legislației. Sursele de finanțare au fost diversificate, s-a redus dependența față de finanțarea publică limitată. De

asemenea, universităților li s-a permis să deschidă conturi bancare, astfel că gestionarea resurselor financiare se efectuează prin conturi bancare, și nu la Trezorerie.

Analizând datele colectate, pot fi evidențiate o serie de probleme-cheie. Deși universitățile au libertate în stabilirea taxelor de instruire proprii, ele trebuie să coordoneze aceste taxe cu fondatorul (Ministerul Educației). În ciuda faptului că taxele actuale pentru studii nu acoperă costurile reale (complete), începând cu anul 2008 fondatorul nu a permis nicio modificare a acestor taxe. Aceeași problemă există și cu taxele de cazare, care nu acoperă costurile de cazare reale.

Finanțarea care vine de la stat (costul per student), de asemenea, nu acoperă costurile integrale ale universităților. O nouă abordare/metodologie urmează a fi pusă în aplicare pentru a aloca resursele bugetare per student, mai degrabă decât per articole de cheltuieli. Dar această metodologie este departe de a fi perfectă. Legat de această metodologie este noul principiu introdus prin Hotărârea Guvernului nr. 983 din 2012, care a devenit baza metodologiei de finanțare anuală: „Banii urmează studentul”. Acest principiu are ca scop, printre altele, să le permită studenților să aleagă între universități în timpul studiilor lor, să stimuleze concurența dintre universități și să consolideze calitatea educației. Metodologia respectivă urmează a fi elaborată.

Numărul locurilor la admitere este determinat în fiecare an de către Ministerul Educației, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei și Ministerul de Finanțe, care ajustează numărul de studenți la posibilitățile financiare ale statului, luând în considerație în special nevoile statului în diferite profesii, numărul de absolvenți și costul per student. Abordarea pe care Ministerul Educației o folosește pentru a distribui locurile între universitățile publice este însă netransparentă.

Un alt aspect-cheie, foarte important, se referă la finanțarea cercetării. Universitățile nu primesc finanțare pentru cercetare direct de la fondatorul lor. Din punct de vedere istoric (încă din perioada sovietică), universitățile erau văzute numai ca instituții de formare, lăsând cercetarea pe seama Academiei de Științe. Această situație nu s-a schimbat prea mult în zilele noastre. Finanțarea cercetării este alocată universităților de către Academia de Științe care este, de asemenea, și beneficiar al unei asemenea finanțări a cercetării, ceea ce este în mod clar o situație de conflict de interese.

O altă problemă este lipsa de flexibilitate în determinarea serviciilor antreprenoriale, care ar putea fi oferite de către universități. Actualmente, astfel de servicii ar putea fi efectuate numai prin hotărârea Guvernului.

Scop. Acest raport analizează nivelul de prezență a autonomiei financiare în universitățile de stat din Republica Moldova, atât la nivel de manifestare, cât și la nivel de reglementare. Se preconizează că rezultatele analizei situației din acest domeniu vor contribui la elaborarea unor propuneri pentru dezvoltarea și consolidarea acestui tip de autonomie universitară, în particular, dar și a autonomiei universitare, în general.

Definiții. Documentele guvernamentale existente nu oferă definiții explicite de autonomie financiară. Având în vedere acest fapt, vom adopta definiția de autonomie organizațională a lui Estermann și Nokkala (2009, 2011) ca fiind capacitatea universităților de a decide cu privire la:

- măsura în care acestea pot acumula rezervele și păstra surplusul surselor bugetare;

- capacitatea universităților de a stabili taxele pentru studii;
- capacitatea lor de a împrumuta bani de pe piețele financiare;
- capacitatea universităților de a investi în produse financiare;
- capacitatea lor de a emite acțiuni și obligațiuni;
- capacitatea de a deține terenuri și clădiri în proprietate.

Vom extinde definiția de autonomie financiară prin analiza relației acesteia cu cinci interfețe ce caracterizează punctele interne și cele externe ale interacțiunilor dintre universitățile moderne și părțile-cheie interesate. Aceste interfețe sunt: *guvern – universitate*; *management universitar – personal academic*; *personal academic – studenți*; *universitate – mediu de afaceri* și *universitate – internaționalizare*.

Metodologie. Pentru a atinge obiectivul propus, a fost efectuată o cercetare de birou. Au fost colectate și analizate datele secundare derivate din legile ce reglementează, direct sau indirect, sistemul de învățământ superior din Republica Moldova, din hotărârile de Guvern, carta universității, precum și Regulamentele interne ce reglementează anumite aspecte care țin de gestiunea resurselor financiare. Lista de date revizuite este prezentată în anexa 3.1. În procesul de colectare a datelor a fost respectat proiectul generic al metodologiei concepute de echipa EUniAM (anexa 3.2). Datele au fost colectate și analizate de către o echipă formată din șapte persoane.

Structura raportului. După această introducere, subcapitolul 3.2 descrie metodologia de cercetare utilizată în cadrul acestui studiu. Compartimentul 3.3 prezintă rezultatele obținute și discută nivelul la care autonomia financiară este în prezent manifestată și reglementată în universitățile din Republica Moldova. Subcapitolul 3.4 analizează și interpretează aceste constatări în raport cu cele cinci interfețe identificate. Subcapitolul 3.5 face concluzii la raport.

3.2. Metodologie

Acest subcapitol descrie metodologia de cercetare folosită pentru atingerea obiectivului raportului, care constă în analiza nivelului la care autonomia financiară este în prezent manifestată și reglementată în universitățile de stat din Republica Moldova. Vom continua acest subcapitol prin descrierea tipului și a surselor datelor colectate, apoi prin explicarea modului de analiză a acestor date.

Colectarea datelor. A fost efectuată o cercetare de birou, colectând datele secundare derivate din legile ce reglementează, direct sau indirect, sistemul de învățământ superior din Republica Moldova, din hotărâri de Guvern, ordine ale Ministerului de Finanțe și ale Ministerului Educației, cartea universitară, precum și din structurile organizatorice și academice interne universitare. În plus la datele externe, guvernamentale și ministeriale, au fost colectate date interne din cinci universități de stat: Universitatea Tehnică a Moldovei, Academia de Studii Economice a Moldovei, Universitatea de Stat, Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”; Universitatea Agrară de Stat. Am ales aceste universități pe baza următoarelor criterii: universități de stat; importanța în domeniul pregătirii specialiștilor cu studii superioare; diversitatea domeniilor de pregătire a specialiștilor; experiență confirmată de mai mulți ani de activitate pe piața educațională, prin numărul mare de absolvenți, prin nivelul de angajabilitate a acestora.

O altă metodă utilizată a fost analiza actelor normative ce reglementează activitatea financiară universitară în Republica Moldova. Toate aceste acte sunt enumerate ca surse în bibliografie și sunt amplasate pe platforma moodle a proiectului. De asemenea, a fost studiată literatura ce reflectă situația în domeniul autonomiei financiare în unele țări din Uniunea Europeană. Toți membrii echipei de lucru au contribuit la acest demers colectiv. Fiecare membru a primit o sarcină pe care a realizat-o.

Problemele care păreau a fi ambigue sau pe care membrii echipelor le-au tratat în mod diferit au fost soluționate prin discuții în cadrul ședințelor de dezbateri pe care le-am avut sau prin conversație la telefon. Toate universitățile au identificat aceleași probleme ce țin de autonomia financiară, de fapt de inexistența acesteia, până la 1 ianuarie 2013, și autonomie parțială după această dată până în prezent, pe care le-am evidențiat în raportul de față.

Au fost revizuite și analizate 38 de documente, constituind aproximativ 2000 de pagini. Lista de date revizuite este prezentată în anexa 3.1. Copiile electronice ale materialelor analizate din anexa 3.1 sunt disponibile pe intranetul proiectului: <http://euniam-moodle.samf.aau.dk/>. În procesul de colectare a datelor am urmat proiectul generic al metodologiei concepute de echipa EUniAM (anexa 3.2).

Analiza datelor. Echipa proiectului a revizuit, în primul rând, documentele identificate externe (guvernamentale și ministeriale) și interne (universitare) (a se vedea anexa 3.1), cu scopul de a analiza proprietățile și indicatorii de autonomie financiară încorporați în aceste documente. În cadrul acestei analize de caz au fost determinate proprietățile și indicatorii autonomiei financiare conform definiției date de Estermann și Nokkala (2009; 2011), precum și definite în proiectul generic al metodologiei. Prin intermediul brainstormingului în timpul etapei de analiză, această listă a fost, de asemenea, extinsă (tabelul 3.1).

După înțelegerea modului în care autonomia financiară se manifestă și este reglementată în Republica Moldova, a fost efectuată o analiză încrucișată de caz, pentru a analiza impactul potențial pe care autonomia financiară l-ar putea avea asupra celor cinci interfețe identificate, care fac parte din autonomia instituțională a universităților: *guvern – universitate*; *management universitar – personal academic*; *personal academic – studenți*; *universitate – mediu de afaceri* și *universitate – internaționalizare*. Potențialele relații și impactul respectiv sunt prezentate în tabelul 3.2.

Concluzie. În acest compartiment a fost prezentată metodologia de cercetare folosită în scopul atingerii obiectivului studiului. Au fost colectate și analizate datele secundare derivate din documente guvernamentale și ministeriale, precum și din documentele interne ale cinci universități de stat. A fost efectuată analiza în interior și cea încrucișată de caz a autonomiei financiare. Compartimentul 3.3. va aborda rezultatele obținute în timpul analizei de caz (tabelul 3.1). În subcapitolul 3.4 vom prezenta concluziile care au reieșit din analiza încrucișată (tabelul 3.2) a autonomiei financiare și a celor cinci interfețe ale autonomiei instituționale a universităților.

Tabelul 3.1. *Înțelegerea autonomiei financiare în Republica Moldova*

Proprietăți / Indicatori	Sursa (titlului și a citatului)	Comentarii / Descriere
Modalități de finanțare a învățământului superior	Legea învățământului nr. 547 din 21.07.1995 Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 983 din 22.12.2012 cu privire la modul de funcționare a instituțiilor de învățământ superior de stat în condiții de autonomie financiară Hotărârea Guvernului cu privire la planurile de admitere în fiecare an în învățământul secundar profesional, mediu de specialitate și superior	Învățământul superior public este finanțat din surse publice și surse proprii. Finanțarea din bugetul de stat are loc în funcție de comanda de stat (numărul de locuri oferite la buget pentru studenții de la ciclul I, licență, și ciclul II, masterat).
Metodologia de alocare a resurselor financiare	Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 983 din 22.12.2012 cu privire la modul de funcționare a instituțiilor de învățământ superior de stat în condiții de autonomie financiară	Baza de calcul a mijloacelor prevăzute în Legea bugetului de stat pentru serviciile educaționale oferite de instituții în vederea realizării planului (comenzii de stat) de pregătire a cadrelor de specialitate o constituie volumul alocațiilor aprobate în anul precedent, ajustat la implicațiile financiare în conformitate cu politicile aprobate în cadrul bugetar pe termen mediu din anul precedent și cu alți factori ce influențează volumul cheltuielilor, comanda de stat și la cheltuielile pentru măsuri de politici noi.
Surse private de finanțare și monitorizarea acestora	Legea învățământului nr. 547 din 21.07.1995 Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 983 din 22.12.2012 cu privire la modul de funcționare a instituțiilor de învățământ superior de stat în condiții de autonomie financiară (capitolul VII)	Actele normative în vigoare prevăd mai multe surse de venituri pe care le poate utiliza universitatea. Sunt determinate și direcțiile de utilizare a acestora.
Autonomia universităților în stabilirea taxelor pentru studii	Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 196 din 22 februarie 2007 cu privire la mijloacele speciale ale instituțiilor subordonate Ministerului Educației, în anexa 1	Universitatea determină taxele pentru studii începând cu 1 ianuarie 2013 după o metodologie stabilită de Guvern și le coordonează cu fondatorul.

Proprietăți / Indicatori	Sursa (titlului și a citatului)	Comentarii / Descriere
Raportarea fondurilor neutilizate de la un an la altul	Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 983 din 22.12.2012 cu privire la modul de funcționare a instituțiilor de învățământ superior de stat în condiții de autonomie financiară	Începând cu 1 ianuarie 2013, universitățile au căpătat acest drept.
Capacitatea universităților de a fi proprietar al imobilului	Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 983 din 22.12.2012 cu privire la modul de funcționare a instituțiilor de învățământ superior de stat în condiții de autonomie financiară (capitolul V)	Nu au acest drept. Proprietar este statul. Universitățile au dreptul de a gestiona imobilul, de a-l da în arendă și de a acumula bani pentru arendă.

Tabelul 3.2. *Relația dintre autonomia financiară și interfețele universitare*

Interfața	Relația (incl., citate)	Impact
Guvern – universitate	Legea învățământului (art. 49) reglementează componentele de bază ale autonomiei universitare și doar specifică direcțiile de realizare a autonomiei financiare. Hotărârea Guvernului nr. 983 din 22.12.2012 cu privire la modul de funcționare a instituțiilor de învățământ superior de stat în condiții de autonomie financiară este actul normativ de bază care reglementează direcțiile principale de activitate a instituțiilor de învățământ superior în condiții de autonomie financiară.	Instituțiile de învățământ superior, în urma introducerii modificărilor de rigoare în Legea învățământului din 1995 și în urma emiterii Hotărârii de Guvern nr. 983 prin care a fost aprobat Regulamentul cu privire la modul de funcționare a instituțiilor de învățământ superior de stat în condiții de autonomie financiară și s-a stabilit perioada de tranziție de doi ani financiari (2013, 2014), au obținut mai multă libertate în ce privește gestionarea resurselor financiare, care până în anul 2013 lipsea.

Interfața	Relația (incl., citate)	Impact
Management universitar – personal academic	Hotărârea Guvernului nr. 195 din 13.03.2013 privind condițiile de salarizare a personalului din instituțiile de învățământ superior de stat cu autonomie financiară reglementează salarizarea personalului.	Prin Hotărârea Guvernului nr. 195 nu se limitează libertatea universităților de a salariza angajații, dar se stabilesc valorile minime obligatorii garantate de stat, pe care trebuie să le primească angajații. Totodată, rectorii au dreptul, în funcție de resursele financiare disponibile, să majoreze proporțional cuantumul lor până la limita maximă a grilelor indicate în acest act normativ. Modalitățile de motivare a personalului, precum și periodicitatea, cerințele sunt stabilite prin regulamentele interne ale universităților.
Personal academic – studenți	Hotărârea Guvernului nr. 983 din 22.12.2012 cu privire la modul de funcționare a instituțiilor de învățământ superior de stat în condiții de autonomie financiară stabilește categoriile de consumatori care se includ în costul per student. Hotărârea Guvernului nr. 1009 din 2006 cu privire la cuantumul burselor, altor forme de ajutoare sociale pentru studenții din instituțiile de învățământ superior, elevii din instituțiile de învățământ mediu de specialitate, secundar profesional și persoanele care studiază în învățământul postuniversitar.	Taxa de studii se stabilește de către universitate și se coordonează cu fondatorul. Hotărârea Guvernului nr. 1009 din 2006 stabilește modul și condițiile de acordare a burselor pentru studenții ciclului I, licență, studenții ciclului II, studii integrate, învățământ medical și farmaceutic din instituțiile de învățământ superior, și persoanele care studiază în învățământul postuniversitar; concretizează tipurile și mărimea burselor pentru toate categoriile de studenți.
Universitate – mediu de afaceri	Legea învățământului nr. 547 din 21.07.1995 Hotărârea Guvernului nr. 983 din 22.12.2012	Mediul de afaceri poate participa cu diferite sponsorizări atât pentru evenimente în cadrul universității, cât și pentru oferirea de burse nominale studenților. Totuși, sunt multe organizații reticente față de universități. Din structurile de business pot surveni amenințări ce țin de nerespectarea condițiilor contractuale, dacă acestea contravin genurilor de activitate a universităților, impunerea anumitor condiții etc.

Interfața	Relația (incl., citate)	Impact
Universitate – internaționalizare	Legea cu privire la statutul juridic al cetățenilor străini și al apatrizilor în Republica Moldova nr. 275 din 10.11.1994	De obicei, se realizează prin diverse proiecte și programe internaționale (de ex., Tempus, Erasmus Mundus). Menționăm un interes limitat din partea studenților din Europa, Asia, America. Există interes din partea țărilor cu risc sporit de terorism, pentru care Biroul de Migrație din RM nu acceptă să ofere permisul de ședere.

3.3. Înțelegerea autonomiei financiare

În acest subcapitol vom analiza și vom discuta despre proprietățile și indicatorii autonomiei financiare din învățământul superior din Republica Moldova. Analizând o serie de documente guvernamentale și ministeriale, precum și documente interne de la universitățile selectate (anexa 3.1), a fost dezvoltată o imagine cuprinzătoare (cadru) privind nivelul la care autonomia financiară este manifestată și reglementată în prezent în domeniul învățământului superior din R. Moldova (tabelul 3.1).

Am pornit de la definirea autonomiei financiare, așa cum este percepută aceasta în Republica Moldova și cum apare în actele normative din țară. O definiție a acesteia este prezentată în „Dezvoltarea capacităților manageriale ale universităților prin extinderea autonomiei universitare” – proiect de propunere de politică publică (PPP), inițiată de Ministerul Educației al Republicii Moldova. Aici se menționează că autonomia financiară reprezintă „libertatea universității de asigurare a veniturilor și de alocare a resurselor financiare, stabilirea taxelor de studii, taxelor de cazare în cămine, taxelor la prestări servicii, de finanțare și cofinanțare a cercetărilor universitare, de utilizare și depozitare a resurselor financiare, utilizând proceduri proprii pentru gestiunea eficientă a lor” (PPP, var. 7).

Regulamentul cu privire la modul de funcționare în condiții de autonomie financiară a instituțiilor de învățământ superior de stat, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 983 din 22.12.2012, definește autonomia financiară ca „dreptul instituției de a-și organiza activitatea independent și a se autogestiona financiar, de a-și exercita activitatea fără niciun fel de ingerințe ideologice, politice sau religioase, de a-și asuma un ansamblu de competențe și obligații în concordanță cu opțiunile și orientările strategice naționale ale dezvoltării învățământului superior, postuniversitar și a sectorului de cercetare, dezvoltare și inovare, stabilite prin lege și documente de politici” (HG din 2012, punctul 6). Tot în acest document se menționează despre necesitatea corelării autonomiei financiare cu principiile responsabilității publice pentru calitatea întregii activități de formare profesională, de cercetare științifică și de prestare a serviciilor pe care le desfășoară instituția, cu gestionarea eficientă a mijloacelor bănești și a patrimoniului statului.

Atât în Legea învățământului, cât și în Hotărârea Guvernului nr. 983 din 22.12.2012 cu privire la modul de funcționare a instituțiilor de învățământ superior de stat în condiții de autonomie financiară sunt menționate căile de realizare a autonomiei financiare:

- gestionarea mijloacelor financiare, inclusiv a celor alocate din bugetul de stat, prin conturi bancare;
- gestionarea mijloacelor financiare din diverse surse și a patrimoniului în conformitate cu Planul de dezvoltare instituțională și modul stabilit de prezentul Regulament;
- plasarea la depozit bancar a soldului de mijloace disponibil în contul bancar, realizat supra deviz, cu excepția granturilor externe;
- stabilirea cuantumului taxelor de studii, de cazare în cămine, conform metodologiei aprobate de Guvern, precum și pentru serviciile acordate și lucrările executate contra plată coordonate cu fondatorul;
- stabilirea programelor și a capacității ofertei instituționale;
- susținerea socială a studenților și a angajaților;
- acordarea burselor de studii și de cercetare;
- stabilirea structurii interne a instituției și aprobarea bugetului;
- gestionarea patrimoniului, dezvoltarea, fortificarea și dotarea instituției;
- atragerea resurselor financiare prin participarea la proiecte de cercetare, investiționale în baza cooperării cu diverși parteneri naționali și internaționali, inclusiv parteneriatul public privat;
- crearea unităților și subdiviziunilor de cercetare-inovare, dezvoltare, proiectare, prestări de servicii și activități de producție;
- înființarea uniunii de persoane juridice și unor asociații profesionale, conform legii.

Discuția în acest subcapitol va fi purtată în jurul acestui cadru în curs de dezvoltare și va fi susținută de un număr de situații care vor exemplifica punctele critice.

3.3.1. Modalități de finanțare a învățământului superior în Republica Moldova

Învățământul superior din Republica Moldova este astăzi în perioada de tranziție spre o autonomie financiară. Fondurile de care dispun universitățile sunt cronic insuficiente pentru a le permite să intre în competiție cu universitățile europene; nu poți fi în competiție cu instituții care pentru aceleași programe universitare cheltuie de zeci de ori mai mult pe student decât universitățile din Moldova.

Vorbind despre mecanismul actual de finanțare a învățământului superior, ne vom axa pe două componente temporale: până la 1 ianuarie 2013, când universitățile nu dispuneau de autonomie universitară, și după 1 ianuarie 2013, când acestea se află în perioada de tranziție de 2 ani. Deși anume la această componentă diferențele sunt minime, deoarece mecanismul de finanțare a învățământului superior a rămas practic neschimbat.

Învățământul superior public este finanțat din surse publice și din surse proprii. Finanțarea din bugetul de stat are loc în funcție de comanda de stat (numărul de locuri oferite la buget pentru studenții de la ciclul I, licență, și ciclul II, masterat). Acest principiu este valabil pentru ambele perioade menționate. Comanda de stat se determină în funcție

de necesitățile statului în anumite specialități, în corelare cu numărul de absolvenți, costul per student, posibilitățile financiare ale statului, în coordonare cu Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei și cu Ministerul Finanțelor. După ce se ajunge la un număr necesar pentru fiecare specialitate și se aprobă prin hotărâre de Guvern în fiecare an, Ministerul Educației defalcchează aceste locuri pentru fiecare universitate publică, care pregătește specialiști în domeniul respectiv, după principii cunoscute doar de ea, fără a exista o transparență la acest capitol.

Finanțarea de către Ministerul Educației al Republicii Moldova se efectuează reieșind nu din necesarul prezentat de către instituția de învățământ superior (în funcție de numărul de studenți bugetari și normele sanitare), ci din posibilitățile bugetului de stat.

Instituțiile de învățământ superior sunt finanțate din bugetul de stat, ținându-se cont, în primul rând, de următoarele priorități:

- Remunerarea muncii, conform unităților aprobate;
- Contribuțiile la bugetul asigurărilor sociale de stat;
- Bursele studenților (ținând cont de contingent);
- Finanțarea parțială a cheltuielilor curente la serviciile comunale – plata mărfurilor și serviciilor.

Restul cheltuielilor sunt acoperite din sursele acumulate din servicii contra plată, adică din mijloace speciale [27, pag. 211]. Administrarea veniturilor și utilizarea acestora se asigură de către fiecare instituție de învățământ superior pe baza bugetului de venituri și cheltuieli, întocmit în condiții de echilibru, în conformitate cu criteriile stabilite de Ministerul Educației. Bugetul de venituri și cheltuieli cuprinde resursele financiare pentru realizarea obiectivelor prevăzute în planul strategic al fiecărei instituții de învățământ superior în perioada exercițiului financiar respectiv. Sursa principală de finanțare a universităților publice o constituie mijloacele bugetare. La propunerea Ministerului Educației, Guvernul Republicii Moldova aprobă normativele de finanțare a instituțiilor de învățământ superior. Normativele de finanțare se indexează în corespundere cu rata inflației. Pentru finanțarea învățământului superior, pe lângă finanțarea de bază mai pot fi alocații de la bugetul de stat cu destinație specială, acordate de Ministerul Educației pentru: [27, 2010, pag. 213].

- finanțarea complementară acordată pe baze competiționale conform criteriilor stabilite de către Ministerul Educației, pentru realizarea de dotări și alte cheltuieli de capital, reparații capitale, precum și subvenții pentru cămine și cantine studentești;
- acordarea burselor pentru studenți și cursanți, inclusiv pentru cetățenii străini care își fac studiile în Republica Moldova prin colaborare interguvernamentală, după caz;
- realizarea unor acțiuni de protecție socială, prevăzute de lege, pentru studenți (de exemplu, facilitățile acordate pentru transportul studenților);
- realizarea unor obiective de investiții;
- realizarea unor proiecte de cofinanțare din surse externe.

O altă direcție de activitate a învățământului superior este cercetarea. Din bugetul de stat se alocă anumite sume pentru activități de cercetare-inovare, obținute prin concurs organizat de structura abilitată.

3.3.2. Metodologia de alocare a resurselor financiare

Principiul fundamental care stă la baza metodologiei de finanțare anuală este „Finanțarea urmează studentul”, ceea ce presupune, în condițiile noastre, că mai întâi universităților publice li se repartizează locurile cu finanțare de la bugetul de stat pe specialități, după care, în funcție de numărul acestora și de domeniu, se alocă suma de bani din bugetul de stat.

Baza de calcul a mijloacelor prevăzute în Legea bugetului de stat pentru serviciile educaționale oferite de instituții în vederea realizării planului (comenzii de stat) de pregătire a cadrelor de specialitate o constituie volumul alocațiilor aprobate în anul precedent, ajustat la implicațiile financiare în conformitate cu politicile aprobate în cadrul bugetar pe termen mediu din anul precedent și alți factori ce influențează volumul cheltuielilor, comanda de stat și la cheltuielile pentru măsuri de politici noi.

Pentru ajustarea cheltuielilor bugetului de stat la planul (comanda de stat) de pregătire a cadrelor de specialitate, pentru anul de elaborare a bugetului se utilizează numărul mediu al studenților ciclurilor I și II, studii integrate, rezidenților, medicilor secundari clinici, doctoranzilor și costul mediu total per student. Pentru determinarea costului mediu total per student se utilizează datele privind numărul mediu de studenți ai ciclurilor I și II, studii integrate, rezidenți, medici secundari clinici, doctoranzi, de la învățământul de zi și cel cu frecvență redusă, corelat cu coeficientul 0,4 din raportul anual privind efectivul de studenți pentru doi ani anteriori anului de elaborare a proiectului bugetului.

3.3.3. Surse de finanțare private și monitorizarea acestora

În afară de sursele obținute de universitățile publice de la bugetul de stat, în conformitate cu actele normative în vigoare și menționate în tabelul 3.1, universitățile pot avea și alte surse de venituri:

- Mijloacele obținute de la prestarea serviciilor cercetare – inovare, efectuate la comandă în bază de contract.
- Mijloacele obținute din cercetări științifice efectuate în baza proiectelor de cercetare – dezvoltare internaționale.
- Mijloacele provenite din taxele de studii sau de instruire aplicate studenților ciclurilor I și II, studii integrate, rezidenților, medicilor secundari clinici, doctoranzilor, precum și din cursurile de formare continuă/ de învățare pe tot parcursul vieții.
- Dobânzile de la depozitele bancare ale mijloacelor financiare disponibile.
- Donații și sponsorizări.
- Contracte de arendă și de locațiune.

Insuficiența surselor financiare alocate de la bugetul de stat impune identificarea și valorificarea mijloacelor speciale, completarea prin efort propriu a necesarului de fonduri. În afara veniturilor de la activitatea instituției (venituri din taxele de studii), universitățile acumulează venituri din darea în arendă a proprietății publice, care în mare parte acoperă cheltuielile pentru întreținerea blocurilor de studii (pentru servicii comunale) și îmbunătățirea

bazei tehnico-materiale. Toate veniturile universităților sunt clasificate pe grupe de funcții ale alocațiilor bugetare (Ordinul Ministerului Finanțelor al RM nr. 91 din 20.10.2008, anexele 2, 5 și 8) și categorii de mijloace speciale (Ordinul Ministerului Finanțelor al RM nr. 94 din 31.12.2004 și Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 91 din 20.10.2008, anexa 7), iar cheltuielile – după articole și alineate de cheltuieli, conform clasificăției bugetare (Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 91 din 20.10.2008, anexele 3 și 9).

Suportul Guvernului acordat instituțiilor de învățământ superior îi oferă dreptul de a controla utilizarea resurselor financiare ale acestora. Alocarea banilor universităților de către stat nu ia în considerație anumiți indicatori de performanță în activitatea de instruire sau de cercetare. Fiind finanțată atât de stat, cât și din surse proprii, universitatea gestionează bugetul său în conformitate cu obiectivele, politicile și programele aprobate de senat, respectând toate prevederile legale în acest sens. Controlul utilizării resurselor financiare se efectuează de către senatul instituției de învățământ superior, de către fondator (Ministerul Educației sau alt minister) prin rapoartele prezentate în mod regulat. De asemenea, o dată la trei ani Serviciul revizie și control pe lângă Ministerul Finanțelor efectuează controlul asupra utilizării resurselor financiare. Periodic, Curtea de Conturi de asemenea vine cu controlul.

3.3.4. Autonomia universităților în stabilirea taxelor pentru studii

Actualmente, universitățile pot stabili cuantumul taxelor de studii, de cazare în cămine conform metodologiei aprobate de Guvern (la moment nu este definitivată), precum și pentru serviciile acordate și lucrările executate contra plată. Acestea sunt aprobate de senatul universității și coordonate cu fondatorul. Taxa de studii pentru instruirea cadrelor pe bază de contract se calculează reieșind din cheltuielile reale aferente desfășurării procesului de studii, cu excepția cheltuielilor pentru plata burselor și cheltuielilor de întreținere a căminelor. Taxa de studii include cheltuieli calculate conform normelor și normativelor în vigoare, tarifelor și prețurilor prognozate pentru perioada respectivă, iar în lipsa acestora – cheltuieli reale medii din dările de seamă.

În taxa de studii suportată de persoanele juridice pot fi incluse suplimentar și cheltuieli pentru burse. Mărimea taxei de studii pentru învățământul cu frecvență redusă se stabilește cu 50% mai mică decât pentru învățământul cu frecvență de zi, în funcție de planul-cadru de studii. Modificarea taxei de studii pe specialități și pe ani de studii, revăzută de senatele universitare, se înaintează Guvernului spre aprobare. Spre regret, Guvernul nu a acceptat nicio majorare de taxe pentru studii din anul 2008, când a avut loc ultima majorare. Între timp, cheltuielile pentru asigurarea procesului instructiv în acest timp au crescut.

3.3.5. Raportarea fondurilor neutilizate de la un an la altul

Aici iarăși ne vom referi la două perioade: până la 1 ianuarie 2013 și după această dată. Până la 1 ianuarie 2013, lunar Ministerul Finanțelor raporta Guvernului despre executarea bugetului de stat. Deoarece bugetul universităților era parte componentă a bugetului de stat, acest fapt impunea universitățile să valorifice integral sursele planificate în luna respectivă, chiar dacă ele nu aveau necesități de a utiliza fondurile. Totodată, era posibilă redirecționarea acestora pentru altă lună, dar procedura era anevoioasă și de lungă durată (aproximativ 10 zile).

Dacă în procesul executării bugetului de stat sporea nivelul deficitului bugetar, Ministerul Finanțelor, în baza prevederilor Legii menționate mai sus, putea bloca cheltuielile, cu excepția cheltuielilor de personal și parțial a celor pentru servicii comunale, fără a informa universitățile despre aceasta. Așadar, fondurile nu puteau fi raportate de la un an la altul.

Situația s-a schimbat după 1 ianuarie 2013, când universitățile au obținut dreptul de a raporta fondurile neutilizate pe parcursul unui an financiar la altul. Mai mult ca atât, universitățile au dreptul să amplaseze resursele financiare disponibile în băncile comerciale și să obțină dobânda, care este considerată drept sursă de venit.

3.3.6. Capacitatea universităților de a fi proprietar al imobilului

Proprietatea aflată în gestiunea instituției este patrimoniul statului și este oferit în gestiune de către Ministerul Educației sau alte ministere, în subordinea cărora se află instituția (Ministerul Sănătății, Ministerul Culturii, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare). Universitățile pot oferi patrimoniul statului în locațiune, în coordonare cu fondatorul.

3.3.7. Concluzii

Autonomia universitară financiară în Republica Moldova este la început de cale. Proprietățile identificate ale acestui tip de autonomie și descrise succint în acest subcapitol confirmă starea lucrurilor la etapa inițială. Realizările evidente în acest sens sunt plasarea banilor în băncile comerciale și posibilitatea obținerii dobânzii, precum și păstrarea soldului de la un an la altul.

3.4. Interfețele autonomiei financiare și autonomiei instituționale

În acest subcapitol vom aborda relația dintre autonomia financiară și cele cinci interfețe care fac parte din autonomia instituțională a universităților, și anume: *guvern – universitate*; *management universitar – personal academic*; *personal academic – studenți*; *universitate – mediu de afaceri* și *universitate – internaționalizare*. De asemenea, vom analiza impactul pe care autonomia financiară îl are sau l-ar putea avea asupra acestor interfețe. Cadrul emergent al acestor relații, care sunt prezentate în tabelul 3.2, va fi în centrul discuției în prezentul compartiment.

3.4.1. Interfața guvern – universitate

Până la 1 ianuarie 2013, universitatea dispunea de un buget anual de venituri și cheltuieli aprobat de senat și respectat în mod riguros. Mijloacele financiare ale universității se formau din surse bugetare și venituri acumulate pe conturile instituției de la prestarea serviciilor, executarea lucrărilor sau desfășurarea altor activități contra plată.

Alocările din bugetul de stat (mijloace bugetare), care includeau:

- pregătirea specialiștilor (studenții ciclului I, licență, masteranzii, doctoranzii, post-doctoranzii);
- alocațiile transferate de la bugetul de stat pentru activități de cercetare științifică;
- întreținerea căminelor;
- întreținerea studenților orfani și celor aflați sub tutelă.

Veniturile proprii (mijloace speciale), care includeau următoarele tipuri de venituri:

- cuantumul plăților de studii achitate de persoanele fizice și cele juridice pentru instruirea pe bază de contract a studenților, masteranzilor și doctoranzilor;
- veniturile obținute de la locațiunea sau darea în arendă a bunurilor proprietate publică din gestiunea instituției și plată pentru serviciile comunale, aferente încăperilor date în chirie;
- veniturile obținute din plata pentru chirie în căminele studențești;
- alte venituri obținute de instituțiile publice în condiții legale de la efectuarea lucrărilor și prestarea serviciilor contra plată (perfecționarea și reciclarea cadrelor, activitate sportivă, cursuri de instruire militară, lucrări tipografice, activitatea secțiilor sportive, activitatea centrului medical și altele);
- granturi și sponsorizări.

Gestionarea mijloacelor financiare constă în asigurarea permanentă a echilibrului dintre resursele acumulate și solicitările de finanțare, folosind eficient resursele pentru efectuarea la timp a plăților. Baza de calcul a mijloacelor prevăzute în Legea bugetului de stat pentru serviciile educaționale oferite de instituții în vederea realizării planului (comenzii de stat) de pregătire a cadrelor de specialitate o constituie volumul alocațiilor aprobate în anul precedent, ajustat la implicațiile financiare în conformitate cu politicile aprobate în cadrul bugetar pe termen mediu din anul precedent și alți factori ce influențează volumul cheltuielilor, comanda de stat și la cheltuielile pentru măsuri de politici noi (de ex., hotărârile de Guvern referitor la majorarea salariilor, burselor), planului de înmatriculare și implementarea altor activități.

Taxele de studii, precum și celelalte taxe din prestări servicii au fost și sunt reglementate de stat prin Hotărârea Guvernului nr. 196 din 22 februarie 2007 cu privire la mijloacele speciale ale instituțiilor subordonate Ministerului Educației, în anexa 1, precum și, după caz, prin Hotărârea Guvernului nr. 1311 din 12 decembrie 2005 cu privire la aprobarea nomenclatoarelor serviciilor cu plată prestate de către Ministerul Culturii și instituțiile

subordonate, Hotărârea Guvernului nr. 724 din 26 iunie 2006 cu privire la mijloacele speciale ale organizațiilor și instituțiilor publice din sfera științei și inovării subordonate Academiei de Științe a Moldovei; Hotărârea Guvernului nr. 928 din 13 august 2007 cu privire la modul de constituire și de utilizare a mijloacelor speciale ale instituțiilor publice subordonate Ministerului Sănătății; Hotărârea Guvernului nr. 921 din 6 octombrie 2010 cu privire la mijloacele speciale ale instituțiilor de învățământ și celor din sfera științei și inovării, subordonate Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare.

Plățile pentru studii se achitau în 2 etape, la începutul fiecărui semestru.

Conform „Modului de formare și direcțiilor de utilizare a mijloacelor speciale ale instituțiilor de învățământ”, aprobat prin HG 196 din 22.02.2007, și alte acte normative, după caz, menționate mai sus, mijloacele speciale din taxele de studii ale instituțiilor de învățământ includ primordial cheltuieli pentru:

- Acoperirea integrală a datoriilor;
- Retribuirea personalului încadrat nemijlocit în procesul educațional și în prestarea serviciilor;
- Defalcările contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii și primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală achitate de patroni;
- Acoperirea cheltuielilor curente pentru servicii comunale;
- Acoperirea cheltuielilor legate de întreținerea căminelor, necesare pentru buna lor activitate;
- Dotarea cu tehnică informațională, echipament didactic, fond bibliotecar;
- Achiziționarea mărfurilor, serviciilor, lucrărilor necesare pentru asigurarea desfășurării procesului de studii/ de cercetare științifică;
- Reparația curentă și/sau capitală a edificiilor;
- Susținerea socială a orfanilor;
- Acordarea burselor de studii și de cercetare;
- Alte cheltuieli de fortificare și dotare a instituției, stabilite în conformitate cu planul de dezvoltare universitar.

Pentru buna funcționare a căminelor, instituțiile pot utiliza mijloacele speciale pentru efectuarea reparațiilor curente și capitale, utilare și servicii comunale. În funcție de prioritățile stabilite, instituțiile pot solicita redirectionarea mijloacelor speciale. Modificările solicitate, confirmate prin calcule și note explicative, se aprobă în modul stabilit. Toate veniturile universităților, inclusiv veniturile provenite din taxele de studii și din lucrări și prestări servicii contra plată, până la 1 ianuarie 2013 erau considerate bani publici. Distribuția lor se făcea prin Legea bugetului de stat pentru anii respectivi. Soldurile de mijloace bănești formate la sfârșit de an, conform regulilor financiare, nu se includeau în Legea bugetului la capitolul „cheltuieli pentru anul în curs”. Astfel, universitățile nu aveau acces la sold, nu puteau planifica sau efectua cheltuieli, deoarece utilizarea lor genera creșterea deficitului bugetar, punând în pericol stabilitatea bugetului.

Insuficiența surselor financiare alocate de la bugetul de stat impune identificarea și valorificarea mijloacelor speciale, completarea prin efort propriu a necesarului de fonduri. În afara veniturilor de la activitatea instituției (venituri din taxele de studii), universitățile acumulează venituri din darea în arendă a proprietății publice, care în mare parte acoperă cheltuielile pentru întreținerea blocurilor de studii (pentru servicii comunale) și pentru îmbunătățirea bazei tehnico-materiale. Proprietatea aflată în gestiunea instituției este patrimoniul statului și este oferit în gestiune de către Ministerul Educației sau alte ministere, în subordinea cărora se află universitatea (Ministerul Sănătății, Ministerul Culturii, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare). Toate veniturile universităților sunt clasificate pe grupe de funcții ale alocațiilor bugetare (Ordinul Ministerului Finanțelor al RM nr. 91 din 20.10.2008, anexele 2, 5 și 8) și categorii de mijloace speciale (Ordinul Ministerului Finanțelor al RM nr. 94 din 31.12.2004 și Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 91 din 20.10.2008, anexa 7), iar cheltuielile – după articole și alineate de cheltuieli, conform clasificăției bugetare (Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 91 din 20.10.2008, anexele 3 și 9).

Dacă analizăm ca pondere a finanțării, atunci universitățile sunt finanțate, în medie, circa 60% din bugetul de stat, restul 40% sunt veniturile proprii din taxe de studii și prestări servicii contra plată (situația diferă de la o universitate la alta) (figura 3.1).

Sursele insuficiente de la bugetul de stat impun identificarea și valorificarea mijloacelor speciale, completarea prin efort propriu a necesarului de fonduri.

Evoluția ponderii fondurilor bugetare în totalul cheltuielilor instituțiilor de învățământ superior de stat în perioada 2010-2012, prezentată în figura 3.2, indică o stabilitate a acestor ponderi pentru universități.

Totodată, la elaborarea bugetului (atât alocațiile bugetare, cât și mijloacele speciale) universitățile ținneau cont de următoarele:

Estimarea veniturilor – se efectua și se confirma prin calcule potrivit unor formule, în strictă corespundere cu taxele pentru serviciile prestate aprobate de Guvern, și anume:

- Veniturile de la studii pe bază de contract și veniturile de la pregătirea, perfecționarea și reciclarea cadrelor și de la cursurile de scurtă durată se prognozează reieșind din contingentul mediu de elevi, studenți, auditori, ascultători stabilit la începutul anului și de mărimea taxelor de studii aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 196 din 22.02.2007.
- Veniturile din taxele de cazare în cămine se estimează în conformitate cu prevederile Hotărârii Guvernului nr. 99 din 30.01.2007.
- Veniturile din darea în arendă a proprietății publice se prognozează în conformitate cu numărul contractelor încheiate și în baza Regulamentului cu privire la modul de dare în locațiune (arendă), aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 483 din 29.03.2008.
- Alte venituri din lucrări și prestări servicii contra plată, reglementate prin Hotărârea Guvernului nr. 196 din 22.02.2007, se estimau conform numărului de unități de servicii prestate și taxei stabilite

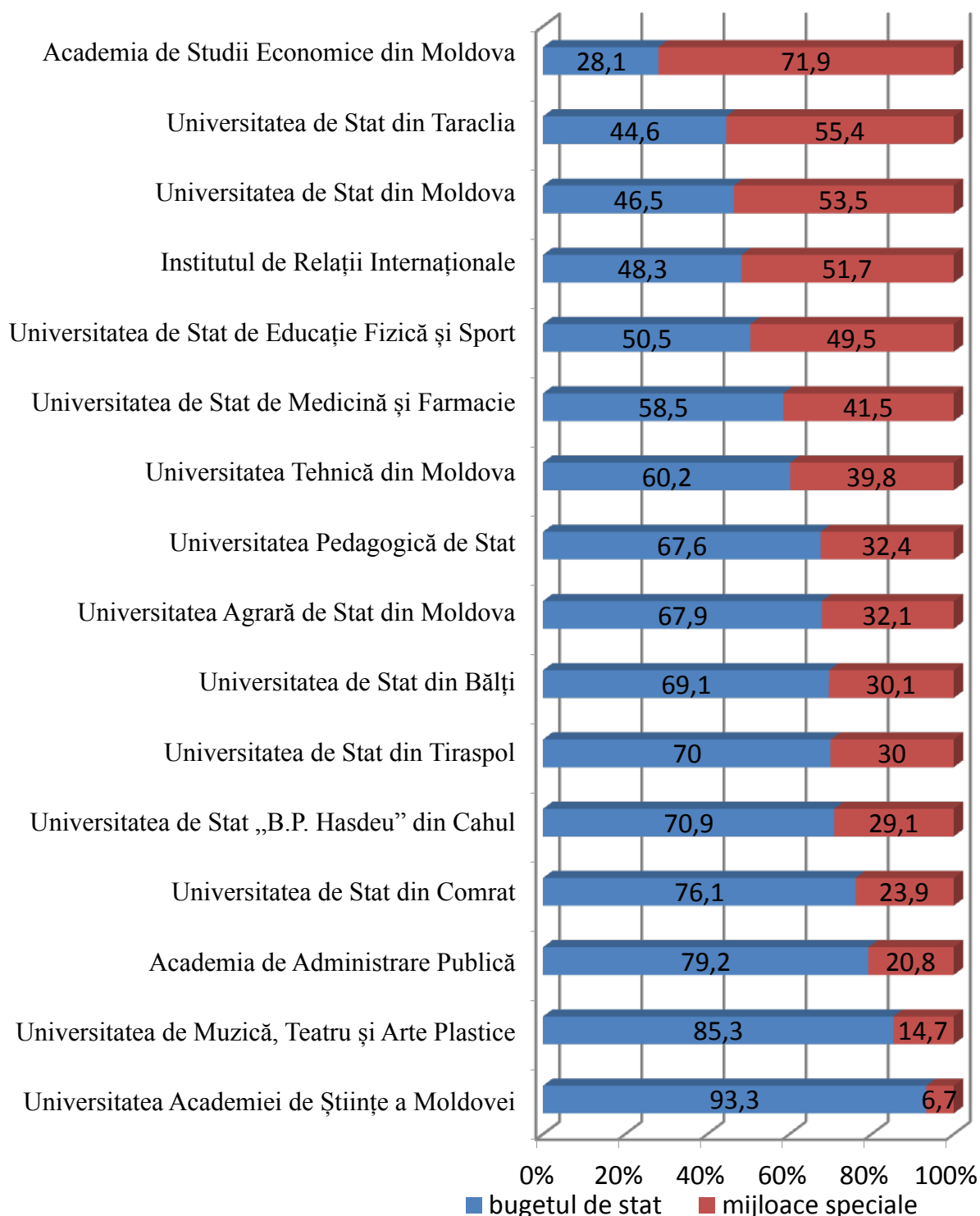

Figura 3.1. Pondere fondurilor bugetare și a mijloacelor speciale din totalul cheltuielilor instituțiilor de învățământ superior în 2012

Sursă: Ministerul Finanțelor

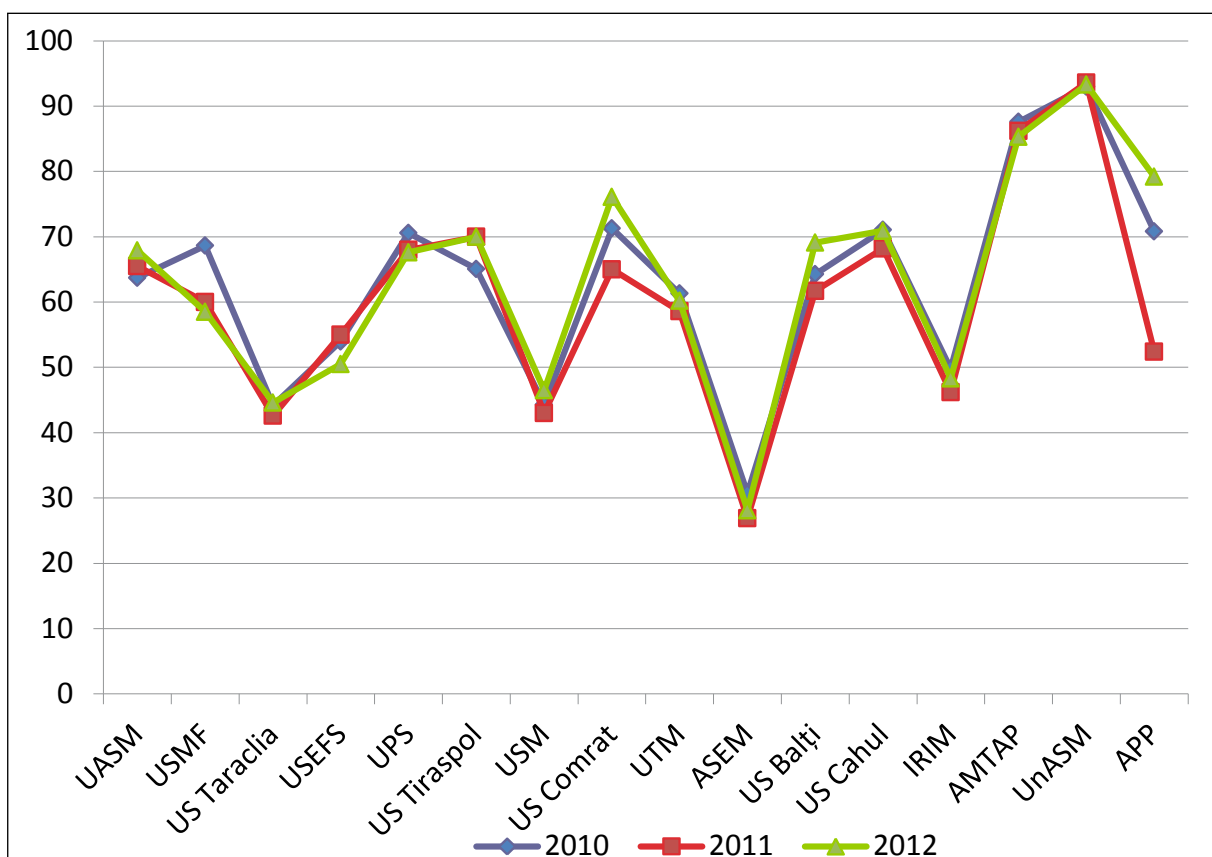

Figura 3.2. *Evoluția ponderii fondurilor bugetare în totalul cheltuielilor instituțiilor de învățământ superior de stat*

Sursă: Ministerul Finanțelor; Ciurea et al., 2012

La elaborarea proiectului de buget, următoarele coloane din formular au fost completate: „cheltuielile efective din anul trecut”, „anul trecut aprobat” și „anul curent prevăzute”, iar coloana „anul curent aprobat” a fost completată după ce Parlamentul a aprobat Legea bugetului, după care universitățile au primit finanțare. La estimarea cheltuielilor – atât pe componenta de bază, cât și din mijloace speciale – se ținea cont de următoarele (de fapt, aceste componente, precum și actele normative menționate au rămas aceleași și după 1 ianuarie 2013):

- *Cheltuielile de personal* se estimau în strictă corespundere cu prevederile Legii salarizării nr. 355-XVI din 23.12.2005 și ale Hotărârii Guvernului nr. 381 din 13.04.2006 și HG nr. 47 din 12.01.2007, care reglementează condițiile de retribuire a muncii în domeniului învățământului, culturii și științei. Este de menționat faptul că limitele cheltuielilor de personal erau stabilite prin legea bugetară anuală și, în unele cazuri, ele nu aveau acoperire totală din alocațiile bugetare, iar în unele universități, ele nu aveau acoperire nici din mijloacele speciale. Din aceste considerente, universitățile erau impuse să facă optimizări la categoria personal, pentru a exclude cazurile de solicitare suplimentară la acest articol de cheltuieli.

- *Cheltuielile pentru servicii comunale* se estimau conform consumului din anii precedenți și tarifelor ajustate la anul curent, iar în cazul majorării (sau micșorării) consumului de resurse față de anul precedent, se făceau note cu explicații justificative.
- *Cheltuielile pentru deplasări* se calculau în baza prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 836 din 24.06.2002, care reglementează detașarea angajaților instituțiilor din Republica Moldova.
- *Cheltuielile pentru organizarea și desfășurarea conferințelor, simpozioanelor, festivalurilor, meselor rotunde etc.* se calculau în conformitate cu Regulamentul cu privire la normativele de cheltuieli, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1151 din 02.09.2002.
- *Cheltuielile pentru întreținerea elevilor și studenților orfani și celor aflați sub tutelă* se estimează reieșind din efectivul mediu de elevi și studenți și normele provizorii de cheltuieli în bani, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 870 din 20.07.2004.
- *Cheltuielile pentru plata burselor* se estimează reieșind din numărul elevilor, studenților, masteranzilor și doctoranzilor cu finanțare bugetară la nivel de 70% și cuantumul burselor pe categorii de burse, în conformitate cu Hotărârea Guvernului nr. 1009 din 01.09.2006.
- *Cheltuielile pentru îmbunătățirea bazei tehnico-materiale, investiții și reparații capitale*, cu respectarea volumelor pe fiecare obiect aprobat prin legea bugetului, și alte cheltuieli pentru procurarea bunurilor, executarea lucrărilor sau prestarea serviciilor aferente desfășurării procesului de studii se estimau în funcție de necesitățile și posibilitățile financiare ale universității, în conformitate cu Legea nr. 96 din 13.04.2007 privind achizițiile publice.

După estimarea veniturilor și cheltuielilor, universitățile întocmeau și aprobau planuri de finanțare pe fiecare tip de instituție la componenta de bază (alocații bugetare) și pe fiecare categorie de mijloace speciale cu repartizarea lor lunară, conform formularului nr. 3, aprobat prin Ordinul ministrului finanțelor nr. 154 din 01.12.2006. În cazul în care apăreau modificări între articole de cheltuieli sau cheltuieli suplimentare, aprobate prin modificări la Legea bugetului, universitățile puteau face schimbări în planurile de finanțare.

Planul de finanțare reprezintă repartizarea pe luni a veniturilor și cheltuielilor pe surse de finanțare din devizul universităților, ce autorizează alocarea de resurse atât de la bugetul de stat, cât și provenite din mijloace speciale. Până la aprobarea planurilor de finanțare, universitățile trebuiau să obțină aprobări de la toate autoritățile competente:

- Ministerul Educației al RM – spre coordonare și aprobare;
- Ministerul Finanțelor al RM – spre coordonare și aprobare;
- Direcția Ministerului Finanțelor care patronează investițiile – spre aprobare;
- ÎS „Fintehinform” (centrul de calcul al Ministerului Finanțelor) – spre înregistrare și introducere în sistemul informațional, datele din documentele prezentate fiind supuse controlului matematic și altor controale, conform algoritmilor stabiliți.

După introducerea în sistemul informațional și accesul Trezoreriei la datele respective, universitățile obțineau finanțare. Executarea bugetului universităților se efectua prin sistemul trezorerial prin mijloace bănești (metoda de casă).

Sistemul trezorerial al Ministerului Finanțelor reprezintă un sistem unitar de organizare și funcționare la nivel central, format din Trezoreria de Stat a Ministerului Finanțelor, prin care se efectuează executarea de casă a bugetelor de toate nivelurile și monitorizarea acestora. Conform prevederilor Legii nr. 847 din 24 mai 1996 privind sistemul bugetar și procesul bugetar, universitățile cu statut de instituție bugetară nu dispuneau de dreptul de deschidere a conturilor bancare pentru efectuarea operațiunilor de încasări și plăți prin instituțiile financiare.

La data de 31 decembrie a fiecărui an, Ministerul Finanțelor închidea toate conturile deschise în decursul anului bugetar curent, pentru a întocmi raportul anual, iar dacă legea bugetară anuală nu era adoptată și publicată până la începutul anului, universitățile nu aveau acces la fondurile lor și finanțarea cheltuielilor pentru anul curent era blocată, conform articolului 39 din Legea menționată mai sus. Lunar, Ministerul Finanțelor raporta Guvernului despre executarea bugetului de stat.

Așadar, atunci când puterea este centralizată, procesul de implementare a deciziilor durează foarte mult timp, duce la soluționarea cu întârziere și superficială a problemelor care s-ar rezolva mai operativ și mai bine de către universități, blochează accesul la soldurile bănești, universitățile nu pot găsi soluții optime și aceasta le frânează activitatea.

Reieșind din cele menționate, s-a ajuns la concluzia că varianta optimă pentru universități ar fi libertatea în decizii prin care fiecare universitate să-și poată administra singură bugetul, să-și gestioneze mijloacele financiare altfel decât a fost până acum. Deservirea acestora va trece din sistemul trezorerial în cel bancar și va purta răspundere pentru aceasta. Instituțiile vor fi în totalitate în autonomie, iar finanțarea lor de la bugetul de stat se va face în bază de contract de prestări servicii educaționale pentru comanda de stat.

Începând cu 1 ianuarie 2013, universitățile au dreptul să deschidă conturi în băncile comerciale, să amplaseze sursele financiare libere la depozit. Principalele particularități ale autonomiei financiare, reglementate prin HG 983 din 22.12.2012, au fost menționate și caracterizate mai sus. Conform acestei hotărâri a Guvernului, în condițiile autonomiei financiare planificarea, aprobarea, executarea, monitorizarea și evaluarea mijloacelor financiare sunt responsabilitatea senatului universitar.

Totodată, autonomia financiară ar lua mai bine în considerație nevoile studenților, prin dreptul de a le acorda din fonduri proprii burse de studii și de cercetare, prime și ajutoare sociale, a îmbunătăți condițiile de trai în căminele studențești și în niciun caz autonomia financiară nu ar detașa universitatea de la nevoile studenților.

Chiar dacă autonomia financiară are numeroase **avantaje**, trebuie să recunoaștem că ea poate fi însoțită de riscul agravării diferențelor dintre universitățile bogate și cele sărace din punct de vedere financiar, care nu ar putea să-și asigure nici minimul de servicii vitale, fiind nevoite să-și sisteze activitatea (să dispară). Totuși, considerăm aceasta un lucru normal pentru o economie de piață. Autonomia financiară impune universitatea să-și asume un șir de competențe și obligații:

- să respecte legislația în vigoare, carta universitară și politicile naționale în domeniul învățământului superior și cercetării – inovării;
- să aplice și să respecte reglementările în vigoare referitoare la asigurarea și evaluarea calității în învățământul superior, cel postuniversitar și în cercetare – inovare;

- să asigure eficiența managerială, eficiența și eficacitatea utilizării resurselor;
- să asigure transparența tuturor deciziilor și activităților sale;
- să respecte libertatea academică a personalului didactic, auxiliar și de cercetare, precum și drepturile și libertățile studenților, masteranzilor, doctoranzilor și rezidenților.

În condițiile autonomiei financiare, alocările din bugetul de stat nu vor fi bazate pe cheltuieli istorice, ci va fi o finanțare per student pe fiecare program de studii, care va include cheltuieli salariale, cheltuieli de achiziționare a mărfurilor, serviciilor și lucrărilor necesare pentru asigurarea desfășurării procesului educațional, cheltuieli pentru dezvoltare și un coeficient de specialitate sau criterii calitative.

Dezavantajele tranziției spre autonomia universitară ar putea implica timpul necesar pentru:

- învățare, acumularea experienței necesare;
- schimbarea mentalității;
- negocierea cu organele competente ale statului în privința elaborării cadrului legislativ necesar pentru activitatea instituțiilor de învățământ în condițiile de autonomie financiară;
- plata impozitelor pentru deținerea de imobil;
- finanțarea cheltuielilor în a doua jumătate a lunii, cu riscul de achitare a salariilor angajaților pentru luna precedentă cu mare întârziere.

Contractul de prestări servicii educaționale pentru pregătirea cadrelor de specialitate va fi semnat pentru volumul total al alocațiilor bugetare, care include toate ciclurile universitare. Contractul va fi semnat pentru un an financiar, iar finanțarea se va efectua lunar la contul bancar al universității. Până în prezent, mijloacele financiare de la bugetul de stat neutilizate de universitate către finele anului erau retrase în contul bugetului, iar în condițiile autonomiei financiare acestea nu sunt retrase, se utilizează în anul viitor și nu pot fi incluse în cota de finanțare pe anul viitor.

Suportul Guvernului îi oferă acestuia dreptul de a controla utilizarea resurselor financiare a universităților. Alocarea banilor universităților de către stat nu ia în considerație anumiți indicatori de performanță în activitatea de instruire sau de cercetare. Fiind finanțată de stat, precum și din surse proprii, universitatea gestionează bugetul său în conformitate cu obiectivele, politicile și programele aprobate de senat, respectând toate prevederile legale în acest sens.

Ponderea finanțării de stat în cadrul universității este diferită. Astfel, pentru Universitatea Agrară de Stat din Moldova aceasta constituie, pentru anul 2012, în jur de 68%, pentru Universitatea de Stat – 44,6%, pentru Universitatea Tehnică – 60%, pentru Academia de Studii Economice – 28% (figura 3.2). Universitățile private la moment nu beneficiază de finanțare din partea statului.

Universitățile private în Republica Moldova constituie ca număr 44,2% din totalul instituțiilor de învățământ superior, însă rolul acestora este mai puțin semnificativ. Astfel, la capitolul studenți, pentru anul universitar 2011-2012, ponderea în universitățile private era de 18,3% față de 81,7% pentru universitățile publice. În ce privește cadrele didactice din sectorul privat și cel public, pentru anul menționat raportul este de 12,9% la 87,1%. Pentru anul universitar 2012/2013, ponderea studenților din instituțiile private a crescut la 20% din totalul de studenți.

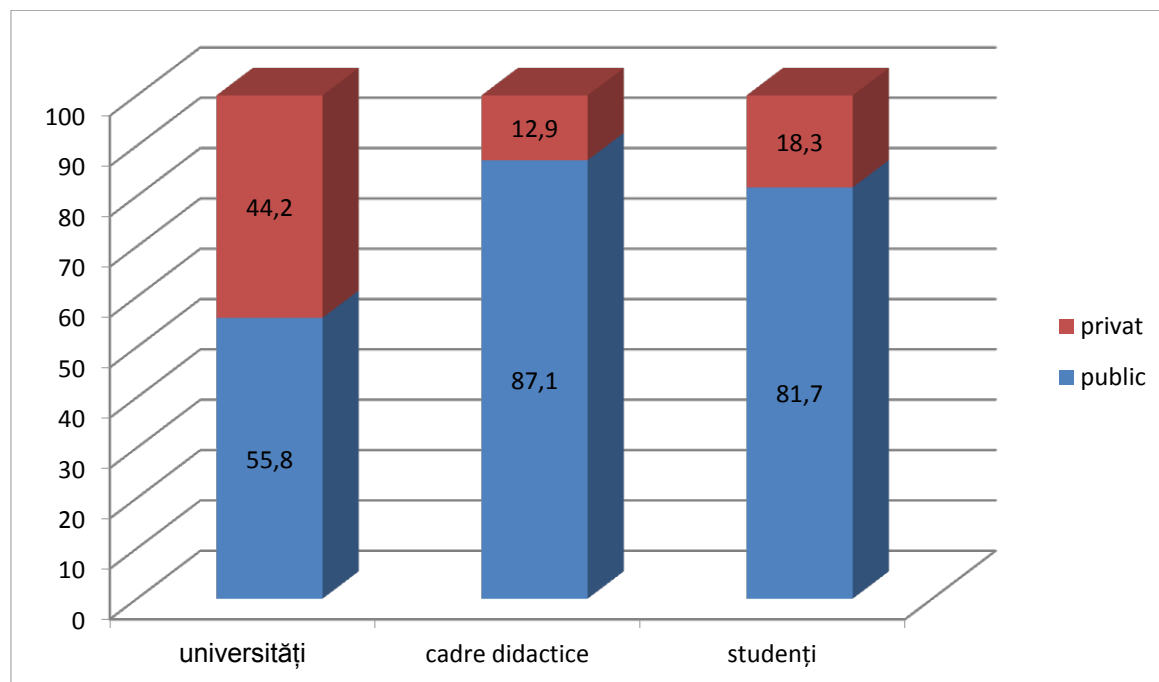

Figura 3.3. Indicatori cu referire la învățământul superior public și cel privat în anul de studii 2011/2012, %

Sursă: www.statistica.md

În condițiile autonomiei universităților, după expirarea termenului de tranziție (2 ani), considerăm că ar fi rezonabilă introducerea sistemului de finanțare bazat pe indicatori de calitate, sistem existent în multe țări. În acest caz va trebui bine gândit sistemul de indicatori, astfel încât să reflecte cu adevărat performanțele universităților. Acest lucru ar stimula activitatea eficientă a instituțiilor de învățământ superior.

Îmbunătățirea autonomiei universitare ar putea fi atinsă prin participarea la proiecte de cercetare, investiționale în baza cooperării cu diverși parteneri naționali și internaționali, inclusiv parteneriatul public – privat, crearea unităților și subdiviziunilor de cercetare – inovare, dezvoltare, proiectare, prestări de servicii și activități de producție. Autonomia financiară permite o anumită descentralizare a universităților și nicidecum nu poate separa universitatea de statul în care funcționează. Există comanda de stat, iar banii alocați în baza acestora trebuie să fie monitorizați de către stat.

Metodele de finanțare a fondurilor în condițiile autonomiei universitare ar putea fi: finanțarea per student bazată pe criterii de performanță, clasificarea universităților.

Organele de administrare financiară în condițiile de autonomie financiară a instituției sunt constituite din senatul universitar și consiliul de administrare. Organele de administrare financiară ale instituției au următoarele funcții:

- aprobarea Planului de dezvoltare instituțională pentru cel puțin 5 ani, ce conține viziunea, misiunea, strategia de dezvoltare a instituției și principalele măsuri pentru realizarea acestora;
- planificarea, aprobarea, executarea, monitorizarea și evaluarea mijloacelor financiare;

- aprobarea deciziilor strategice privind:
 - gestionarea patrimoniului,
 - salarizarea și motivarea personalului,
 - stabilirea cuantumului taxelor de studii, taxelor de cazare în cămine, pentru servicii și lucrări,
 - cooperarea cu alte entități,
 - gestionarea resurselor financiare,
 - înaintarea propunerilor de fuzionare cu alte instituții de învățământ superior,
 - managementul instituțional privind dreptul la proprietate intelectuală,
 - managementul instituțional privind procesul de transfer tehnologic;
- realizarea conexiunii cu piața muncii;
- aprobarea devizului de venituri și cheltuieli;
- folosirea eficientă a resurselor alocate de la buget și a veniturilor proprii încasate de universitate;
- identificarea locurilor și a mijloacelor de reducere a cheltuielilor prin: identificarea consumatorilor, normarea și controlul consumurilor pe corpuri de clădiri.

Responsabilul de activitatea financiar-contabilă trebuie să activeze în condițiile respectării actelor normative existente. Fiecare grant, atât din partea donatorilor externi, cât și a donatorilor interni, este gestionat în strictă corespundere cu bugetul grantului aprobat. Universitatea prezintă raportul financiar pentru fiecare tranșă de finanțare, anexează copiile facturilor, copiile contractelor, listelor de plată a salariilor, toate calculele necesare. Transparența este evidentă, în marea majoritate a cazurilor, după finalizarea granturilor, când reprezentanți din partea donatorilor verifică documentele în original și, în general, toată activitatea financiară. În perioada supusă controlului, organele de control verifică inclusiv granturile. Conform contractului pentru realizarea planului (comenzii de stat) de pregătire a cadrelor de specialitate, încheiate între fondator și universitate, mijloacele se alocă pentru anul financiar, cu repartizarea pe lunile anului. Mijloacele respective se transferă lunar la contul bancar al universității de către fondator.

3.4.2. Interfața *management universitar – personal academic*

Salariul reprezintă orice recompensă sau câștig evaluat în bani, plătit salariatului de către angajator în temeiul contractului individual de muncă, pentru munca prestată sau care urmează a fi prestată. La stabilirea și achitarea salariului nu se admite nicio discriminare pe criterii de sex, vârstă, handicap, origine socială, situație familială, apartenență la o etnie, rasă sau naționalitate, opțiuni politice sau convingeri religioase, apartenență sau activitate sindicală. Salariul este confidențial și orice salariat are dreptul la un salariu minim garantat.

Salariul minim reprezintă mărimea minimă a retribuției evaluată în monedă națională, mărime stabilită de către stat pentru o muncă simplă, necalificată, sub nivelul căreia angajatorul nu este în drept să plătească pentru norma de muncă pe lună sau pe oră îndeplinită de salariat. În salariul minim nu se includ adaosurile, sporurile, plățile de stimulare și compensare. Cuantumul salariului minim este obligatoriu pentru toți angajatorii persoane juridice sau fizice care utilizează munca salariată, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare. Acest cuantum nu poate fi diminuat nici prin contractul colectiv de muncă,

nici prin contractul individual de muncă. Quantumul salariului minim se garantează salariaților numai cu condiția executării de către ei a obligațiilor (normelor) de muncă în orele de program stabilite de legislația în vigoare.

În universități, sistemul și condițiile de salarizare, pe baza căruia se determină salariile angajaților, este stabilit prin Legea salarizării nr. 355-XVI din 23.12.2005, Hotărârea Guvernului nr. 381 din 13.04.2006 și HG nr. 47 din 12.01.2007, care reglementează condițiile de retribuire a muncii în domeniile învățământului, culturii și științei. Garanțiile de stat în domeniul salarizării cuprind salariul minim stabilit de stat, tarifele de stat de salarizare în sectorul bugetar, precum și adaosurile și sporurile cu caracter de compensare, garantate de stat și reglementate de legislația în vigoare. Pe lângă salariul de bază (salariul tarifar, salariul funcției, adaosurile și sporurile stabilite prin lege), salariatul beneficiază și de alte plăți de stimulare și compensare. Universitatea, în funcție de situația sa financiară, este în drept să stabilească diferite sisteme de premiere, de adaosuri și sporuri la salariul de bază, alte plăți de stimulare după consultarea reprezentanților salariaților. Sistemele indicate pot fi stabilite și prin contractul colectiv de muncă.

Totodată, pe lângă plățile prevăzute de sistemele de salarizare, pentru salariații universităților se poate stabili o recompensă în baza rezultatelor activității anuale din fondul de economie a salariului. În baza condițiilor stipulate de Guvern și în Legea salarizării, universitatea dispune de un Regulament intern cu privire la modul și condițiile de stabilire a salariilor. Acest regulament determină modul de constituire a salariilor lunare, inclusiv sporurile, suplimentele, premiile și ajutoarele materiale acordate angajaților pe perioada de activitate în universitate. Aici sunt stipulate și suplimentele de plată la salariul de bază, din contul mijloacelor speciale. Totodată, acest regulament prevede formarea unui fond de stimulare din surse bugetare și mijloace speciale pentru stimularea personalului, în vederea sporirii eficienței și calității muncii, premii jubiliare, ajutoare materiale și alte plăți cu caracter stimulator.

Salariul lunar al angajatului din universități este reglementat de Guvern atât la nivelul minimal, cât și la cel maximal. În contextul celor expuse mai sus, considerăm însă că implicarea statului în reglementarea nivelului salariilor ar trebui să fie una minimă, prin stabilirea salariilor minime. Fiecare universitate, în afară de regulamentul intern, este în drept să elaboreze și să aprobe (de către senat) alte regulamente în vederea motivării angajaților. Pentru Universitatea de Stat, de exemplu, acestea sunt:

- Regulamentul privind gradațiile de merit acordate cadrelor didactice în baza grilelor de evaluare;
- Regulamentul privind organizarea și desfășurarea în cadrul Universității de Stat din Moldova a concursului „Profesorul anului universitar” și a concursului „Cel mai reușit debut didactic”;
- Regulamentul cu privire la stimularea șefilor de catedră în baza criteriilor de performanță.

Pentru Academia de Studii Economice din Moldova:

- Regulamentul cu privire la modul și condițiile de stabilire a salariilor colaboratorilor Academiei de Studii Economice din Moldova;
- Regulamentul „Profesorul anului”.

La Universitatea Tehnică, în scopul stimulării activităților în domeniile instruirii și cercetării, sunt instituite premii ale senatului, după cum urmează:

- Laureat al anului în domeniul activității didactice
- Laureat al anului în domeniul activității didactice începătoare
- Cel mai bun manual al anului
- Laureat al anului în domeniul de cercetare
- Laureat al anului în domeniul creativității tehnice
- Cel mai bun îndrumător de grupă academică
- Sporuri pentru tineri specialiști cu vârsta până la 35 de ani.

Salariul lunar de funcție pentru rectorul universității se aprobă prin actul administrativ al autorității publice (Ministerul Educației). La fel și ajutorul material, indicii, mărimile și termenele de premiere se stabilesc de către organul ierarhic superior. Rectorului universității i se acordă dreptul de a stabili, din contul și în limitele fondului de salarizare și limitele reglementate de Guvern, suplimente de plată în baza vechimii în muncă, performanței profesionale, care pot fi sporite ori reduse în funcție de rezultatele și calitatea muncii. Suplimentele respective sunt aprobate prin decizie de senat la propunerea rectorului.

Dat fiind faptul că activitatea de bază a universităților este instruirea, sursele de finanțare, în mare parte, depind de efectivul de studenți ce-și face studiile în universitate. De acest indicator depinde: categoria instituției, numărul de personal al corpului profesoral-didactic, inclusiv cu funcții de conducere, și salarizarea. Fondul de salariu acordat din contul alocațiilor bugetare este calculat reieșind din numărul de cadre didactice și cadre nondidactice.

Structura și salarizarea personalului universității sunt la dispoziția conducerii în limitele indicate de Guvern. Toate plățile cu caracter stimulator, pe care universitatea le poate acorda angajaților săi, sunt reglementate de Guvern cu nivelul lor maxim. Quantumul plăților cu caracter stimulator din contul mijloacelor speciale plătite lunar unui angajat nu va depăși salariul lui de funcție, ținându-se cont de sporul pentru vechime în muncă. Pentru stabilirea plăților cu caracter stimulator se vor utiliza mijloacele speciale rămase la dispoziția universităților după acoperirea celorlalte cheltuieli aferente prestării serviciilor, efectuării lucrărilor sau desfășurării altor activități contra plată, conform ponderii acestora aprobate în devizele de venituri și cheltuieli.

Personalul profesoral-didactic, suplimentar la activitatea didactică, nu este limitat în desfășurarea activității științifice pentru o remunerare suplimentară, în baza unor contracte. În același timp, aceștia mai pot desfășura activități didactice în alte subdiviziuni și alte universități, ceea ce duce la creșterea venitului lunar personal.

3.4.3. Interfața *personal academic – studenți*

Actualmente mărimea taxei de studii este reglementată prin hotărâre de Guvern în mărime fixă și poate fi modificată de universitate numai după argumentări justificative și, respectiv, cu acordul Guvernului. În condițiile autonomiei financiare, organele de administrare financiară ale universității sunt în drept să stabilească quantumul taxelor de studii, de cazare în cămine, dar numai după o metodologie aprobată de Guvern și prin coordonare cu fondatorul.

Totodată, numărul de studenți (planul de pregătire a cadrelor de specialitate cu finanțare din bugetul de stat și pe bază de contract cu achitarea taxei de studii) se stabilește anual de către Guvern, în funcție de necesitățile de specialități pe piața muncii și de necesitățile pentru dezvoltarea culturii și artei naționale. Acest fapt, din punctul de vedere al universităților, nu este corect, deoarece duce la încălcarea libertății de administrare. Planul de pregătire a cadrelor de specialitate trebuie să fie la decizia proprie, bazată pe niște principii de calitate și capacitate ale universității.

Taxa de studii se achită doar în Lei MD și studenții erau obligați, până în 2013, să o achite în 2 rate la începutul fiecărui semestru. Achitarea taxei integral nu era posibilă, deoarece contravenea Regulamentului cu privire la modul de formare și direcțiile de utilizare a mijloacelor speciale ale universităților, aprobat prin HG nr. 196 din 22.02.2007. După 1 ianuarie 2013, studenții sunt în drept să achite, după dorință, integral toată suma la început de an universitar. Contractele de studii cu achitarea taxei pot fi încheiate atât cu persoane fizice (studenții, părinții sau rudele care suportă cheltuielile de studii), cât și cu persoane juridice care le administrează studiile. Totodată, mărimea taxei pentru studii la majoritatea universităților era și mai rămâne stabilită sub nivelul alocărilor din bugetul de stat (tabelul 3.3).

Astfel, doar Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” are stabilită mărimea taxei pentru studii ce depășește, în medie, cu 9% alocările din buget pentru un student. Pentru universitățile aflate în subordinea Ministerului Educației, precum și pentru UASM, taxa percepută pentru un student constituie în medie 65% din alocările din bugetul de stat pentru un student. Evident că aici vorbim despre unele mărimi medii, deoarece pregătirea specialiștilor diferă de la o specialitate la alta, în funcție de specificul acesteia. Cererea și oferta determină mărimea taxei pe care o stabilesc universitățile. Deseori, specialitățile care necesită cheltuieli mai mari pentru pregătirea specialiștilor (chimie, fizică etc.) au mărimea taxei mai mică decât costul real al acesteia. Se întâlnesc și situații inverse.

Tabelul 3.3. *Costul mediu anual per student, anul 2012, lei*

Universitatea	Costul mediu anual (buget)	Costul mediu total	%
Universitatea Agrară de Stat din Moldova	18860	12250	65,0
Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie	29155	31869	109,3
Universitățile subordonate Ministerului Educației	18200	11893	65,4
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice	40418	33958	84,1
Universitatea Academiei de Științe a Moldovei	32472	32472	100,0
Academia de Administrație Publică	10642	10642	100,0

Sursa: Ministerul Finanțelor

Universitatea nu are posibilitatea să acorde studenților credite pentru instruire la facultate, deoarece aceasta contravine Legii privind sistemul bugetar și procesul bugetar. Totodată, studenții care vor să contracteze cu băncile un credit pentru achitarea taxei au foarte puține alternative. Puține bănci au încercat să facă oferte de acest gen, însă au renunțat la acest pachet. Totodată, universitățile pot acorda unele scutiri de taxe. De obicei, aceasta se efectuează la început de an universitar, în baza cererilor depuse de studenți, a situației academice, a situației familiale a acestora. Anual un anumit număr de studenți sunt scutiți de taxa pentru studii în mărime de 100%, 75%, 50% sau 25%. Fiecare universitate, în acest sens, decide în conformitate cu posibilitățile financiare și cu politica universitară.

Studenții achită taxe și pentru diferite cursuri adăugătoare, la solicitarea lor. Cursurile facultative de asemenea sunt contra unei taxe suplimentare. Instruirea în cadrul Catedrei Militare (la dorința studentului) este de asemenea contra unei taxe anumite. Taxele colectate suplimentar se utilizează pentru salarii, utilități și nu au direcții de utilizare speciale.

Totodată, studenții pe bază de contract cu achitarea taxei beneficiază de bursă de studii în condițiile finanțării de la bugetul de stat. Pe lângă bursa de studii, studenții cu finanțare din bugetul de stat beneficiază de burse sociale, burse de merit, ajutoare materiale, prime, iar cei orfani beneficiază de indemnizații și alimentație. Aceste plăți, conform art. 20 din capitolul 2 al Titlului II din Codul fiscal, nu sunt supuse impozitării, cu excepția ajutoarelor materiale și primelor acordate de universitate. Referitor la taxele de studii și toate facilitățile, studenții sunt informați prin site-ul universității, prin „Ghidul studentului” și prin personalul facultății, care este responsabil de studenți. Studenții au reprezentanți în senat, în consiliul facultății (25%) și, prin reprezentanții lor, participă la luarea deciziilor.

3.4.4. Interfața universitate – mediu de afaceri

Mediul de afaceri este beneficiarul de bază al universităților, dat fiind faptul că agenții economici au nevoie permanentă de cadre calificate, iar universitățile sunt instituțiile care pregătesc aceste cadre. De aici ar rezulta o legătură strânsă între aceste două entități: pentru a avea angajați de calificare înaltă, agenții economici trebuie să fie interesați în colaborarea strânsă cu universitățile, să participe la pregătirea aplicativă a studenților prin oferirea locurilor pentru stagii de practică, prin acordarea susținerii financiare universităților în vederea pregătirii cadrelor. Dar această situație pentru Republica Moldova este mai mult teoretică, deoarece implicarea întreprinderilor în instruirea cadrelor sau în activitatea universităților este minimă. De aici am putea presupune că dacă universitatea ar primi susținere financiară din partea mediului de afaceri, ar putea fi într-o măsură oarecare mai autonomă. Totodată, relațiile dintre universitate și agenții economici poate fi extinsă și pentru cercetare. Universitățile sunt deschise pentru efectuarea cercetărilor aplicative pentru agenții economici și la comanda acestora. Cu regret, la moment aceste cercetări sunt nesemnificative.

Fiecare universitate are în cadrul organigramei un serviciu de ghidare în carieră, care are menirea de stabilire și consolidare a relațiilor dintre universitate și mediul de afaceri. Pentru Academia de Studii Economice din Moldova acesta este Centrul de plasament și relații cu

agenții economici (CPRAE), subunitate structurală în cadrul Academiei de Studii Economice din Moldova, și are o subdiviziune – Incubatorul de afaceri.

Scopul activității Centrului este: elaborarea și asigurarea îndeplinirii strategiilor de plasare a studenților la practicile de producție; stabilirea relațiilor de colaborare cu diverși agenți economici în vederea plasării studenților în câmpul muncii; instruirea și monitorizarea activității de antreprenoriat a rezidenților Incubatorului de afaceri. Principalele *obiective* propuse pentru realizarea misiunii Centrului sunt:

- acordarea consultanței și ținerea unor cursuri profesionale, care să acopere necesitățile reale dictate de piață privind plasarea studenților în câmpul muncii;
- organizarea cursurilor de inițiere și perfecționare a agenților economici și a persoanelor particulare;
- furnizarea programelor de instruire moderne, folosind metode inovative de predare – învățare – evaluare;
- acordarea asistenței de specialitate pentru angajatori (consultanță, informare, servicii);
- stabilirea relațiilor de colaborare cu facultățile ASEM, cu scopul acordării sprijinului absolvenților și angajatorilor;
- colaborarea cu alte centre și organizații similare din țară și din străinătate.

Sarcinile și atribuțiile Centrului:

- Elaborează strategii de plasare a studenților la practica de producție
- Stabilește relații de colaborare reciproc avantajoase cu agenții economici;
- Susține și acordă suport tinerilor în scopul angajării în câmpul muncii;
- Acordă servicii de consultanță privind procesul de angajare;
- Organizează mese rotunde, conferințe, concursuri cu participarea agenților economici;
- Negociază contracte de colaborare cu agenții economici.

Pentru Universitatea de Stat din Moldova, puntea de legătură cu mediul de afaceri o asigură Centrul de ghidare în carieră și relații cu piața muncii. La Universitatea Tehnică din Moldova, pentru relații cu mediul de afaceri a fost creat Centrul universitar de informare și orientare profesională (CENIOP), ca structură specializată a Universității, în conformitate cu prevederile Proiectului Tempus JEP- 25121-2004 „Serviciul de orientare și plasare a studenților”. Centrul are ca *obiective* principale:

- promovarea valorilor universitare și a imaginii Universității în rândul tinerilor, inclusiv al absolvenților liceelor, studenților și absolvenților Universității;
- susținerea, informarea și consultarea elevilor și a absolvenților liceelor privind orientarea profesională, a studenților pe parcursul anilor de studii; informarea studenților despre locurile stagiilor de practică și plasarea în câmpul muncii.

În cadrul Departamentului Investigații Științifice și Dezvoltare Tehnologică, UTM prestează servicii de cercetare cu agenți economici în baza contractelor economice (prezintă beneficiarului setul de documentație științifică, tehnică și altă documentație prevăzută de sarcina tehnică și condițiile contractului). UTM are încheiate acorduri-cadru cu asociațiile în domeniul energiei (electrice, termice, gaze etc.), transportului, cu industria alimentară, industria ușoară etc. În baza acestora, anual sunt încheiate contracte cu întreprinderile industriale subordonate acestor asociații, în care se specifică sarcinile concrete ce trebuie

realizate în anul curent, de exemplu: organizarea practicii studenților în producție, elaborarea unor lucrări de cercetare-dezvoltare pentru întreprinderi cu ajutorul studenților și cadrelor didactice. Anual sute de lucrări de licență sunt elaborate pe tematici determinate de necesitățile întreprinderilor.

Universitatea are dreptul să dea în chirie agenților economici spații în baza contractelor de locațiune aprobate de Ministerul Educației, iar veniturile obținute de la locațiunea sau darea în arendă a bunurilor proprietate publică din gestiunea instituției și plata pentru serviciile comunale, aferente încăperilor date în chirie, devin surse de venituri suplimentare. Totodată, universitatea nu are dreptul de a vinde patrimoniul său. Patrimoniul poate fi vândut numai cu acordul Ministerului Educației și banii se transferă în bugetul de stat, dat fiind faptul că patrimoniul aparține statului, indiferent de sursa de finanțare a edificării acestuia.

Relațiile economice cu agenții economici sunt posibile și constau în pregătirea și perfecționarea cadrelor în bază de contract cu agenții economici, atât la toate ciclurile de studii, cât și la cursuri de formare continuă. Astfel, în ultimii 2 ani, ASEM a oferit servicii de formare continuă în baza contractelor corporative următorilor agenți economici: BC „Fincombank” SA – 5 contracte; Centrului de Combattere a Crimelor Economice și a Corupției – 1 contract; ÎS „Fiscservinform” – 1 contract; Centrului de Consolidare a Administrației Publice – 1 contract; SRL „Flornuc” – 1 contract; SRL „ProdentCom” – 1 contract; ONG „Asociația Femeilor de Afaceri” – 1 contract; SRL „MCS” – 1 contract ș.a. Totodată, agenții economici pot finanța (sponsoriza) anumite programe sau activități ce se referă de obicei la manifestări științifice, culturale, activități studențești.

Principalele **amenințări** pentru autonomia financiară, ce pot surveni din structurile de business, țin de nerespectarea condițiilor contractuale, dacă acestea contravin genurilor de activitate ale universităților, de impunerea anumitor condiții. Legislația existentă nu oferă posibilitate universităților de a împrumuta bani de la bănci sau alte structuri financiare. În schimb, universitatea are dreptul de a câștiga resurse proprii din prestarea anumitor servicii: cursuri de formare continuă; organizarea conferințelor științifice, cu participarea reprezentanților din mediul de afaceri; servicii editoriale; servicii acordate de complexul sportiv, satele de vacanță ș.a. Universitatea participă și obține proiecte de granturi de cercetare finanțate de Academia de Științe, de mediul de afaceri de donatori interni sau externi.

3.4.5. Interfața *universitate – internaționalizare*

Universitatea este mai autonomă atunci când primește susținere din fonduri străine. Fondurile străine reprezintă în mare măsură granturi ale proiectelor și destinația acestor fonduri este predefinită din start doar pentru realizarea activităților din cadrul proiectelor. De aceea nu putem afirma că Universitatea ar fi mai autonomă în acest caz.

Universitatea are dreptul de a apela la fondurile internaționale prin proiecte (exclusiv). Astfel, în Republica Moldova cel mai des contactat este Programul „Tempus” – program european cu cea mai lungă activitate în Republica Moldova și care joacă un rol important în modernizarea și reformarea sistemului de învățământ. Programul „Tempus” este realizat în țara noastră începând din 1994. Un alt Program este „Erasmus Mundus”, prezent în Moldova din anul 2005 și care finanțează:

- instituțiile de învățământ superior care doresc să pună în aplicare programe comune la nivel postuniversitar sau să realizeze parteneriate interinstituționale de cooperare între universități din Europa și vizează țări terțe;
- studenți în parte, cercetători și personal universitar care doresc să desfășoare un studiu /o cercetare /o perioadă de prelegeri în cadrul unuia dintre programele menționate mai sus sau parteneriatele de cooperare;
- orice organizație activă din domeniul învățământului superior care dorește să dezvolte proiecte ce vizează creșterea atractivității, a profilului, a vizibilității și a imaginii unei instituții de învățământ superior european din întreaga lume.

În mare parte, Programul „Erasmus Mundus” le oferă cetățenilor Republicii Moldova posibilitatea de a se înscrie la cursuri de masterat complete, pentru o perioadă de 1,5-2 ani, la una dintre universitățile din statele-membre ale UE. Aplicațiile se fac direct la Comisia Europeană, fără intermediari din cadrul universităților din RM. În perioada 2005-2011, din Republica Moldova au beneficiat de Programul „Erasmus Mundus” 41 de studenți și 1 persoană din personalul universitar (Raport privind sistemul de învățământ superior din Republica Moldova, 2012).

Finanțarea pentru afacerile internaționale are loc în baza contractelor semnate între universitate și donatorii externi prin conturile bancare ale instituției. Atragerea unor astfel de fonduri diferă de la an la an și de la proiect la proiect, dar oricum fondurile nu sunt esențiale: anual fondurile externe variază între 1% și 3%.

Numărul studenților-cetățeni străini în universitățile din Republica Moldova, cu regret, este foarte mic. Fiecare universitate încearcă să elaboreze politici proprii de atragere a cetățenilor străini, dar legislația Republicii Moldova (Legea nr.180 -XVI din 10 iulie 2008 cu privire la migrația de muncă, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 162-164, art. 598) până nu demult nu le oferea acestor studenți posibilitatea să lucreze, așa cum este în alte țări. Acest lucru reprezintă o barieră serioasă, deoarece nu toți au posibilitatea să fie întreținuți de părinți. Situația s-a schimbat, cel puțin partea legală, la începutul anului 2013, atunci când au fost operate anumite modificări în legea menționată și, conform articolului 5, p. 4¹ din Legea Republicii Moldova nr. 303 din 26.12.2012 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, „Străinii cu drept de ședere provizorie pentru studii pot desfășura activități de muncă pe teritoriul Republicii Moldova, în conformitate cu legislația muncii, pentru o perioadă ce nu va depăși 10 ore pe săptămână sau echivalentul în zile într-un an”.

Republica Moldova este o țară cu o economie încă în formare, cu probleme de ordin politic, ceea ce nu îi creează o imagine tocmai bună în lume. De aceea sunt puține persoane din Europa sau Asia care ar dori să-și facă studiile la noi în țară. Sunt interesați de studiile în Republica Moldova persoanele din Africa, dar majoritatea țărilor fac parte din grupa cu risc sporit și foarte greu obțin permisiunea de ședere. Totodată, experiența ne demonstrează că multe persoane care vin din diferite state de pe continentul african folosesc Republica Moldova pentru a pleca (deseori ilegal) în alte țări din Uniunea Europeană.

Cu toate acestea, universitățile în ultimii ani au încercat să introducă programe cu studii în limba engleză, în speranța atragerii cetățenilor străini la studii integrale sau în mobilitate. Internaționalizarea învățământului superior ar putea avea anumite **amenințări** pentru autonomia universitară prin faptul că, după cum am menționat mai sus, universitățile din

Republica Moldova nu prea sunt solicitate de străini, în schimb tot mai mulți studenți din țară pleacă la studii peste hotare. În așa mod, numărul studenților care vor veni la studii va fi mai mic și, respectiv, finanțele de care vor dispune universitățile de asemenea se vor micșora. Totodată, universitatea poate stabili relații internaționale în scopul obținerii veniturilor suplimentare doar în limitele prestării serviciilor pe care le oferă: cursuri, formare la cele trei nivele, cercetare și implementarea rezultatelor cercetării.

3.4.6. Concluzii

- Universitățile din Republica Moldova actualmente nu sunt pe deplin autonome din punct de vedere financiar. Hotărârea Guvernului 983 oferă universităților, începând cu 1 ianuarie 2013, autonomie, inclusiv financiară, dar cu o perioadă de tranziție de 2 ani. În prezent, reglementările externe limitează autonomia instituțiilor de învățământ superior în ceea ce privește formarea și realizarea bugetului.
- Finanțarea publică a universităților se efectuează pornind de la cheltuielile efective din anul precedent și nu ia în considerație performanța acestora. Nu există o formulă în baza căreia s-ar estima costul unui student. Alocările din buget sunt calculate reieșind din necesitatea de remunerare a angajaților, achitarea utilităților, achitarea burselor și a altor cheltuieli strict necesare pentru menținerea funcționalității sistemului educațional.
- Până nu demult, universitățile nu puteau să se folosească și să valorifice soldurile financiare. Existența acestora se explică prin faptul că încasările de la taxele de studii se fac la început de an de studii. Mulți studenți achită taxa în ultimul moment, adică atunci când nu sunt admiși la sesiune, care se desfășoară în luna decembrie. Evident că universitățile nu reușeau să valorifice acești bani până la sfârșitul anului calendaristic. Începând cu 1 ianuarie 2013, situația s-a schimbat și universitățile pot folosi soldurile din anul precedent.
- Mărimea taxelor pentru studii este sub costul real al pregătirii specialiștilor. Universitatea nu putea stabili taxa pentru studii, aceasta fiind stabilită prin hotărâre de Guvern. După 1 ianuarie 2013, taxa poate fi aprobată prin decizia senatului și coordonată cu fondatorul.
- Reglementările excesive de către stat afectează și sistemul de salarizare. Impunerea unor limite în salarizarea personalului face ca multe cadre didactice să lucreze în paralel în câteva locuri, pentru a avea un venit mai mare.
- Universitățile au o anumită libertate în a oferi suplimente la salarii din contul surselor speciale. Fiecare universitate își are propria metodologie de acordare a acestor suplimente, dar nu toate iau în considerație performanțele angajaților.
- Studenții devin din ce în ce mai antrenați în viața universitară, inclusiv prin participarea la luarea anumitor decizii. Taxele de studii pe care le achită studenții reprezintă o sursă suplimentară consistentă de venituri pentru universități. Totodată, universitățile acordă studenților anumite facilități în acest sens, de exemplu, scutirea de taxe, amânarea termenului de achitare a taxei. Toate acestea, precum și criteriile de acordare a facilităților sunt cunoscute de către studenți.
- spre regret, rămâne insuficientă colaborarea dintre mediul de afaceri și universități, îndeosebi în ceea ce privește atragerea fondurilor.

3.5. Concluzii și pași următori

Analiza situației existente în domeniul autonomiei financiare universitare în Republica Moldova ne-a permis să concluzionăm că aceasta este la un început de cale. Conform legislației, anii 2013-2014 sunt considerați ani de tranziție spre autonomia financiară. În această perioadă se aplică principalele reguli stipulate în actele legislative respective și menționate în raport.

La moment, putem evidenția mai multe momente ambigue, spre exemplu: Care este modalitatea cea mai eficientă de alocare a surselor bugetare universităților? Care sunt elementele de cheltuieli ce trebuie luate în considerație? Cum poate fi calculat costul per student? Care trebuie să fie relația în mărimea calculată a acestui cost și mărimea taxei pentru studii? Trebuie oare universitățile private să beneficieze de sprijin din partea statului? Pentru a găsi răspuns la aceste întrebări, dar și la altele care apar pe parcurs, considerăm oportună studierea experienței altor state și găsirea unor soluții pentru universitățile din Republica Moldova.

Referințe bibliografice

1. Andreescu Liviu. *Libertatea academică. Între teorie și politicile universitare*. Institutul European, http://freedictionary.ro/Autonomie_universitara.html
2. *Autonomia universitară – condiție a civilizației*. Andrei Marga, rectorul Universității Babeș-Bolyai, http://www.ubbcluj.ro/ro/despre/misiune/files/Autonomia_universitara_conditie_a_normalitatii.pdf
3. Ciurea C., Berbeca V., Lipcean S., Gurin M. *Sistemul de învățământ superior din Republica Moldova în contextul Procesului Bologna: 2005-2011*, Fundația Soros-Moldova, Chișinău, 2012.
4. *Codul muncii al Republicii Moldova* nr. 154 din 28.03.2003 (cu modificările ulterioare). În: Monitorul Oficial nr. 159-162 din 29.07.2003, art. 648.
5. Devoto Oli. *Dizionario della lingua italiana*, <http://www.dizionario-italiano.it/>
6. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1151 din 02.09.2002 (cu modificările ulterioare) despre aprobarea Regulamentului cu privire la normativele de cheltuieli pentru desfășurarea conferințelor, simpozioanelor, festivalurilor etc. de către instituțiile publice finanțate de la bugetul de stat. În: Monitorul Oficial nr. 126-127 din 12.09.2002, art. 1278.
7. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1009 din 01.09.2006 (cu modificările ulterioare) cu privire la cuantumurile burselor, altor forme de ajutoare sociale pentru studenții din instituțiile de învățământ superior, elevii din instituțiile de învățământ mediu de specialitate, secundar profesional și persoanele care studiază în învățământul postuniversitar. În: Monitorul Oficial nr. 142-145 din 08.09.2006, art. 1092.
8. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 195 din 13.03.2013 privind condițiile de salarizare a personalului din instituțiile de învățământ superior de stat cu autonomie financiară. În: Monitorul Oficial nr. 56-59 din 15.03.2013, art. 245.
9. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 196 din 22.02.2007 (cu modificările ulterioare) cu privire la mijloacele speciale ale instituțiilor subordonate Ministerului Educației. În: Monitorul Oficial nr. 43-46 din 30.03.2007, art. 334.

10. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 381 din 13.04.2006 (cu modificările ulterioare) cu privire la condițiile de salarizare a personalului din unitățile bugetare. În: Monitorul Oficial nr. 66-69 din 28.04.2006, art. 431.
11. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 47 din 12.01.2007 (cu modificările ulterioare) cu privire la salarizarea angajaților organizațiilor de drept public din sfera științei și inovării finanțate de la bugetul de stat. În: Monitorul Oficial nr. 10-13 din 26.01.2007, art. 62.
12. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 483 din 29.03.2008 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de dare în locațiune a activelor neutilizate. În: Monitorul Oficial nr. 69-71 din 04.04.2008, art. 460.
13. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 870 din 28.07.2004 (cu modificările ulterioare) despre aprobarea Normelor provizorii de cheltuieli în bani pentru elevii (studenții) orfani și cei aflați sub tutelă/curatelă din școlile profesionale și de meserii, instituțiile de învățământ mediu de specialitate și superior universitar, școlile de tip internat și casele de copii. În: Monitorul Oficial nr. 132-137 din 06.08.2004, art. 1045.
14. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 983 din 22.12.2012 cu privire la modul de funcționare a instituțiilor de învățământ superior de stat în condiții de autonomie financiară. În: Monitorul Oficial nr. 270-272 din 25.12.2012, art. 1057.
15. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 99 din 30.01.2007 cu privire la taxele de cazare în căminele instituțiilor de stat de învățământ secundar profesional, mediu de specialitate, superior și din domeniul științei și inovării. În: Monitorul Oficial nr. 014 din 02.02.2007, art. 105.
16. Hotărârea Guvernului nr. 1311 din 12 decembrie 2005 cu privire la aprobarea nomenclatoarelor serviciilor cu plată prestate de către Ministerul Culturii și instituțiile subordonate, disponibilă la <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=298750>
17. Hotărârea Guvernului nr. 724 din 26 iunie 2006 cu privire la mijloacele speciale ale organizațiilor și instituțiilor publice din sfera științei și inovării subordonate Academiei de Științe a Moldovei. În: Monitorul Oficial, nr. 106-111 din 14.07.2006.
18. Hotărârea Guvernului nr. 928 din 13 august 2007 cu privire la modul de constituire și de utilizare a mijloacelor speciale ale instituțiilor publice subordonate Ministerului Sănătății, <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=325106>
19. Hotărârea Guvernului nr. 921 din 6 octombrie 2010 cu privire la mijloacele speciale ale instituțiilor de învățământ și celor din sfera științei și inovării, subordonate Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare, <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=346013>
20. *Legea învățământului*, nr. 547 din 21.07.1995, cu modificările ulterioare, <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=311684>
21. *Legea privind sistemul bugetar și procesul bugetar* nr. 847 din 24 mai 1996, <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311518>
22. *Legea cu privire la migrația de muncă*, nr. 180-XVI din 10 iulie 2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 162-164, art. 598.

23. *Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative* nr. 303 din 26.12.2012. În: Monitorul Oficial nr. 64-68/195 din 29.03.2013.
24. *Legea Republicii Moldova cu privire la sistemul de salarizare în sectorul bugetar* nr. 355 (cu modificările ulterioare) din 23.12.2005. În: Monitorul Oficial nr. 35-38 din 03.03.2006, art. 148.
25. *Legea Republicii Moldova privind sistemul bugetar și procesul bugetar* nr. 847 din 24.05.1996 (cu modificările ulterioare). Republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, ediție specială.
26. Korosaye-Orubite A. K., F. Godgift Paulley & Nath. M. *Abraham University (2012) Autonomy, Academic Freedom and Academic Staff Union of Universities' (ASUU) Struggles in Nigeria: A Historical Perspective*. În: Asian Social Science; vol. 8, no. 12; ISSN 1911-2017 E-ISSN 1911-2025, Published by Canadian Center of Science and Education, p. 265-275.
27. Manole Tatiana. *Metodologia finanțării învățământului public*. Chișinău: Editura „Tehnica-Info”, 2010, 336 p.
28. Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 154 din 01.12.2010 cu privire la aprobarea Regulamentului privind repartizarea pe luni a veniturilor, cheltuielilor și surselor de finanțare ale bugetului de stat. În: Monitorul Oficial nr. 241-246 din 10.12.2010, art. 946.
29. Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 91 din 20.10.2008 (cu modificările ulterioare) privind clasificția bugetară. În: Monitorul Oficial nr. 195-196 din 31.10.2008, art. 581.
30. Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 94 din 31.12.2004 (cu modificările ulterioare) despre aprobarea Regulamentului cu privire la gestionarea mijloacelor speciale ale instituțiilor publice finanțate de la buget. În: Monitorul Oficial nr. 39-41 din 11.03.2005.
31. Proiect: Propunere de politică publică inițiată de Ministerul Educației: Dezvoltarea capacităților manageriale ale universităților prin extinderea autonomiei universitare, www.edu.md/.../PPP%20MEd%20Autonomia%20universitara_var_7
32. Raport privind sistemul de învățământ superior din Republica Moldova, http://eacea.ec.europa.eu/tempus/participating_countries/reviews/moldova_review_of_higher_education.pdf, p. 11.
33. Thomas Estermann & Terhi Nokkala. *UNIVERSITY AUTONOMY IN EUROPE*, 2009, IExploRAToRySTudy, http://www.rkrs.si/gradiva/dokumenti/EUA_Autonomy_Report_Final.pdf
34. www.statistica.md

Anexe

Anexa 3.1. Surse de date

Nr.	Tip	Titlu
1.	Lege	nr. 547 din 21.07.1995 a învățământului (cu modificările ulterioare)
2.	Lege	nr. 847 din 24 mai 1996 privind sistemul bugetar și procesul bugetar
3.	Lege	nr. 180-XVI din 10 iulie 2008 cu privire la migrația de muncă
4.	Lege	nr. 303 din 26.12.2012 pentru modificarea și completarea unor acte legislative
5.	Lege	nr. 355 din 23.12.2005 cu privire la sistemul de salarizare în sectorul bugetar (cu modificările ulterioare)
6.	Lege	nr. 847 din 24.05.1996 privind sistemul bugetar și procesul bugetar (cu modificările ulterioare)
7.	Lege	nr. 96 privind achizițiile publice (cu modificările ulterioare)
8.	Lege	Codul muncii al Republicii Moldova nr. 154 din 28.03.2003
9.	Hotărârea Guvernului Republicii Moldova	nr. 1151 din 02.09.2002 (cu modificările ulterioare) despre aprobarea Regulamentului cu privire la normativele de cheltuieli pentru desfășurarea conferințelor, simpozioanelor, festivalurilor etc. de către instituțiile publice finanțate de la bugetul de stat
10.	Hotărârea Guvernului RM	nr. 10 din 05.01.2012 (cu modificările ulterioare) pentru aprobarea Regulamentului cu privire la delegarea salariilor entităților din Republica Moldova
11.	Hotărârea Guvernului RM	nr. 1009 din 01.09.2006 (cu modificările ulterioare) cu privire la cuantumurile burselor, altor forme de ajutoare sociale pentru studenții din instituțiile de învățământ superior, elevii din instituțiile de învățământ mediu de specialitate, secundar profesional și persoanele care studiază în învățământul postuniversitar
12.	Hotărârea Guvernului RM	nr. 195 din 13.03.2013 privind condițiile de salarizare a personalului din instituțiile de învățământ superior de stat cu autonomie financiară
13.	Hotărârea Guvernului RM	nr. 196 din 22.02.2007 (cu modificările ulterioare) cu privire la mijloacele speciale ale instituțiilor subordonate Ministerului Educației
14.	Hotărârea Guvernului RM	nr. 381 din 13.04.2006 (cu modificările ulterioare) cu privire la condițiile de salarizare a personalului din unitățile bugetare
15.	Hotărârea Guvernului RM	nr. 47 din 12.01.2007 (cu modificările ulterioare) cu privire la salarizarea angajaților organizațiilor de drept public din sfera științei și inovării finanțate de la bugetul de stat
16.	Hotărârea Guvernului RM	nr. 483 din 29.03.2008 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de dare în locațiune a activelor neutilizate
17.	Hotărârea Guvernului RM	nr. 870 din 28.07.2004 (cu modificările ulterioare) despre aprobarea Normelor provizorii de cheltuieli în bani pentru elevii (studenții) orfani și cei aflați sub tutelă/curatelă din școlile profesionale și de meserii, instituțiile de învățământ mediu de specialitate și superior universitar, școlile de tip internat și casele de copii
18.	Hotărârea Guvernului RM	nr. 983 din 22.12.2012 cu privire la modul de funcționare a instituțiilor de învățământ superior de stat în condiții de autonomie financiară

Nr.	Tip	Titlu
19.	Hotărârea Guvernului RM	nr. 99 din 30.01.2007 cu privire la taxele de cazare în căminele instituțiilor de stat de învățământ secundar profesional, mediu de specialitate, superior și din domeniul științei și inovării
20.	Hotărârea Guvernului RM	nr. 1311 din 12 decembrie 2005 cu privire la aprobarea nomenclatoarelor serviciilor cu plată prestate de către Ministerul Culturii și instituțiile subordonate
21.	Hotărârea Guvernului RM	nr. 724 din 26 iunie 2006 cu privire la mijloacele speciale ale organizațiilor și instituțiilor publice din sfera științei și inovării subordonate Academiei de Științe a Moldovei
22.	Hotărârea Guvernului RM	nr. 928 din 13 august 2007 cu privire la modul de constituire și de utilizare a mijloacelor speciale ale instituțiilor publice subordonate Ministerului Sănătății
23.	Hotărârea Guvernului RM	nr. 921 din 6 octombrie 2010 cu privire la mijloacele speciale ale instituțiilor de învățământ și celor din sfera științei și inovării, subordonate Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare
24.	Ordinul Ministerului Finanțelor	nr. 154 din 01.12.2010 cu privire la aprobarea Regulamentului privind repartizarea pe luni a veniturilor, cheltuielilor și surselor de finanțare ale bugetului de stat
25.	Ordinul Ministerului Finanțelor	nr. 91 din 20.10.2008 (cu modificările ulterioare) privind clasificția bugetară
26.	Ordinul Ministerului Finanțelor	nr. 94 din 31.12.2004 (cu modificările ulterioare) despre aprobarea Regulamentului cu privire la gestionarea mijloacelor speciale ale instituțiilor publice finanțate de la buget
27.	Document informativ	Finanțarea învățământului superior în România (2007). Punct de vedere al CNFIS
28.	Document informativ	Guvernarea în învățământul superior din Europa. Politici, structuri, finanțare și corp academic (2008), Eurydice
29.	Articol	Andreescu Liviu. <i>Libertatea academică. Între teorie și politicile universitare</i>
30.	Articol	Andrei Marga. <i>Autonomia universitară – condiție a civilizației</i>
31.	Articol	Lucica Matei, Diana Camelia Iancu, Iulia Grigorovici (2010). <i>Financing public education in the European Union. Case study: The higher education system</i>
32.	Articol	Korosaye-Orubite A. K., F. Godgift Paulley & Nath. M. Abraham <i>University (2012) Autonomy, Academic Freedom and Academic Staff Union of Universities' (ASUU) Struggles in Nigeria: A Historical Perspective</i>
33.	Proiect de act informativ	Propunerea de politică publică inițiată de Ministerul Educației: <i>Dezvoltarea capacităților manageriale ale universităților prin extinderea autonomiei universitare</i>
34.	Raport	Raport privind sistemul de învățământ superior din Republica Moldova
35.	Regulament	Regulamentul Academiei de Studii Economice a Moldovei cu privire la modul și condițiile de stabilire a salariilor colaboratorilor Academiei de Studii Economice din Moldova
36.	Raport	Thomas Estermann & Terhi Nokkala, 2009, <i>UNIVERSITY AUTONOMY IN EUROPE. I, ExploRAToRySTudy</i>

Anexa 3.2. Metoda de colectare a datelor – autonomia financiară

Partea I

Interfața I Guvern – universitate	Enumerați sursele financiare disponibile Universității (tipuri și reguli de bază de distribuire). Care sunt principiile de bază ale alocării bugetului pentru o universitate anume? Care este politica de preț în cadrul învățământului superior (reglementarea taxelor studenților)? Numiți principalele probleme ale regulamentului de distribuire a bugetului în cadrul Universității. Suportul guvernului îi oferă acestuia dreptul de a controla universitatea? Universitatea poate păstra surplusul finanțării publice? Posibilitatea de a deține clădiri îi permite universității să primească finanțare suplimentară din chirie? KPI (indicatorii de performanță) sunt bazați pe cercetare și predare? Universitatea este finanțată de stat sau este finanțată din surse private? Universitatea are dreptul de a gestiona bugetul în conformitate cu politica sa proprie sau conform deciziilor de guvern? Care este ponderea finanțării de stat în cadrul universității? Ce fel de reguli sunt stabilite de stat cu privire la fondurile publice? Universitățile private pot fi finanțate de stat? Guvernul impune taxe suplimentare, dacă universitatea propune bugetul și își planifică evoluția bugetară? Există posibilitatea ca autonomia financiară să ducă la detașarea instituțiilor de învățământ superior de nevoile studenților? Care sunt dezavantajele tranziției spre autonomia universitară? Este rezonabil, în condițiile autonomiei universităților din Moldova, de introdus sistemul de finanțare a universității bazat pe indicatori de calitate? Ce tipuri de fluxuri financiare pot îmbunătăți autonomia universității? Nu ar cauza autonomia financiară separarea statului de universitate? Care ar putea fi metodele de finanțare și de administrare a fondurilor în condițiile autonomiei universitare? Diversificarea surselor de finanțare i-ar permite universității să scape de dependența financiară și autonomia limitată? Ce nivel de autonomie trebuie să aibă responsabilul de activitatea financiar-economică al universității? În cazul oferirii din partea statului a granturilor pentru operare financiară universităților, există sau nu o procedură de alocare transparentă și bazată pe o metodologie clară? Care este lungimea ciclului de finanțare publică? Are universitatea dreptul de a stabili taxe pentru studii? Cum sunt finanțate cele trei cicluri universitare (accent pe studii de doctorat)?
--	--

Interfața II Management universitar – personal academic	Ar trebui guvernul să reglementeze nivelul salariilor pentru angajați? Infrastructura universității poate fi îmbunătățită, dacă universitatea ar avea clădiri proprii sau ar împrumuta bani? Care sunt regulile interne pentru motivarea personalului. KPI (indicatorii de performanță) sunt bazați pe cercetare și predare? Sunt stabilite prin lege nivelul minimal și cel maximal al salariilor personalului academic? Rectorul, decanii sau șefii de catedră pot propune salarii între aceste limite? Asigură statul fonduri salariale proporționale cu numărul de studenți? Structura și salarizarea personalului este la dispoziția universității? Există limite salariale pentru angajați? Fondurile de outsourcing sunt disponibile pentru universitate? Care sunt categoriile de personal ce ar profita din autonomia financiară a universității? N-ar limita autonomia financiară libertatea cercetării științifice? Universitatea permite angajaților săi să primească salarii pentru lucrul suplimentar efectuat la universitate? Personalul poate fi angajat part-time în afara universității?
Interfața III Personal academic – studenți	Este studentul mai exigent atunci când plătește taxa deplină de studii? Mărimea taxei de studii trebuie să fie reglementată de guvern? Guvernul trebuie să reglementeze numărul de studenți? Universitatea poate acorda studenților granturi de studii din resursele proprii? Care sunt taxele suplimentare plătite de studenți și pentru ce sunt utilizate? Există ideea de finanțare per student/domeniu? Studenții trebuie să plătească careva impozite? Care este rolul studenților în susținerea autonomiei financiare a universității? Beneficiază studenții de susținerea financiară a universității? Taxele de studii și susținerea financiară sunt cunoscute de către studenți?
Interfața IV Universitate – mediu de afaceri	Universitatea este mai autonomă, dacă primește susținere financiară din mediul de afaceri? Businessul poate influența domeniile de cercetare prin finanțarea domeniilor specifice de cercetare? Universitatea ar putea investi în infrastructura sa, dacă ar putea împrumuta bani de pe piețele financiare? Aveți măsuri speciale de susținere pentru a consolida relația dintre universitate și mediul de afaceri? Enumerați-le. Finanțarea din partea companiilor private impune universitatea să accepte politicile finanțatorului? Universitatea poate închiria spațiile sale pentru a obține venituri suplimentare? Universitatea are dreptul de a vinde careva părți ale patrimoniului său? Este posibilă legătura economică cu mediul de afaceri? Businessul poate finanța careva programe? Ce tipuri de colaborare cu oamenii de afaceri locali sunt efective în susținerea autonomiei financiare a universității? Ce tipuri de comenzi de la companiile private pot contribui la autonomia financiară a universității? Care sunt principalele amenințări pentru autonomia financiară ce pot surveni din structurile de business? Universitatea are dreptul de a cere împrumuturi sau de a împrumuta bani? Universitatea are dreptul de a câștiga resurse proprii din activități economice? Universitatea poate concura cu alte companii, pentru a obține granturi de cercetare în competițiile naționale?

Interfața V Universitate – internațio- nalizare	Universitatea este mai autonomă atunci când primește susținerea din fonduri străine? Universitatea are dreptul de a apela la fondurile internaționale? Ce tip de finanțare este utilizată pentru afacerile internaționale? Cât de multe fonduri externe sunt atrase în acest scop? Ce politică există în scopul atragerii studenților-cetățeni străini? Care sunt principalele amenințări pentru autonomia financiară, care ar veni în urma internaționalizării învățământului superior? Universitatea poate stabili relații internaționale în scopul obținerii veniturilor suplimentare?
---	---

Partea II

83.	În ce proporție finanțarea universității este asigurată de Guvern? (în %)	Va rugăm să bifați.	
		Da	Nu
84.	Va rugăm să indicați care din următoarele metode sunt utilizate în alocarea finanțării instituțiilor de învățământ superior:		
	Negocierea bazată pe estimarea instituției		
	Finanțare fixă pe baza costurilor anterioare		
	Formula pentru finanțare		
	Contract de performanță		
	Finanțarea pentru proiectele de cercetare pe bază competitivă		
85.	Joacă vreun rol indicatorii de performanță în alocările financiare?	Da	Nu
86.	Sunt careva restricții în modul în care universitatea poate utiliza finanțarea?	Da	Nu
87.	Se referă aceasta și la alocările pentru facultăți?	Da	Nu
88.	Se referă aceasta și la alocările pentru catedre?	Da	Nu
89.	Cercetarea este finanțată separat?	Da	Nu
90.	Dacă nu, este o parte a unui grant-„bloc”?	Da	Nu
		Va rugăm să bifați.	

91.	Va rugăm să indicați care din următoarele măsuri de responsabilitate sunt aplicate și dacă sunt ele obligatorii sau opționale:	Obligativ	Opțional
	Auditul financiar extern		
	Auditul financiar intern		
	Îndeplinirea planurilor strategice instituționale		
	Realizarea (atingerea) indicatorilor de performanță		
			<i>Va rugăm să bifați.</i>
92.	Este permis ca instituțiile să păstreze fondurile necheltuite de la un an la altul?	Da	Nu
93.	Dacă da, este o limită a sumei sau un procent din finanțare care poate fi transferat pentru perioada ulterioară?	Da	Nu
94.	Instituțiile au libertatea de a face investiții?	Da	Nu
95.	Instituțiile au posibilitatea de a lua împrumuturi comerciale?	Da	Nu
96.	Instituțiile de învățământ superior impun taxe de studii?	Da	Nu
97.	Taxele de studii sunt stabilite de:	Da	Nu
	Guvern?		
	universitate?		
98.	Dacă de universitate, sunt careva restricții pentru mărimea taxelor care pot fi fixate?	Da	Nu
99.	Sunt universitățile restricționate în modul în care pot utiliza venitul din taxele de studii?	Da	Nu
100.	Constituie taxele de studii un element important (15% și mai mult) în finanțarea instituțiilor de învățământ superior?	Da	Nu
			<i>Va rugăm să bifați.</i>
101.	Universitățile sunt încurajate să caute finanțare privată?	Da	Nu
102.	Dacă au succes în atragerea finanțării private, sunt universitățile restricționate în modul în care o pot utiliza?	Da	Nu
103.	Se cere ca universitatea să raporteze mărimea și utilizarea finanțării private?	Da	Nu
104.	Universitățile sunt libere să creeze companii comerciale?	Da	Nu

105.	Vă rugăm să bifați care dintre următoarele surse de finanțare private sunt disponibile pentru universități:		
	Donații/moșteniri		
	Împrumuturi		
	Chirie/venituri din deținerea proprietății		
	Sponsorizarea posturilor		
	Utilizarea rezultatelor cercetării/cercetare contractuală		
	Taxe din furnizarea serviciilor		
	Dobândă din investiții		
	Crearea companiilor comerciale		
106.	Instituțiile de învățământ superior private independente primesc careva finanțare publică?	Da	Nu
107.	Instituțiile sunt responsabile de infrastructura lor, inclusiv clădirile?	Da	Nu
108.	Universitățile sunt responsabile de menținerea (întreținerea) proprietăților lor?	Da	Nu
109.	Universitatea este responsabilă pentru dezvoltarea capitalului?	Da	Nu
110.	Cum este asigurată această dezvoltare?		
		<i>Bifați.</i>	
111.	Universitățile dispun de personal profesional bine instruit care să conducă finanțarea lor?	Da	Nu
112.	Cine numește șeful (responsabilul) pe finanțare:	Da	Nu
	Guvernul?		
	rectorul?		
113.	Are șeful departamentului de finanțare responsabilitate directă sau linie de raportare față de Minister?	Da	Nu
114.	Universitățile operează cu vreun model intern de alocare a resurselor?	Da	Nu
115.	Universitățile stabilesc centre separate pe costuri?	Da	Nu
116.	Dacă da, există vreun sistem a bugetelor transferate?	Da	Nu

4. EVALUAREA SITUAȚIEI CURENTE PRIVIND AUTONOMIA RESURSELOR UMANE

4.1. Introducere

Scopul studiului este de a evalua situația actuală privind autonomia resurselor umane în universitățile din Republica Moldova. Autonomia resurselor umane este definită ca dreptul unei universități de a dezvolta și a implementa strategiile proprii de recrutare, salarizare și promovare și procedurile de operare. Autonomia resurselor umane este susținută de următoarele mecanisme: angajarea, monitorizarea, motivarea și flexibilitatea.

Mecanismele de *angajare* implică dezvoltarea și implementarea unor proceduri unificate pentru angajarea cadrelor administrative (tehnice) și a personalului didactic (de predare și cercetare). Mecanismele de *monitorizare* presupun o evaluare periodică sau permanentă a performanțelor personalului academic, asigurând o concurență sănătoasă, responsabilitate personalizată și o abordare personalizată față de munca cadrelor în conformitate cu obiectivele instituțiilor de învățământ superior. Mecanismele de *motivare* implică aplicarea unor proceduri clare și nediscriminatorii de stimulare pentru personalul academic (și tehnic), precum și sancțiuni. Mecanismele de *flexibilitate* implică adoptarea unor proceduri eficiente pentru stabilirea numărului optim de unități academice și tehnice, precum și aplicarea disponibilizării angajaților ca o măsură de dezvoltare universitară.

Domeniul de aplicare a studiului a fost extins prin analiza relației autonomiei resurselor umane cu cinci interfețe ce caracterizează punctele interne și cele externe de interacțiune între universitățile moderne și principalele părți interesate. Aceste interfețe sunt: *guvern – universitate*; *management universitar – personal academic*; *personal academic – studenți*; *universitate – mediu de afaceri* și *universitate – internaționalizare*.

În baza unei metodologii de cercetare dezvoltate, au fost colectate și analizate date în formă de acte legislative și acte normative care reglementează în mod direct sau indirect sistemul de învățământ superior din Republica Moldova, decrete guvernamentale și ministerele, structuri universitare și organizatorice, precum și date din domeniul învățământului. Au fost analizate 26 de documente, cu un volum de aproximativ 1500 de pagini.

Analiza situației actuale a autonomiei resurselor umane în învățământul superior sugerează că implicarea statului în reglementarea activităților privind resursele umane în universități este destul de mare, legile și reglementările care guvernează relațiile de muncă sunt în mare parte de natură generală (și vechi), fără a lua în considerație specificul activităților din cadrul universităților.

Introducerea autonomiei financiare, în ianuarie 2013, a avut un efect de „bulgăre de zăpadă” asupra autonomiei resurselor umane: universitățile au devenit mai autonome în ceea ce privește stabilirea politicilor și reglementărilor proprii în domeniul resurselor umane. Universitățile au început ajustarea politicilor și reglementărilor proprii cu privire la resursele umane la noile realități prin dezvoltarea și implementarea unor noi mecanisme de salarizare, inclusiv noi indicatori de performanță. În acest sens, datele sugerează

că universitățile sunt foarte limitate în a decide cu privire la nivelurile de salarizare, deși există o flexibilitate în stabilirea plăților de stimulare și plăților pentru premii.

Datele mai sugerează că există un deficit de indicatori de bază pentru stabilirea salariilor și a indicatorilor de performanță bazați pe criterii bine definite și transparente, cum ar fi profesionalismul, dezvoltarea continuă și capacitatea organizatorică, funcțională și personală. Acest deficit are, de asemenea, un impact asupra autonomiei de a decide cu privire la încetarea contractelor de muncă. Angajarea separată pentru activități de predare și de cercetare se adaugă la complexitatea evaluării personalului academic.

Lipsa indicatorilor de performanță bine definiți și transparenți are, de asemenea, un impact asupra relației dintre cadrele didactice și studenți. Cum evaluează studenții personalul, după ce criterii? Cum sunt rezultatele evaluării luate în considerare de către conducerea universității și ce măsuri sunt luate pentru soluționarea problemelor? Datele sugerează că acestea sunt întrebări arzătoare la care încă urmează a se găsi un răspuns.

Scopul cercetărilor efectuate a fost de a evalua situația actuală în ceea ce privește componenta resurse umane a autonomiei universitare în Republica Moldova. Obiectivele cercetării au fost de a identifica diferitele probleme care există, în prezent, în Republica Moldova în componenta resurse umane din universități, în ceea ce privește relațiile dintre *guvern și universitate* (Interfața I), *management și personal* (Interfața II), *personal academic și studenți* (Interfața III), *universitate și mediul de afaceri* (Interfața IV), *universitate și internaționalizare* (Interfața V).

Definiții. Pentru a elucida noțiunea autonomiei resurselor umane în cadrul autonomiei universitare, este necesar de a defini noțiunea de autonomie, ceea ce semnifică „dreptul de a guverna prin legi proprii” (definiție oferită de Dicționarul „Petit Robert”), „autogovernare” (Oxford Advanced learners Dictionary), „guvernare cu legi proprii” (Devoto Oli, „Dizionario della lingua italiana”). Încă Kant a arătat că autonomia este compusul lui „auto” și „nomos”, ceea ce înseamnă „să îți dai legi proprii”. Această înțelegere a autonomiei se găsește în legislațiile și în declarațiile internaționale, cum ar fi Declaration of Rights and Duties Inherent in Academic Freedom (Siena, 1982); The Lima Declaration on Academic Freedom and Autonomy of Institutions of Higher Education (1988); The Magna Charta of European Universities (Bologna, 1988); The Dar es Salaam Declaration (1990); The Kampala Declaration (1990). De exemplu, în Declarația de la Lima este stabilit: „Autonomie înseamnă independența instituțiilor de învățământ superior față de stat și de toate celelalte forțe ale societății în a adopta decizii privind guvernarea internă, finanțele, administrarea și în a stabili politicile proprii de educație, cercetare științifică, servicii și alte activități pedine” (Academic Freedom and University Autonomy, pag. 53). Se știe prea bine, dintr-o experiență universală, că numai în condiții de autonomie deplină răspunderea publică este completă, după cum nu este responsabilitate unde nu este libertate de decizie. Desigur că „autonomia universitară” nu este ceva simplu (folosirea ei presupunând viziune, competență managerială, spirit antreprenorial, capacitate de a avea consens, preocupare de integrare a diversității etc.), dar rămâne o valoare indispensabilă a lumii civilizate.

Declarația Universităților Europene (2007) identifică patru domenii ce caracterizează o universitate modernă, inclusiv **autonomia resurselor umane**, care presupune liberta-

tea universității de a recruta și a selecta resurse umane calificate, responsabilitate pentru activitățile de contractare, precum și stabilirea salariilor și creșterilor salariale bazate pe valoarea potențialului uman.

Autonomia universitară în domeniul resurselor umane reprezintă dreptul comunității universitare de a stabili propria strategie instituțională pentru organizarea și gestionarea resurselor umane ale universității, prin promovarea priorităților educaționale și de cercetare, flexibilitatea instituțională și securitatea relațiilor de muncă, în conformitate cu legislația.

Asigurarea autonomiei universitare în domeniul personalului se realizează prin intermediul mecanismelor proprii de angajare, monitorizare, motivare și flexibilizare a personalului.

Mecanismele de angajare a personalului presupun elaborarea și aplicarea unor proceduri unificate de angajare a personalului didactico-științific, de cercetare și administrativ (tehnic), specifice entității universitare în cauză, încadrate în limitele stabilite de legislația în vigoare.

Mecanismele de monitorizare a personalului presupun abordarea integrativă a activității personalului din instituțiile de învățământ superior prin aplicarea evaluărilor periodice sau permanente, asigurarea concurenței sănătoase, responsabilizare personalizată și abordare a activității personale prin prisma finalităților universitare.

Mecanismele de motivare a personalului presupun aplicarea unor proceduri de încurajare clare și nediscriminatorii pentru personalul universitar, precum și aplicarea unor proceduri de sancționare, în limitele stabilite de legislația în vigoare, centrate pe responsabilitatea personală a fiecărui angajat al universității.

Mecanismele de flexibilizare a personalului presupun stabilirea unor procedee eficiente de determinare a numărului optim de unități didactico-științifice, de cercetare și administrative (tehnice), precum și aplicarea disponibilizării angajaților ca măsură de dezvoltare a instituției universitare.

Dezvoltarea unor strategii pertinente în domeniul resurselor umane, care să se bazeze pe axioma că resursele umane reprezintă principala resursă actuală și de perspectivă a învățământului superior, ceea ce îi determină potențialul de acțiune. Îndeplinirea misiunii asumate de către orice instituție de învățământ superior din Republica Moldova depinde esențial de calitatea și efortul întregului personal, de modul în care se face selecția și promovarea.

Promovarea egalității și diversității presupune că orice instituție de învățământ superior se conduce de principiile fundamentale ale reglementării raporturilor de muncă și ale celor legate nemijlocit de acestea, care garantează: egalitatea în drepturi și în posibilități a salariaților; asigurarea egalității salariaților, fără nicio discriminare, la avansarea în serviciu, luându-se în considerație productivitatea muncii, calificarea și vechimea în muncă în specialitate; asigurarea dreptului fiecărui salariat la condiții echitabile de muncă, inclusiv la condiții de muncă care corespund cerințelor securității și sănătății și a dreptului la odihnă, inclusiv la reglementarea timpului de muncă, la acordarea concediului anual de odihnă, a pauzelor de odihnă zilnice, a zilelor de repaus și de sărbătoare nelucrătoare; interzicerea discriminării în domeniul raporturilor de muncă.

Asigurarea oportunităților de formare adecvată și de dezvoltare, inclusiv pentru management și leadership, constând în asigurarea egalității salariaților, fără nicio discriminare, la formare profesională, reciclare și perfecționare.

Stabilirea unor proceduri pentru comunicarea managerială și negocieri colective, care includ asigurarea dreptului salariaților și angajatorilor la asociere pentru apărarea drepturilor și intereselor lor, inclusiv a dreptului salariaților de a se asocia în sindicate și de a fi membri de sindicat; asigurarea dreptului salariaților de a participa la administrarea instituțiilor de învățământ superior în formele prevăzute de lege (consiliile facultăților, senate); asigurarea dreptului sindicatelor de a exercita controlul obștesc asupra respectării legislației muncii.

Dezvoltarea planificării necesarului de personal, constând în ocuparea tuturor posturilor disponibile la moment și în cantități necesare, în scopul evitării unor anumite probleme precum lipsa de personal pentru anumite calificări foarte importante la un moment dat.

Susținerea managementului schimbării este un proces care ar permite instituțiilor de învățământ superior să modifice orice parte a structurii sale, astfel încât să poată face față în mod eficient într-un mediu în continuă schimbare, care include activități menite să asigure suport managerial pentru schimbările necesare și utile instituției respective. Scopul este de a gestiona schimbările posibile, menținând la standarde înalte calitatea serviciilor educaționale.

În plus, vom extinde noțiunea autonomiei resurselor umane prin analiza relației sale cu cinci interfețe ce caracterizează punctele interne și cele externe ale interacțiunilor dintre universitățile moderne și părțile-cheie interesate. Aceste interfețe sunt: *guvern – universitate*; *management universitar – personal academic*; *personal academic – studenți*; *universitate – mediu de afaceri* și *universitate – internaționalizare*.

Metodologie. Pentru a atinge obiectivul de mai sus, a fost efectuată o cercetare de birou. Au fost colectate și analizate datele derivate din legile ce reglementează, direct sau indirect, sistemul de învățământ superior din Republica Moldova, hotărârile și ordonanțele guvernamentale, ordinele ministeriale, cartea universităților de stat și celor private, precum și actele interne ale diferitor instituții de învățământ superior. Lista de date consultate este prezentată în anexa 4.1. În procesul de colectare a datelor a fost urmat proiectul generic al metodologiei concepute de echipa EUniAM (anexa 4.2). Datele au fost colectate și analizate de către o echipă formată din zece persoane.

Structura raportului. Urmând această introducere, compartimentul 4.2 descrie metodologia de cercetare utilizată în cadrul acestui studiu; compartimentul 4.3 prezintă rezultatele obținute și discută nivelul la care autonomia organizatorică este manifestată și reglementată în prezent în universitățile din Republica Moldova; compartimentul 4.4 analizează și interpretează aceste constatări în raport cu cele cinci interfețe identificate, iar compartimentul 4.5 concludă raportul.

4.2. Metodologie

În acest capitol este descrisă metodologia de cercetare folosită pentru atingerea obiectivului raportului, care constă în analiza nivelului la care autonomia resurselor umane este manifestată și reglementată în prezent în universitățile din Republica Moldova, atât în cele de stat, cât și în cele private. Vom continua în acest capitol prin descrierea tipului și a surselor datelor colectate, apoi prin prezentarea modului de analiză a acestor date.

Colectarea datelor

A fost efectuată o cercetare de birou, colectând datele secundare derivate din legile ce reglementează, direct sau indirect, sistemul de învățământ superior din Republica Moldova, hotărârile și ordonanțele guvernamentale și ordinele ministeriale, carta universităților de stat și a celor private, precum și actele interne ale diferitor instituții de învățământ superior. În plus la datele externe, guvernamentale și ministeriale, au fost colectate date interne din 5 universități de stat: Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, Universitatea Tehnică din Moldova, Academia de Studii Economice din Moldova și Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți. Am ales aceste universități din considerentele că primele patru reprezintă cele mai mari și mai vechi instituții din țară, iar ultima instituție de învățământ este cea mai mare instituție regională în domeniul învățământului superior. Deoarece la colectarea datelor au fost consultate actele normative ale instituțiilor, drept criterii de selecție a instituției s-a stabilit mărimea și vechimea în activitate a acesteia.

Au fost revizuite și analizate 26 de documente, cu un volum total de 1500 de pagini. Lista de date revizuite este prezentată în anexa 4.1. Copiile electronice ale materialelor analizate din anexa 4.1 sunt disponibile pe intranetul Proiectului: <http://euniam-moodle.samf.aau.dk/>. În procesul de colectare a datelor am urmat proiectul generic al metodologiei concepute de echipa EUniAM (anexa 4.2).

A fost creată o bază de date unică pentru toți membrii echipei de lucru, compusă din mai multe mape de lucru, printre care:

- legislația internațională – totalitatea actelor internaționale (declarații, pacte, tratate) cu referire la autonomia universitară, componenta resurse umane;
- legislația națională – totalitatea legilor, hotărârilor de guvern, regulamentelor, deciziilor cu referire la autonomia universitară, componenta resurse umane;
- actele interne ale unor universități mai mari, precum Universitatea de Stat din Moldova (USM), Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” (USMF), Universitatea Tehnică din Moldova (UTM), Academia de Studii Economice din Moldova (ASEM) și Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți (USARB); aici au fost stocate statutul (carta), regulamentele interne, codul moral (de etică), regulamente de atestare și alte acte interne, elaborate și aprobate de fiecare instituție în parte;
- actele interne ale altor instituții de învățământ superior din țară.

Datele au fost selectate conform faptului că fiecare membru al echipei a fost numit responsabil de relatarea și constatarea faptelor pentru o singură interfață din cele cinci identificate.

Analiza datelor

Echipa Proiectului a revizuit, în primul rând, documentele externe identificate (guvernamentale și ministeriale) și cele interne (universitare) (a se vedea anexa 4.1), cu scopul de a analiza proprietățile și indicatorii de autonomie universitară în domeniul personalului, încorporați implicit în aceste documente. În cadrul acestei analize de caz au fost determinate proprietățile și indicatorii autonomiei resurselor umane conform definiției date în Declarația Universităților Europene (2007), precum și definite în proiectul generic al metodologiei. Prin intermediul brainstormingului în timpul etapei de analiză, această listă a fost, de asemenea, extinsă (tabelul 4.1).

Următorul pas, după înțelegerea modului în care autonomia universitară în domeniul personalului este manifestată și reglementată în Republica Moldova, a fost de a efectua o analiză încrucișată de caz, de exemplu, pentru a analiza impactul potențial pe care acest tip de autonomie universitară l-ar putea avea asupra celor cinci interfețe identificate, care fac parte din autonomia instituțională a universităților, și anume: *guvern – universitate*; *management universitar – personal academic*; *personal academic – studenți*; *universitate – mediu de afaceri* și *universitate – internaționalizare*. Potențialele relații și impactul respectiv sunt prezentate în tabelul 4.2.

Tabelul 4.1. *Înțelegerea autonomiei organizaționale în Republica Moldova (resursele umane)*

Proprietăți / Indicatori	Sursa (titlului și a citatului)	Comentarii / Descriere
Libertatea universităților de a decide asupra procedurilor de recrutare/ angajare	Codul muncii al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr. 154-XV din 28.03.2003	Procedurile de recrutare sunt reglementate foarte limitativ de actele normative, în special în ceea ce ține de funcțiile academice.
	Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259 din 15.07.2004	Nicio instituție de învățământ superior nu poate angaja personal academic decât respectând prevederile Regulamentului, instituțiile având dreptul să instituie doar condiții suplimentare ce țin de calitățile profesionale ale potențialului salariat.
	Legea învățământului nr. 547 din 21.07.1995	
	Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 854 din 21.09.2010 cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la modul de ocupare a posturilor didactice în instituțiile de învățământ superior	

Proprietăți / Indicatori	Sursa (titlului și a citatului)	Comentarii / Descriere
Libertatea universităților de a decide asupra promovării salariaților	Codul muncii al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr. 154-XV din 28.03.2003 Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 854 din 21.09.2010 cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la modul de ocupare a posturilor didactice în instituțiile de învățământ superior Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259 din 15.07.2004	În principiu, instituțiile de învățământ superior au dreptul de a decide asupra promovării salariaților, respectând prevederile legislației în vigoare, și anume Regulamentul cu privire la modul de ocupare a posturilor didactice în instituțiile de învățământ superior.
Libertatea de a decide asupra normării muncii	Codul muncii al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr. 154-XV din 28.03.2003 Legea cu privire la salarizare în sectorul bugetar nr. 355 din 25.12.2005 Hotărârea Guvernului nr. 381 din 13.04.2006 cu privire la condițiile de salarizare a personalului din unitățile bugetare Hotărârea Guvernului nr. 195 din 13.03.2013 privind condițiile de salarizare a personalului din instituțiile de învățământ superior de stat cu autonomie financiară	Salariile lunare de funcție ale cadrelor didactice din instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova sunt stabilite pentru 148 de ore lunar, reieșind din săptămâna de muncă redusă (de 35 de ore), și se aplică fără a modifica normele atribuțiilor de pedagog. Repartizarea timpului de lucru pentru personalul didactic se realizează conform unor ordine ministeriale din anii '90 ai secolului trecut.
Libertatea de a decide asupra sistemului de salarizare	Codul muncii al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr. 154-XV din 28.03.2003 Legea cu privire la salarizare în sectorul bugetar nr. 355 din 25.12.2005 Hotărârea Guvernului nr. 381 din 13.04.2006 cu privire la condițiile de salarizare a personalului din unitățile bugetare Hotărârea Guvernului nr. 195 din 13.03.2013 privind condițiile de salarizare a personalului din instituțiile de învățământ superior de stat cu autonomie financiară	Instituțiile de învățământ superior sunt foarte limitate în această privință, salariile de funcție sunt stabilite în strictă conformitate cu legislația în vigoare, neputând exista careva derogări de la lege. O anumită libertate există în materia stabilirii unor plăți stimulative, precum premiile pentru rezultate în muncă, mărimea cărora nu este limitată.

Proprietăți / Indicatori	Sursa (titlului și a citatului)	Comentarii / Descriere
Libertatea de a decide asupra modalității de încetare a contractelor individuale de muncă	Codul muncii al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr. 154-XV din 28.03.2003 Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 854 din 21.09.2010 cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la modul de ocupare a posturilor didactice în instituțiile de învățământ superior	În conformitate cu prevederile Codului muncii al Republicii Moldova, contractele individuale de muncă, inclusiv cele încheiate cu personalul care activează în instituțiile de învățământ superior, pot înceta: a) în circumstanțe ce nu depind de voința părților (art. 82, 305 și 310 din Codul muncii); b) la inițiativa uneia dintre părți (art. 85 și 86 din Codul muncii). Încetarea contractului individual de muncă se legalizează prin ordinul rectorului, care se aduce la cunoștința salariatului, sub semnătură. În ziua eliberării salariatului din serviciu, instituția de învățământ superior este obligată să-i restituie carnetul de muncă, efectuând în modul stabilit înscrierea cu privire la motivele încetării contractului individual de muncă, precum și să efectueze achitarea tuturor sumelor ce i se cuvin salariatului. Înscrierile cu privire la motivele încetării contractului individual de muncă se efectuează în strictă conformitate cu prevederile legislației în vigoare, indicându-se articolul, alineatul, punctul și litera corespunzătoare din lege. Ziua încetării contractului individual de muncă se consideră ultima zi de muncă a salariatului.

Tabelul 4.2. *Relația dintre autonomia de personal și interfețele universitare*

Interfața	Relația (incl., citate)	Impact
Guvern – universitate	Codul muncii reglementează principiile fundamentale ale dreptului muncii, făcând o referință minoră la raporturile de muncă din instituțiile de învățământ superior	Codul muncii al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr. 154-XV din 28.03.2003, publicat inițial în Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 159-162/648 din 29.07.2003, reprezintă legea-cadru în domeniul raporturilor de muncă, fiind obligatoriu pentru toți salariații și angajatorii care activează pe teritoriul Republicii Moldova. Aceste prevederi se răsfrâng inclusiv asupra angajatorilor-instituții de învățământ superior, de aceea organul ierarhic superior/fondatorul – ministerul de resort – trebuie să se îngrijească ca toate actele normative care conțin norme de dreptul muncii să fie în concordanță cu prevederile Codului muncii.
Management universitar – personal academic	Codul muncii al RM Legea învățământului nr. 547 din 21.07.1995 Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 854 din 21.09.2010	Reieșind din prevederile legislației în vigoare, salariații din cadrul universităților nu sunt funcționari publici. Codul muncii stipulează expres procedura legală de angajare și de concediere a acestora. Conform prevederilor codului, concedierea personalului în legătură cu reducerea statelor de personal este posibilă reieșind din anumite argumente juridice și economice bine motivate ale universității. Modalitatea legală de concediere este expres reglementată în articolele 88, 183 din Codul Muncii al Republicii Moldova. O prevedere specifică pentru instituțiile de învățământ este reglementată în articolul 86 lit. m) – comiterea de către salariatul care îndeplinește funcții educative a unei fapte imorale incompatibile cu funcția deținută. În scopul aplicării acestei prevederi, instituțiile de învățământ au elaborat și au aprobat Codul moral sau Codul etic al instituției, în care stipulează expres modalitatea de constatare a faptelor imorale. Însă există anumite situații când limita moralului în activitate este greu de constatat, reieșind din lipsa probelor elocvente, atunci când studenții depun petiții fără a indica expres petiționarul (adică anonime), din cauza fricii de a nu fi răzbunați. Sau altă situație, când ne referim la luarea de mită, care poate fi constatată doar de către organele de drept abilitate, însă aceste acțiuni la fel pot fi considerate ca fiind imorale. O altă reglementare legală cu referire la concedierea salariaților din instituțiile de învățământ este specificată în art. 86 litera e) – constatarea faptului că salariatul nu corespunde funcției deținute sau muncii prestate ca urmare a calificării insuficiente, confirmate prin hotărârea comisiei de atestare. În acest caz, universitățile au libertatea de a elabora și aproba Regulamentul cu privire la atestare, în care să stipuleze procedura de atestare, criteriile și competența.

Interfața	Relația (incl., citate)	Impact
Personal academic – studenți	Regulamentul de organizare a studiilor în învățământul superior în baza SNCS	Autogovernarea studentescă este unul dintre cele 10 principii ale Declarației de la Bologna. În fiecare universitate din RM există organizații studentești care reprezintă interesele studenților și ale întregului tineret studios. Deși au denumiri diferite, principiile lor de activitate sunt practic identice. Așa organizații ar fi: Asociația Studenților și Rezidenților de la Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, care reprezintă interesele tuturor studenților și rezidenților acestei universități; Comitetul Sindical Studentesc de la Universitatea Tehnică a Moldovei, care întrunește 125 de tineri activi; Senatul Studentesc de la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, care întrunește 25 de studenți; Senatul Studenților Academiei de Studii Economice din Moldova, în componența căruia sunt 51 de membri; Senatul Studentesc al USARB. Obiectivele acestor organizații sunt stimularea participării studenților atât la activitatea studentescă, cât și la procesul de luare a deciziilor și executarea acestora în cadrul universităților, promovarea dialogului între studenți, cadre didactice, conducerea facultăților, administrația universităților și alte structuri ce activează în domeniul tineretului și al învățământului.
Universitate – mediu de afaceri	Legea învățământului nr. 547 din 21.07.1995	Participarea reprezentanților mediului de afaceri în procesul didactic poate crea beneficii importante pentru universitate. Conținutul procesului didactic realizat de reprezentanții mediului de afaceri devine mult mai motivat, pornind de la experiența practică. În cadrul realizării proiectelor comune (universitate – întreprindere), activitatea didactico-științifică a universității cu autonomie deplină va deveni mai atractivă, iar persoanele implicate își vor realiza propriul potențial intelectual și, totodată, își vor perfecționa cunoștințele; universitatea va deveni mai bine cunoscută în mediul de afaceri, mai dinamică în relații și mai atractivă pentru abiturienți; se va bucura de un suport financiar suplimentar, ceea ce va dezvolta și va întări corpul profesoral-didactic și de cercetare; se va dezvolta și se va perfecționa baza materială a proceselor didactice și de cercetare; se vor deschide locuri de practică de studii pentru studenți.

Interfața	Relația (incl., citate)	Impact
Universita- te – interna- ționalizare	Legea cu privire la statutul juridic al cetățenilor străini și al apatrizilor în Republica Mol- dova nr. 275 din 10.11.1994 Regulamentul cu privire la mobili- tatea studenților și cadrelor didactice din instituțiile de învățământ supe- rior	Participarea în proiecte internaționale le permite anga- jaților instituțiilor de învățământ superior să se fami- liarizeze cu viziunile responsabililor pentru Zona Eu- ropeană de Învățământ Superior, să-și împărtășească propriile experiențe și să disemineze bunele practici achiziționate. Concomitent, se acordă atenție spori- tă nu numai problemelor cu care se confruntă învăța- mântul superior din țara noastră, dar și strategiilor de soluționare a acestora. Importanța analizei interfeței universitate – internationalizare este consolidată de practica universitarilor de a implementa proiecte finan- țate de Programele TEMPUS, ERASMUS-MUNDUS, AUF, UNESCO, Pestalozzi, DAAD, FULBRIGHT, EDMUND S. MUSKIE, CEEPUS, Programul-cadru 7.

Concluzii

În acest subcapitol a fost prezentată metodologia de cercetare folosită pentru a atinge scopul studiului. Au fost colectate și analizate datele secundare derivate din documente guvernamentale și ministeriale, precum și din documentele interne ale cinci universități de stat. Au fost efectuate analiza în interior și analiza încrucișată de caz a autonomiei uni-
versitare în domeniul personalului. Subcapitolul 4.3 va discuta rezultatele obținute în pro-
cesul analizei de caz (tabelul 4.1). Subcapitolul 4.4 va prezenta concluziile care au reieșit
din analiza încrucișată (tabelul 4.2) a autonomiei de personal și a celor cinci interfețe ale
autonomiei instituționale a universităților.

4.3. Înțelegerea autonomiei universitare în domeniul personalului

În acest compartiment vom analiza și vom discuta despre proprietățile și indicatorii autono-
miei universitare în domeniul personalului în contextul învățământului superior din Republica
Moldova. Analizând o serie de documente guvernamentale și ministeriale, precum și docu-
mente interne de la universitățile selectate (anexa 4.1), a fost dezvoltată o imagine cuprinză-
toare (cadru) privind nivelul la care autonomia universitară în domeniul personalului este în
prezent manifestată și reglementată în sectorul învățământului superior din Moldova (tabelul
4.1). Discuția în acest subcapitol va fi purtată în jurul acestui cadru în curs de dezvoltare și va
fi susținută de un număr de cazuri care vor exemplifica punctele critice ale discuției.

4.3.1. Libertatea universităților de a decide asupra procedurilor de recrutare

Instituțiile de învățământ superior (universități, academii, institute) sunt instituții publice
ale sistemului de învățământ din Republica Moldova, subordonate Ministerului Educației
și funcționează în baza Constituției Republicii Moldova, Legii învățământului, legislației în
vigoare, acordurilor și convențiilor internaționale semnate de Republica Moldova, precum

și în baza propriilor reglementări și decizii, inclusiv a statutului instituției – cartei universitare.

În cadrul unei instituții de învățământ superior (de exemplu, USARB) își desfășoară activitatea următoarele categorii de salariați:

1. *Personalul de conducere* – rectorul, prorectorii, decanii, șefii de catedre, directorul și directorii adjuncți ai instituției de învățământ mediu de specialitate afiliate instituției de învățământ superior, directorul și directorii adjuncți ai bibliotecilor științifice universitare, șefii serviciilor administrative ale universităților, secretarul științific al senatului universitar.
2. *Personalul didactic* – asistenți universitari, lectori universitari, lectori superiori, conferențieri universitari și profesori universitari, precum și profesorii din instituțiile medii/medii de specialitate, afiliate universității.
3. *Personalul de cercetare* – cercetător științific coordonator, cercetător științific stagiar, cercetător științific principal, cercetător științific, cercetător științific superior, cercetător științific invitat, consultant științific.
4. *Personalul cu funcții complexe din domeniul învățământului*:
 - personal didactic auxiliar – bibliotecarii, bibliografii, metodiștii, laboranții, tehnicienii, informaticienii de diverse specialități;
 - personal administrativ – secretarii, lucrătorii arhivei, angajații Serviciului contabilitate, Serviciului resurse umane și planificare economică, șefii de cămine, inginerii de diverse specialități, personalul de conducere din domeniul alimentației publice (cantina studențească), intenșenții blocurilor de studii și celor administrative;
 - personal auxiliar și de deservire – muncitorii de diverse calificări, paznicii, bucătarii, brutarii, personalul de serviciu al căminelor și al blocurilor de studii, îngrijitorii de încăperi și de terenuri, conducătorii auto etc.

Această raportare a categoriilor de personal nu este stabilită expres în niciun act normativ, este doar o divizare a categoriilor de personal pe care o întâlnim în actele normative care stabilesc condițiile de salarizare în instituțiile de învățământ superior și în organizațiile de drept public din sfera științei și inovării, precum și în Clasificatorul ocupațiilor din Republica Moldova. Actualmente, suntem în prezența unei lipse totale a autonomiei de personal, managerii instituțiilor de învățământ superior fiind nevoiți să elaboreze statele de personal ținând cont de aceste funcții limitate, care adesea nu corespund necesităților instituției, iar prevederile din fișa postului a salariatului descriu o funcție distinctă de cea în care salariatul activează. Spre exemplu, Hotărârea Guvernului nr. 381 din 13.04.2006 privind condițiile de salarizare a personalului din instituțiile bugetare nu conține funcții care pot fi atribuite personalului de execuție din cadrul Departamentelor de management al calității, Departamentului pentru relații internaționale, Departamentului tehnologiilor informaționale. În acest sens, responsabilii din instituțiile de învățământ superior încearcă să ajusteze unele categorii de personal care activează în cadrul instituțiilor, coroborând prevederile actelor normative în vigoare cu realitățile sociale și elaborând unele fișe de post detaliate.

Personalul de conducere (rector, prorectori, decani, prodecani, șef al serviciului studii, șefi catedre): în instituțiile de învățământ superior aceste posturi pot fi ocupate în baza Regulamentului cu privire la ocuparea posturilor de conducere și alegerea organelor de condu-

cere în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova (aprobat prin Hotărârea Colegiului Ministerului Educației nr. 2/1 din 28.10.2011).

Rectorul instituției de învățământ superior este ales pe bază de concurs de senatul instituției respective și confirmat în post de către Guvern. Alegerea rectorului este reglementată printr-un Regulament elaborat de Ministerul Educației și aprobat de Guvernul Republicii Moldova prin Hotărârea nr. 112 din 28 februarie 1996. La moment, această procedură este în vigoare, Regulamentul stabilind atât condițiile care trebuie să le întrunească potențialul candidat la funcția de rector, cât și modalitatea de desfășurare a alegerilor.

Prorectorii instituțiilor de învățământ superior, *șefii serviciului studii* sunt numiți și destituiți din post de către rector, prin ordin, cu acordul Ministerului Educației și al ministerelor de resort – este o lipsă a autonomiei, or rectorul fiind conducătorul și angajatorul în cadrul instituției de învățământ, ar trebui să aibă dreptul de a selecta echipa managerială proprie, liber de orice imixtiune din partea autorităților.

Conform art. 297 (2) din Codul muncii al R. Moldova și regulamentul menționat anterior, posturile de *decani* și *șefi catedre* sunt electivă și pot fi ocupate prin concurs pe un termen de 5 ani. În conformitate cu Regulamentul-cadru al facultății instituției de învățământ superior și cu Regulamentul-cadru al catedrei instituției de învățământ superior, aprobate prin Ordinul ME nr. 671 din 06.08.2010, funcțiile de decan și de șef de catedră sunt considerate muncă suplimentară la posturile didactice de bază, conform art. 104, alin. 1 din Codul muncii al RM, pentru aceasta persoanelor care realizează conducerea executivă fiindu-le stabilit un spor la salariu în mărime de 25% pentru decani și 10-20% pentru șefii de catedră. Cerințele față de aceste posturi sunt: să fii cetățean al Republicii Moldova; să posezi grad și titlu științifico-didactic în domeniu; să cunoști limba de stat; să prezinți un program privind activitatea unității corespunzătoare (acesta reprezintă un plan operațional pe o perioadă de 5 ani, în care vor fi descrise anumite obiective și acțiunile care urmează a fi întreprinse pentru a atinge obiectivele trasate, linia directoare a acestuia fiind necesar să fie preluată din Strategia de dezvoltarea a instituției), să nu depășească vârsta de pensionare.

Decanul Facultății poate avea în subordine locțiitori-prodecani în funcție de numărul studenților la facultate. Funcția de prodecan este considerată la fel muncă suplimentară la postul didactic de bază, conform art. 104 (1) din Codul muncii. De regulă, pentru învățământul de zi se acordă unitatea de prodecan în cazul în care numărul de studenți depășește cifra de 500. Dacă contingentul de studenți este mai mare de 800, se acordă a doua unitate de prodecan. Pentru învățământul cu frecvență redusă se acordă unitatea de prodecan, dacă numărul de studenți depășește cifra de 500. În calitate de prodecan pot activa persoane, de regulă, cu titluri științifico-didactice. Prodecanii sunt desemnați și destituiți prin ordinul rectorului la propunerea decanului. De regulă, un decan nou-ales vine cu echipa sa, inclusiv cu un nou prodecan. Funcția de prodecan fiind o funcție managerială la funcția didactică de bază, în situația destituirii din funcția de prodecan, salariatul respectiv nu rămâne fără serviciu, ci doar fără funcție managerială.

Cadrelle didactice pot ocupa posturi didactice în învățământul superior în temeiul art. 297 (1) din Codul muncii al R. Moldova și Regulamentului cu privire la modul de ocupare a posturilor didactice în instituțiile de învățământ superior, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 854 din 21.09.2010.

Conform acestui regulament, posturile didactice (asistent universitar; lector universitar; lector superior universitar; conferențiar universitar; profesor universitar) se ocupă prin concurs. Pentru fiecare post didactic sunt stabilite anumite cerințe (să dețină titlu de licențiat sau de master, grad științific, titlu didactico-științific; să aibă publicații științifice, metodico-didactice, vechime de activitate didactico-științifică etc.). Persoana care a susținut concursul este angajată în postul respectiv în baza contractului individual de muncă pe o perioadă de 5 ani. Atribuțiile personalului didactic sunt stabilite în fișa postului, aprobată de rectorul instituției și care este anexă la contractul individual de muncă.

O altă categorie de personal în instituțiile de învățământ superior o reprezintă **cadrele științifice**, care sunt angajate, de obicei, prin contract de muncă în cadrul proiectelor de cercetare. Aceste proiecte sunt obținute în baza Contractului de finanțare dintre Academia de Științe a Republicii Moldova și instituția de învățământ. Salarizarea acestora este realizată în temeiul Hotărârii Guvernului nr. 47 din 12.01.2007 cu privire la salarizarea angajaților din organizațiile de drept public din sfera științei și inovării, finanțate de la bugetul de stat.

Personalul instructiv-auxiliar și administrativ-gospodăresc este angajat în baza Cerințelor de calificare pe categoriile de salarizare pentru personalul cu specialități complexe din instituțiile și organizațiile bugetare, elaborate conform HG nr. 154 din 29.03.1994. Acest act normativ, care se cere a fi reînnoit, include cerințele de calificare pentru conducători, specialiști (dispecer, laborant, merceolog, inspector, contabil etc.) și executanți tehnici – funcții din cele mai specifice pentru toate ramurile sferei bugetare. La angajarea acestei categorii de personal ducem lipsă de acte normative, fiind folosite cărți deja învechite („Финансирование науки и подготовки кадров”, Москва, 1981; „Высшая школа”, Москва, 1978).

Făcând o descriere a cerințelor de angajare a personalului, în continuare ne vom referi și la unele aspecte ce țin de activitatea universităților, și anume: libertatea profesorului, corupția în universitate și consecințele pozitive preconizate ale autonomiei universitare.

Referindu-ne la limitele libertății profesorului, expuse în actele regulatorii interne ale instituțiilor, putem observa că profesorul are dreptul:

- să-și aleagă programele de studii, formele și metodele de predare, manualele și materialele didactice aprobate de Ministerul Educației al R. Moldova, pe care le consideră adecvate realizării standardelor educaționale de stat;
- să participe la perfecționarea continuă a planurilor și a programelor analitice de studii, la elaborarea manualelor, a lucrărilor metodice și să efectueze cercetări științifice;
- să-și exprime liber și deschis opiniile științifice și profesionale și să propună standarde de validare a cunoștințelor;
- să conteste orice decizie a unui organ sau a unei persoane de conducere a instituției pe cale ierarhică la instanțele judecătorești, în cazul în care consideră că îi sunt lezate drepturile și libertățile;
- să i se acorde concediu cu durată de până la trei luni, cu păstrarea salariului, pentru elaborarea manualelor, lucrărilor metodice, monografiilor la comanda Ministerului Educației;

- să i se acorde un concediu, cu sau fără păstrarea salariului, în scopul finalizării tezei de doctorat și un concediu de creație de până la 2 luni, cu păstrarea salariului stabilit de legislația în vigoare, pentru finalizarea tezei de doctor habilitat;
- să realizeze una dintre formele de perfecționare o dată la cinci ani.

Cadrele didactice și cele științifice au drepturi egale în domeniul instruirii și activității științifice, pot activa prin cumul în limitele prevăzute de lege.

Se încurajează abordarea critică, parteneriatul intelectual și cooperarea, indiferent de opiniile politice sau convingerile religioase. Toți profesorii au dreptul la autonomie personală și la confidențialitate în problemele care țin de viața lor personală. În același timp, autonomia personală nu trebuie să atingă drepturile și libertățile altei persoane din același mediu, precum și dreptul universității la imaginea publică veridică. Încălcarea autonomiei personale și a confidențialității de către cei responsabili de asigurarea acestora se sancționează disciplinar, civil sau penal, în funcție de gravitatea abaterii.

Pe lângă libertatea personală profesorul, angajații instituțiilor mai au drepturi și obligațiuni care decurg din Codul de etică universitară, din Regulamentul intern, din contractul individual de muncă, precum și din legislația în vigoare. O componentă de bază a eticii universitare și o obligațiune morală a fiecărui angajat este prevenirea și eliminarea potențialelor conduite de corupție în mediul universitar, deoarece corupția generează un tratament inechitabil, nedreptăți și favoritisme, creează suspiciuni și neîncredere în valoarea diplomelor și în competența profesională a absolvenților. Cazurile de corupție propriu-zisă și formele de corupție universitară, inclusiv tentativele de corupere, se sancționează potrivit legii și/sau instituțional, în funcție de gravitatea faptei, procedându-se de la avertisment până la eliminarea din instituție.

4.3.2. Libertatea de a decide asupra promovării salariaților

Studiu de caz 1. În Regulamentul cu privire la modul de ocupare a posturilor didactice în instituțiile de învățământ superior este stipulat că „posturile didactice se ocupă prin concurs”. Însă anul universitar începe la 1 septembrie și profesorii deja trebuie să fie angajați, pentru a începe procesul de studii. Conform condițiilor Regulamentului, reiese că concursul trebuie să fie anunțat în luna iulie, timp de 1 lună are loc depunerea actelor, apoi urmează desfășurarea lecțiilor deschise, ședințe de catedre etc. Menționăm că nu este posibil de îndeplinit această prevedere, deoarece în perioada dată profesorii se află în concediu de odihnă, iar studenții sunt în vacanță. Deci, pentru a nu perturba procesul de învățământ, profesorii inițial sunt angajați în post până la desfășurarea concursului. Este o practică utilizată în toate instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova, dar această condiție rezolutorie conduce la interpretări diferite din partea cadrelor didactice cu care s-a încheiat un contract individual de muncă afectat de o asemenea condiție și, implicit, la conflicte de muncă. În scopul evitării unor astfel de situații, este bine ca instituția să-și întocmească un calendar al concursurilor, de ex. de 2 ori pe an, toamna și primăvara, la care ar participa toți cei cărora le-au expirat contractele individuale de muncă până la data anunțării concursului; pentru cei care nu se încadrează în aceste perioade, se vor încheia contracte de muncă pentru un an de studii.

Studiu de caz 2. Conform pct. 5 din Regulamentul menționat anterior, „decizia despre anunțarea concursului se ia cu trei luni înainte”, ceea ce contravine legislației în vigoare: nu poți anunța concursul la posturile efectiv încă ocupate. Termenul de concurs al profesorilor expiră la diferite date (în funcție de desfășurarea ședințelor consiliilor facultăților, ședinței senatului), iar ședințele senatului și ale consiliilor facultăților nu se pot desfășura cu prima ocazie.

Ținând cont de cele expuse, concursul se desfășoară de 2 ori pe an, iar cu trei luni înainte de expirarea termenului de alegere prin concurs profesorii sunt înștiințați despre expirarea termenului contractual. Persoanelor cărora le-a expirat termenul contractual li se prelungește activitatea de muncă până la desfășurarea unui nou concurs. Periodicitatea de desfășurare a concursului diferă de la o instituție la alta, în funcție de specificul instituției, de categoria ei etc.

Analizând regulamentul dat, am depistat mai multe lacune. Conform pct. 28, „persoana care nu deține titlul științifico-didactic de conferențiar universitar sau de profesor universitar prezintă Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare actele necesare pentru a obține acest titlu după cel puțin un an de activitate ca interimar în postul respectiv. Dacă în termen de 4 ani, persoana în cauză nu obține titlul de conferențiar universitar sau profesor universitar, ea nu mai poate candida la concursul de ocupare a postului respectiv”. Acest punct poate fi interpretat în mai multe moduri: nu mai poate candida niciodată?, ori poate candida la postul de lector superior (respectiv conferențiar), apoi, peste un timp (care este durata?), iarăși poate să candideze la posturile menționate în pct. 28? Considerăm că în asemenea situații, decizia trebuie să fie la latitudinea senatelor, deoarece fiecare persoană care nu a reușit să se încadreze în cei 5 ani are motive distincte, pot fi motive de boală sau altele.

În cap. II, pct. 10, lit. b) este stipulat că „la postul de lector superior pot participa candidații care au o vechime de cel puțin 5 ani de activitate didactică în domeniul științei”, fapt eronat – activitatea în domeniul științei poate fi doar științifică.

4.3.3. Libertatea de a decide asupra normării muncii

Toate categoriile de personal menționate anterior sunt angajate și gestionate de universitate în limitele cadrului legal și ale statelor de funcții. Statele de funcții ale personalului se întocmesc anual și pot fi modificate în timpul anului universitar. Până la 1 ianuarie 2013, statele de personal ale instituției de învățământ superior se prezentau spre aprobare Ministerului Educației, iar în prezent doar senatului universitar și Inspectoratului teritorial de muncă. Prezentarea statelor de personal Inspectoratului teritorial de muncă este obligatorie pentru toate instituțiile din Republica Moldova.

Funcțiile didactice și numărul posturilor se stabilesc ținând seama de planurile de învățământ, formațiunile de studiu și normele universitare. Statele de funcții se întocmesc la nivelul catedrelor, departamentelor, serviciilor, apoi sunt verificate de serviciile abilitate cu atare funcții, aprobate de conducerea instituției și coordonate de către Ministerul Educației al R. Moldova. Structura cadrelor este un drept al universității și nu este validată de către o agenție externă a calității. În prezent nu există un regulament în care să fie descrisă ordinea elaborării statelor de funcții: întocmire, stabilire, verificare, aprobare, coordonare etc.

Repartizarea timpului de lucru pentru personalul didactic se realizează conform tabelului 4.3.

Tabelul 4.3. Repartizarea timpului de lucru pentru personalul didactic

Nr.	Denumirea funcției	Activitatea didactică conform orarului			Lucru individual cu studenții	Ore total (col. 5+ col. 6)	Activitatea de cercetare și metodică	Nr. total de ore anual (col. 7+ col. 8)
		Ore/săptămână	Ore/ prelegeri	Ore/an				
1	Profesor universitar	8-10	4-5	380	220	600	880	1480
2	Conferențiar universitar	10-12	4-5	470	210	680	800	1480
3	Lector superior	12-14	3-4	560	160	720	760	1480
4	Lector universitar, asistent universitar	14-16	-	640	110	750	730	1480
Personalul didactic al anumitor catedre								
5	Limbi străine	-			-	750	730	1480
6	Educație fizică	-			-	800	680	1480
7	Arte și educație artistică	-			-	800	680	1480

4.3.4. Libertatea de a decide asupra sistemului de salarizare

Salarizarea în instituțiile de învățământ superior se realizează în conformitate cu capitolul III din Codul muncii al Republicii Moldova nr. 154-XV din 28.03.2003, art. 20-21 din Legea salarizării nr. 847-XV din 14.02.2002, Legea cu privire la sistemul de salarizare în sectorul bugetar nr. 355-XVI din 23.12.2005, Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind condițiile de salarizare a personalului din instituțiile de învățământ superior de stat cu autonomie financiară nr. 195 din 13.03.2013, Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind modul de organizare a normării muncii în ramurile economiei naționale nr. 98 din 04.02.2013, alte acte normative în vigoare ce determină principiile economice, juridice și organizatorice ale retribuirii muncii.

Salariul total al salariaților instituțiilor de învățământ superior pentru activitatea desfășurată lunar, pe durata normală a timpului de lucru stabilită de lege, potrivit sarcinilor și atribuțiilor din fișa postului, este constituit din:

a) *partea fixă*, compusă din:

- salariul de funcție;
- sporul pentru vechime în muncă, calculat în procente față de salariul de funcție, în următoarele mărimi:

Vechimea în muncă	Mărimea sporului în % față de salariul de funcție
între 2 și 5 ani	- 10
între 5 și 10 ani	- 15
între 10 și 15 ani	- 20
între 15 și 20 ani	- 25
peste 20 ani	- 30

- sporul pentru gradul științific sau pentru titlul științifico-didactic, care se acordă proporțional timpului lucrat, în limitele duratei zilnice normale a timpului de muncă sau a unei sarcini didactice, și nu se majorează în cazul muncii prin cumul în afara orelor de program, în mărime de 700 lei pentru gradul științific de doctor habilitat și/ sau titlul științifico-didactic de profesor universitar și, respectiv, 300 lei pentru gradul științific de doctor și/ sau titlul științifico-didactic de conferențiar universitar;
- sporul pentru munca prestată în condiții nefavorabile, după caz, se stabilește conform rezultatelor atestării locurilor de muncă și se aplică: muncitorilor – pentru durata reală a muncii desfășurate, iar celorlalți lucrători – pentru angajare permanentă (cel puțin 50% din durata zilnică normală a timpului de muncă);
- sporul pentru titlul onorific („al poporului” și „Maestru în artă” – 200 lei), iar persoanele distinse cu titluri onorifice „emerit”, „Meșter faur” și „Maestru al literaturii” – în mărime de 100 lei;
- sporul pentru utilizarea, în exercițiul funcțiunii, a unor limbi străine (cu excepția limbii ruse) pot fi stabilite angajaților (cu excepția interpreților, traducătorilor, ghizilor-traducători și profesorilor de limbi străine) pentru posedarea limbilor străine și aplicarea lor în activitatea practică de zi cu zi. Sporurile pot fi stabilite în mărime de până la 15% din salariul de bază pentru posedarea unei limbi și de până la 25% pentru posedarea a două sau a mai multe limbi străine;
- supliment de plată în mărime de 5% din salariul lunar de funcție persoanelor din corpul profesoral-didactic pentru conducerea grupelor studențești.

b) *partea variabilă*, care poate fi compusă din:

- sporul la salariul de bază pentru înaltă eficiență în muncă, intensitate a muncii, precum și pentru executarea unor lucrări de importanță deosebită sau de urgență, pe termenul efectuării lor. Sporurile se stabilesc pentru cel mult un an și pot fi reduse sau anulate în caz de înrăutățire a calității muncii sau de încălcare a disciplinei de muncă;

- sporul pentru performanță;
- suplimentul pentru extinderea zonelor de deservire sau sporirea volumului lucrărilor executate;
- suplimentul pentru executarea unor servicii suplimentare lucrului de bază și a obligațiilor unui lucrător temporar lipsă;
- suplimentul pentru orele prestate în timp de noapte;
- suplimentul pentru conducerea unei brigăzi sau echipe;
- sporul pentru respectarea clauzei de confidențialitate, care poate fi retras în situația în care salariatul vizat nu-și onorează obligația.

Angajații din instituțiile de învățământ superior pot beneficia de suplimente de plată pentru munca cumulată. Suplimentele pentru cumulare de profesii sau funcții în orele de program se stabilesc în limitele economiei de mijloace din fondul de salarizare, formate din salariile tarifare sau din salariile funcției lucrătorilor disponibilizați. Cuantumul suplimentului de plată pentru cumulare nu poate depăși salariul tarifar (salariul funcției) stabilit pentru profesia (funcția) cumulată. În cazul cumulării profesiei sau funcției de către mai mulți angajați, cuantumul suplimentului de plată pentru cumulare se stabilește proporțional volumului lucrărilor executate de fiecare dintre ei, în limitele salariului tarifar sau salariului funcției stabilit pentru profesia (funcția) cumulată. Lista profesiilor cumulate nu se limitează. Nu se permite cumularea de funcții în orele de program personalului cu funcții de conducere și corpului profesoral.

În concluzie putem afirma că pe acest segment instituțiile de învățământ superior se bucură de o autonomie relativă. Există salariul de bază (de funcție), care nu putea fi modificat (până la intrarea în vigoare a HG nr. 195 din 13.03.2013 cu privire la condițiile de salarizare a personalului din instituțiile de învățământ superior de stat cu autonomie financiară), dar conducătorul instituției este în drept să stabilească diferite sporuri și suplimente la salariile de funcție, inclusiv pentru anumite merite și ținând cont de performanțele fiecărui salariat. Instituțiile sunt libere să adopte propriile regulamente interne privind sistemul de salarizare.

4.3.5. Libertatea de a decide asupra modalității de încetare a contractelor individuale de muncă

Conform prevederilor Regulamentului cu privire la modul de ocupare a posturilor didactice în instituțiile de învățământ superior, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 854 din 21.09.2010, persoana care nu a susținut concursul este eliberată din funcție în conformitate cu legislația în vigoare. În practică, însă, Codul muncii, la art. 86 care reglementează concedierea ca fiind desfacerea din inițiativa angajatorului a contractului individual de muncă pe durată nedeterminată, precum și a celui pe durată determinată, stabilește motive concrete pentru care în privința unui salariat poate opera concedierea. Printre acestea nu se regăsește stipularea că contractul individual de muncă poate fi desfăcut din motivul nesușținerii concursului. Invocarea dreptului de desfacere a contractului a motivului

general, prevăzut la lit. Z) – „pentru alte motive prevăzute de prezentul cod și de alte acte legislative” – nu este aplicabil în acest caz. Regulamentul cu privire la modul de ocupare a posturilor didactice în instituțiile de învățământ superior, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 854 din 21.09.2010, reprezintă un act normativ, și nu unul legislativ. În acest sens, Legea nr. 780 din 27.12.2001 privind actele legislative, la art. 2 stabilește că din categoria actelor legislative fac parte: Constituția Republicii Moldova și legile constituționale, legile organice și legile ordinare, hotărârile și moțiunile care se adoptă de către Parlament, iar Regulamentul sus-numit reprezintă un act normativ, conform prevederilor Legii nr. 317 din 18.07.2003 privind actele normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale. De aceea, în situația în care o persoană nu susține concursul, de regulă conducătorul instituției de învățământ superior încheie un contract individual de muncă pe durată determinată (până la finele anului de studii), ulterior operând încetarea contractului individual de muncă în legătură cu expirarea termenului de angajare – temei neutru, care aranjează în principiu ambele părți.

Persoana ajunsă la vârsta de pensionare continuă să exercite activitățile didactice până la expirarea termenului de alegere în post. După expirarea acestui termen, cu persoana de vârstă pensionară poate fi încheiat un contract individual de muncă pe o perioadă determinată ce nu depășește 5 ani, care ulterior poate fi prelungit.

În baza deciziei Senatului, persoanele de vârstă pensionară care dețin titlul de profesor universitar și corespund cerințelor regulamentului, pot participa la concursul de ocupare a posturilor didactice pentru o perioadă de cel mult 5 ani după pensionare. Este necesar de menționat că prezentul regulament nu este pe deplin coerent și necesită unele modificări și completări.

Cu adevărat există foarte multe lacune, chiar și de ordin lingvistic, inclusiv nu există acte normative suplimentare, în temeiul cărora am putea aplica unele norme ale Regulamentului care fac trimitere la acestea; de exemplu, concedierea persoanei care nu a fost aleasă pentru suplinirea funcției vacante, cum am indicat mai sus; procedurile de votare, de exemplu din 13 membri în Consiliul facultății, 7 votează pro, iar 6 – contra, dar Regulamentul ne spune că avem nevoie de 50% + 1 vot, de facto nu a ajuns $\frac{1}{2}$ vot, pe care în practică nu-l putem avea decât atunci când pentru candidat vor vota 8 membri. Considerăm că astfel de situații litigioase trebuie desfășurate explicit în Regulament.

4.3.6. Concluzii

Trecerea universităților la autonomie este considerată o schimbare spre bine și în favoarea sistemului de învățământ superior din R. Moldova. Expertul N. Toderaș identifică consecințele pozitive ale autonomiei universitare:

Aspectul	Ce câștigă universitatea
Juridic	• Statutul de entități juridice autonome, funcționabile conform criteriului de nonprofit; • Instituții ordonatoare de credite.
Managerial (administrativ)	• Delimitarea conducerii conform domeniului: academic/administrativ; • Independență decizională; • Alegerea rectorilor și președinților universităților; • Elaborarea unor instrumente privind eficiența instituțională; • Propria modalitate de selectare, motivare și promovare a personalului didactic; • Creșterea nivelului de încredere și siguranță în mediul de activitate; • Crearea consorțiilor universitare; • Crearea centrelor specializate, a structurilor pentru cercetare și a serviciilor conform principiului de nonprofit.
Financiar	• Libertatea gestionării fondurilor financiare și logistice direcționate de la bugetul de stat și din sursele financiare extrabugetare; • Ponderarea resurselor financiare conform necesităților și priorităților; • Elaborarea principiilor și criteriilor de finanțare a studiilor și sprijinul social al studenților conform realității din cadrul universității respective.
Selectarea și admiterea candidaților	• Posibilitatea selectării candidaților conform propriilor criterii; • Transparența procesului de admitere și promovare/stimulare academică; • Sporirea încrederii studenților în serviciile oferite de instituția de învățământ superior.
Curricular	• Sporirea mobilității academice interne și externe conform formei de studii comune; • Simplificarea mecanismului de diversificare a formelor de studii; • Accesarea și diversificarea surselor de finanțare pentru programele de învățământ continuu.

Conform acestui tabel, se evidențiază principalele aspecte ale procesului de implementare a principiului de autonomie universitară. Însă cel mai important aspect al autonomiei universitare, după părerea expertului, este managementul universitar, adică guvernarea în învățământul superior și dezvoltarea unei viziuni generale asupra întregului sistem de învățământ superior.

4.4. Interfețele autonomiei organizaționale și autonomiei instituționale

În acest compartiment vom discuta despre relația dintre autonomia resurselor umane și cele cinci interfețe care fac parte din autonomia instituțională a universităților, și anume: *guvern – universitate*; *management universitar – personal academic*; *personal academic – studenți*; *universitate – mediu de afaceri* și *universitate – internaționalizare*. De asemenea, vom analiza impactul pe care autonomia resurselor umane îl are sau l-ar putea avea asupra acestor interfețe. Cadrul emergent al acestor relații, care sunt prezentate în tabelul 4.2, va fi în centrul discuției în prezentul compartiment.

4.4.1. Interfața *guvern – universitate*

Cel mai pregnant rol al statului în relațiile de muncă se manifestă în activitatea legislativă. Normele ce alcătuiesc legislația muncii se împart în: norme juridice care reglementează raporturile colective de muncă și norme juridice care reglementează raporturile individuale de muncă. La acestea se mai adaugă dispozițiile care privesc administrația muncii (agențiile de ocupare a forței de muncă, inspecția muncii), activitatea și statutul unor organizații profesionale (sindicatele și patronatele).

Raporturile de muncă și alte raporturi legate nemijlocit de acestea sunt reglementate de Constituția Republicii Moldova, lege fundamentală a statului, care garantează libertatea muncii, precum și dreptul la muncă și la protecția muncii; de Codul muncii al Republicii Moldova și de alte acte legislative și acte normative ce conțin norme ale dreptului muncii (hotărârile Parlamentului, decretele Președintelui RM, hotărârile și dispozițiile Guvernului, actele referitoare la muncă emise de Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, de alte autorități centrale de specialitate, în limita împuternicirilor delegate de Guvern, actele normative la nivel de unitate, contractele colective de muncă și convențiile colective), precum și de tratatele, acordurile, convențiile și alte acte internaționale la care Republica Moldova este parte.

Codul muncii al Republicii Moldova, adoptat de Parlament prin Legea nr. 154-XV din 28.03.2003, publicat în Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 159-162/648 din 29.07.2003, este o lege obligatorie pentru toți angajații și angajatorii care operează pe teritoriul țării noastre.

În conformitate cu prevederile art. 3 din Codul muncii al Republicii Moldova, dispozițiile acestuia sunt aplicabile tuturor salariaților care activează pe teritoriul Republicii Moldova, inclusiv celor care activează la misiunile diplomatice ale țării noastre de peste hotare și tuturor angajatorilor care desfășoară activitate pe teritoriul Republicii Moldova.

Raporturile efective de muncă dintre un salariat și un angajator, inclusiv cel dintre instituția de învățământ superior și angajați se nasc prin încheierea unui contract individual de muncă, care stabilește părțile, precum și drepturile și obligațiile acestora.

Conform art. 45 din Codul muncii al Republicii Moldova, contractul individual de muncă este înțelegerea dintre salariat și angajator, prin care salariatul se obligă să presteze o muncă într-o anumită specialitate, calificare sau funcție, să respecte regulamentul intern al unității, iar angajatorul se obligă să-i asigure condițiile de muncă prevăzute de legislația muncii, precum și să-i achite la timp și integral salariul. Contractul se negociază de către angajator și salariat și se încheie în formă scrisă în două exemplare, se înregistrează în registrul instituției-angajator. Un exemplar se păstrează la angajator, iar altul la salariat.

În principiu, la angajarea într-o instituție de învățământ superior nu există careva criterii de eligibilitate, bazate pe vârsta potențialilor salariați. Totuși, suntem conștienți de faptul că în prezent sectorul învățământului superior este unul mai „îmbătrânit”, datorat în mare parte neangajării în sector a tinerilor.

Studiu de caz. În anul 2011, Senatul USARB, în scopul aplicării principiului continuității în cadrul instituției, a aprobat următoarele **reglementări specifice referitor la repartizarea normei didactice pentru cadrele didactice pensionate, conform legislației în vigoare:**

- cadrelor didactice universitare cu grad științific și/sau titlu științifico-didactic, după atingerea vârstei de pensionare, li se poate repartiza, în primii cinci ani de activitate științifico-didactică, o normă didactică nu mai mare de o unitate;
- cadrelor didactice cu grad științific și/sau titlu științifico-didactic de vârstă pensionară, cuprinsă între 5 și 10 ani, li se va repartiza o normă didactică nu mai mare de 0,5 unități de salariu;
- cadrelor didactice universitare cărora li s-a conferit titlul onorific de „Profesor Emeritus” li se va repartiza o normă didactică de până la 0,5 unități pe întreaga durată de activitate și după expirarea celor 10 ani de activitate după atingerea vârstei de pensionare;
- cadrelor didactice cu grad științific și/sau titlu științifico-didactic care activează mai mult de 10 ani după vârsta de pensionare li se va aproba o normă didactică nu mai mare de 0,25 salariu (prioritate dându-li-se universitarilor – coordonatorilor tezelor anuale, tezelor de licență, de masterat, de doctorat);
- cadrelor didactice care nu dețin grad științific și/sau titlu științifico-didactic, dar sunt autori de lucrări științifice, manuale, sunt deținători ai unor titluri onorifice, le este permisă continuarea activității didactice și după atingerea vârstei de pensionare doar în următorii cinci ani, având o normă didactică nu mai mare de 0,5 unități.

La acest capitol putem menționa că există o Instrucțiune cu privire la ordinea determinării vechimii în munca pedagogică și științifică (anexa la Ordinul Ministerului Învățământului nr. 328 din 27 octombrie 1994), care este deja învechită. În pct. 1 al Instrucțiunii este stipulat că: „Prezenta instrucțiune se aplică la stabilirea vechimii în munca pedagogică și științifică și a salariilor de funcție ale corpului profesoral-didactic din instituțiile de învățământ su-

perior”. În acest act normativ nu este clar delimitat ce include activitatea pedagogică și ce include activitatea științifică. De aceea considerăm că la acest capitol ar trebui de elaborat o instrucțiune nouă, în care să fie specificat clar activitatea în care posturi se va lua în calcul la determinarea vechimii didactice și științifice.

Studentii sunt admiși la studii în baza Regulamentului de organizare și desfășurare a admiterii la studii superioare de licență (ciclul I) în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova, aprobat prin Ordinul Ministerului Educației nr. 475 din 7 iunie 2012. În baza acestui Regulament, fiecare instituție își elaborează regulamentul propriu, specific domeniului de activitate (economie, medicină etc.).

La concursul de admitere se pot înscrie cetățenii Republicii Moldova, deținători ai diplomei de bacalaureat, diplomei de studii medii de specialitate (colegiu), diplomei de studii superioare universitare, diplomei de licență sau a actului echivalent de studii. Cetățenii altor state și apatrizii pot fi înscriși la studii în conformitate cu Legea învățământului (art. 65) și cu protocolul de colaborare dintre Republica Moldova și țara respectivă sau în baza contractelor individuale.

Doctoranzii și postdoctoranzii sunt admiși la studii în baza Regulamentului privind organizarea și desfășurarea doctoratului și postdoctoratului, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 173 din 18 februarie 2008, și Acordului de parteneriat între Guvern și Academia de Științe a Moldovei pentru anii 2009-2012 (Hotărârea Guvernului nr. 402 din 12.06.2012, Monitorul Oficial nr. 126-129/449 din 22.06.2012).

În acest context ne referim la problema celor care își fac studiile de doctorat la zi, iar instituțiile unde își fac studiile solicită carnetele de muncă, cu mențiunea încetării contractului individual de muncă. La fel, Regulamentul privind organizarea și desfășurarea doctoratului și postdoctoratului stabilește că doctorandul care beneficiază de bursă are dreptul să lucreze prin cumul, or cumulum în condițiile Codului muncii este posibil atunci când salariatul are un alt loc de muncă de bază. În acest caz nu suntem în prezența unei activități remunerate cu salariu, ci doar bursă. În mod logic, există deci o neconcordanță între prevederile Regulamentului și cele ale Codului muncii.

La concursul de admitere la doctorat au dreptul să participe cetățenii Republicii Moldova cu diplomă de masterat sau de licență, cu media pe anii de studii mai mare de 8.0 și cu nota la specialitate de cel puțin 9.0. La doctorat se admit și cetățenii străini și apatrizii cu studii postuniversitare specializate sau universitare, în baza acordurilor interstatale, precum și în bază de contract.

La postdoctorat se admit persoane cu grad științific de doctor, care activează în instituții de învățământ superior/ instituții de cercetare și inovare, au lucrări științifice, brevete ce conțin rezultate de pionierat pentru știință și practică, implementări de valoare, realizate după susținerea tezei de doctorat (deosebite și net superioare acesteia) și care constituie cel puțin 2/3 din rezultatele care pot sta la baza unei teze pentru obținerea gradului de doctor habilitat.

În interfața guvern – universitate, componenta *Autonomie în politica de cadre*, am descris starea de fapt care persistă. Prin urmare, putem concluziona că cadrul legal al sistemului autohton de învățământ superior este imperfect și necesită modificări și completări. Ar trebui să fie analizat în parte fiecare aspect și detaliu, astfel încât să se elaboreze un cadru legislativ coerent și cuprinzător.

4.4.2. Interfața *management universitar – personal academic*

În corespundere cu prevederile Legii învățământului, art. 48, alin. 5, funcționarea instituțiilor de învățământ superior este reglementată prin carta universitară, adoptată de senatul universitar. Actul menționat reglementează expres modalitatea de alegere a organelor de conducere care sunt: senatul, consiliul științific, consiliul de administrație, biroul senatului, consiliul facultății, precum și atribuțiile acestora. Rolul decisiv în guvernarea instituției îl are senatul universității, care deține cele mai importante prerogative în luarea deciziilor prioritare strategice ale instituției de învățământ. Activitatea operațională este îndeplinită de către consiliul științific în ce privește activitatea în domeniul învățământului și științei, iar consiliul de administrație – în ce privește activitatea organizațională. La nivel de facultăți, sunt constituite consilii ale facultății, care sunt conduse de către decani și care soluționează diverse probleme de ordin organizatoric, educațional.

Rectorul instituției este ales de către senat și este confirmat în funcție prin hotărâre de Guvern, reieșind din prevederile articolului 18 din Hotărârea Guvernului nr. 112 din 28.02.1996 despre aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea și desfășurarea concursului pentru postul de rector al instituției de învățământ superior universitar. Comisia de concurs prezintă la ședința ordinară a Consiliului ministerului de resort darea de seamă cu privire la organizarea, desfășurarea și rezultatul concursului pentru postul de rector al instituției de învățământ superior respective. Consiliul ministerului de resort adoptă decizia cu privire la rezultatul concursului. Dacă Consiliul dat decide că rectorul a fost ales în conformitate cu cerințele prezentului Regulament, atunci rectorul ales este propus Guvernului Republicii Moldova spre confirmare. În caz contrar, se organizează un nou concurs.

În acest caz ne confruntăm cu o posibilitate de imixtiune în activitatea senatului, și anume în situația în care Guvernul nu va aproba candidatura aleasă de către senat. Există situația când rectorul dorit de către Guvern nu este acceptat de către senatul instituției și vice-versa. În acest caz, în mod direct organele statului se implică în activitatea de conducere a universității, prin faptul că există o reglementare expresă ca rectorul să fie confirmat prin hotărâre de Guvern. În prevederile aceluiași Regulament, în articolul 3 există reglementarea că postul de rector se scoate la concurs cu două luni înainte de expirarea termenului stabilit în contractul de muncă încheiat cu rectorul în exercițiu. În acest caz apare o neconformitate că se declară concurs pentru o funcție care încă este ocupată.

La nivel de facultate, funcția de lider este îndeplinită de către decan, care este numit de rectorul instituției din personalul facultății. De aceea, în multiple cazuri, persoana numită este un foarte bun specialist în domeniul profesat, dar mai puțin persoana care poate îndeplini funcția de conducere – manager iscusit. Plus la aceasta, în prevederile Hotărârii Guvernului nr. 381 din 13.04.2006 cu privire la condițiile de salarizare a personalului din unitățile bugetare nu este reglementată expres funcția de decan, există doar stipulația că persoanelor din corpul profesoral-didactic care exercită funcția de decan sau prodecan li se stabilește un spor la salariu de, respectiv, 25% și 15% din salariul lunar corespunzător funcției didactice. În această situație, activitatea decanului este exercitată de către un cadru didactic care are de efectuat activități didactice și îi rămâne mai puțin timp pentru activitățile manageriale.

La nivel de catedră, activitatea de lider este exercitată de către șeful de catedră ales prin concurs pentru o perioadă de 5 ani din colectivul catedrei. Prioritatea de alegere o are, în primul rând, colectivul catedrei, care cunoaște cel mai bine capacitățile de lider, manager, calitățile morale și profesionale ale candidatului la această funcție. În acest caz, universitatea devine mai conservatoare și mai puțin deschisă pentru schimbări, atunci când organele de conducere sunt formate din membri interni.

La nivel de alte subdiviziuni administrative, funcția de conducere este exercitată de către șeful acesteia, numit, angajat de către rectorul instituției fără a fi consultată candidatura cu salariații acestei subdiviziuni. În acest caz apar situații de conflict între șeful subdiviziunii și salariații acestei subdiviziuni, atunci când persoana numită nu corespunde calităților de manager, sau întrunește calități morale și/sau profesionale în contradicție cu așteptările subalternilor. În corespundere cu prevederile Codului muncii în vigoare, funcțiile de conducere în subdiviziuni administrative în cadrul instituțiilor de învățământ sunt exercitate pe o perioadă nedeterminată, fapt care aduce impedimente în activitatea instituției, în cazul numirii unei persoane nepotrivite funcției. Procedura de concediere, în acest caz, este strict reglementată de Codul muncii și angajatorul, în multe cazuri, este impus de situație de a continua relațiile contractuale în mod forțat. Din cauza acestei reglementări care se răsfrânge și asupra altui personal administrativ/auxiliar – specialiștii din subdiviziuni, precum și salariații care îndeplinesc activități auxiliare – șeful subdiviziunii nu poate să-și aleagă echipa sa, fapt ce de multe ori creează situații în care șeful subdiviziunii vine deja la o echipă existentă de mult timp, cu idei depășite, care nu corespund rigorilor.

Studiu de caz 1. Alegerea șefilor unor subdiviziuni funcționale din cadrul USARB este reglementată de un regulament propriu privind alegerea prin concurs a acestor salariați, precum prorector SAG, contabil-șef și șef al Serviciului resurse umane și planificare economică. Angajarea acestora se face pe bază de concurs pe o perioadă determinată, cu atât mai mult cu cât prevederile Codului muncii al RM permite încheierea unui contract individual de muncă pe durată determinată cu contabilul-șef. Mutatis mutandis, aplicăm procedura și în cazul altor manageri: șeful Serviciului resurse umane și planificare economică, prorector SAG.

Departamentele de resurse umane ale instituțiilor de învățământ superior reprezintă subdiviziuni ale acestor instituții, având în esență următoarele obligații: elaborarea unor proceduri de personal ce țin de planificarea resurselor umane, bazată pe legislația muncii; recrutarea și selectarea candidaților pentru locurile de muncă vacante; angajarea și integrarea noilor angajați; evaluarea, dezvoltarea profesională; promovarea, sancționarea, motivarea personalului și concedierea; asigurarea remunerării muncii, prin aplicarea corectă a elementelor de remunerare, în conformitate cu structura organizatorică, cu numărul de posturi aprobat, cu natura, calitatea și cantitatea muncii depuse în limitele planului de lucru; consultarea administrației universității pe probleme legate de aplicarea legislației privind procedurile de personal, relațiile de muncă, domeniul economic și cel de învățământ etc.

În ceea ce privește personalul academic – profesor universitar, conferențiar universitar, lector superior universitar, lector universitar, asistent universitar – funcția este ocupată prin concurs, reieșind din prevederile Hotărârii Guvernului pentru aprobarea Regulamentului

cu privire la modul de ocupare a posturilor didactice în instituțiile de învățământ superior nr. 854 din 21.09.2010. Situațiile de incertitudine cu referire la concursul respectiv sunt descrise în subcapitolul 4.2. Pentru organizarea concursurilor de ocupare a funcțiilor didactice sunt plasate anunțuri doar în reviste sau publicații naționale. De aceea la concursurile respective participă, de obicei, membrii comunității universitare. Organizarea și desfășurarea concursurilor poartă un caracter mai mult formal, deoarece sunt selectați salariații care au ocupat această funcție anterior. De aceea, universitatea își pierde din competitivitate.

O altă problemă care există în instituțiile de învățământ ce activează în condiții de autonomie financiară este lipsa indicatorilor de bază pentru plata diferențiată a salariilor. În acest caz, instituțiile sunt libere de a elabora indicatorii proprii cu referire la acest aspect, ceea ce creează confuzii și situații de acordare de către conducători a salariilor bazate pe criterii personale. În cazul în care universitatea stabilește și aprobă criterii bine definite, bazate pe profesionalismul salariatului, pe perfecționare continuă, pe capacitățile organizaționale, funcționale și personale, vor fi promovați salariații ce mai buni.

Studiu de caz 2. Începând cu anul 2011, în cadrul USARB, suplimentul la salariu din fostele mijloace extrabugetare, iar la moment – mijloace financiare din contul taxei pentru studii, era acordat conform performanțelor individuale ale fiecărui salariat. Se atribuia diferențiat, de către fiecare facultate în parte, în funcție de cantitatea și calitatea serviciilor acordate, de spiritul de creație manifestat în următoarele tipuri de activități:

- didactică;
- instructiv-metodică;
- organizațional-metodică;
- investigativă și creativă;
- educațională extracurriculară;
- formare continuă;
- economică, adusă personal universității (proiecte, granturi, sponsorizări etc.).

Toate aceste activități se clasifică în trei componente care constituie, respectiv: activitatea didactică, activitatea de cercetare și activitatea în folosul comunității academice.

Mecanismul de acordare a suplimentului la salariul tarifar era următorul:

- în cadrul consiliului facultății se creează o comisie de evaluare a cadrelor didactice în vederea obținerii suplimentelor la salariul tarifar (5-7 persoane, reprezentanți ai tuturor catedrelor facultății);
- fiecare cadru didactic va prezenta comisiei de evaluare portofoliul propriu, în care sunt adunate toate materialele ce confirmă rezultatele activității cadrului didactic pentru o anumită perioadă (1-3 ani, în conformitate cu hotărârea senatului);
- Comisia de evaluare apreciază activitatea cadrului didactic în conformitate cu anexele 1-4, acordându-i cadrului un anumit punctaj (pentru a înlesni activitatea comisiei de evaluare, fiecare cadru didactic poate prezenta o listă personală a activităților cu punctajul respectiv acordat pentru fiecare activitate în parte);
- după evaluarea activității tuturor cadrelor didactice, se determină suma punctelor obținute de toți membrii facultății;
- având fondul lunar de acordare a suplimentului (suma de bani acordată facultății) și punctajul total obținut de cadrele didactice ale facultății, se determină costul (valoarea

rea) unui punct (se împarte suma de bani acordată facultății pentru o lună la numărul de puncte acumulate de cadrele didactice ale facultății);

- cunoscând valoarea numerică a unui punct, se determină suplimentul lunar la salariu pentru fiecare cadru didactic aparte (se înmulțește valoarea unui punct, în lei, cu numărul de puncte obținut de fiecare cadru didactic).

Rezultatele obținute sunt aprobate la consiliul facultății respective și este emis ordinul de acordare a suplimentului pentru un an de zile, care este semnat de rectorul universității.

4.4.3. Interfața *personal academic – studenți*

În condițiile autonomiei universitare, inclusiv financiare, are o importanță deosebită evaluarea personalului în baza criteriilor de performanță, stabilite în universitate și aprobate prin senat. Aceasta permite de a spori motivația cadrelor didactice în asigurarea calității procesului didactic (crearea unor cursuri noi, implementarea tehnologiilor didactice avansate, elaborarea materialului didactic etc.). Totodată, promovarea cadrelor didactice la posturile de conferențiar, profesor universitar este determinată de îndeplinirea anumitor rigori stipulate în Regulamentul de ocupare a posturilor didactice, rigori ce țin, în special, de performanțele didactice ale candidatului.

Evaluarea calității cursului de către student face parte din Sistemul de management al calității din universități și este privită ca o metodă foarte eficientă de asigurare a calității predării. Toate universitățile dispun de chestionare proprii de evaluare, care includ întrebări de ordinul: impresia generală pe care a lăsat-o cursul, coerența și structura logică a cursului, s-a reușit sau nu de a stimula curiozitatea intelectuală și a capta atenția studenților, a fost sau nu facilitat progresul studentului în însușirea disciplinei etc. Aprecierea rezultatelor se face pe o scală de la 1 la 5. La toate universitățile, chestionarea este confidențială (anonimă). De exemplu, la USMF „Nicolae Testemițanu” chestionarea studenților se efectuează până la susținerea examenului, pentru ca rezultatele lui să nu influențeze obiectivitatea chestionării. La fel sunt evaluate cadrele didactice, lucrările practice, seminarele, stagiile practice.

În conformitate cu planurile de învățământ, activitatea de învățare a studenților, finalitățile de studii și competențele dobândite sunt verificate și apreciate pe parcursul semestrului prin evaluări curente și în timpul sesiunilor de examinare – prin evaluări finale / sumative. Formele concrete de evaluare, precum și criteriile de apreciere sunt stabilite de catedre la începutul anului de studii și anunțate studenților. Modalitățile de evaluare pot fi diverse: testări, referate, lucrări individuale, studii de caz, eseuri. Pot fi propuse probe scrise, orale sau combinate.

În conformitate cu Regulamentul de organizare a studiilor în învățământul superior în baza SNCS, p. 27, „studiile la învățământul de zi implică participarea personală constantă a studentului la toate activitățile de formare, organizate de instituția de învățământ superior”. Totodată, p. 129 prevede exmatricularea studenților pentru absențe nemotivate la cel puțin 1/3 din timpul prevăzut pentru unitățile de curs din planul de învățământ în semestrul dat sau absențe nemotivate pe o perioadă mai mare de 5 săptămâni. Cele expuse arată că, actualmente, în universități frecventarea orelor este obligatorie.

În condițiile autonomiei universitare, fiecare universitate este în drept să-și determine obligativitatea frecvenței cursurilor. Am specifica că la specialitățile care necesită însușirea deprinderilor practice (de ex., Medicina, Stomatologia etc.) frecvența orelor trebuie să fie obligatorie.

Regulamentul SNCS prevede repartizarea temelor pentru lucrările de licență, dar nu și a unui mentor (conducător). Totodată, nu ar fi o problemă ca studenții să-și aleagă conducătorul. De exemplu, la USMF „Nicolae Testemițanu”, studenții au posibilitatea de a alege catedra în cadrul căreia realizează teza, tema și conducătorul tezei.

Rezultatele examinărilor pot fi contestate regulamentar. Contestările sunt determinate de p. 88 al Regulamentului. Studenții depun o cerere pe numele decanului facultății respective, care desemnează o persoană care, împreună cu șeful de catedră, examinează contestația ce poate ține de subiectele de examinare sau de nota obținută la examen. În aceste cazuri, studentului i se propune o reexaminare, în urma căreia nota poate fi menținută, mărită sau uneori micșorată.

Libertatea de a învăța debutează odată cu alegerea facultății la care aplică candidatul. În conformitate cu Planul-cadru pentru studii superioare, aprobat prin Ordinul ME nr. 455 din 03.06.2011, p. 43, „fiecare student își poate constitui traseul educațional individual de formare profesională din unitățile de curs propuse prin planul de învățământ pentru obținerea unei diplome universitare”. Aceasta este valabil pentru marea majoritate a universităților din RM. O excepție ar fi USMF „Nicolae Testemițanu”, unde traseul educațional este prestabilit pentru fiecare specialitate, iar însușirea disciplinelor clinice este precedată de o însușire a disciplinelor obligatorii medico-biologice. Totodată, în planul de învățământ sunt prezente un număr mare (circa 10% din numărul total) de discipline opționale pe care le alege studentul pentru studiu. Din momentul alegerii disciplinei opționale, aceasta devine obligatorie.

4.4.4. Interfața *universitate – mediu de afaceri*

Înainte de a răspunde la șirul de întrebări sau a aduce explicații unor situații care vizează relațiile dintre universitate și mediul de afaceri, vom constata faptul că este o conlucrare absolut necesară ambelor părți, fiecare cu interesele sale care, fiind reciproc avantajoase, asigură dezvoltarea cu succes a economiei naționale, a învățământului universitar și, ca urmare, a societății. Eficiența funcțională a acestui parteneriat nu depinde doar de doleanțele componentelor cuplului format, potențialul intelectual al căruia este incontestabil. Eficiența în mare măsură este determinată de cadrul legislativ-reglementar exterior (ierarhic superior) și cel interior (ierarhic inferior), care prin delegarea drepturilor și responsabilităților părților determină umplerea, caracterul și formele relațiilor în interiorul cuplului universitate – mediu de afaceri.

Pachetul de „interese” universitare cuprinde:

- finanțarea activităților de cercetare și inovaționale;
- implementarea rezultatelor de cercetare și inovaționale;
- dezvoltarea bazei materiale a procesului didactic;
- stagii profesionale pentru cadrele didactice tinere;

- locuri de practică de studii pentru studenți;
- actualizarea cerințelor tehnologico-profesioniste față de conținutul procesului de pregătire a tinerilor specialiști, precum și a tematicii de cercetare.

Pachetul de „interese” al mediului de afaceri presupune:

- majorarea eficienței componentelor economiei naționale și, în special, ale sectorului real;
- acoperirea necesarului de specialiști cu pregătire profesionistă corespunzătoare cerințelor zilei;
- modernizarea tehnologiilor și echipamentului întreprinderilor;
- asigurarea perfecționării profesionale a angajaților întreprinderilor;
- trimiterea semnalelor către universitate privind conținutul procesului de pregătire a specialiștilor.

Anume cadrul legislativ-reglementar, prin asigurarea autonomiilor universității în luarea deciziilor și gestionarea bugetului, poate contribui la perfecționarea continuă și eficientizarea procesului de cercetare și pregătire a specialiștilor pentru economia națională.

Cea mai importantă componentă a învățământului universitar este personalul academic – anume această componentă universitară, prin personalități notorii bine poziționate din punct de vedere profesionist în mediul științific și recunoscute de mediul academic, determină nivelul de pregătire a absolvenților și poziția ierarhică a universității în mediul universitar. Ca formă de activitate este foarte prestigioasă, în cazul în care este bine remunerată.

Totodată, personalul didactic, în calea spre a obține grade științifice, neapărat se intersectează cu mediul de afaceri prin implementarea rezultatelor cercetărilor în practica de producere. Este deci prima treaptă de relații universitate – mediu de afaceri. Colaborarea științifică cu mediul de afaceri este reciproc avantajoasă, deoarece se rezolvă problemele mediului și reprezentanții mediului obțin grade științifice.

Ca urmare a stagnării economice, activitatea didactică universitară a devenit mai puțin atractivă pentru tinerii absolvenți, ceea ce a diminuat semnificativ ponderea tinerelor cadre didactice în colectivul universitar.

Din aceste motive, universitatea nu poate asigura acoperirea planului de studii cu cadre didactice titulare și, pornind de la necesitatea schimbului de experiență practică și didactică de mai mulți ani, se practică angajarea pe termen scurt a persoanelor recunoscute din mediul de afaceri. De exemplu, catedrele UTM anual invită 250-300 de specialiști din mediul de afaceri pentru a participa în procesul de pregătire a specialiștilor. În calitate de președinți ai Comisiilor de stat pentru susținerea proiectelor de licență sunt invitați doar persoane recunoscute și din mediul de afaceri.

Implicarea reprezentanților businessului în procesul de predare poate aduce beneficii semnificative pentru universitate – conținutul procesului de predare realizat de către reprezentanții mediului de afaceri devine mai atractiv, deoarece reflectă o utilizare practică.

În proiecte comune (universități și întreprinderi), activitatea didactico-științifică a universității cu autonomie deplină va deveni mai atractivă și se vor obține următoarele beneficii:

- utilizarea potențialului intelectual și îmbunătățirea competențelor participanților;

- universitatea va deveni mai bine cunoscută în mediul de afaceri și mai atractivă pentru absolvenți;
- universitățile vor beneficia de sprijin financiar suplimentar, care va dezvolta și va consolida personalul didactic și de cercetare;
- dezvoltarea și diversificarea bazei materiale, a proceselor de predare și de cercetare;
- locuri de practică pentru studenți.

Actele legislative în vigoare nu conțin oarecare prevederi care ar impune niște restricții sau limitări în ceea ce ține de invitarea specialiștilor din mediul de afaceri în activitățile didactice.

Catedrele și angajații universității pot iniția acorduri de cooperare cu reprezentanții mediului de afaceri, însă încheierea acordului/contractului de cooperare se realizează de către catedră/facultate/universitate – componente juridic reprezentative universitare. De regulă, inițierea legăturilor este rezultatul relațiilor personale ale angajaților universității cu o poziție profesionistă recunoscută în mediul de afaceri. Menținerea relațiilor are loc prin diferite forme, inclusiv participarea la procesul didactic. Persoanele care au inițiat și participă la realizarea acordurilor sunt responsabile, prin delegarea responsabilităților din partea prorectorului, pentru formare continuă și relații internaționale.

În subordinea prorectorului pentru formare continuă se află:

- Centrul universitar de formare continuă;
- Departamentul de perfecționare a cadrelor didactice;
- Centrul specializat de formare continuă în construcții;
- Departamentul cooperări internaționale;
- Centrul universitar de informare și orientare profesională.

Cadrele didactice în activitatea lor didactică nu se bucură de „autonomie a cadrelor didactice universitare”, deoarece sunt selectate prin concurs, angajate prin contractul individual de muncă și în activitatea lor se conduc de prevederile fișei de post. Autonomia cadrelor didactice universitare mai mult să referă la activitatea științifică. Anume în această activitate businessul poate asigura susținerea cercetărilor, ele fiind canalizate în interesul companiei. Personalul universității, catedrele, facultățile și universitatea nu dispun de dreptul de a iniția companii spin-off.

Este incontestabil faptul că autonomia în politica de cadre oferă universității mai multe „grade de libertate” și, ca urmare, universitatea devine mai deschisă mediului de afaceri. Totodată, Strategia consolidată de dezvoltare a învățământului pentru anii 2011-2015, aprobată prin Ordinul Ministrului Educației nr. 849 din 29.11.2010, nici nu conține sintagmele „universitate autonomă” sau „autonomie universitară”. Regulamentul cu privire la modul de funcționare a instituțiilor de învățământ superior de stat în condiții de autonomie financiară (anexa 1 la Hotărârea Guvernului nr. 983 din 22.12.2012) stabilește doar mecanismele și modalitățile de consolidare a bugetului și condițiile de gestionare a finanțelor.

Actualmente nu există programe naționale de formare și dezvoltare a personalului academic. În cadrul Universității Tehnice a Moldovei, conform ordinului rectorului nr. 385-r din 03.05.2011 „Cu privire la realizarea ordinului Ministerului Educației nr. 199 din 04.04.2011”, 320 de cadre didactice, în perioada 2011-2013, au fost instruiți în domeniul psihopedagogic, cu numărul total de 140 ore.

În cadrul Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți au fost organizate module psihopedagogice, cursuri de limbă străină, toate absolut gratuite pentru salariați. Modulul psihopedagogic permite obținerea unor competențe de predare chiar și de către specialiștii cu formare nonpedagogică: drept, economie, inginerie, iar cursurile de limbă străină le-au permis la 20 de salariați să beneficieze în anul de studii 2013-2014 de stagii de mobilitate în cadrul Programului ERASMUS.

4.4.5. Interfața *universitate – internaționalizare*

Sub aspectul internaționalizării, autonomia universitară în domeniul politicilor de personal, în Republica Moldova, este guvernată de prevederile a două acte normative: Legea învățământului, în calitate de lege-cadru în materia politicilor educaționale, și Codul muncii, lege-cadru în materia raporturilor de muncă. În acest sens, art. 63 din legea învățământului stipulează că cooperarea internațională în domeniul învățământului se efectuează în conformitate cu legislația Republicii Moldova, prioritate oferindu-se autorității centrale de specialitate în domeniu – Ministerului Educației, care are dreptul de a stabili relații și de a încheia acorduri bilaterale de colaborare, de a participa la proiecte și manifestări internaționale în domeniul învățământului și cercetării științifice. Aceeași lege menționează că condițiile de ocupare a funcțiilor didactice din învățământ, inclusiv din învățământul superior, se stabilesc de Ministerul Educației, prezumându-se faptul că aspectele de internaționalizare în materia angajării personalului țin de competența autorității în cauză.

Totodată, legea-cadru în materia raporturilor de muncă stabilește principiul universalității relațiilor de muncă, în sensul că, așa cum stipulează art. 2 din Codul muncii, Codul respectiv reglementează totalitatea raporturilor individuale și colective de muncă, acesta aplicându-se și raporturilor de muncă reglementate prin legi organice și prin alte acte normative. Este important că, sub aspectul principiului universalității, prevederile Codului se aplică în mod identic atât salariaților-cetățeni ai Republicii Moldova, cât și salariaților-cetățeni străini sau apatrizi, încadrați în baza unui contract individual de muncă, care prestează muncă pentru un angajator ce își desfășoară activitatea în Republica Moldova. Astfel, aceste prevederi le permit universităților din țara noastră – la nivel teoretic – să angajeze și cadre universitare din afara țării (profesori invitați) în condiții similare aplicabile celor din Republica Moldova.

Prevederile respective sunt dezvoltate în cadrul aceleiași legi prin intermediul unor norme speciale, menite să reglementeze prestarea muncii de către personalul didactic – Capitolul XI „Munca salariaților din învățământ și din organizațiile din sfera științei și inovării”. Deși nu este menționat nimic special în privința muncii cadrelor universitare, legea menționează, totuși, că în activitatea pedagogică (didactică) se admit persoane cu un nivel de studii necesar, stabilit de legislația în vigoare, pentru activitatea în instituțiile de învățământ corespunzătoare și în organizațiile din sfera științei și inovării. Nu se admit în activitatea pedagogică (didactică) persoane private de acest drept prin hotărârea instanței de judecată sau în baza certificatului medical corespunzător, precum și persoane cu antecedente penale pentru anumite infracțiuni. Așadar, cadrele didactice invitate din afara țării pot beneficia, la nivelul formalităților legale generale, de angajare în cadrul unei universități din Republica Moldova.

Raportat la un alt criteriu – cel al statutului juridic al cadrului didactic universitar străin, acestuia îi sunt aplicabile și un șir de prevederi generale ale Legii cu privire la statutul juridic al cetățenilor străini și al apatrizilor în Republica Moldova nr. 275 din 10.11.1994. Potrivit prevederilor art. 5, 7 și 8 din legea în cauză, cetățenii străini au aceleași drepturi, libertăți și îndatoriri ca și cetățenii Republicii Moldova, „cu excepțiile stabilite de lege”. Aceeași lege stipulează că cetățenii străini, domiciliați în Republica Moldova, au dreptul la muncă și la protecția ei, în conformitate cu legislația în vigoare. Singura interdicție directă stabilită de lege pentru această categorie de persoane – cetățeni străini – constă în faptul că aceștia nu pot fi desemnați în funcții sau antrenați în activități pentru care, în conformitate cu legislația în vigoare, se cere cetățenia Republicii Moldova. Este de menționat că legislația națională în domeniul educației universitare nu conține niciun fel de interdicții de acest gen pentru cadrele universitare care nu au cetățenia țării, spre deosebire de alte domenii de activitate, cum ar fi, de exemplu, exercitarea profesiei de medic care, potrivit prevederilor art. 4 din Legea cu privire la exercitarea profesiei de medic nr. 264 din 27.10.2005, poate fi exercitată de orice persoană care îndeplinește, cumulativ, mai multe condiții, inclusiv cea de cetățean al Republicii Moldova.

Aspecte de internaționalizare în materie de angajare a cadrelor universitare se regăsesc și în acte normative privind mobilitatea academică. Regulamentul cu privire la mobilitatea studenților și cadrelor didactice din instituțiile de învățământ superior, adoptat de Ministerul Educației, stabilește ordinea participării studenților, cercetătorilor științifici și cadrelor didactice în programe de *mobilitate academică* la nivel național și internațional, precum și realizării unor stagii de practică (muncă) și schimb cultural. Regulamentul în cauză are drept scop, după cum menționează autorii acestuia, adaptarea cadrului normativ național în domeniul educației la cerințele conținute în cadrul angajamentelor asumate de către Republica Moldova privind edificarea spațiului european al învățământului superior conform principiilor Procesului Bologna. Mobilitatea academică a cadrelor didactice poate fi organizată având suport diferit: acordurile și convențiile interuniversitare; proiectele și programele de mobilitate ale instituțiilor și organizațiilor internaționale și celor regionale; programele de mobilitate oferite de către diverse state; contractele individuale ale cadrelor didactice universitare.

Regulamentul în cauză stabilește că obiectivele mobilității cadrelor didactice, pe lângă activitatea didactică propriu-zisă, vizează mai multe aspecte: asigurarea schimbului de experiență cu mediile academice, de cercetare sau economice în vederea formării și perfecționării cadrelor didactice; dezvoltarea unor noi curricule, programe educaționale și de formare, precum și actualizarea celor existente; dezvoltarea parteneriatelor funcționale pentru proiecte de educație, instruire, cercetare; consolidarea cooperării dintre universități în domenii de interes comun; promovarea schimbului de experiență privind metodologia și tehnicile de predare; promovarea imaginii universității peste hotarele țării etc.

Potrivit reglementărilor naționale, formele de mobilitate a cadrelor didactice de asemenea sunt diferite: stagiile de predare în străinătate; stagiile de cercetare; stagiile lingvistice; activitățile de elaborare și implementare a unor programe de dezvoltare curriculară etc. Drepturile, obligațiile, responsabilitățile părților, precum și durata programelor de mobilitate pentru cadrele didactice sunt stabilite în acordurile interguvernamentale, interministe-

riale, instituționale, precum și în cadrul programelor / proiectelor internaționale în temeiul cărora aceste programe se realizează.

După cum s-a menționat deja, cadrele didactice universitare pot participa la programe de mobilitate și în temeiul unor contracte individuale cu universități din străinătate, cu suportarea cheltuielilor din cont propriu. Universitățile implicate în schimbul de personal didactic universitar trebuie să stabilească, cu fiecare cadru didactic în parte, programul de predare/activitate în cadrul universității înainte de demararea programului de mobilitate.

În procesul de identificare și acceptare a programelor de mobilitate, se oferă preferință acelor care răspund obiectivelor și misiunii universității de origine (naționale) și care se vor finaliza cu elaborarea și publicarea unor noi materiale didactice, vor extinde și vor consolida relațiile, vor elabora noi proiecte de cooperare. Promovarea acestor priorități trebuie să constituie, potrivit Regulamentului, criteriile de selectare a cadrelor universitare participante la proiectele de mobilitate academică. Este important de menționat că participarea la programele de mobilitate este recunoscută, conform reglementărilor normative în vigoare, pentru avansarea în cariera didactică și managerială a cadrelor universitare respective.

Universitățile din țară au preluat și au adaptat Regulamentul respectiv necesităților proprii. Astfel, Universitatea de Stat din Moldova a adoptat, în anul 2007, propriul Regulament privind mobilitatea academică la Universitatea de Stat din Moldova. Acesta preia, în cea mai mare parte, prevederile Regulamentului aprobat de Ministerul Educației, sub forma unei ușoare adaptări. Astfel, potrivit Regulamentului aprobat de USM, durata stagiilor pentru cadrele didactice este stabilită în acordurile bilaterale ale USM cu alte universități. În cazul schimbului de personal didactic universitar, USM va stabili cu fiecare cadru didactic în parte un program de predare bine determinat, înainte de demararea programului de mobilitate. La programe de mobilitate pot participa numai cadrele didactice titulare ale USM. Examinându-se propunerile de mobilitate, prioritate au programele de mobilitate care răspund misiunii și obiectivelor USM și care au ca finalitate elaborarea unor noi materiale didactice, extinderea și consolidarea relațiilor dintre facultăți și catedre, pregătirea noilor proiecte de cooperare. Dovada realizării integrale de către cadrul didactic a programului de mobilitate convenit o constituie certificatul eliberat de instituția-gazdă. În cazul în care cadrul didactic care a beneficiat de un grant de mobilitate nu a realizat integral planul de activitate stabilit, acesta este obligat să ramburseze în totalitate alocațiile primite. Statutul USM specifică faptul că Universitatea dispune de autonomie universitară, care se manifestă în mod diferit, inclusiv prin autonomie organizațională. Una dintre formele de realizare a autonomiei organizaționale a USM o constituie stabilirea relațiilor de colaborare cu diverse instituții de învățământ și instituții științifice, centre și organizații din afara Republicii Moldova.

În anul 2010, Guvernul RM a aprobat Hotărârea nr. 694 din 04.08.2010 „Cu privire la aprobarea contribuției (propunerilor) Republicii Moldova la Strategia Uniunii Europene pentru Regiunea Dunării”. În domeniul prioritar al educației, cercetării și inovării, Guvernul a propus, printre alte acțiuni prioritare, cooperarea științifică pentru elaborarea programelor comune de cercetare, participarea în comun la programe europene, elaborarea proiectelor de interes național și regional în domeniu, schimburi de publicații științifice, promovarea tinerilor cercetători cu renume internațional și potențial inovativ etc. Sub aspectul internaționalizării în materie de autonomie universitară pe segmentul personalului universitar,

Guvernul a propus cooperarea în domeniul mobilității academice și profesionale a cadrelor didactice prin continuarea, amplificarea și extinderea mobilităților acestora, încurajarea acțiunilor de predare în regim „visiting professors” (profesori invitați), organizarea activităților de formare continuă, studii postuniversitare de masterat și/sau doctorat, participarea la seminare, conferințe, ateliere, colocvii didactice și concursuri internaționale.

Republica Moldova și-a declarat ferm intenția de a se integra în Uniunea Europeană, de a face parte din spațiul european al educației și de a participa activ la constituirea și consolidarea acestuia. În acest sens, primul pas oficial a fost făcut la 18-19 septembrie 2003 la Conferința miniștrilor europeni de la Berlin, la care RM a participat în calitate de observator. Prin participarea la această conferință, țara noastră a emis un mesaj clar privind voința sistemului nostru educațional de a adera la Procesul de la Bologna. La data de 2 iunie 2004, Ministerul Educației a înaintat grupului Procesului de la Bologna scrisoarea de intenție prin care a confirmat atașamentul la valorile și exigențele europene. În calitate de parte la Procesul de la Bologna, Republica Moldova a subscris și promovării mobilității academice a cadrelor didactice. La nivel declarativ, Guvernul a recunoscut că obiectivul ameliorării mobilității profesorilor și cercetătorilor, așa cum s-a stabilit în Declarația de la Bologna, este de maximă importanță, confirmându-și angajamentul pentru a sprijini eliminarea tuturor obstacolelor spre circulația liberă a profesorilor și cercetătorilor, accentuând dimensiunea socială a mobilității academice a cadrelor universitare.

4.4.6. Concluzii

Prevederile legale în vigoare cu referire la învățământul superior asigură funcționarea instituțiilor din sector în condițiile unui climat propice înaltei performanțe instituționale și individuale a angajaților și a studenților, având la bază următoarele principii:

- principiul libertății muncii;
- principiul libertății academice;
- principiul consensualității și buneii credințe;
- principiul egalității de șanse și tratament și eliminarea oricăror discriminări;
- principiul solidarității;
- principiul transparenței (informarea și consultarea reciprocă);
- principiul respectului reciproc atât între instituție și angajat, respectiv între angajați, cât și respectarea autorității conferite de lege structurilor de conducere, didactice și administrative și a demnității fiecărui salariat;
- principiul libertății de asociere pentru apărarea drepturilor și promovarea intereselor profesionale, sociale, culturale și economice;
- principiul deontologiei;
- principiul răspunderii personale și publice pentru calitatea întregii activități didactice, de cercetare sau administrative.

În acest sens, considerăm că gradul de implicare a statului în reglementarea activităților instituțiilor de învățământ superior este destul de mare, iar normele legale ce reglementează relațiile de muncă au un caracter general, neținând cont de specificul activităților din insti-

tuțiile de învățământ superior. Suntem conștienți de necesitatea actualizării anumitor acte normative ce țin de specificul relațiilor de muncă din instituțiile de învățământ superior, uneori chiar fiind necesară schimbarea unor proceduri utilizate de mult timp.

Constatăm cu regret faptul că gradul de implicare a mediului de afaceri în asigurarea activităților didactice și, ca urmare, de sporire a autonomiei academice a universității este redus. În principiu, gradul de implicare al mediului de afaceri nu determină autonomia academică și nici autonomia academică universitară nu determină gradul de implicare a mediului de afaceri. Este necesar de constatat faptul că niciun reprezentant al mediului de afaceri sau din mediul academic (instituțiile Academiei de Științe) n-a solicitat oferirea posibilității de a participa la realizarea activităților didactice. Selectarea celor 250-300 de specialiști angajați prin cumul și discuțiile cu ei privind implicarea în procesul academic cade pe seama catedrelor, în special a celor de profil.

Studiu de caz 1. În trecut, una din componentele obligatorii pentru a fi admis la susținerea proiectului de licență era prezentarea referatului la proiectul de licență din exterior. La catedre exista lista aprobată a recenzenților din exterior – specialiștilor performanți în domeniile respective. Toate proiectele de licență înaintate spre susținere în mod obligatoriu erau supuse expertizării de către acești specialiști, serviciile cărora erau plătite de universitate. Cu 20 de ani în urmă, această componentă a procedurii de susținere a proiectelor de licență a fost abrogată din motivul că universitatea nu dispunea de resursele financiare respective.

Studiu de caz 2. Pregătirea specialiștilor în domeniul ingineriei necesită o componentă practică considerabilă. În trecut, studenții realizau 4-5 tipuri de stagii de practică în cadrul întreprinderilor: după anul 1 de studii – de studiu; după anul 2 – de exploatare, după anul 3 – tehnologică, după anul 4 – de proiectare, pe parcursul anului 5 – de documentare pentru proiectarea de licență. Deoarece acum 20 de ani majoritatea întreprinderilor au condiționat realizarea practicilor contra plată, această componentă foarte importantă a procesului de pregătire a specialiștilor a fost abrogată din motivul că universitatea nu dispunea de resursele financiare respective. Deoarece universitatea lucrează pentru economia națională, mediul economic are o influență deosebită asupra programelor educaționale de care se conduce universitatea.

Planurile de studii, precum și programele analitice ale cursurilor de specializare sunt coordonate cu specialiștii din cadrul întreprinderilor principale din domeniile respective și cu ministerele respective – este interesul catedrelor de profil. Anume din aceste considerente catedrele mențin relațiile cu absolvenții catedrelor care activează în domeniile respective. Totodată, în cadrul practicilor de studii, conducătorii practicii din partea întreprinderilor își expun opiniile privind caracterul și nivelul cunoștințelor. De regulă, în calitate de președinți ai Comisiilor de stat pentru susținerea proiectelor de licență sunt invitate personalități bine poziționate în domeniile respective, care au dreptul de a introduce în rapoartele Comisiilor recomandări de diferită natură, inclusiv ce țin de programele educaționale.

Procedura de selecție și angajare a personalului academic (didactic) titular este determinată de Regulamentul cu privire la modul de ocupare a posturilor didactice în instituțiile de învățământ superior, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 854 din 21.09.2010. Acest Regulament nu se aplică la angajarea personalului didactic prin cumul, deoarece aceasta are loc doar pentru un singur an de studii. Angajarea se repetă anual. În cazul în care persoana

angajată prin cumul nu-și îndeplinește obligațiunile funcționale în limitele cerințelor, ea poate fi concediată înainte de termenul indicat în contractul individual de muncă și în viitor nu va fi angajată. Modul acesta de angajare asigură menținerea nivelului de realizare a activităților academice conform cerințelor.

4.5. Concluzii și pași următori

Conform datelor acestui raport, autonomia resurselor umane în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova practic nu există. Faptul că rectorul este angajatorul personalului din instituțiile de învățământ superior și încheie contractele individuale de muncă nu înseamnă că avem autonomie. În urma studiului, putem formula următoarele concluzii:

- Legiuitorul a instituit condiții minime standard referitor la ocuparea prin concurs a posturilor didactice, iar instituțiile sunt abilitate să adopte cerințe suplimentare, adesea primite negativ de către membrii comunității academice, fiind tratate ca un abuz din partea angajatorului.
- Se constată inexistența salarizării pozițiilor de management academic (decan, prodecan, șef de catedră), doar stabilirea unor indemnizații de conducere pentru prestarea unei munci suplimentare la funcția didactică de bază, care are drept rezultat lipsa de prestație managerială din partea ocupanților acestor funcții.
- Din cauza lipsei culturii organizaționale în instituțiile de învățământ superior, nu se respectă anumite ierarhii.
- Există discrepanțe semnificative între actele legislative și normative ce reglementează raporturile de muncă în general și cele care se referă la raporturile de muncă din instituțiile de învățământ superior. Ca urmare, adeseori respectarea prevederilor legale ne impune să luăm decizii absolut legale, dar total în detrimentul calității.
- Participarea personalului didactic și administrativ la concursurile de atribuire a proiectelor de cercetare atât naționale, cât și internaționale este relativ scăzută;
- Este scăzut gradul de cunoaștere a unor limbi de circulație internațională în rândul personalului din instituțiile de învățământ superior.
- Lipsa unor politici de personal coerente pentru categoriile de personal administrativ, tehnic și auxiliar are repercusiuni negative.
- Există un deficit de statut social, care se exprimă printr-un nivel redus de remunerare a muncii din învățământ și prin neatractivitatea meseriei de pedagog.

Cât privește relațiile instituțiilor de învățământ superior și mediul de afaceri, formulăm următoarele concluzii: mediul de afaceri fiind un catalizator foarte eficient și important în asigurarea autonomiei academice a universității, în realitate este în afara acestui proces. Susținerea universității din partea mediului de afaceri va consolida autonomia universitară în domeniul cadrelor didactice, deoarece va fi direcționată spre atingerea unui oarecare scop economic pentru mediul de afaceri și spre perfecționarea procesului didactic și a bazei materiale. Ca urmare, universitatea nu va fi liberă în utilizarea suportului financiar din partea businessului. În cazul în care beneficiile așteptate de către mediul de afaceri corespund profilului de cercetare sau de pregătire a specialiștilor în cadrul catedrei/facultății, această susținere financiară va spori autonomia universitară. În condițiile actuale, anume businessul

determină și stimulează domeniile științei universitare (pregătirii cadrelor didactice de categorie superioară), ceea ce, de exemplu, are loc în prezent la Universitatea Tehnică. Totodată, menționăm faptul că gradul de influență asupra domeniilor de cercetare este determinat de posibilitățile financiare ale mediului de afaceri. Actualmente, posibilitățile în cercetare ale Universității Tehnice sunt utilizate de mediul de afaceri la nivel de 15-20%.

Referințe bibliografice

Acte legislative

1. *Constituția Republicii Moldova* din 29.07.1994.
2. *Codul muncii al Republicii Moldova* nr. 154 din 28.03.2003.
3. *Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova* nr. 259 din 15.07.2004.
4. *Legea învățământului* nr. 547 din 21.07.1995.
5. *Legea cu privire la prevenirea și combaterea corupției* nr. 90 din 25.04.2008.
6. *Legea cu privire la statutul juridic al cetățenilor străini și al apatrizilor în Republica Moldova* nr. 275 din 10.11.1994.
7. *Legea cetățeniei Republicii Moldova* nr. 1024 din 02.06.2000.
8. *Legea privind actele legislative* nr. 780 din 27.12.2001.
9. *Legea privind actele normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale* nr. 317 din 18.07.2003.
10. *Legea privind sistemul de salarizare în sectorul bugetar* nr. 355 din 25.12.2005.
11. *Legea cu privire la filantropie și sponsorizare* nr. 1420 din 31.10.2002.

Acte normative

12. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 854 din 21.09.2010 cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la modul de ocupare a posturilor didactice în instituțiile de învățământ superior.
13. Hotărârea Guvernului nr. 381 din 13.04.2006 cu privire la condițiile de salarizare a personalului din unitățile bugetare.
14. Hotărârea Guvernului nr. 195 din 13.03.2013 privind condițiile de salarizare a personalului din instituțiile de învățământ superior de stat cu autonomie financiară.
15. Hotărârea Guvernului nr. 983 din 22.12.2012 cu privire la modul de funcționare a instituțiilor de învățământ în condiții de autonomie financiară.
16. Hotărârea Guvernului nr. 112 din 28.02.1996 despre aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea și desfășurarea concursului pentru postul de rector al instituției de învățământ superior universitar.
17. Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea contribuției (proponerilor) Republicii Moldova la Strategia Uniunii Europene pentru Regiunea Dunării nr. 4 din 04.08.2010.
18. Hotărârea Guvernului cu privire la mijloacele speciale ale organizațiilor subordonate Academiei de Științe a Moldovei nr. 724 din 26 iunie 2006.
19. Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la activitatea Consiliului Național de Formare Profesională Continuă nr. 1224 din 09.11.2004.

Acte normative aprobate de Ministerul Educației al RM și ministerele de resort

20. *Cerințele de calificare pe categoriile de salarizare pentru personalul cu specialități complexe din instituțiile și organizațiile bugetare*. Ministerul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova, Chișinău, 1993.
21. *Instrucțiune cu privire la ordinea determinării vechimii în muncă pedagogică și științifică*. Ministerul Învățământului al Republicii Moldova, Chișinău, 1994.
22. *Regulamentul cu privire la ocuparea posturilor de conducere și alegerea organelor de conducere în instituțiile de învățământ superior universitar din Republica Moldova*. Anexă la Ordinul nr. 697 din 04 noiembrie, 2011.
23. *Regulamentul de organizare și desfășurare a admiterii la studii superioare de licență (ciclul I) în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova*. Anexă la Ordinul nr. 475 din 07.06.2012.
24. *Regulamentul de organizare a studiilor în învățământul superior în baza Sistemului Național de Credite de Studiu*, aprobat prin Ordinul Ministerului Educației nr. 726 din 20.09.2010.

Acte normative interne ale instituțiilor

25. Codurile de etică – Codurile morale.
26. Regulamentele interne.
27. Statutul instituției – Carta universitară.

Articole, monografii, manuale

28. Andrei Marga. *Autonomia universitară – condiție a civilizației*. http://www.ubbcluj.ro/ro/despre/misiune/files/Autonomia_universitara_conditie_a_normalitatii.pdf
29. Pascari A., Mihailenco E. *Dreptul muncii*. Curriculum, Chișinău, 2007.
30. Toderaș N. *Statutul instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova în viziunea guvernării și a societății civile*. Studiu, București, 2005.

Anexe

Anexa 4.1. Surse de date

№	Tip	Titlu
1.	Constituție	Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994
2.	Cod	Codul Muncii al Republicii Moldova nr. 154 din 28.03.2003
3.	Cod	Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259 din 15.07.2004
4.	Lege	Legea învățământului nr. 547 din 21.07.1995
5.	Lege	Legea cu privire la sistemul de salarizare în sectorul bugetar nr. 355 (cu modificările ulterioare) din 23.12.2005
6.	Lege	Legea cu privire la prevenirea și combaterea corupției nr. 90 din 25.04.2008
7.	Lege	Legea cu privire la statutul juridic al cetățenilor străini și al apatrizilor în Republica Moldova nr. 275 din 10.11.1994
8.	Lege	Legea cetățeniei Republicii Moldova nr. 1024 din 02.06.2000.
9.	Lege	Legea privind actele legislative nr. 780 din 27.12.2001
10.	Lege	Legea privind actele normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale nr. 317 din 18.07.2003
11.	Lege	Legea cu privire la filantropie și sponsorizare nr. 1420 din 31.10.2002
12.	Hotărârea Guvernului RM	nr. 195 din 13.03.2013 privind condițiile de salarizare a personalului din instituțiile de învățământ superior de stat cu autonomie financiară
13.	Hotărârea Guvernului RM	nr. 854 din 21.09.2010 cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la modul de ocupare a posturilor didactice în instituțiile de învățământ superior
14.	Hotărârea Guvernului RM	nr. 381 din 13.04.2006 (cu modificările ulterioare) cu privire la condițiile de salarizare a personalului din unitățile bugetare
15.	Hotărârea Guvernului RM	nr. 47 din 12.01.2007 (cu modificările ulterioare) cu privire la salarizarea angajaților organizațiilor de drept public din sfera științei și inovării finanțate de la bugetul de stat
16.	Hotărârea Guvernului RM	nr. 112 din 28.02.1996 despre aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea și desfășurarea concursului pentru postul de rector al instituției de învățământ superior universitar
17.	Hotărârea Guvernului RM	nr. 4 din 04.08.2010 cu privire la aprobarea contribuției (propunerilor) Republicii Moldova la Strategia Uniunii Europene pentru Regiunea Dunării
18.	Hotărârea Guvernului RM	nr. 983 din 22.12.2012 cu privire la modul de funcționare a instituțiilor de învățământ superior de stat în condiții de autonomie financiară
19.	Hotărârea Guvernului RM	nr. 724 din 26 iunie 2006 cu privire la mijloacele speciale ale organizațiilor subordonate Academiei de Științe a Moldovei
20.	Hotărârea Guvernului RM	nr. 1224 din 09.11.2004 cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la activitatea Consiliului Național de Formare Profesională Continuă

№	Tip	Titlu
21.	Ordinul Ministerului Educației	Instrucțiune cu privire la ordinea determinării vechimii în muncă pedagogică și științifică
22.	Ordinul Ministerului Educației	Regulamentul de organizare și desfășurare a admiterii la studii superioare de licență (ciclul I) în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova. Anexă la Ordinul nr. 475 din 07.06.2012
23.	Ordinul Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei	Cerințele de calificare pe categoriile de salarizare pentru personalul cu specialități complexe din instituțiile și organizațiile bugetare
24.	Document informativ	Actele interne ale instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova (regulamente, statute, coduri etc.).
25.	Document informativ	Guvernarea în învățământul superior din Europa. Politici, structuri, finanțare și corp academic (2008), Eurydice
26.	Manual	Pascari A., Mihailenco E. <i>Dreptul muncii</i> . Curriculum, Chișinău, 2007.
27.	Monografie	Toderaș N. <i>Statutul instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova în viziunea guvernării și a societății civile</i> . Studiu, București, 2005.
28.	Articol	Andrei Marga. <i>Autonomia universitară – condiție a civilizației</i> .
29.	Studiu	Thomas Estermann & Terhi Nokkala, 2009. <i>UNIVERSITY AUTONOMY IN EUROPE I</i> , ExploRAToRy STUdy, http://www.rkrs.si/gradiva/dokumenti/EUA_Autonomy_Report_Final.pdf

Anexa 4.2. Metoda de colectare a datelor – autonomia resurselor umane

Partea I

Interfața I Guvern – universitate	Care sunt condițiile de angajare a personalului, stabilite la nivel de stat? Universitatea are dreptul de a angaja și de a gestiona resursele umane? Numărul și structura cadrelor este aprobată de către Minister? Structura cadrelor este un drept al universității și este validată de către o agenție externă a calității? Care sunt limitele libertății personale ale unui profesor universitar? Trecerea la autonomia universitară ar elimina corupția? Care sunt consecințele pozitive preconizate ale autonomiei universitare?
---	---

Interfața II Management universitar – personal academic	Atunci când universitatea are autonomie în politica de cadre, ea poate mai flexibil angaja și disponibiliza personalul? Atunci când universitatea are autonomie în politica de cadre, aceasta poate promova mai eficient personalul său, ceea ce înseamnă că personalul este mai motivat? Care sunt normele interne de management al personalului? Sunt KPI-urile stabilite în bază de cercetare și predare? Universitatea are dreptul de a stabili regulamentele și procedurile de evaluare a cercetării și activității didactice a personalului? Este posibilă promovarea personalului didactic numai prin concurs organizat în baza criteriilor aprobate de către senatul universității? Are universitatea libertatea de a angaja/concedia personalul? Cum ar corela conceptele „statele de personal” și „libertatea personală” a unui profesor universitar? Universitatea are dreptul de a acorda titluri academice și științifice? Concedierea cadrelor didactice și administrativ superioare este aprobată numai de către senatul universității?
Interfața III Personal academic – studenți	Personalul promovat efectiv poate fi mai eficient în organizarea studiilor? Personalul didactic poate stabili criteriile de evaluare a studentului la examene? Personalul didactic poate stabili diferite forme de examinare: pe parcursul studiilor și finale? Care este structura formațiilor studențești, numărul acestora și alte responsabilități universitare? Cum înțelegeți libertatea de a preda și libertatea de a învăța? Care ar fi criteriile de evaluare a prelegerilor de către studenți? Ar trebui să fie obligatorie frecventarea orelor din punct de vedere al autonomiei universitare? Studenții au dreptul să formuleze plângeri cu privire la rezultatele examinării? Studenții pot să evalueze cadrele didactice printr-o procedură confidențială? Studenții au dreptul de a alege un mentor pentru lucrările lor finale de licență/ masterat?
Interfața IV Universitate – mediu de afaceri	Când universitatea are autonomie în politica de cadre, ea ar putea mai ușor invita profesori din mediul de afaceri? Colaboratorii pot iniția acorduri de cooperare cu reprezentanții mediului de afaceri? Cine este responsabil pentru menținerea legăturii cu mediul de afaceri (nivel în cadrul structurii)? Ce fel de ajutor poate oferi businessul local în asigurarea autonomiei cadrelor didactice universitare? Personalul poate iniția companii spin-off?

Interfața V Universitate – internaționalizare	Când universitatea are o autonomie mai mare în politica de cadre, ea poate mai ușor angaja personal din alte țări? Personalul poate iniția acțiuni de cooperare cu profesori și echipe de peste hotare? Cine este responsabil pentru stabilirea/menținerea contactelor cu universități de peste hotare? Cum este posibil să fie organizată mobilitatea personalului din punct de vedere al autonomiei universitare? Ce fel de activități internaționale pot îmbunătăți contactele personale între savanții universitari? Colaboratorii pot propune universității programe ERASMUS sau alte parteneriate internaționale, bazate pe relațiile lor anterioare?
--	---

Partea II

		<i>Bifați, vă rog.</i>	
117.	Cadrele didactice sunt oficial clasificate drept funcționari publici?	Da	Nu
118.	Dacă nu, angajează universitatea cadrele didactice în mod direct?	Da	Nu
119.	Are universitatea libertate în determinarea:	Da	Nu
	scalei de salarizare?		
	nivelului de salarizare?		
	plăților suplimentare?		
	promovărilor?		
120.	Există criterii naționale de selectare și angajare a personalului academic?	Da	Nu
121.	Este efectuată angajarea în bază de concurs?	Da	Nu
122.	Sunt anunțurile internaționale un element obișnuit în procesul de angajare?	Da	Nu
123.	Sunt anunțurile naționale un element obișnuit în procesul de angajare?	Da	Nu
124.	Cadrele didactice sunt intervievate înainte de a fi numite în funcție?	Da	Nu
125.	Personalul academic este angajat pe termen fixat?	Da	Nu
126.	Personalul academic poate fi redus (disponibilizat) din lipsă de necesitate?	Da	Nu
127.	Personalul academic poate fi concediat?	Da	Nu
128.	Se efectuează evaluări regulate (cel puțin o dată la doi ani) a cadrelor didactice?	Da	Nu
129.	Există programe instituționale de formare și dezvoltare a personalului?	Da	Nu
130.	Există programe naționale de formare și de dezvoltare a personalului academic?	Da	Nu

5. EVALUAREA SITUAȚIEI EXISTENTE

PRIVIND AUTONOMIA ACADEMICĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

5.1. Introducere

Scopul studiului este de a evalua situația actuală privind autonomia universitară academică în Republica Moldova. Deoarece legile și reglementările naționale nu oferă o definiție a autonomiei academice, în acest studiu *autonomia academică* este definită ca libertatea universității de a decide cu privire la ofertele educaționale, curriculum și metodele de predare, cu privire la domeniile, ariile de aplicare, obiectivele și metodele de cercetare. Domeniul de aplicare al studiului a fost extins prin analiza relației autonomiei academice cu cinci interfețe ce caracterizează punctele interne și cele externe de interacțiune a universităților moderne cu principalele părți interesate. Aceste interfețe sunt: *guvern – universitate*; *management universitar – personal academic*; *personal academic – studenți*; *universitate – mediu de afaceri* și *universitate – internaționalizare*.

În baza unei metodologii de cercetare dezvoltate, au fost colectate și analizate date în formă de legi ce reglementează, în mod direct sau indirect, sistemul de învățământ superior din Republica Moldova, decizii guvernamentale și ministeriale, structuri universitare și organizatorice, precum și cercetări din domeniul învățământului. Au fost analizate 50 de documente, cu un volum de aproximativ 3000 de pagini.

Analiza datelor a arătat că universitățile se bucură de o autonomie academică destul de mare în următoarele domenii: inițierea sau rezilierea programelor de licență, masterat și doctorat; luarea deciziilor cu privire la tipul și forma criteriilor de examinare și admitere; încheierea unor acorduri de schimb de studenți și mobilitatea studenților; definirea nevoilor și a structurii de sprijin și ghidare în carieră a studenților; planificarea conținutului și organizarea procesului de învățământ.

Datele evidențiază și o serie de probleme la nivel de autonomie academică. Procesul de autorizare a unor noi programe la ciclul I, licență, de către Ministerul Educației este destul de complex și anevoios. Guvernul stabilește cotele de admitere la studii în bază de contract pentru toate ciclurile. Deși formal create, școlile doctorale nu pot iniția programe de studii la doctorat pentru a spori capacitatea instituțională în domeniul cercetării. Mobilitatea studenților la toate nivelele este tergiversată de lipsa cunoașterii limbilor străine. Introducerea și promovarea programelor de studii moderne este inhibată de Cadrul Ocupațional depășit, dar care detaiază ocupațiile profesionale pentru cele trei cicluri de studii: licență, masterat și doctorat.

Fiind un sistem extrem de centralizat, sectorul învățământului superior și de cercetare – dezvoltare din Republica Moldova nu are mari succese în depășirea provocării ridicate de schimbul de cunoștințe între universități, institute de cercetare și întreprinderi. Cercetarea în universități este în mod tradițional mai slabă decât în sectorul academiei și al institutului de cercetare. Resursele financiare și umane limitate, infrastructura destul de săracă și stimulentele slabe pentru cercetătorii individuali fac problematică dezvoltarea schimbului de cunoștințe. La nivel de universitate, nu există o separare clară a volumului de muncă destinat pentru predare și pentru cercetare. În ceea ce privește aceasta din urmă, nu există

planificare formală, mecanisme de evaluare, finanțare și stimulare a activităților de cercetare ale personalului academic. Acest lucru se explică prin faptul că universitățile sunt privite de către factorii de decizie doar ca instituții de învățământ, fără atribute sau atribute limitate de cercetare și finanțare adecvată.

Scopul și obiectivele raportului reies din cadrul general al Proiectului, și anume:

- De a contribui la activitatea structurilor permanente de guvernare, care lucrează pentru formarea sistemului de guvernare universitară.
- Dezvoltarea capacităților pentru modernizarea universităților implicate în Proiect.
- Evaluarea sistemelor de guvernare existente la universități, luând în considerație vulnerabilitățile și constrângerile principale.
- Studiarea și adoptarea soluțiilor și procedurilor relevante ale sistemului de guvernare universitară aplicate la universitățile din țările UE.
- Elaborarea propunerilor legislative privind guvernarea universitară și autonomia financiară.
- Diseminarea rezultatelor proiectului și asigurarea durabilității și a gradului de conștientizare a rolului tuturor părților interesate pentru asigurarea dezvoltării unui sistem de învățământ de calitate în Moldova.

Definiții. În acest raport este examinată autonomia academică. În Republica Moldova, „instituțiile de învățământ superior de stat dispun de statutul de autonomie universitară” (Legea învățământului nr. 547 din 21.07.1995, art. 49 al. (1), modificat prin LP nr. 178 din 11.07.2012, MO nr. 190-192 din 14.09.2012, art. 644; în vigoare din 01.01.2013).

În literatura de specialitate și în diverse legislații europene întâlnim frecvent definiția noțiunii de *autonomie universitară*, de ex.: autonomia universitară reprezintă „dreptul universităților publice de a lua singure anumite hotărâri legate de procesul de învățământ, de programe științifice, de încadrarea și promovarea personalului didactic, de repartizare a fondurilor etc.” [12, pag. 168].

Astfel, autonomia universitară semnifică un drept acordat de legi și regulamente instituțiilor de învățământ superior de a lua singure măsurile pedagogice necesare pentru obținerea unor rezultate superioare în activitatea lor.

Autonomia universitară reprezintă dreptul comunității universitare de a-și stabili misiunea proprie, strategia instituțională, structura, activitățile, organizarea și funcționarea proprie, gestionarea resurselor materiale și umane, cu respectarea strictă a legislației în vigoare și în condițiile asumării răspunderii publice (Legea educației naționale, publicată în Monitorul Oficial al României, anul 179(XXIII), nr. 18 din 10 ianuarie 2011).

Recent, noțiunea respectivă a căpătat contur și în privința instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova, conform noilor amendamente operate la Legea învățământului: conform articolului 49 din lege, instituțiile de învățământ superior dispun de statut de autonomie universitară.

Autonomia universitară constă în dreptul comunității universitare de a se organiza și a se autogestiona (domeniile conducerii, structurării și funcționării instituției), de a-și exercita libertățile academice fără niciun fel de ingerințe ideologice, politice sau religioase, de a-și asuma un ansamblu de competențe și obligații în concordanță cu politicile și strategiile naționale ale dezvoltării învățământului superior și postuniversitar (Legea învățământului nr.

547 din 21.07.1995, art. 49 al. (1¹), introdus prin LP nr. 178 din 11.07.2012, MO nr. 190-192 din 14.09.2012, art. 644; în vigoare din 01.01.2013).

Autonomia academică (autonomia activității didactice și de cercetare științifică) se referă la capacitatea universității de a lua decizii privind viziunea, misiunea și profilul academic, privind introducerea sau eliminarea programelor de studii, structura și conținutul acestora și aspecte precum admiterea studenților sau modalități de asigurare a calității programelor și diplomelor. Capacitatea de a decide asupra domeniilor, sferei, scopurilor și metodelor de cercetare constituie o subcomponentă importantă a autonomiei academice [13].

Esterman, în al doilea studiu referitor la autonomia universitară [14], definește autonomia academică cu șapte indicatori cuantificabili, și anume capacitatea instituției de a decide referitor la: numărul total de studenți; selectarea studenților; de a forma cicluri de studii; de a alege limba de studii; de a selecta mecanismele de asigurare a calității și prestatorul acestor servicii; de a concepe conținutul programelor de studii. Asociația Universităților Europene (European University Association) oferă următoarea definiție: „Autonomia academică se referă la capacitatea universității de a gestiona în mod independent activitățile sale academice interne” [53].

Metodologie. Pentru a atinge obiectivele formulate a fost efectuată o profundă cercetare de birou. Au fost selectate cele mai importante legi, hotărâri de Guvern, ordine ale Ministrului Educației și regulamente aprobate de Ministerul Educației care au referință la autonomia universitară în general și la cea academică în particular. Au fost analizate, de asemenea, actele normative instituționale a cinci universități din Republica Moldova (ASEM, UTM, UASRB, USMF, UASM). Lista acestor documente de referință este prezentată în anexa 5.1. La colectarea datelor inițiale a fost urmată metodologia generică, concepută de echipa Proiectului EUniAM (anexa 5.2).

Structura raportului. Urmând acestei Introduceri, subcapitolul 5.2 descrie metodologia de cercetare utilizată în cadrul acestui studiu. Compartimentul 5.3 prezintă rezultatele obținute în procesul analizei surselor selectate, discută nivelul la care autonomia academică este în prezent manifestată și reglementată în universitățile din Republica Moldova. Subcapitolul 5.4 analizează și interpretează aceste constatări în raport cu cele cinci interfețe identificate. Subcapitolul 5.5 constă din concluzii și descrierea pașilor următori.

5.2. Metodologie

În acest subcapitol sunt descrise, pe scurt, metodologia de colectare a informațiilor relevante care se referă la autonomia academică în instituțiile de învățământ superior, modul de prezentare a informației, modul de repartizare a sarcinilor între membrii echipei „Autonomia academică”, modalitățile de luare a deciziilor și formulare a concluziilor.

Colectarea/selectarea informației cu privire la autonomia academică. A fost alcătuită lista documentelor de referință. Au fost selectate și introduse în listă: legi organice și ordinare ale RM; acte normative adoptate de Parlamentul RM; acte normative definite de către ministere (Ministerul Educației, Ministerul Finanțelor, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerul Sănătății etc.); acte normative instituționale, elaborate de către universități în baza actelor normative ministeriale și adaptate la condițiile particulare

ale instituției. Ca bază au fost selectate universitățile-membre ale Proiectului și care se regăsesc în topul celor mai bune din țară, sunt diverse ca dimensiuni, subordonare și domeniu de acoperire disciplinară.

În lista surselor de referință au fost introduse, de asemenea, mai multe studii tematice relevante.

Lectura surselor alese a permis selectarea informației de bază privind autonomia academică în instituțiile de învățământ superior din R. Moldova.

Au fost revizuite și analizate 50 de documente. Lista de date revizuite este prezentată în anexa 5.1. Copiile electronice ale materialelor analizate din anexa 5.1 sunt disponibile pe intranetul Proiectului: <http://euniam-moodle.samf.aau.dk/>.

Repartizarea responsabilităților între membrii echipei pentru autonomia academică. La ședința plenară a echipei „Autonomia academică”, care a avut loc la data de 13.03.2013, s-a decis de a activa în subgrupe a câte două persoane, fiecare membru al subgrupeii având ca sarcină colectarea/selectarea și analiza informației referitoare la 1-2 din cele cinci interfețe care definesc autonomia academică universitară, după cum urmează:

Pentru compartimentul 5.1. **Introducere.** Definirea conceptelor de *autonomie universitară* și *autonomie academică*. Alcătuirea listei de referințe – responsabili Todos P., Guvir S.

Pentru compartimentul 5.2. **Metodologie** – responsabili Todos P., Guvir S.

Pentru compartimentul 5.3. **Înțelegerea autonomiei academice** – responsabili Todos P., Guvir S.

Pentru compartimentul 5.4. **Interfețele autonomiei academice:**

- Todos P. și Solcan A. – responsabili pentru Interfața I (*guvern – universitate*)
- Chiciuc A., Prițcan V. și Balanici A. – responsabili pentru Interfața II (*management universitar – personal academic*)
- Todos P. și Zacon E. – responsabili pentru Interfața III (*personal academic – studenți*)
- Prițcan V., Șaptefrați L. și Negara C. – responsabili pentru Interfața IV (*universitate – mediu de afaceri*)
- Șaptefrați L. și Prițcan V. – responsabili pentru Interfața V (*universitate – internaționalizare*)

Analiza datelor. Fiecare membru al echipei a participat la procesul de selectare a informației relevante la cel puțin două din cele cinci interfețe. Repartizarea în subgrupe a fost făcută în mod democratic, iar fiecare persoană din grupa identificată și-a ales interfețele care îi sunt mai bine cunoscute și în funcție de activitățile în care este implicat nemijlocit în activitatea de zi cu zi din universitatea pe care o reprezintă.

Diferențele de informații cu care s-au confruntat membrii echipei „Autonomia academică” au fost soluționate în cadrul discuțiilor/dezbaterilor ulterioare și deseori au recurs la surse suplimentare de informare, consultări cu colegii de lucru.

Au fost alese cele mai elocvente studii de caz pentru a ilustra unele situații care, fără a fi oferite exemple, ar putea fi interpretate greșit sau ar părea declarative.

Membrii echipei „Autonomia academică” au revizuit, în primul rând, documentele externe identificate (legi, acte guvernamentale și ministeriale) și interne (universitare) (a se vedea anexa 5.1), cu scopul de a analiza proprietățile și indicatorii de autonomie academică încorporați implicit în aceste documente. În cadrul acestei analize au fost definite criteriile/

subcriteriile de bază, cei mai importanți indicatori ai autonomiei academice conform definiției date de Estermann și Nokkala (2009; 2011), precum și definite în proiectul generic al metodologiei. Prin intermediul brainstormingului, în timpul etapei de analiză, această listă a fost, de asemenea, extinsă (tabelul 5.1).

Următorul pas, după înțelegerea modului în care autonomia organizațională este manifestată și reglementată în Republica Moldova, a fost de a efectua o analiză încrucișată de caz, de exemplu, pentru a analiza impactul potențial pe care autonomia academică l-ar putea avea asupra celor cinci interfețe identificate, care fac parte din autonomia instituțională a universităților, și anume: guvern – universitate; universitate – personal academic; personal academic – studenți; universitate – mediu de afaceri și universitate – internaționalizare. Potențialele relații și impactul respectiv sunt prezentate în tabelul 5.2.

Tabelul 5.1. *Înțelegerea autonomiei academice în Republica Moldova*

Criterii / subcriterii	Sursa (titlului și a citatului)	Comentarii / Descriere
1. Stabilirea specializărilor / programelor de studii	Legea învățământului nr. 547 din 21 iulie 1995, cu modificările ulterioare din 2005, 2013	Legea stabilește regulile generale de organizare a învățământului în RM
Introducerea programelor de studii la ciclul I	Legea învățământului nr. 547 din 21 iulie 1995, art. 27 Legea privind aprobarea Nomenclatorului domeniilor de formare profesională și specialităților pentru pregătirea cadrelor în instituțiile de învățământ superior, ciclul I, nr. 142 din 07.07.2005	Nomenclatorul stabilește domeniile generale de studii, precum și programele de studii (specialitățile) admise pentru învățământul superior, ciclul I. Este determinată durata studiilor și titlul obținut.
Introducerea programelor de studii la ciclul II	Legea învățământului nr. 547 din 21 iulie 1995, art. 28 Regulamentul cu privire la organizarea studiilor superioare de masterat, ciclul II, Hotărârea Guvernului nr.1455 din 24 decembrie 2007	Regulamentul stabilește regulile generale de organizare a programelor de masterat, durata și titlurile conferite.
Introducerea programelor de studii la ciclul III	Legea învățământului nr. 547 din 21 iulie 1995, art. 30 Regulamentul privind organizarea și desfășurarea doctoratului și postdoctoratului (Hotărârea Guvernului nr. 173 din 18.02.2008) Nomenclatorul specialităților științifice. Aprobare prin Hotărârea Guvernului nr. 199 din 13 martie 2013 (publicat în Monitorul Oficial nr. 60-63 (4378-4381), pag. 32)	Regulamentul stabilește regulile generale de organizare a studiilor de doctorat. În Nomenclator sunt clasificate specialitățile științifice pentru programele de doctorat.

Criterii / subcriterii	Sursa (titlului și a citatului)	Comentarii / Descriere
Rezilierea programelor de studii	Legea învățământului nr. 547 din 21 iulie 1995, art. 37(2) (9, 10, 11)	Universitatea reziliază programe de studii din proprie inițiativă sau prin decizia ME în caz de neacreditare
Limba de predare	Legea învățământului nr. 547 din 21 iulie 1995, art. 8 Regulamentul cu privire la instruirea străinilor în instituțiile de învățământ din Republica Moldova, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 746 din 21.06.2003 Carta instituției publice Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova, cu modificările și completările ulterioare, aprobată la ședința Senatului din 28 decembrie 2012	Regulamentul stabilește regulile generale de admitere și organizare a studiilor specifice pentru studenții străini. Acesta este un exemplu de act normativ intern în care se concretizează regulile generale
2. Admiterea la studii	Legea învățământului nr. 547 din 21 iulie 1995 cu modificările ulterioare (art. 27, 28, 29) Ordinul ME nr. 614 din 12 iunie 2013 referitor la cotele de înmatriculare în instituțiile de învățământ superior	Statul stabilește numărul de locuri bugetare și numărul maxim de locuri cu taxă permis la admitere la fiecare program de studii. Divizarea între universități se stabilește prin negocieri cu ME.
Cota de admitere a studenților autohtoni cu subvenții de la Guvern / pe cont propriu	Regulamentul de organizare și desfășurare a admiterii în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova, aprobat prin Ordinul ME nr. 475 din 07.06.2012, cu modificările ulterioare	Regulamentul stabilește regulile generale, universitățile prin regulamente proprii definesc cerințe proprii pentru admiterea la fiecare din programe pe cicluri de studii.
Procedurile de admitere la ciclul I, licență (acte de studii, nivel de note, proceduri)	Regulamentul cu privire la organizarea studiilor superioare de masterat, ciclul II, Hotărârea Guvernului nr. 1455 din 24 decembrie 2007	Sunt definite condițiile de admitere, termenele și modul de organizare a examenelor de admitere.
Procedurile de admitere la ciclul II, masterat	Legea învățământului nr. 547 din 21 iulie 1995, art. 30(2) Regulamentul privind organizarea și desfășurarea doctoratului și postdoctoratului (Hotărârea Guvernului nr. 173 din 18.02.2008)	Sunt definite condițiile de admitere, termenele și modul de organizare a examenelor de admitere la doctorat.

Criterii / subcriterii	Sursa (titlului și a citatului)	Comentarii / Descriere
Admiterea studenților străini: cota de admitere a studenților, proceduri de admitere	Legea învățământului nr. 547 din 21 iulie 1995 cu modificările ulterioare, art. 65 Legea privind regimul străinilor în Republica Moldova, nr. 200 din 16.07.2010 Regulamentul cu privire la instruirea străinilor în instituțiile de învățământ din Republica Moldova, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 746 din 21.06.2003 Regulamentul privind eliberarea de invitații cetățenilor străini și apatrizilor, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 33 din 22.01.2004 Regulamentul de organizare și desfășurare a admiterii în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova, aprobat de Ministerul Educației prin Ordinul nr. 475 din 07.06.2012 (art. 75, 76)	Aici trebuie să se facă deosebire între studenții-cetățeni străini care vin în baza acordurilor și categoria de studenți care vin din propria inițiativă. În primul caz, selecția se face de către țara de origine, în al doilea caz – universitatea-gazdă este liberă în formularea condițiilor de admitere, dar mult mai complicată devine procedura de obținere a vizelor de ședere.
3. <i>Recunoașterea studiilor</i> Mobilitatea academică a studenților	Legea învățământului nr. 547 din 21 iulie 1995 cu modificările ulterioare Legea învățământului nr. 547 din 21 iulie 1995 cu modificările ulterioare, art. 64 Regulamentul de organizare a studiilor în învățământul superior în baza Sistemului Național de Credite de Studiu (anexă la Ordinul Ministerului Educației nr. 726 din septembrie 2010) Cu privire la unele măsuri pentru implementarea în Republica Moldova a Acordului privind Programul de schimburi pentru studii universitare în Europa Centrală (CEEPUS III), semnat la Budva la 25 martie 2010, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 454 din 25.06.2012	În Regulament este definită structura sistemului de credite transferabile pentru învățământul superior din RM și regulile de aplicare a acestuia, care se adaptează la specificul fiecărui program de studii de către universități. Practica organizării mobilității studenților din RM este foarte modestă. Universitățile abia acumulează experiență în acest domeniu.

Criterii / subcriterii	Sursa (titlului și a citatului)	Comentarii / Descriere
Recunoașterea perioadelor de studii făcute în străinătate la nivel de licență, masterat și doctorat Recunoașterea actelor de studii făcute în străinătate la nivel licență, masterat, doctorat (organe de recunoaștere, proceduri, condiții)	Regulamentul de organizare a studiilor în învățământul superior în baza Sistemului Național de Credite de Studii (anexă la Ordinul Ministerului Educației nr. 726 din septembrie 2010) Regulamentul privind organizarea studiilor în UTM în baza Sistemului Național de Credite de Studii. Ordinul rectorului nr. 242-r din 05.04.2011 Regulamentul cu privire la recunoașterea și echivalarea actelor de înaltă calificare științifică și științifico-didactică obținute în străinătate, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 472 din 6 mai 2004 RM. Serviciul Informare și Recunoașterea Calificărilor. Regulament privind recunoașterea, echivalarea și autentificarea actelor de studii și a calificărilor, http://www.edu.md/ro/	Recunoașterea perioadelor de studii petrecute în străinătate la ciclul 1 sau 2 ține de competența universității de care aparține studentul. Procedurile de recunoaștere sunt elaborate de fiecare universitate în baza cerințelor generale definite de Ministerul Educației. Actele de studii făcute în străinătate se recunosc de către Ministerul Educației. Diplomele de doctor și doctor habilitat obținute în străinătate se nostrifică de către Consiliul Național de Acreditare și Atestare (CNAA).
4. Asigurarea calității, acreditarea programelor de studii Structuri interne de asigurare a calității, implicarea studenților	Legea învățământului nr. 547 din 21 iulie 1995 cu modificările ulterioare, art. 37 Legea învățământului nr. 547 din 21 iulie 1995 cu modificările ulterioare, art. 37 (3) Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020”: Șapte soluții pentru creșterea economică și reducerea sărăciei (aprobată prin Legea nr. 166 din 11 iulie 2012) Regulamentul privind Sistemul de Management al Calității din Universitatea Tehnică a Moldovei, http://www.utm.md/ro/acte-normative-interne/	În toate universitățile din consorțiu sunt create structuri instituționale de asigurare a calității. Procedurile de asigurare a calității diferă de la o universitate la alta în lipsa unor cerințe generale aprobate la nivel de Minister.

Criterii / subcriterii	Sursa (titlului și a citatului)	Comentarii / Descriere
Metodologia, criteriile de evaluare, procedurile (autoevaluarea, evaluarea externă)	Legea învățământului nr. 547 din 21 iulie 1995 cu modificările ulterioare, art. 37.1, 37.2 Recomandarea nr.1762 din 30.06.2006 a Adunării Parlamentare a Consiliului privind libertatea academică și autonomia universitară. Criterii, indicatori și proceduri de evaluare a programelor de studii în învățământul superior ciclul unu – studii licență, ciclul doi – studii master, 2009, http://www.utm.md/ro/acte-normative-interne/	Metodologia generală, criteriile de evaluare internă și externă prevăzute de legislația în vigoare sunt deja depășite, universitățile au elaborat propriile metodologii și criterii de evaluare internă.
Libertăți în alegerea organului de evaluare externă a calității	Legea privind aprobarea Regulamentului de evaluare și acreditare a instituțiilor de învățământ, nr. 423 din 04.06.1999	La moment Agenția Națională de Evaluare Academică și Acreditare este în proces de formare.
Relațiile de conlucrare a organului de acreditare cu Ministerul Educației în procesul de acreditare	Legea învățământului nr. 547 din 21 iulie 1995 cu modificările ulterioare, art. 37.2 (11), 37.3(4)	Este prevăzută efectuarea evaluării externe a programelor de studii de către Agenție, iar decizia de acreditare va fi luată de Ministerul Educației.
<i>5. Cadrul Național al Calificărilor (CNC)</i>	Cadrul Național al Calificărilor – învățământ superior, http://www.edu.md/ro/cadrul-na-ional-al-calificarilor/	De Cadrul Național al Calificărilor este responsabil Ministerul Educației. Structuri separate nu sunt create. Pentru calificările din învățământul superior responsabilă este direcția învățământ superior a Ministerului. Cu forțele universităților a fost elaborat Cadrul Calificărilor pe domenii de studii ale învățământului superior.
Cum se reflectă cerințele CNC în programele de studii (proceduri de control intern, evaluare externă) Standarde educaționale (cum acestea sunt legate de CNC)	Regulamentul de organizare a studiilor în învățământul superior în baza Sistemului Național de Credite de Studiu (anexă la Ordinul Ministerului Educației nr. 726 din septembrie 2010) Legea învățământului nr. 547 din 21 iulie 1995 cu modificările ulterioare, art. 7	Cadrul Calificărilor pe domenii de studii ale învățământului superior este utilizat în calitate de standarde educaționale la elaborarea și perfecționarea programelor noi de studii, cu evaluarea internă și externă a acestora.

Criterii / subcriterii	Sursa (titlului și a citatului)	Comentarii / Descriere
6. <i>Angajarea în câmpul muncii</i> Diferențierea ocupațiilor pe nivele de studii. Locul masteratului și a doctoratului	Legea învățământului nr. 547 din 21 iulie 1995 cu modificările ulterioare, art. 7 Clasificatorul ocupațiilor din RM, Moldova standard 2001 Hotărârea Guvernului privind aprobarea structurii Clasificatorului ocupațiilor din Republica Moldova nr. 461 din 02.07.2013, Monitorul Oficial nr.141-144/550 din 05.07.2013 Hotărârea Guvernului cu privire la plasarea în câmpul muncii a absolvenților instituțiilor de învățământ superior și mediu de specialitate de stat, nr. 923 din 04.09.2001. Publicat la 06.09.2001 în Monitorul Oficial nr. 108-109, art. 972 Regulamentul de organizare și funcționare a Centrului de Asistență Antreprenorială și Management (CAAM), hotărârea Senatului UTM nr. 5 din 25 ianuarie 2011 Regulamentul de funcționare a Centrului universitar de informare și orientare profesională a studenților (CENIOP), UTM	Clasificatorul ocupațiilor cuprinde o descriere generală a specialităților folosite pe teritoriul Republicii Moldova, clasificarea acestora pe domenii, însă în niciun fel nu definește nivelul de studii sau nivelul de competențe necesar pentru a practica specialitatea respectivă. Diferența existentă între nivelul de competențe obținute prin studii de licență, masterat și doctorat nu este reflectată în niciun fel în Clasificator. În susținerea studenților la angajarea în câmpul muncii, universitățile, din propria inițiativă, creează centre de consiliere în carieră, de orientare profesională.
7. <i>Conținutul și realizarea programelor de studii, organizarea procesului de studii</i> Proiectarea conținutului, repartizarea între structurile universitare	Legea învățământului nr. 547 din 21 iulie 1995 cu modificările ulterioare Regulamentul de organizare a studiilor în învățământul superior în baza Sistemului Național de Credite de Studiu (Ordinul Ministerului Educației nr. 726 din 20.09.2010) Planul-cadru pentru studii superioare, aprobat prin Ordinul Ministerului Educației nr. 455 din 03.06.2011 Regulamentul instituțional privind organizarea evaluării activității de învățare a studenților, hotărârea Senatului UTM din 07.12.2011, ord. nr. 1032-r	Procesul de studii este organizat conform regulamentelor instituționale, elaborate în baza prevederilor generale ale Regulamentului-cadru, aprobat de Ministerul Educației. În regulament sunt stipulate toate fazele procesului de studii – de la admitere până la absolvire.

Criterii / subcriterii	Sursa (titlului și a citatului)	Comentarii / Descriere
Stagii de practică Evaluarea finală (examene, teze) pe cicluri	Planul-cadru pentru studii superioare, aprobat prin Ordinul Ministerului Educației nr. 455 din 03.06.2011, art. 52-54. Regulamentul-cadru privind stagiile de practică în învățământul superior (ciclul I – studii superioare de licență, ciclul II – studii superioare de masterat), 2013 Regulamentul privind organizarea și desfășurarea stagiilor de practică ale studenților la UTM, 2010, http://www.utm.md/ro/acte-normative-interne/ Regulamentul-cadru privind organizarea examenului de finalizare a studiilor superioare de licență, anexă la Ordinul Ministerului Educației și Tineretului nr. 84 din 15 februarie 2008 Ghid privind elaborarea și susținerea tezelor / proiectelor de licență, 2010 Ghid privind elaborarea și susținerea tezelor de master, 2010 STANDARD. Examen de licență. Criterii de apreciere a cunoștințelor, aprobat la Consiliul Metodic al UTM, 2010	Planul-cadru stabilește obligativitatea stagiilor de practică în programele de studii, durata relativă a acestora pe cicluri de studii. Instituțiile sunt autonome să definească repartizarea pe ani de studii, conținutul și durata stagiilor. Regulamentul-cadru stabilește structura examenului de licență, regulile generale de admitere și organizare. Instituțiile, pornind de la particularitățile domeniului general de studii, stabilesc prin regulamente, standarde și ghiduri modul de susținere a componentei teoretice a examenului, de elaborare și susținere publică a tezei/proiectului de licență. Prin regulamente interne sunt definite procedurile de elaborare și susținere a tezelor de masterat.
8. <i>Sarcina cadrelor didactice</i> Planificarea sarcinii didactice Distribuirea sarcinii didactice Contabilizarea realizării sarcinii didactice și de cercetare	Codul muncii al RM nr. 154, publicat la 29.07.2003 în Monitorul Oficial nr. 159-162 (articolele 296-298) Ordinul Ministrului Educației nr. 175 din 20.05.1996 privind aprobarea normelor-model ale timpului de lucru pentru calculul volumului muncii didactice Ordinul rectorului UTM privind distribuirea sarcinii didactice Ordinul rectorului cu privire la normele de timp pentru calcularea volumului de activitate realizată de corpul profesoral-didactic al UTM, nr. 374-r din 01.07.2008	Codul muncii definește pentru cadrele didactice din învățământul superior o durată a săptămânii de lucru de 36 de ore și durata concediului anual de 63 de zile calendaristice. Pornind de la recomandările generale, stabilite prin ordinul Ministrului, instituțiile au elaborat propriile metodologii de calcul și de repartizare a sarcinilor didactice pe catedre și între cadrele didactice ale catedrei.

Criterii / subcriterii	Sursa (titlului și a citatului)	Comentarii / Descriere
9. <i>Cercetarea științifică universitară (organizare)</i> Structuri universitare implicate în organizarea cercetării științifice Implicarea studenților în procesul de cercetare științifică (mecanisme de încurajare /cointerесare a părților) Cercetarea științifică a cadrelor didactice (planificarea și controlul realizării, metodologia aprecierii valorice a activității de cercetare) Masterat de cercetare	Legea învățământului nr. 547 din 21 iulie 1995 cu modificările ulterioare (art. 32) Cod nr. 259 din 15.07.2004 cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova. Publicat la 30.07.2004 în Monitorul Oficial nr. 125-129, art. 663	Cercetarea științifică este considerată, prin lege, ca una dintre activitățile de bază ale instituțiilor de învățământ superior și a cadrelor didactice ale acestora. Regulile de bază de organizare a cercetării științifice, inclusiv în universități, sunt formulate în Codul cercetării. Sarcina didactică anuală a cadrului didactic, în funcție de postul ocupat, constituie până la 50% de la sarcina totală. Dar contabilizarea realizării acestei sarcini, din diferite motive, se efectuează inefectiv.
10. <i>Doctoratul</i> Tipuri de doctorate Școli doctorale Postdoctoratul, habilitatul	Legea învățământului nr. 547 din 21 iulie 1995 cu modificările ulterioare, art. 30, 31 Regulamentul privind organizarea și desfășurarea doctoratului și postdoctoratului, Hotărârea Guvernului nr. 173 din 18.02.2008 Ghid privind perfectarea tezelor de doctorat și a autoreferatelor, aprobat prin Hotărârea Comisiei de Atestare a CNAA, nr. AT03/1-1 din 23 aprilie 2009 Regulamentul privind organizarea și desfășurarea activității școlii doctorale de inginerie UTM, aprobat la ședința Senatului din 21 octombrie 2008 Legea învățământului nr. 547 din 21 iulie 1995 cu modificările ulterioare, art. 31 Ghid pentru postdoctoranzi, aprobat prin Hotărârea Senatului UTM din 2.04.2014	Până în anul 2014, doctoratul a fost considerat ca învățământ postuniversitar, care se desfășura conform regulilor determinate de Regulamentul nominalizat, sub un control rigid din partea Academiei de Științe a Moldovei. Regulile de perfectare și susținere a tezelor de doctorat sunt determinate de Consiliul Național de Acreditare și Atestare. La insistența universităților au fost deja introduse modificări în Legea învățământului, prin care doctoratul este considerat ciclul trei al învățământului superior, iar școlile doctorale – un mod de organizare a acestuia.

Tabelul 5.2. *Relația dintre autonomia academică și interfețele universitare*

Interfața	Relația (incl., citate)	Impact
Guvern – universitate	Legea învățământului nr. 547 din 21 iulie 1995	Legea învățământului determină politica de stat în sfera învățământului și reglementează organizarea și funcționarea sistemului de învățământ.
	Regulamentul de organizare a studiilor în învățământul superior în baza Sistemului Național de Credite de Studiu (Ordinul Ministerului Educației nr. 726 din 20.09.2010) determină organizarea și desfășurarea studiilor în instituțiile publice și în cele private de învățământ superior.	Regulamentele determină organizarea și desfășurarea studiilor de licență și masterat în instituțiile publice și cele private de învățământ superior.
	Regulamentul cu privire la organizarea studiilor superioare de masterat, ciclul II (HG nr. 1455 din 24 decembrie 2007) stabilește principiile de bază privind organizarea și desfășurarea studiilor superioare de masterat, ciclul II	Regulile specifice sunt elaborate de instituții, cu adaptarea respectivă la strategia proprie.
	Regulamentul-cadru al catedrei instituției de învățământ superior, Ordinul nr. 671 din 06.08.2010, prevede: catedra instituției de învățământ superior este o subdiviziune structurală fundamentală a instituției de învățământ superior.	Catedra funcționează în baza prevederilor legislației în vigoare, a statutului, regulamentelor și instrucțiunilor instituției de învățământ superior.
	Legea privind aprobarea Nomenclatorului domeniilor de formare profesională și specialităților pentru pregătirea cadrelor în instituțiile de învățământ superior, ciclul I, nr. 142 din 07.07.2005	Stabilește că studiile superioare de licență se organizează pe domenii de formare profesională (specialități) în conformitate cu Nomenclatorul nominalizat, cu excepția domeniilor reglementate în Uniunea Europeană prin norme speciale (de ex., medicină, arhitectură).
	Planul-cadru provizoriu pentru ciclul I (studii superioare de licență), aprobat prin Ordinul ministrului educației, tineretului și sportului nr. 202 din 01.07.2005	Stabilește principiile generale de organizare și desfășurare a procesului educațional în instituțiile de învățământ superior, reflectă cerințele de bază față de elaborarea planurilor de învățământ pentru diferite domenii generale de studiu la ciclul I, pentru toate formele de studiu.

Interfața	Relația (incl., citate)	Impact
	Regulamentul de organizare și desfășurare a admiterii în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova, aprobat de Ministerul Educației (ciclul I, licență)	Prevede că admiterea în învățământul superior se efectuează în bază de concurs și are drept scop realizarea selecției candidaților pe criterii de cunoștințe și aptitudini pentru specialitatea/domeniul de formare profesională pentru care optează.
	Regulamentul cu privire la organizarea studiilor superioare de masterat, ciclul II, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1455 din 24.12.2007	Stabilește principiile de bază privind organizarea și desfășurarea studiilor superioare de masterat, ciclul II.
	Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020”: Șapte soluții pentru creșterea economică și reducerea sărăciei (aprobată prin Legea nr. 166 din 11 iulie 2012)	Prevede racordarea sistemului educațional la cerințele pieței forței de muncă, în scopul sporirii productivității forței de muncă și majorării ratei de ocupare în economie.
	Legea privind aprobarea Regulamentului de evaluare și acreditare a instituțiilor de învățământ, nr. 423 din 04.06.1999	Reglementează procesul de evaluare și acreditare a instituțiilor de învățământ statale și private, de toate nivelurile, din Republica Moldova. În baza acestuia au fost evaluate extern și acreditate instituțiile de învățământ de toate nivelurile în perioada 1999-2008. Acest proces a fost suspendat până la crearea unei agenții autonome de evaluare externă.
	Regulamentul privind recunoașterea, echivalarea și autentificarea actelor de studii și a calificărilor	Stabilește procedura de recunoaștere și echivalare a actelor de studii și a calificărilor, precum și procedura de autentificare a actelor de studii și a altor documente complementare (suplimente la diplome, programe/planuri de studii, certificate de instruire continuă, situații academice/școlare, tabele de note etc.).
	Regulamentul cu privire la recunoașterea și echivalarea actelor de înaltă calificare științifică și științifico-didactică obținute în străinătate, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 472 din 6 mai 2004	Asigură caracterul unitar al recunoașterii și echivalării actelor de înaltă calificare științifică și științifico-didactică, obținute de către cetățenii R. Moldova și de alte persoane cu domiciliu și/sau loc de muncă permanent în Moldova.

Interfața	Relația (incl., citate)	Impact
Management universitar – personal academic	Codul muncii al Republicii Moldova, nr. 154 din 28.03.2003 Regulamentul privind organizarea și desfășurarea doctoratului și postdoctoratului, Hotărârea Guvernului nr. 173 din 18.02.2008, stabilește caracterul unitar al procesului de pregătire a cadrelor științifice de înaltă calificare și este elaborat în conformitate cu prevederile Codului cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259-XV din 15 iulie 2004, Legii învățământului nr. 547-XIII din 21 iulie 1995 și ale Concepției politicii de pregătire a cadrelor științifice și științifico-didactice, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 482 din 23 aprilie 2003.	Reglementează totalitatea raporturilor individuale și colective de muncă, controlul aplicării reglementărilor din domeniul raporturilor de muncă, jurisdicția muncii, precum și alte laturi legate nemijlocit de raporturile de muncă în instituțiile de învățământ superior. Stabilește caracterul unitar al procesului de pregătire a cadrelor științifice de înaltă calificare, stipulează că în Republica Moldova pregătirea cadrelor științifice de înaltă calificare se efectuează prin doctorat și postdoctorat.
Personal academic – studenți	Legea învățământului nr. 547 din 21 iulie 1995 Regulamentul de organizare și desfășurare a admiterii în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova, aprobat de Ministerul Educației (ciclul I, licență)	Determină politica de stat în sfera învățământului și reglementează organizarea și funcționarea sistemului de învățământ; în linii generale, definește obligațiunile și drepturile celor doi actori de bază ai procesului de învățământ – studenți și cadre didactice. Regulamentele prevăd că admiterea în învățământul superior se efectuează în bază de concurs și are drept scop realizarea selecției candidaților pe criterii de cunoștințe și aptitudini pentru specialitatea /domeniul de formare profesională pentru care optează; stabilesc principiile de bază privind organizarea și desfășurarea studiilor superioare de licență și masterat. Studenții participă în organele de conducere ale instituției (consiliul facultății, senat), unde se iau deciziile de bază privind organizarea procesului de studii și cercetare. Studenții au dreptul să participe la evaluarea cursurilor și a cadrelor didactice.

Interfața	Relația (incl., citate)	Impact
	Regulamentul cu privire la organizarea studiilor superioare de masterat, ciclul II, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1455 din 24.12.2007	
Universitate – mediu de afaceri	Regulamentul cu privire la modul de funcționare a instituțiilor de învățământ superior de stat în condiții de autonomie financiară, anexa 1 la Hotărârea Guvernului nr. 983 din 22 decembrie 2012	Regulamentul stabilește dreptul universităților de a dezvolta în mod autonom activități comune cu sectorul public-privat, diverse relații de cooperare în domeniul cercetării și inovării cu întreprinderi de stat și private.
Universitate – internaționalizare	Regulamentul cu privire la instruirea străinilor în instituțiile de învățământ din Republica Moldova, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 746 din 21.06.2003 Statutul USARB, aprobat la ședința Senatului din 02.01.2013, prevede Politica de internaționalizare a Universității de Stat „Alecu Russo”. Planul strategic de dezvoltare al Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți pentru perioada 2013-2018, aprobat la ședința Senatului din 20.03.2013, prevede susținerea mobilității cadrelor și studenților, în conformitate cu cadrul de referință european pentru mobilitatea învățământului superior. Regulamentul cu privire la salarizarea angajaților Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți, aprobat la ședința Senatului din 16.02.2011, prevede un anumit procent de spor la salariu pentru realizarea unor diverși indicatori, inclusiv pentru mobilitate.	Aceste acte normative stabilesc modalitatea de organizare a procesului de instruire a străinilor în instituțiile de învățământ din Republica Moldova: condițiile de admitere la studii, termenele de depunere a dosarelor, responsabilitățile instituțiilor de învățământ. Instituțiile elaborează politici proprii și strategia de internaționalizare, regulamente privind recrutarea studenților străini, organizarea și susținerea mobilității studenților și a cadrelor didactice, de încurajare a participării în proiecte de cercetare europene și internaționale (a se vedea exemplul USARB)

Interfața	Relația (incl., citate)	Impact
	Cu privire la unele măsuri pentru implementarea în Republica Moldova a Acordului privind Programul de schimburi pentru studii universitare în Europa Centrală (CEEPUS III), semnat la Budva la 25 martie 2010, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 454 din 25.06.2012 Legea privind regimul străinilor în Republica Moldova nr. 200 din 16.07.2010 Regulamentul privind eliberarea de invitații cetățenilor străini și apatrizilor, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 33 din 22.01.2004	Stabilește modul și condițiile de achitare a burselor pentru studenții, masteranzii, doctoranzii și cadrele didactice universitare, care vor veni din străinătate în Republica Moldova în cadrul Programului de schimburi pentru studii universitare în Europa Centrală (CEEPUS III). Legea reglementează intrarea, aflarea și ieșirea străinilor/de pe teritoriul Republicii Moldova, acordarea și prelungirea dreptului de ședere, repatrierea, documentarea acestora. Totodată, această lege stipulează măsuri de constrângere în caz de nerespectare a regimului de ședere și măsuri specifice de evidență a imigrației, în conformitate cu obligațiile asumate de Republica Moldova prin tratatele internaționale la care este parte. Regulamentul stabilește modul de eliberare de către Departamentul Migrațiune, la solicitarea persoanelor fizice sau juridice, inclusiv a autorităților publice, a invitațiilor pentru perfectarea vizelor de intrare/ieșire în/din Republica Moldova a cetățenilor străini sau a apatrizilor.

Următorul pas, după înțelegerea modului în care autonomia organizațională este manifestată și reglementată în Republica Moldova, a fost de a efectua o analiză încrucișată de caz, de exemplu, pentru a analiza impactul potențial pe care autonomia academică l-ar putea avea asupra celor cinci interfețe identificate, care fac parte din autonomia instituțională a universităților, și anume: *guvern – universitate*; *management universitar – personal academic*; *personal academic – studenți*; *universitate – mediu de afaceri* și *universitate – internaționalizare*. Potențialele relații și impactul respectiv sunt prezentate în tabelul 5.2.

Descrierea procesului de interpretare a datelor. Modalitatea în care datele au fost interpretate reprezintă o analiză a situației văzute prin prisma universităților din Republica Moldova în comparație cu cadrul legislativ existent în domeniul învățământului superior. Aspectele slabe ale acestui cadru legislativ sunt scoase în evidență prin explicații și exemple concrete, care demonstrează existența acestora. Pentru a elimina vulnerabilitățile observate, vor fi prezentate ulterior posibile soluții care ar conduce la îmbunătățirea situației curente din învățământul superior din Republica Moldova.

Concluzii. Acest capitol reprezintă o descriere succintă a metodologiei, a modului în care datele au fost colectate, analizate și interpretate. De asemenea, este prezentat rolul și aportul fiecărui membru al echipei „Autonomia academică” în realizarea dezideratelor Proiectului. În următorul subcapitol sunt prezentate informații relevante despre situația curentă în ceea ce privește autonomia academică în învățământul superior din Republica Moldova.

5.3. Înțelegerea autonomiei academice

5.3.1. Introducere

În acest compartiment vom analiza și vom discuta despre proprietățile și indicatorii autonomiei academice în contextul învățământului superior din Republica Moldova. Analizând o serie de documente guvernamentale și ministeriale, precum și documente interne de la universitățile selectate (anexa 5.1), a fost dezvoltată o imagine cuprinzătoare (cadru) privind nivelul la care autonomia academică este în prezent manifestată și reglementată în sectorul învățământului superior din Republica Moldova (tabelul 5.1). Discuția în acest capitol va fi purtată în jurul acestui cadru în curs de dezvoltare și susținută de un număr de cazuri (extrase, citate din documente) care vor exemplifica punctele critice ale discuției.

Autonomia academică a universităților în această lucrare este analizată prin prisma obligațiilor, drepturilor și responsabilităților părților implicate, referitor la următoarele compartimente ale procesului de studii: stabilirea specializărilor / programelor de studii; elaborarea planurilor de învățământ și a programelor analitice (conceperea); admiterea la studii; organizarea și desfășurarea procesului de studii; asigurarea calității studiilor. Sunt stabilite documentele reglatorii care legiferează raporturile dintre părți, actele normative care descriu modul de realizare a acestor reglementări, apoi se evidențiază părțile tari și laturile slabe ale acestor documente.

5.3.2. Criteriul 1. Stabilirea specializărilor / programelor de studii

Învățământul în Republica Moldova poate fi de stat și privat. Învățământul poate fi organizat ca învățământ de zi, învățământ cu frecvență redusă, învățământ la distanță. Sistemul de învățământ are un caracter deschis, asigurându-se posibilitatea trecerii de la un tip la altul, în condițiile stabilite de regulamentul respectiv, adoptat de Ministerul Educației.

Învățământul superior are drept scop: a) formarea unei personalități multilateral dezvoltate și creative; pregătirea, perfecționarea și recalificarea la nivel superior a specialiștilor

și a cadrelor științifice în diverse domenii; b) asigurarea aspirațiilor personalității de a-și aprofunda și a-și extinde studiile; c) promovarea cercetării științifice și implementarea rezultatelor ei; d) păstrarea, îmbogățirea și propagarea patrimoniului științific, tehnic, artistic și cultural. Învățământul superior se realizează prin instituții de învățământ superior: universități, academii și institute.

Introducerea programelor de studii la ciclul I

În urma analizei surselor selectate, se constată că la capitolul stabilirea programelor de studii responsabilitățile părților sunt definite prin articolul 2 al Legii privind aprobarea Nomenclatorului domeniilor de formare profesională și specialităților pentru pregătirea cadrelor în instituțiile de învățământ superior, ciclul I, nr. 142 din 07.07.2005. Acest Nomenclator are ca obiective ordonarea procesului de pregătire a specialiștilor cu studii superioare, asigurarea comparabilității programelor de studii, crearea condițiilor de mobilitate internă și externă a studenților la ciclul I. Nomenclatorul este elaborat în conformitate cu cerințele UNESCO (ISCED), pornind de la necesitățile economiei naționale în cadre. La apariția necesităților de a introduce noi specialități / programe, dictate de nevoile pieței muncii, universitățile, de comun acord cu agenții economici și asociațiile profesionale, vin cu propuneri argumentate, care sunt analizate de către Ministerul Educației, Guvern și se aprobă de către Parlament prin lege. Această procedură, în viziunea noastră, este necesară, dar este mult prea sofisticată și de lungă durată.

Introducerea programelor de studii la ciclul II

Pentru ciclul II nu există un nomenclator-cadru, universitățile sunt libere să elaboreze de sine stătător programe de masterat pentru fiecare domeniu de formare sau la interferența acestora, luând la bază competențele generice și cele specifice prescrise pentru nivelul 7 al Cadrului Calificărilor și Legii învățământului (art. 28). Ministerul Educației doar consemnează prezența documentelor obligatorii pentru un program de masterat. Programul autorizat se va desfășura în regim provizoriu, până la acreditarea acestuia. Acreditarea va fi solicitată după prima promoție de absolvenți ai programului respectiv. Cota locurilor bugetare este limitată pe domenii și universități.

Deci, la acest subcriteriu există o autonomie largă pentru universități, poare chiar exagerată, care, în condițiile absenței unei evaluări externe adecvate, conduce deseori la probleme de incomparabilitate, limitează mobilitatea, apar probleme la angajarea absolvenților în câmpul muncii. În viziunea noastră, ar fi nevoie de elaborat un cadru general pentru ciclul II.

Introducerea programelor de studii la ciclul III

Articolul 26 al. (4) din Legea învățământului, modificat prin LP nr. 239 din 18.10.2013 (MO nr. 297-303/20.12.2013 art. 807) declară doctoratul ca ciclul III al învățământului superior – studii superioare de doctorat. Domeniile și specializările studiilor de doctorat sunt determinate de Nomenclatorul specialităților științifice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 199 din 13 martie 2013 (publicat în Monitorul Oficial nr 60-63 (4378-4381), pag. 32). Programele de doctorat se introduc la solicitarea universităților. Pentru a deschide un nou program de doctorat, se cere argumentarea capacităților (cercetări în domeniul respectiv, conducători cu profilul de pregătire respectivă). Cota locurilor bugetare și în bază de contract este strict limitată pe domenii și universități (decide Academia de Științe).

În Republica Moldova se practică postdoctoratul (art. 31 al Legii învățământului), care presupune elaborarea și susținerea publică a unei teze de nivel avansat în comparație cu teza de doctorat. Programul de postdoctorat este personalizat și se definește conform Regulamentului privind organizarea și desfășurarea doctoratului și postdoctoratului (art. 81-98). Universitățile sunt autonome în determinarea programelor și selectarea candidaților pentru programele respective. Gradul oferit la susținerea cu succes a tezei este cel de doctor habilitat în domeniu.

Rezilierea programelor de studii

Rezilierea unor programe de studii are loc la inițiativa instituției în cazul lipsei candidaților sau reducerii necesităților în specialiști de profilul respectiv. Conform art. 37.2 (p. 9, 10, 11) al Legii învățământului, inițiator al lichidării unor programe poate fi Ministerul Educației, și anume:

- „În cazul în care, în urma evaluării externe, instituțiile de învățământ superior sau programele de formare profesională inițială sau continuă derulate de acestea nu sunt acreditate, Guvernul, la propunerea Ministerului Educației, retrage dreptul de activitate a instituțiilor sau programelor respective, studenții fiind repartizați la programe similare din alte instituții.
- În cazul obținerii rezultatelor negative în urma evaluării externe a instituțiilor de învățământ superior, Guvernul, la propunerea Ministerului Educației, retrage dreptul de activitate a instituțiilor sau a programelor de formare profesională, studenții fiind repartizați la programe similare din alte instituții de învățământ, dacă motivele care au stat la baza rezultatelor negative ale evaluării nu au fost înlăturate în cel mult 6 luni. Prevederile prezentului alineat se aplică și programelor de studii superioare de doctorat, organizate de organizațiile din sfera cercetării și inovării și instituțiilor propriu-zise în ceea ce privește organizarea studiilor de doctorat.
- Decizia cu privire la neacreditarea sau retragerea dreptului de activitate a unei instituții de învățământ superior sau a unui program de formare profesională se adoptă de către Guvern, la propunerea Ministerului Educației, pe baza rezultatelor evaluării efectuate de Agenția Națională de Asigurare a Calității în Învățământul Profesional”.

Limba de predare

Conform art. 8 din Legea învățământului, statul asigură, conform Constituției și articolelor 18, 19 și 20 din Legea cu privire la funcționarea limbilor pe teritoriul Republicii Moldova, dreptul de a alege limba de educare și instruire la toate nivelurile și treptele de învățământ.

Studiul limbii de stat a Republicii Moldova este obligatoriu în toate instituțiile de învățământ. Cerințele față de predarea și însușirea ei sunt reglementate de standardul educațional de stat.

Se admite, în condițiile legii, organizarea instituțiilor de învățământ superior cu o altă limbă de studii decât cea de stat (art. 26 al. (3) din Legea învățământului).

Universitățile sunt autonome în organizarea grupelor academice cu limba de predare engleză, franceză și altele după necesități (vezi Carta instituției publice Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”).

5.3.3. Criteriul 2. Admiterea la studii

Cota de admitere a studenților autohtoni cu subvenții de la Guvern / pe cont propriu

Guvernul stabilește anual un plan de înmatriculare care include atât locurile cu finanțare bugetară (pentru ambele cicluri), cât și cotele de înmatriculare pe bază de contract în cazul ciclului I, licență. La ciclul II, masterat, instituția de învățământ decide independent numărul de locuri în bază de contract.

Numărul de locuri pentru înmatriculare este propus de către fiecare instituție de învățământ, pornind de la capacitatea instituției, care ulterior într-o anumită măsură se modifică în urma analizei efectuate de către Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei de comun acord cu Ministerul Economiei, Ministerul Finanțelor și Ministerul Educației, în funcție de nevoile economiei naționale în specialiști la domeniul respectiv.

Procedurile de admitere la ciclul I, licență (acte de studii, nivel de note, proceduri)

Universitățile organizează admiterea la studii în baza regulamentelor de admitere proprii, aprobate de senatul universității, elaborate în baza prevederilor Regulamentului-cadru de organizare și desfășurare a admiterii la studii superioare de licență (ciclul I) în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova, aprobat prin Ordinul Ministerului Educației nr. 475 din 07.06.2012, cu modificările operate ulterior. Articolul 48 al Regulamentului-cadru stipulează că fiecare instituție de învățământ superior de stat și privat își elaborează regulamentul propriu de concurs în baza autonomiei universitare, cu respectarea prevederilor legislației în vigoare și ale Regulamentului-cadru nominalizat. Regulamentul propriu, ce include formele și probele de concurs, se face public prin afișare la sediul instituției de învățământ superior și prin publicarea pe pagina web a instituției, până la începutul admiterii (art. 50).

În Regulamentul-cadru din 2013 este stipulat dreptul candidaților de a se înscrie la concursul de admitere la mai multe universități și la mai multe specialități / domenii de formare profesională în cadrul aceleiași instituții de învățământ superior.

Admiterea se efectuează în bază de concurs, candidații fiind selectați pe criterii de cunoștințe și aptitudini pentru specialitatea / domeniul de formare profesională pentru care optează. Concursul de admitere se organizează în cadrul instituției de învățământ pe cicluri de învățământ și specialități / domenii, în funcție de limba de instruire, forma de învățământ și sursa de finanțare, în limita planurilor de înmatriculare aprobate, în fiecare an, de Guvernul Republicii Moldova. Universitățile sunt autonome de a organiza examene sau probe de concurs pentru programele sale de studii. De exemplu, UTM, pentru programele de Arhitectură și Design, a introdus proba de aptitudini la desenul artistic.

Procedurile de admitere la ciclul II, masterat

La ciclul II admiterea se organizează în conformitate cu prevederile Regulamentului cu privire la organizarea studiilor superioare de masterat, ciclul II, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1455 din 24.12.2007. Admiterea se organizează pe domenii și specialități în bază de concurs, criteriul de bază fiind rezultatele examenelor de admitere.

Procedurile de admitere la doctorat

Planul de admitere la studii prin doctorat cu finanțare de la bugetul de stat și în bază de contract este elaborat de către Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehno-

logică (CSȘDT), în conformitate cu propunerile Academiei de Științe a Moldovei (AȘM) și ministerelor în subordinea cărora sunt instituții cu activitate de doctorat, și este avizat de Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare (CNAA). Planul de admitere la studii prin doctorat cu finanțare de la bugetul de stat și în bază de contract se aprobă anual de Guvern, la propunerea CSȘDT.

La concursul de admitere la doctorat participă cetățeni ai Republicii Moldova, deținători ai diplomei de masterat, cu media generală nu mai mică de 8,0 și nota la examenul de specialitate nu mai mică de 9. La studii prin doctorat cu frecvență redusă pot candida numai persoanele care activează în instituții de învățământ sau instituții din sfera științei și inovării. Admiterea la doctorat se face pe bază de concurs, în condiții de transparență.

Admiterea cetățenilor străini, cota de admitere, procedurile de admitere

La licență, masterat și doctorat se admit și cetățeni străini și apatrizi, cu studii respective, în baza acordurilor interstatuale, precum și în bază de contracte individuale (Legea învățământului, art. 65; Ordinul ME nr. 614 din 12 iunie 2013 referitor la cotele de înmatriculare la studii a cetățenilor străini (acorduri interguvernamentale), art. 21-24; Legea privind regimul străinilor în Republica Moldova nr. 200 din 16.07.2010).

Condițiile de înscriere la studii, documentele necesare pentru înmatriculare, transferul străinilor de la o instituție de învățământ la alta sunt stipulate în Regulamentul cu privire la instruirea străinilor în instituțiile de învățământ din Republica Moldova, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 746 din 21.06.2003. Instituțiile pot formula cerințe suplimentare la admiterea la studii a cetățenilor străini.

Cetățenii străini și apatrizii care studiază în Republica Moldova, cu excepția celor care beneficiază de burse din partea statului moldovenesc, plătesc taxe de școlarizare, în modul stabilit de Guvern. Studenții-absolvenți din rândurile străinilor, care au însușit în volum deplin programele de studii și au susținut examenele de licență sau de masterat, obțin diploma de licență sau de master care, la plecarea lor din țară, urmează să fie legalizată conform prevederilor legislației în vigoare a Republicii Moldova.

Instituțiile de învățământ care invită cetățeni străini la studii au următoarele responsabilități: perfectarea corectă a documentelor în termenele prevăzute de actele normative în vigoare ce reglementează modul de invitare și legalizare a șederii pe teritoriul Republicii Moldova a cetățenilor străini; organizarea calitativă a procesului didactic; monitorizarea activităților în afara orelor de curs ale străinilor; informarea Ministerului Educației și autorității competente pentru străini despre acțiunile cu caracter ideologic, religios ce contravin legislației în vigoare, desfășurate de străini pe teritoriul Republicii Moldova, și luarea de atitudine față de aceștia; prezentarea către 1 ianuarie a rapoartelor anuale referitor la instruirea străinilor în conformitate cu modelul-tip, aprobat de Ministerul Educației.

5.3.4. Criteriul 3. Recunoașterea studiilor

Mobilitatea academică a studenților

Legea învățământului nr. 547 din 21 iulie 1995, cu modificările ulterioare, la art. 64 prevede că cetățenii Republicii Moldova au dreptul la studii în străinătate în baza unor acorduri interstatuale și interguvernamentale sau interministeriale de colaborare, precum și în baza unor contracte individuale cu instituții de învățământ din străinătate, și prin sistemul

creditelor transferabile de studii. Cetățenii Republicii Moldova, absolvenți ai instituțiilor de învățământ din străinătate, se bucură, la încadrarea în muncă, de drepturi egale cu absolvenții instituțiilor de învățământ de același grad din Moldova.

Cetățenii străini și apatrizii pot fi admiși în instituțiile de învățământ din Republica Moldova în baza: convențiilor internaționale la care Republica Moldova este parte; acordurilor interstatale, interguvernamentale și interministeriale, precum și a acordurilor dintre instituțiile de învățământ autorizate în modul stabilit; contractelor individuale încheiate cu instituții de învățământ; acordurilor interuniversitare de mobilitate academică.

Studentii-cetățeni ai RM au dreptul să se implice și să participe în programe compacte de mobilitate atât la nivel național, cât și internațional, în scopul completării procesului de formare în conformitate cu traseul educațional ales. Mobilitatea este organizată de către instituția de învățământ superior în conformitate cu Regulamentul cu privire la mobilitatea studenților și cadrelor didactice din instituțiile de învățământ superior, aprobat prin Hotărârea Colegiului Ministerului nr. 64 din 16.07.2009. Este posibilă mobilitatea studenților între instituții și în cadrul instituției de învățământ între domenii / specialități / specializări înrudite, cu respectarea reglementărilor specifice existente la nivel instituțional, fără a fi afectate formațiunile de studiu. La ciclul I, licență, mobilitatea poate fi organizată începând cu anul II de studii, cu excepția ultimului an de studii.

Recunoașterea perioadelor de studii făcute în străinătate la nivel de licență, masterat și doctorat

Regulamentul de organizare a studiilor în învățământul superior în baza Sistemului Național de Credite de Studiu (art. 140, 141) stipulează că: acordurile între universitățile (facultățile) partenere garantează recunoașterea perioadelor de studii realizate și transferul de credite pentru unitățile de curs / modulele realizate. Recunoașterea perioadelor de studii privește durata și conținutul acestora. Perioada de studii efectuată în altă instituție înlocuiește prin recunoaștere o perioadă de studii cu durată și volum de muncă (măsurat în credite) similară celei pe care studentul ar fi realizat-o în universitatea de origine. Cursurile prevăzute în contractul de mobilitate pot fi echivalente cu cursurile din planul de învățământ al instituției de origine, asimilabile în cadrul aceluiași domeniu de formare profesională / specialități, acceptabile ca alternativă la cursurile existente.

Transferul creditelor ECTS, recunoașterea, echivalarea și documentarea performanțelor obținute de către student de-a lungul perioadei de mobilitate se realizează prin Extrasul din foaia matricolă ECTS, care reflectă cantitativ și calitativ munca realizată de către student. Studentul nu este obligat să negocieze acceptarea / recunoașterea / echivalarea cu cadrele didactice în parte.

Creditele obținute anterior la unități de curs / module similare ca finalități de studiu scontate, conținut, eventual denumire și extindere (număr de ore în planul de învățământ) se echivalează automat atât în cadrul programelor de mobilitate, cât și la transferul studentului dintr-o instituție de învățământ superior la alta. Susținerea examenului de finalizare a studiilor superioare nu poate fi echivalată prin mobilități.

Acceptarea, în bază de contracte interuniversitare, a studenților vizitatori pentru perioade limitate de timp (de regulă, un semestru) presupune recunoașterea ad-hoc a studiilor precedente.

Recunoașterea actelor de studii făcute în străinătate la nivel de licență, masterat și Doctorat (organe de recunoaștere, proceduri, condiții)

Regulamentul privind recunoașterea, echivalarea și autentificarea actelor de studii și a calificărilor, aprobat de ME în 2011, stabilește procedura de recunoaștere și echivalare a actelor de studii și a calificărilor, precum și procedura de autentificare a actelor de studii și a altor documente complementare (suplimente la diplome, programe / planuri de studii, certificate de instruire continuă, situații academice / școlare, tabele de note și alte acte). Procedura de recunoaștere, echivalare și autentificare a actelor de studii și a calificărilor, precum și a altor documente complementare se realizează în baza: prevederilor legislației naționale; Convenției cu privire la recunoașterea atestatorilor obținute în învățământul superior în statele din regiunea Europei, adoptate la Lisabona, la 11 aprilie 1997; Convenției de la Haga, adoptate la 5 octombrie 1961; Cartei comune ENIC/NARIC de activități și servicii din 9 iunie 2004; recomandărilor CE, CE și UNESCO-CEPES în materie de recunoaștere; acordurilor bilaterale și multilaterale privind recunoașterea reciprocă a actelor de studii, semnate de Republica Moldova cu alte state.

Procedura de recunoaștere a actelor de studii și a calificărilor obținute în instituțiile de învățământ superior se va baza pe un grad sporit de încredere / fiabilitate în calitatea studiilor realizate în instituțiile universitare europene. În scopul realizării procedurii de recunoaștere / echivalare a actelor de studii și a calificărilor din învățământul superior, se constată dacă studiile efectuate de solicitant sunt compatibile cu programele de studii sau calificările academice / profesionale din Republica Moldova în ceea ce privește: statutul instituției de învățământ superior emitente; nivelul diplomei; numărul de ani de studii / numărul de credite acumulate; domeniul general de formare profesională; specialitatea / specializarea; curriculumul / volumul de muncă individual / numărul de credite ECTS / Suplimentul la diplomă; calificarea profesională.

Actele de studii din învățământul superior, eliberate în țările semnatare ale Convenției Lisabona, sunt recunoscute automat, în condițiile în care nu există diferențe considerabile privind durata și programul studiilor, finalitățile de studii și competențele, comparativ cu programele de studii similare din Republica Moldova.

Recunoașterea calificărilor, în scopul încadrării în câmpul muncii pentru profesiile nereglementate, este realizată de către Ministerul Educației, în conformitate cu legislația națională și cea internațională în domeniu (art. 21). Calificările profesionale, care permit accesul la profesiile reglementate de medic, farmacist, medic-dentist, medic-veterinar, arhitect și specialitățile din domeniul artei și militariei, precum și cele ce țin de securitatea statului sunt recunoscute de către autoritățile sau organizațiile profesionale competente din Republica Moldova, conform legislației în vigoare.

5.3.5. Criteriul 4. Asigurarea calității, acreditarea programelor de studii

Asigurarea calității studiilor exprimă capacitatea instituției de învățământ superior de a oferi programe de studiu în conformitate cu standardele anunțate. Conform articolului 11 din Recomandarea nr. 1762 din 30.06.2006 a Adunării Parlamentare a Consiliului privind libertatea academică și autonomia universitară, „responsabilitatea, transparența și asigurarea calității constituie condiții majore oferite libertății academice și autonomiei universitare”.

În Declarația summitului de la Berlin (2005) a miniștrilor statelor participante la Procesul de la Bologna se subliniază că asigurarea calității studiilor ține totalmente de competența fiecărei instituții de învățământ.

Astfel, deținerea statutului de autonomie universitară de către instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova nu presupune oferirea dreptului universității de a presta servicii educaționale fără respectarea standardelor educaționale.

Un rol important în evaluarea și acreditarea instituțiilor și a programelor de formare / dezvoltare profesională trebuie să-i revină Agenției Naționale pentru Asigurarea Calității în Învățământul Profesional, care se creează în baza art. 37 a Legii învățământului, modificat recent prin lege. Deși Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020”: Șapte soluții pentru creșterea economică și reducerea sărăciei (aprobată prin Legea nr. 166 din 11 iulie 2012), Legea învățământului, precum și obiectivele Procesului de la Bologna prevăd crearea Agenției respective, în prezent nu există o organizație care ar evalua și ar acredita instituțiile de învățământ superior din țară. Neacreditarea instituțiilor de învățământ superior și a programelor de studii pune în discuție probleme ce se referă la calitatea procesului de studii, lipsa transparenței și credibilității instituției de învățământ pentru cetățeni și angajatori, împiedică declanșarea procesului de concurență între instituțiile de învățământ superior care ar putea conduce la oferirea unor programe de studii de o calitate mai bună; nu permite redistribuirea alocărilor bugetare în funcție de indicatorii de performanță.

Structuri interne de asigurare a calității, implicarea studenților

Managementul calității în învățământul superior este asigurat (art. 37 alin. 3 din Legea învățământului):

- la nivel național – de Ministerul Educației și Agenția Națională de Asigurare a Calității în Învățământul Profesional (actualmente în proces de formare);
- la nivel instituțional – de către structurile interne de asigurare a calității.

Un sistem de asigurare a calității deplin funcțional presupune parcurgerea a două etape succesive:

- autorizarea de funcționare provizorie, care reprezintă actul de înființare și acordă dreptul de a desfășura procesul de învățământ și de a organiza admiterea la studii;
- acreditarea, care acordă, alături de drepturile prevăzute la lit. a), și dreptul de a organiza examene de finalizare a studiilor și de a emite diplome, certificate și alte acte de studii recunoscute de Ministerul Educației.

Prin Hotărârea Ministerului Educației, instituțiile de învățământ superior sunt obligate să creeze sisteme instituționale proprii de asigurare a calității. În afară de această dispoziție, nu au fost elaborate alte regulamente sau ghiduri privind statutul, structura, regulamente de funcționare ale acestor subdiviziuni. În majoritatea universităților de stat au fost create sisteme de asigurare a calității, folosind experiența universităților din România din alte țări europene. Pot fi studiate ca exemple sistemele care funcționează la UTM [55], USM, ASEM. Sunt însă mai multe universități (îndeosebi din rândul celor particulare) care, la moment, nu dispun de astfel de structuri strict necesare pentru asigurarea calității.

Structura și modul de funcționare a acestor sisteme sunt reglementate de acte normative interne ale instituțiilor (a se vedea: Regulamentul privind sistemul de management al calității din Universitatea Tehnică a Moldovei, Regulamentul cu privire la funcționarea comisiilor de management al calității etc.).

Metodologia, criteriile de evaluare, procedurile (autoevaluarea, evaluarea externă)

Criteriile de evaluare academică și acreditare, conform Legii privind aprobarea Regulamentului de evaluare și acreditare a instituțiilor de învățământ nr. 423 din 04.06.1999 (în baza acestuia au fost evaluate și acreditate instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova în perioada 2000-2008) vizează toate domeniile ce țin de înființarea și funcționarea instituțiilor de învățământ, printre care:

- profesionalismul cadrelor didactice;
- conținutul și formele de organizare a învățământului;
- studenții – numărul studenților înscriși pe anii de studii, forme de învățământ, facultăți și specializări, proceduri de admitere, promovarea pe ani de studii, forme de învățământ, specializări;
- activitatea de cercetare științifică în învățământ;
- activitatea economico-financiară;
- baza tehnico-materială.

Agencia Națională de Asigurare a Calității în Învățământul Profesional, care este în curs de creare, urmează să elaboreze metodologia de evaluare și un nou set de criterii, sau să-l adapteze pe cel existent la condițiile actuale din învățământ, să elaboreze și să implementeze Registrul Național al specialităților pentru care este evaluată și acreditată fiecare instituție de învățământ superior, ceea ce se practică în România și în alte țări europene.

Libertăți în alegerea organului de evaluare externă a calității

Articolul 37.1 alin. (4) din Legea învățământului prevede că evaluarea externă a calității în învățământul superior din Republica Moldova este realizată de Agenția Națională de Asigurare a Calității în Învățământul Profesional sau de o altă agenție de asigurare a calității, înscrisă în Registrul European pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior (EQAR).

Relațiile de conlucrare a organului de acreditare cu Ministerul Educației în procesul de acreditare

Art. 37, alin. (4) din Legea învățământului prevede că programele de studii sau instituția în ansamblu, pentru a deveni deplin funcționale, trebuie să parcurgă acreditarea în două etape succesive: a) *autorizarea de funcționare provizorie*, care reprezintă actul de înființare și acordă dreptul de a desfășura procesul de învățământ și de a organiza admiterea la studii; b) *acreditarea*, care acordă, alături de drepturile prevăzute la lit. a), și dreptul de a organiza examene de finalizare a studiilor și de a emite diplome, certificate și alte acte de studii recunoscute de Ministerul Educației.

Evaluarea externă în vederea autorizării de funcționare provizorie sau acreditării se declanșează și se desfășoară după metodologia elaborată de Agenția Națională de Asigurare a Calității în Învățământul Profesional și este aprobată de Guvern.

Decizia cu privire la autorizarea de funcționare provizorie, acreditarea, neacreditarea sau retragerea dreptului de activitate a unei instituții de învățământ superior sau a unui program de formare profesională se adoptă de către Guvern, la propunerea Ministerului Educației, pe baza rezultatelor evaluării efectuate de Agenția Națională de Asigurare a Calității în Învățământul Profesional.

5.3.6. Criteriul 5. Cadrul Național al Calificărilor (CNC)

Organul responsabil de CNC în țară (funcțiile, structura, raporturile cu Ministerul Educației, cu universități)

La momentul actual, responsabil pentru elaborarea și implementarea Cadrului Național al Calificărilor este Ministerul Educației. Se preconizează a fi instituit un organism independent, care se va ocupa de acest domeniu, de tipul Autorității Naționale pentru Calificări din România [56].

Prin Hotărârea Colegiului Ministerului Educației din 26 decembrie 2010 a fost aprobat Cadrul general al Calificărilor din Republica Moldova și Cadrul național al calificărilor din învățământul superior pe domenii de formare [54].

CNC al Republicii Moldova cuprinde 8 nivele, dintre care nivelele 6, 7 și 8 corespund calificărilor acordate de ciclurile I, II și III ale învățământului superior. Cadrul general specifică complexitatea activităților corespunzătoare fiecărui nivel de calificare și competențele transversale și profesionale (specifice) pentru nivelele de calificare respective. În baza Cadrului general a fost elaborat Cadrul Calificărilor pentru principalele domenii de formare operate de instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova (Inginerie și activități ingineresti, Tehnologii de fabricare și prelucrare, Tehnologia chimică și biotehnologii, Arhitectură și construcții, Științe economice, Turism, Servicii de transport, Științe agricole, Medicină veterinară). Dar, după cum se menționează în Strategia 2020 a RM, învățământul profesional (superior, mediu de specialitate, secundar profesional) actualmente se confruntă cu anumite provocări: deficiențe privind Cadrul Național al Calificărilor și Standardelor ocupaționale; programele de studii rămân a fi foarte teoretizate, ponderea orelor practice nefiind suficientă pentru a achiziționa abilitățile profesionale necesare; lipsa Agenției de Asigurare a Calității, care trebuie să asigure evaluarea și acreditarea instituțională și a programelor de formare / dezvoltare profesională a specialiștilor pentru piața muncii.

Cum participă universitățile la elaborarea noilor calificări

Cadrul General al Calificărilor a fost elaborat de o comisie mixtă a Ministerului Educației și reprezentanților universităților. Responsabile de elaborarea Cadrului Calificărilor pe domenii în totalitate au fost universitățile de profil sau colectivele interuniversitare.

Cum se reflectă cerințele CNC în programele de studii (proceduri de control intern, evaluare externă)

Regulamentul de organizare a studiilor în învățământul superior în baza Sistemului Național de Credite de Studiu (anexă la Ordinul Ministerului Educației nr. 726 din septembrie 2010), articolele 8 și 9 prescriu: conținutul procesului de studii este determinat de Curriculumul universitar de bază, Cadrul Național al Calificărilor pe domenii de formare profesională, Planul de învățământ și Curriculumul (programele analitice) pe unități de curs / module. Procesul de predare – învățare – evaluare se realizează conform Planului de învățământ elaborat în baza Cadrului Național al Calificărilor și al Curriculumului care include obiectivele procesului de studii, finalitățile de studii, perioada-standard de studii, volumul de muncă solicitat, cerințele pentru începerea studiilor, lista unităților de curs / modulelor studiate, programele analitice ale unităților de curs / modulelor, posibilitățile de alegere a traseelor educaționale, cerințele pentru finalizarea studiilor, actele de studii, calificarea / titlurile care urmează a fi conferite la finalizarea studiilor.

Competențele transversale și specifice definite pentru nivelele de calificări, reflectate în Cadrul General și detaliate în Cadrul Calificărilor pe domenii, trebuie să servească drept indicatori de referință pentru organele de evaluare internă și externă a calității programelor de studii respective.

Standarde educaționale (cum sunt legate acestea de CNC)

Legea învățământului (art. 7 „Standardele educaționale de stat”) stabilește: (1) Sistemul de învățământ are la bază standarde educaționale de stat. Standardele stabilesc cerințele minime obligatorii față de diverse niveluri și trepte de învățământ. Modul de elaborare, aprobare și introducere a standardelor educaționale este stabilit de Ministerul Educației; (2) Standardele educaționale constituie baza aprecierii obiective a nivelului de pregătire generală și profesională a absolvenților, indiferent de tipul și forma de învățământ. Pentru învățământul superior, Cadrul Național al Calificărilor cuprinde cerințele-standard de bază.

5.3.7. Criteriul 6. Angajarea în câmpul muncii

Diferențierea ocupațiilor pe nivele de studii. Locul masteratului și al doctoratului

Clasificatorul Ocupațiilor din Republica Moldova nu specifică nivelul de calificare care se cere pentru angajarea și practicarea ocupațiilor definite. Angajatorul va determina de ce calificare este nevoie pentru exercitarea funcției planificate.

Cadrul General al Calificărilor, precum și Cadrul Calificărilor pe domenii, definesc doar spectrul ocupațiilor recomandate pentru fiecare nivel de calificare și specialitate oferită de învățământul superior din Republica Moldova. De exemplu, diploma de master atestă că titularul acesteia a dobândit cunoștințe și competențe generale și de specialitate, precum și abilități cognitive specifice și oferă dreptul de a ocupa posturi didactice în instituții de învățământ superior sau de cercetări științifice și de a participa la concursul de admitere la doctorat. Diploma de doctor în științe atestă că titularul acesteia a obținut competențe fundamentale într-un domeniu de formare și poate ocupa posturile corespunzătoare în instituții de învățământ superior, organizații din sfera cercetării și inovării, precum și în alte organizații din economia națională.

În mod explicit, sunt definite nivelele de calificare corespunzătoare posturilor doar pentru specialitățile din domeniile: învățământ, jurisprudență, organele de forță ale statului, arhitectură, construcții.

Hotărârea Guvernului cu privire la plasarea în câmpul muncii a absolvenților instituțiilor de învățământ superior și mediu de specialitate de stat nr. 923 din 04.09.2001 prevede ca: instituțiile de învățământ superior și mediu de specialitate să încheie cu studenții înmatriculați la anul I de studii (cursurile de zi) în grupele cu finanțare de la buget contracte privind instruirea și plasarea lor în câmpul muncii după absolvire, în funcție de necesitățile statului. Se stabilește că acești absolvenți vor fi repartizați la lucru după specialități în conformitate cu ofertele ministerelor, ale altor autorități administrative centrale și autorităților administrației publice locale, fiind obligați să lucreze trei ani în unitățile și structurile în care au fost repartizați. În caz de refuz să se prezinte la locul de lucru conform repartizării sau dacă își suspendă activitatea înainte de expirarea termenului de trei ani stabilit, absolventul este obligat să restituie în bugetul de stat cheltuielile pentru instruire.

Această hotărâre de Guvern este inefficientă și, în viziunea noastră, este neconstituțională. Se cer alte metode de rezolvare a problemei angajării tinerilor în învățământ și în alte sfere bugetare.

Servicii de consiliere și orientare în carieră a studenților

Universitățile acordă o anumită atenție pregătirii studenților pentru angajare în câmpul muncii utilizând diferite mecanisme: stagii în producție, organizarea târgurilor locurilor de muncă etc. În unele universități (UTM, USM, ASEM) au fost create structuri speciale de orientare în carieră a studenților, care au mai multe funcții, dar principala funcție este consilierea și asigurarea premiselor pentru integrarea studenților și tinerilor absolvenți în societate la nivel social, economic, cultural, artistic prin acces la informație și activități specifice de formare și consiliere. Pe site-urile universităților se pot regăsi Regulamentele Centrelor respective, alte documente ce țin de acest domeniu.

5.3.8. Criteriul 7. Conținutul și realizarea programelor de studii, organizarea procesului de studii

Proiectarea conținutului, repartizarea între structurile universitare

Legea învățământului (art. 26) stabilește că învățământul superior în Republica Moldova este organizat în trei trepte: licență, masterat, doctorat. Modul de organizare a procesului de studiu la ciclul I și ciclul II este definit în Regulamentul de organizare a studiilor în învățământul superior în baza Sistemului Național de Credite de Studiu și în Regulamentul cu privire la organizarea studiilor superioare de masterat, ciclul II.

Procesul de studii în învățământul superior (la ciclul I, ciclul II și integrat) este organizat cu aplicarea Sistemului Național de Credite de Studiu (SNCS). Durata studiilor se cuantifică, de regulă, în credite (un an de studii în învățământul superior la zi corespunde unui număr de 60 de credite de studiu).

Studiile superioare de licență se organizează prin învățământ de zi și învățământ cu frecvență redusă, iar cele de masterat, de regulă, prin învățământ de zi. Durata studiilor în învățământul cu frecvență redusă este mai mare cu un an față de învățământul de zi. În domeniile Arte, Psihologie, Medicină, Farmacie, Medicină veterinară și la specialitățile Arhitectură, Limbi moderne studiile se organizează doar prin învățământ de zi.

Modul de organizare a procesului de studii pe parcursul anului universitar este expus în Graficul procesului de studii (aprobat la finele anului universitar precedent conform regulamentelor interne ale instituției de învățământ), iar în semestru – în orarul activităților didactice, aprobat la începutul semestrului.

În procesul de elaborare atât a Graficului, cât și a Orarului, fiecare universitate ține cont de particularitățile organizării studiilor pe cicluri și forme de învățământ, acestea fiind afișate atât la avizierele facultăților, cât și plasate pe pagina web a instituției și / sau facultății.

Organizarea procesului de studiu la ciclul III – doctorat, în linii generale, este definită în art. 30 din Legea învățământului: școlile doctorale, durata, finalizarea. Fiind un învățământ specific și luând în considerație modificarea substanțială, prea multe activități sunt lăsate nedefinite.

Documentul normativ Planul-cadru pentru studii superioare, aprobat prin Ordinul Ministerului Educației nr. 455 din 03.06.2011, conține doar norme / standarde ce țin de structura curriculumului, de forma documentelor.

Planurile de învățământ pentru instituțiile de învățământ superior sunt elaborate / concepute de catedrele de specialitate pentru fiecare ciclu, domeniu de pregătire profesională / specialitate și formă de organizare a învățământului (de zi, cu frecvență redusă, la distanță), sunt aprobate de senatele universitare, de comun acord cu Ministerul Educației, în concordanță cu standardele educaționale de stat. Planurile de învățământ aprobate de către minister se înregistrează într-un registru de evidență la Secția Studii a instituției de învățământ superior.

Programele analitice (Curriculumul) sunt elaborate de catedrele de specialitate și includ descrierea unității de curs și conținutul propriu-zis. În baza avizului favorabil al consiliului facultății, acestea sunt aprobate de Senatul universitar. Cerințele privind elaborarea Curriculumului unității de curs sunt stabilite în Regulamentul de organizare a studiilor în învățământul superior în baza Sistemului Național de Credite de Studiu.

Atât planurile de studii, cât și programele analitice pot fi modificate / perfectate cu condiția implementării din următorul an de studii, iar versiunea nouă a acestora se va aplica persoanelor înmatriculate la studii în anul respectiv cu condiția că modificările au fost operate în modul stabilit până la finele anului precedent de studii și au fost făcute publice prin sistemul informațional al instituției.

Stagii de practică

Stagiile de practică sunt parte componentă obligatorie a programului de formare profesională inițială, sunt orientate spre obținerea competențelor generice și speciale într-un domeniu de formare profesională / specializare. Stagiile de practică într-o instituție de învățământ superior includ: practica de specializare (didactică, pedagogică, tehnologică, de producție), practica de licență / masterat.

Tipurile, etapele, locul, perioada de desfășurare și durata stagiilor de practică se determină de către instituțiile de învățământ (facultăți / departamente) în strictă conformitate cu finalitățile de studiu și competențele scontate pentru domeniul de studiu / specialitatea / specializarea respectivă. Stagiile de practică se organizează în baza unor programe speciale / contracte încheiate în acest sens. Stagiile de practică se creditează distinct, de regulă, cu 1-2 credite pentru o săptămână integră de studii. Planul-cadru pentru studii superioare, aprobat prin Ordinul Ministerului Educației nr. 455 din 03.06.2011, în art. 52-54, reglementează durata minimă a acestor stagii: 10-15% din numărul total de credite la licență și nu mai puțin de 10 credite la studiile de masterat.

Fiecare universitate are propriul regulament, programe și ghiduri de organizare a stagiilor de practică, elaborate de către catedrele de profil, având ca bază prevederile Regulamentului-cadru privind stagiile de practică în învățământul superior (ciclul I – studii superioare de licență, ciclul II – studii superioare de masterat). De exemplu, Regulamentul privind organizarea și desfășurarea stagiilor de practică ale studenților la UTM, 2010; ghidul „Organizarea și desfășurarea stagiilor de practică”, UTM, 2010; Caietul stagiului de practică pentru studenții studiilor superioare de licență (ciclul I) și studiilor superioare de masterat (ciclul II), UTM, 2011 [57].

Evaluarea finală (examene, teze) pe cicluri

Studiile superioare de licență se finalizează cu susținerea examenului de licență, care include o probă de profil, o probă de specialitate și un proiect / teză de licență. Învățământul superior medical se încheie cu susținerea examenului de absolvire și cu eliberarea diplomei de specialist. Diploma de licență se eliberează după absolvirea ciclului de rezidențiat.

Absolvenților care au promovat cele două probe ale examenului de licență și au susținut teza de licență li se acordă titlul de licențiat în domeniul general de studiu urmat, li se eliberează diploma de licență și suplimentul la diplomă. Absolvenții care nu au promovat examenul de licență primesc, la solicitare, o adeverință.

Studiile superioare de masterat se finalizează cu susținerea tezei de master. Absolvenților care au susținut teza de master li se acordă titlul de master în domeniul general de studiu și specializarea urmată, li se eliberează diploma de master și suplimentul la diplomă.

Pentru organizarea evaluărilor finale la ciclurile I și II, fiecare universitate elaborează regulamente și ghiduri proprii, care au la bază reglementările generale ale Regulamentului-cadru privind organizarea examenului de finalizare a studiilor superioare de licență (anexa la Ordinul Ministerului Educației și Tineretului nr. 84 din 15 februarie 2008) și ale Regulamentului cu privire la organizarea studiilor superioare de masterat, ciclul II (HG nr. 1455 din 24 decembrie 2007), art. 56-61. Ca exemple pot fi prezentate: ghidul privind elaborarea și susținerea tezelor / proiectelor de licență, UTM, 2010; ghidul privind elaborarea și susținerea tezelor de master, UTM, 2010; STANDARD (Examen de licență. Criterii de apreciere a cunoștințelor), aprobat la Consiliul Metodic al UTM, 2010.

Studiile de doctorat se finalizează cu susținerea publică a tezei de doctorat, care se bazează pe rezultatele cercetărilor științifice proprii, realizate de doctorand. Metodologia scrierii, prezentării și susținerii tezei de doctorat sunt definite de Consiliul Național de Acreditare și Atestare [58].

5.3.9. Criteriul 8. Sarcina cadrelor didactice

Planificarea sarcinii didactice

Codul muncii al RM, nr. 154, publicat la 29.07.2003 în Monitorul Oficial nr. 159-162, (articolele 296-298), prevede că:

- În activitatea pedagogică (didactică) se admit persoanele cu un nivel de studii necesar, stabilit de legislația în vigoare, pentru activitatea în instituțiile de învățământ corespunzătoare și în organizațiile din sfera științei și inovării (art. 296).
- Pentru cadrele didactice ale instituțiilor de învățământ și ale organizațiilor din sfera științei și inovării se stabilește o durată redusă a timpului de muncă, care nu va depăși 35 de ore pe săptămână (art. 298).

Ordinul Ministrului Educației nr. 175 din 20.05.1996 privind aprobarea normelor-model ale timpului de lucru pentru calculul volumului muncii didactice prevede un volum anual al sarcinii unui cadru didactic de 1500 de ore, care se compune din aproximativ 700-800 ore de activități academice, 800-700 ore de sarcini didactico-metodice și de cercetare. Ordinul respectiv al ministrului din 1996 referitor la normarea activităților didactice și planificarea sarcinii didactice nu a fost anulat, dar normele respective nu mai sunt operaționale de mai

mulți ani. Fiecare universitate și-a instituit propriile metodologii de calcul și de repartizare a sarcinilor didactice (a se vedea: Normele de timp pentru calcularea volumului de activitate realizat de corpul profesoral-didactic al UTM, aprobat prin ordinul rectorului nr. 374-r din 01.07.2008).

Destul de minuțios se planifică activitățile academice: activitățile cu studenții în auditoriu, proiectarea de an și de finalizare a studiilor, stagiile de practică, evaluările curente și cele finale. Aproape formală este planificarea activității didactico-metodice și de cercetare științifică. Normele utilizate sunt neargumentate.

Distribuirea sarcinii didactice

Sarcina academică se repartizează între membrii catedrei / cadrele didactice în mod echitabil, conform metodologiei proprii, aprobate de senatul fiecărei instituții. Partea a doua a sarcinii se planifică de către fiecare cadru didactic sub îndrumarea și aprobarea șefului de catedră.

Contabilizarea se face doar pentru sarcina academică. Responsabilități pentru neîndeplinirea celorlalte sarcini practice nu există. Se ia în considerație doar la realegere în post sau avansarea în carieră. Lipsa unui control riguros adesea conduce la o pasivitate totală în activitatea de cercetare a unor cadre didactice.

Contabilizarea realizării sarcinii didactice și de cercetare

Mai multe structuri universitare (secțiile de studii, facultățile și catedrele) duc o evidență strictă a realizării sarcinilor didactice, periodic se întocmesc rapoarte. Situația este mai complicată în ceea ce privește sarcina didactico-metodică și de cercetare științifică.

Acest fenomen ciudat provine de la modul de finanțare a activității cadrelor didactice. Finanțarea care vine de la bugetul de stat este înțeleasă ca finanțare pentru activități pur academice, nimeni nu ia în considerație activitatea de cercetare, care trebuie să fie parte indispensabilă a activității unui cadru didactic. Ar trebui să existe mecanisme de contabilizare a acestor activități și, respectiv, de salarizare separată sau diferențiată pentru sarcina didactică și pentru cercetarea științifică.

Instituțiile de învățământ superior încearcă să rezolve această problemă prin diferențierea suplimentului la salariul de funcție, la acordarea căruia se ia în considerație punctajul acumulat pentru elaborarea manualelor și monografiilor, publicarea articolelor în reviste științifice, obținerea brevetelor de invenții etc. (a se vedea Regulamentele USARB, USM sau al UTM cu privire la salarizarea angajaților în condiții de autogestiune a universității, 2013).

5.3.10. Criteriul 9. Cercetarea științifică universitară (organizare)

Structuri universitare implicate în organizarea cercetării științifice

Art. 26, alin. 10 din Legea învățământului stipulează: în învățământul superior, activitatea didactică se desfășoară în strânsă legătură cu activitatea științifică în diverse domenii. Un alt articol din Lege (art. 32) stipulează:

- „În instituțiile de învățământ superior, activitatea de cercetare științifică și de proiectare se desfășoară la catedre, în laboratoare, secții sau departamente. La această activitate pot participa și studenții ale căror drepturi de autor sunt protejate de lege. Activitatea de cercetare științifică se va efectua și în colaborare cu Academia de Științe.

- Statul asigură și stimulează colaborarea științifică și cooperarea cu centre universitare prestigioase de peste hotare, acordă facilități la achiziționarea de utilaj și echipamente, destinate cercetării științifice”.

Structurile interne de organizare și management al cercetării științifice sunt determinate de senatul instituției. De exemplu, în cadrul UTM sunt formate 4 centre tematice de cercetare, în cadrul cărora sunt grupate câte 3-4 facultăți cu catedrele respective după direcții de cercetare. Un factor de integrare a cercetării și transferului tehnologic îl reprezintă Incubatorul de inovare „POLITEHNICA”, cu patru secții de transfer tehnologic, corelate cu profilurile de cercetare ale universității. Centrele respective sunt subordonate Departamentului de Investigații Științifice și prorectorului pentru cercetare.

Legea învățământului stipulează că programele de cercetare științifică fundamentală, precum și alte programe de cercetare-proiectare, se evaluează și se aprobă de Ministerul Educației și se finanțează prin concurs. Dar realitatea este alta. Conform Codului cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259 din 15.07.2004 (art. 71, alin.1), Academia de Științe a Moldovei este unica instituție publică de interes național în sfera științei și inovării, este coordonatorul plenipotențiar al activității științifice și de inovare. Ca urmare, finanțarea directă a cercetării științifice universitare este practic inexistentă.

Lucrările de cercetare sunt efectuate în baza proiectelor din cadrul programelor de stat, proiectelor bilaterale și granturilor internaționale de inovare și transfer tehnologic și contractelor economice. Universitățile consideră modul de finanțare a cercetării neobiectiv și solicită o finanțare directă, fără intermediari.

Implicarea studenților în procesul de cercetare științifică (mecanisme de încurajare)

Activitatea de cercetare științifică și de proiectare care se desfășoară la catedre, în laboratoare și departamente se face cu participarea studenților, ale căror drepturi de autor sunt protejate de lege. O atenție deosebită se acordă antrenării în cercetare a studenților-masteranzi și doctoranzi, unde cercetarea vizează dezvoltarea capacităților de cercetare științifică ale tinerilor și constituie o fază premergătoare obligatorie pentru studiile de doctorat și, respectiv, de cercetător științific profesionist.

În cadrul secțiilor incubatoarelor de inovare activează prioritar echipe de creativitate tehnică, formate din studenți, masteranzi, doctoranzi. Acest fapt creează condiții favorabile pentru promovarea ideilor inovative ale viitorilor rezidenți.

Cercetarea științifică a cadrelor didactice (planificarea și controlul realizării, metodologia aprecierii valorice a activității de cercetare)

Vezi subtitlul *Contabilizarea realizării sarcinii didactice și de cercetare. Masterat de cercetare*

Legislația Republicii Moldova reglementează două tipuri de studii superioare de masterat: *de cercetare* și *profesional*. Studiile superioare de masterat de cercetare vizează dezvoltarea capacităților de cercetare științifică ale studenților și constituie o fază premergătoare obligatorie pentru studiile de doctorat. Studiile superioare de masterat profesional asigură aprofundarea unei specializări într-un domeniu, fiind axate, în primul rând, pe competențe cu conținut aplicativ.

5.3.11. Criteriul 10. Doctoratul

Tipuri de doctorate

Articolul 30 (alin. 5) din Legea învățământului (recent modificat) stipulează că programele de studii superioare de doctorat sunt de două tipuri: a) *doctoratul științific*, care are ca finalitate producerea de cunoaștere științifică originală, relevantă internațional, pe baza unor metode științifice; doctoratul științific este o condiție pentru cariera profesională în învățământul superior și cercetare; b) *doctoratul profesional*, în domeniul artelor sau sportului, care are ca finalitate producerea de cunoaștere originală, pe baza aplicării metodei științifice și a reflecției sistematice asupra unor creații artistice sau asupra unor performanțe sportive de înalt nivel național și internațional și care poate constitui o bază pentru cariera profesională în învățământul superior și în cercetare în domeniile artelor și sportului.

În baza rezultatelor evaluării externe a instituțiilor de învățământ superior și a organizațiilor din sfera cercetării și inovării, efectuate în modul prevăzut de lege, Guvernul, la propunerea Ministerului Educației, acordă sau retrage dreptul de organizare a studiilor superioare de doctorat.

Admiterea la ciclul III, studii superioare de doctorat, se organizează de instituțiile de învățământ superior sau de organizațiile din sfera cercetării și inovării la programe autorizate provizoriu sau acreditate, în conformitate cu legislația din domeniul învățământului. La concursul de admitere la studii superioare de doctorat poate participa deținătorul diplomei de studii superioare de masterat sau al actului de studii echivalent, recunoscut de autoritatea abilitată la nivel național.

Pot fi conducători de doctorat profesorii universitari, conferențarii universitari, cercetătorii științifici principali, cercetătorii științifici coordonatori și cercetătorii științifici superiori cu grad științific. Studiile superioare de doctorat se finalizează cu susținerea publică a tezei de doctorat, conferirea gradului de doctor în științe și eliberarea diplomei de doctor în științe de către instituția organizatoare de program, în urma confirmării de către Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare.

Diploma de doctor în științe atestă că titularul acesteia a obținut competențe fundamentale într-un domeniu de formare și poate ocupa posturile corespunzătoare în instituții de învățământ superior, organizații din sfera cercetării și inovării, precum și în alte organizații din economia națională.

Regulamentul de organizare și funcționare a programelor de doctorat este elaborat de Ministerul Educației și este aprobat de Guvern. Deținătorul gradului de doctor în științe poate să își dezvolte competențele profesionale și investigaționale în cadrul programelor de postdoctorat.

Școlile doctorale

Programele de studii superioare de doctorat se organizează în școli doctorale și sunt finanțate prin mecanisme distincte. Școlile doctorale se organizează în cadrul instituțiilor de învățământ superior, organizațiilor din sfera cercetării și inovării, precum și în cadrul consorțiilor sau parteneriatelor naționale și internaționale.

Școlile doctorale sunt structuri organizatorice și administrative constituite de instituțiile organizatoare de programe de studii superioare de doctorat într-un domeniu, o tematică disciplinară sau interdisciplinară.

Școlile doctorale gestionează bugetele alocate programelor de studii superioare de doctorat și sunt evaluate extern, periodic, în vederea asigurării calității conform prevederilor legale. Programelor de studii superioare de doctorat le corespunde un număr de 180 de credite de studii transferabile.

Din 21 octombrie 2008, pentru realizarea studiilor de doctorat, UTM a creat Școala Doctorală de Inginerie, care reprezintă o subdiviziune cu obiective interdisciplinare, ce are drept scop de a asigura calitatea și transparența în organizarea și desfășurarea studiilor doctorale, contribuind, astfel, la menținerea calității cercetărilor și promovarea statutului și prestigiului social al doctoratului. Activitatea de doctorat se realizează în conformitate cu Regulamentul privind organizarea și desfășurarea doctoratului și postdoctoratului (anexa 1 la Hotărârea Guvernului nr. 173 din 18 februarie 2008) și cu Regulamentul privind organizarea și desfășurarea activității Școlii Doctorale de Inginerie din cadrul Universității Tehnice a Moldovei (aprobat de Senatul UTM la 21 octombrie 2008).

Postdoctoratul, habilitatul

Articolul 31 din Legea învățământului definește:

- „Studiile de postdoctorat se pot realiza în instituțiile de învățământ superior sau de cercetări științifice. Înscrierea la postdoctorat se face pentru titularii diplomelor de doctor. Admiterea pentru postdoctorat se face la cerere. Persoanele care își fac postdoctoratul pot beneficia de concedii de creație de până la 2 ani, cu păstrarea salariului.
- Postdoctoratul se încheie cu susținerea publică a unei teze în fața unui consiliu științific, aprobat de Comisia Superioară de Atestare, și cu conferirea celui de-al doilea titlu științific – doctor habilitat”.

Criteriile de elaborare a tezei și de conferire a titlului de doctor habilitat sunt stabilite de Comisia Superioară de Atestare (exemplu: Ghid pentru postdoctoranzi, aprobat prin Hotărârea Senatului UTM din 02.04.2014).

Titlul de doctor habilitat creează priorități pentru obținerea titlului didactic de profesor universitar, privilegii la alegerea prin concurs la posturile de conducere universitare academice și de cercetare.

5.3.12. Concluzii

- Universitățile sunt autonome de a iniția sau a sista activitatea programelor de studii de licență, masterat și doctorat, dacă îndeplinesc condițiile de asigurare a calității prescrise de legislația în vigoare. Considerăm că procedura de confirmare a unor noi specialități la ciclul I, licență, trebuie simplificată.
- Guvernul stabilește cotele de admitere la studii în funcție de necesitatea în cadre, de posibilitățile de finanțare și ținând cont de capacitatea de formare a fiecărei universități. Stabilirea cotelor de admitere în bază de contract, în viziunea universităților, este o limitare neargumentată. Procedura de admitere este stabilită legislativ doar la nivel de cadrul, tipul și formele de examinare și criteriile de admitere se stabilesc autonom, de către instituții. Admiterea la studii a cetățenilor străini ține de competența universităților.

- Cadrul legislativ al RM asigură baza necesară pentru organizarea mobilităților academice ale studenților atât în interiorul, cât și în exteriorul țării. Universitățile au libertatea necesară pentru a stabili acorduri de mobilitate și schimb de studenți fără limitări suplimentare din partea guvernării. Sunt, de asemenea, definite procedurile de recunoaștere a perioadelor și modulelor de studii susținute pe parcursul mobilităților. Sunt definite regulile de transfer de la o instituție la alta și de la o formă de studii la alta. În Republică Moldova sunt nominalizate organele împuternicite cu recunoașterea actelor de studii și a calificărilor obținute în străinătate.
- Legislația în vigoare obligă instituțiile de învățământ superior să creeze sisteme instituționale proprii de asigurare a calității. În majoritatea universităților de stat au fost create Sisteme de Asigurare a Calității, folosind experiența universităților din țările europene, dar sunt și instituții fără aceste sisteme. Asigurarea externă a calității se efectuează prin evaluare externă, autorizare și acreditare. Autoevaluarea efectuată de structurile universitare este considerată un element de bază al procesului de asigurare a calității. Republica Moldova este în proces de creare a Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Învățământul Profesional, care va funcționa conform standardelor europene.
- Cadrul Național al Calificărilor al RM constă din Cadrul General, care definește abilitățile generale, și Cadrul Calificărilor pe Domenii de Studii, care nominalizează competențele profesionale pe domenii de formare. Cadrul Calificărilor este elaborat de universități de comun acord cu reprezentanții angajatorilor din ramura respectivă. Realizarea competențelor transversale și specifice, definite de Cadrul General, și a celor detaliate în Cadrul Calificărilor pe Domenii trebuie să servească drept indicator de referință pentru organele de evaluare internă și externă a calității programelor de studii respective.
- Repartizarea obligatorie a absolvenților, impusă instituțiilor, este, în opinia noastră, inadecvată. Se cer mecanisme economice de cointeresare a studenților pentru ocuparea posturilor vacante din structurile statale. Este necesar de a reface Cadrul Ocupațional, evidențiind ocupațiile care corespund nivelelor de calificare 6, 7, 8 (nivele de formare licență, masterat și doctorat). Universitățile își definesc de sine stătător necesitățile și creează structuri proprii de consiliere în carieră a studenților și de orientare profesională a elevilor.
- Planificarea conținutului programelor de studii și de organizare a procesului de studii ține de competența fiecărei instituții, care va ține cont de: particularitățile studiilor pe cicluri, forma de învățământ, specificul domeniului de formare. Documentele normative aprobate de Ministerul Educației stabilesc doar regulile generale de compatibilizare. Stagiile de practică sunt părți componente obligatorii ale programelor de formare profesională inițială, sunt orientate spre obținerea competențelor generice și speciale într-un domeniu de formare profesională. Studiile superioare se finalizează cu susținerea tezei de licență, de master sau de doctor, corespunzător ciclului de studiu. Prin conținutul tezei și susținerea ei publică se demonstrează realizarea de către student a finalităților de studii, definite în programul respectiv.
- Fiecare instituție are elaborat propriul sistem de calcul, planificare și distribuire a sarcinii academice a cadrelor didactice. Mai multe structuri universitare (secțiile de

studii, facultățile și catedrele) duc o evidență strictă a realizării acestei sarcini, periodic se întocmesc rapoarte. În lipsa unei finanțări separate și adecvate, planificarea și contabilizarea sarcinii cadrului didactic care revine cercetării științifice este formală. Este nevoie de a schimba radical aceste mecanisme.

- În învățământul superior (conform Legii învățământului), activitatea didactică se desfășoară în strânsă legătură cu activitatea științifică în diverse domenii. În instituțiile de învățământ superior activitatea de cercetare științifică și de proiectare are loc la catedre, în laboratoare, secții sau departamente. La această activitate pot participa studenții de la licență și, în mod obligatoriu, cei de la masterat și doctorat. Structurile interne de organizare și management a cercetării științifice sunt determinate de senatul instituției. Lucrările de cercetare sunt efectuate în baza proiectelor din cadrul Programelor de Stat, de Inovare și Transfer Tehnologic (subordonate Academiei de Științe), proiectelor bilaterale și granturilor internaționale, contractelor economice. Universitățile solicită schimbarea mecanismelor de finanțare a cercetării universitare.
- Programele de studii superioare de doctorat sunt de două tipuri: doctorat științific și doctorat profesional (pentru domeniile sport, arte). Studiile de doctorat se finalizează cu susținerea publică a tezei de doctorat, conferirea gradului de doctor în științe și eliberarea diplomei de doctor în științe. Diploma se eliberează de către instituția organizatoare de program, după confirmarea gradului de către Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare. Programele de studii superioare de doctorat se organizează în școli doctorale în cadrul instituțiilor de învățământ superior, organizațiilor din sfera cercetării și inovării, precum și în cadrul consorțiilor sau parteneriatelor naționale și internaționale. Legea învățământului a RM definește postdoctoratul ca treaptă superioară de cercetare, care se încheie cu susținerea publică a unei teze și conferirea celui de-al doilea titlu științific – doctor habilitat.

5.4. Interfețele autonomiei academice și autonomiei instituționale

În acest subcapitol este descris procesul de studii și activitățile aferente acestuia în contextul autonomiei universitare, în baza cadrului legislativ existent și a realităților din cadrul instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova. Abordarea situației existente pe interfețe permite crearea unei viziuni per ansamblu cu privire la autonomia academică în învățământul superior.

5.4.1. Interfața guvern – universitate

Generalități

Organul central al administrației publice în domeniul învățământului în Republica Moldova este Ministerul Educației, care elaborează standardele educaționale de stat și controlează realizarea lor, organizează și coordonează activitatea de elaborare a programelor și planurilor de învățământ, a manualelor și a altor materiale didactice, participă la elaborarea planurilor de admitere în instituțiile de învățământ subordonate, evaluează și acreditează instituțiile de în-

vățăământ, coordonează – împreună cu alte ministere și departamente – activitatea de cercetare științifică din instituțiile subordonate de învățăământ superior și de cercetare.

Organizarea și desfășurarea procesului de studii

Procesul de studii în învățăământul superior la ciclul I și ciclul II din Republica Moldova este organizat cu aplicarea Sistemului Național de Credite de Studiu (SNCS), elaborat în baza Sistemului European de Acumulare și Transfer al Creditelor (European Credit Transfer System – ECTS). Durata studiilor se cuantifică în credite (un an de studii în învățăământul superior corespunde unui număr de 60 de credite de studii transferabile).

Modul de organizare a procesului de studiu la ciclul I și ciclul II este stabilit în:

- Regulamentul de organizare a studiilor în învățăământul superior în baza Sistemului Național de Credite de Studiu (Ordinul Ministerului Educației nr. 726 din 20.09.2010).
- Regulamentul cu privire la organizarea studiilor superioare de masterat, ciclul II (Hotărârea Guvernului nr. 1455 din 24 decembrie 2007).

Legea învățăământului stipulează că în Republica Moldova anul universitar în învățăământul superior se începe la 1 septembrie și se finalizează până la 1 iulie, cu excepția ultimului an de studii, fiind format din două semestre cu o durată de cca. 15 săptămâni fiecare.

Alte prevederi ale Legii învățăământului sunt:

- Studiile superioare de licență se finalizează cu susținerea examenului de licență, care include o probă de profil, o probă de specialitate și un proiect/teză de licență.
- Absolvenților care au promovat cele două probe ale examenului de licență și au susținut teza de licență li se acordă titlul de licențiat în domeniul general de studiu urmat și li se eliberează diploma de licență. Absolvenții care nu au promovat examenul de licență primesc, la solicitare, o adeverință.
- Studiile superioare de masterat se finalizează cu susținerea tezei de master. Absolvenților care au susținut teza de master li se acordă titlul de master în domeniul general de studiu și specializarea urmată și li se eliberează diplomă de master.

Elaborarea planurilor de învățăământ și a programelor analitice

În ceea ce privește introducerea noilor programe de studii la ciclul I, licență, universitățile se bazează pe Legea privind aprobarea Nomenclatorului domeniilor de formare profesională și specialităților pentru pregătirea cadrelor în instituțiile de învățăământ superior, ciclul I, nr. 142 din 07.07.2005. În cazul în care noul program de studii / specialitate necesită a fi introdus, dată fiind cererea pieței muncii în cadre cu altfel de calificări, dar nu se regăsește în acest Nomenclator deja aprobat, atunci mai multe părți interesate (cum ar fi universitățile, agenții economici, asociațiile profesionale) vin cu o astfel de propunere către Ministerul Educației, Guvern pentru a fi analizată, iar în cazul avizului pozitiv, noua specialitate este aprobată de către Parlament prin lege.

Pentru introducerea programelor noi de studii la ciclul II, masterat, un nomenclator al domeniilor de formare profesională nu există, universitățile fiind libere în elaborarea lor. Ministerul Educației nu aprobă, ci doar se asigură că toate documentele aferente acestui proces sunt în ordine.

La ciclul III, doctorat, introducerea noilor programe de studii se face în baza Nomenclatorului specialităților științifice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 199 din 13 martie

2013; dat fiind faptul că numărul de locuri este strict limitat pe domenii, Academia de Științe a Moldovei este organul care decide cu privire la numărul acestora.

Planurile de învățământ pentru instituțiile de învățământ superior sunt elaborate de către catedrele de specialitate pentru fiecare ciclu, domeniu de pregătire profesională / specialitate și formă de organizare a învățământului (de zi, cu frecvență redusă, la distanță) conform Planului-cadru pentru studii superioare, aprobat prin Ordinul Ministerului Educației nr. 455 din 03.06.2011, și se aprobă de senatele universitare, de comun acord cu Ministerul Educației, în concordanță cu standardele educaționale de stat.

Lichidarea programelor de studii din anumite motive se face la inițiativa instituției de învățământ superior (cu toate că și Ministerul Educației are acest drept), în special dacă se obțin rezultate negative în urma procedurii de evaluare externă de către Agenția Națională de Asigurare a Calității în Învățământul Profesional (conform noilor prevederi ale Legii învățământului). Dacă există astfel de cazuri, Ministerul Educației poate propune Guvernului chiar să retragă dreptul de activitate a instituțiilor sau a programelor de formare profesională.

Planurile de învățământ sunt aprobate de către minister și se înregistrează într-un registru de evidență la Secția Studii a instituției de învățământ superior. Numărul de înregistrare și data aprobării se înscriu pe pagina de titlu a planului (Planul-cadru provizoriu pentru ciclul I – studii superioare de licență).

Programele analitice (Curriculumul) sunt elaborate de către un grup de profesori de la catedrele de specialitate și includ descrierea unității de curs și conținutul propriu-zis. În baza avizului favorabil al consiliului facultății, acestea sunt aprobate de senatul universitar. Cerințele privind elaborarea Curriculumului unității de curs sunt stabilite în Regulamentul de organizare a studiilor în învățământul superior în baza Sistemului Național de Credite de Studiu.

Atât planurile de studii, cât și programele analitice pot fi modificate / perfectate cu condiția implementării în următorul an de studii, iar versiunea nouă a acestora se va aplica persoanelor înmatriculate la studii în anul respectiv cu condiția că modificările au fost operate în modul stabilit până la finele anului precedent de studii și au fost făcute publice prin sistemul informațional al instituției.

Admiterea la studii

Admiterea în învățământul superior din Republica Moldova se efectuează în bază de concurs, candidații fiind selectați pe criterii de cunoștințe și aptitudini pentru specialitate / domeniul de formare profesională pentru care optează. Concursul de admitere se organizează în cadrul instituției de învățământ pe cicluri de învățământ și specialități / domenii, în funcție de limba de instruire, forma de învățământ și sursa de finanțare. Condițiile și metodologia de admitere în fiecare instituție de învățământ superior este publicată și plasată pe pagina web a universității până la începutul admiterii.

Anual, Guvernul stabilește un plan de înmatriculare la locurile cu finanțare de la bugetul de stat, pentru ciclurile I și II, și numărul locurilor de studii în bază de contract pentru ciclul I. Universitățile pot decide doar cu privire la numărul locurilor de studii în bază de contract pentru ciclul II.

La ciclul III, doctorat, planul de admitere cu finanțare de la bugetul de stat și în bază de contract nu este elaborat de către ÎIS, ci de către CSȘDT, în baza propunerilor AȘM, se avizează de către CNAA și se aprobă anual de către Guvern.

5.4.2. Interfața *management universitar – personal academic*

Într-o instituție de învățământ, procesul de studii se desfășoară fiind constituit din mai multe acțiuni / elemente. Cadrul didactic, pe lângă drepturi, are și datoria de a respecta anumite obligații de muncă, precum orarul, durata orelor de studii, completarea registrelor etc., care se precizează în Carta universitară și în Regulamentele interne ale ÎÎS.

Cadrele didactice sunt libere de a alege ceea ce vor să cerceteze, au posibilitatea de a proiecta activitățile academice împreună cu studenții, elaborează curriculumul și programele, respectând standardele de asigurare a calității etc.

Cadrele didactice nu sunt oficial clasificate drept funcționari publici. În Republica Moldova sunt criteriile naționale de angajare a personalului academic și aceasta se face în baza Regulamentului cu privire la modul de ocupare a posturilor didactice în instituțiile de învățământ superior, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 854 din 21.09.2010, și a Regulamentului cu privire la ocuparea posturilor didactice și de conducere și alegerea organelor de conducere în instituțiile de învățământ superior universitar din Republica Moldova, aprobat de Ministerul Educației, anexă la Ordinul nr. 697 din 4 noiembrie 2011.

Angajarea cadrelor didactice se efectuează în bază de concurs, anunțurile naționale reprezintă un element obligatoriu, iar cele internaționale nu sunt obligatorii.

Cadrele didactice, înainte de a fi alese prin concurs, sunt intervievate, iar angajarea ulterioară a acestora se face pe un termen fix. Din lipsă de necesitate, personalul academic poate fi concediat (disponibilizat, redus).

Evaluările cadrelor didactice se fac regulat, în fiecare an. Există programe instituționale de formare și dezvoltare a personalului academic. Conform Legii învățământului, fiecare cadru didactic trebuie să urmeze cursuri de perfecționare nu mai rar decât o dată la 5 ani.

De asemenea, există proceduri pentru a deveni conducător de doctorat, respectând prevederile Regulamentului privind organizarea și desfășurarea doctoratului și postdoctoratului.

Universitatea nu are libertate în determinarea scalei de salarizare, dar are dreptul de a stabili nivelul de salarizare, plățile suplimentare și promovările. Autonomia la nivel de personal / cadre este corelată cu responsabilitatea personală, iar neîndeplinirea responsabilităților, atât individuale, cât și colective, atrage o serie de sancțiuni și penalități (Codul muncii, regulamente de ordine internă, fișa de post).

5.4.3. Interfața *personal academic – studenți*

Legea învățământului RM prevede o serie de drepturi și obligațiuni pe care studenții și cadrele didactice trebuie să le respecte. De asemenea, studenții și cadrele au și alte îndatoriri, consemnate în regulamentele de ordine interioară ale instituțiilor de învățământ superior, iar încălcarea de către studenți a regulamentului de ordine interioară al instituției de învățământ superior atrage sancționarea lor până la exmatriculare (Legea învățământului nr. 547 din 21 iulie 1995, art. 56-58, cu modificările și completările ulterioare).

În instituțiile de învățământ superior se respectă drepturile și libertățile studenților. În organele de guvernare universitare (atât la nivel de universitate, cât și la cel de facultate) sunt reprezentanți ai studenților. Ei nu sunt reprezentanți ai membrilor Sindicatului studenților și există un proces de alegere directă a studenților în organismele de guvernare universitară.

Studentii au drept de vot deplin în toate comisiile universitare din care fac parte. De asemenea, reprezentanți ai studenților sunt în comisiile de planificare a Curriculumului. Studenții sunt antrenați în procesul de numire a rectorului, a decanilor, a șefilor de catedre și a cadrelor didactice. În acest scop, ei sunt membri titulari ai comisiilor de concurs respective.

În ceea ce privește implicarea studenților în asigurarea calității studiilor, aceștia participă activ la diverse chestionări / sondaje cu privire la calitatea cursului, programului urmat, prestația cadrelor didactice etc. Aceste chestionări se realizează anual la finele cursului, programului de studii și sunt anonime. Feedbackul studenților, obținut în acest mod, este discutat în cadrul ședințelor de catedră, consiliilor facultăților și consiliilor de administrație, organizate de către ÎIS.

5.4.4. Interfața *universitate – mediu de afaceri*

Mediul economic are influență asupra programelor educaționale pe care universitatea le elaborează. Vă prezentăm în continuare câteva exemple elocvente în acest sens la una din universitățile moldave.

În Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți sunt trei programe de studii deschise sub influența directă a mediului economic. Astfel, în anii 2001-2002, la Institutul de Cercetări pentru Culturile de Câmp „Selecția” din mun. Bălți, care practic nu avea specialiști tineri (majoritatea cercetătorilor erau aproape sau chiar de vârstă pensionară), s-a recurs la pregătirea viitorilor specialiști pentru instituția nominalizată. Au fost deschise la Universitate două programe de studii – Agroecologie și Agronomie. Programele de studii țineau cont de specificul pregătirii specialiștilor pentru Institutul de Cercetări pentru Culturile de Câmp „Selecția” din mun. Bălți. Circa 55% din disciplinele de studiu sunt promovate de colaboratorii acestei instituții. Toate tipurile de practici și majoritatea lucrărilor de laborator sunt efectuate în laboratoarele și pe terenurile Institutului „Selecția”. În câțiva ani, colecțivul acestei instituții a fost vădit întinerit. Sunt deja câțiva discipoli care-și fac studiile la doctorat.

În anul 2011, întreprinderea „DRA DraxlmaierAutomotive” SRL, înregistrată în Zona Liberă Economică Bălți, având o criză acută de manageri de nivel mijlociu (șefi de secții, ture, schimb etc.), s-a adresat conducerii Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți cu propunerea de a pregăti specialiști în domeniul ingineriei și managementului în transportul auto. După o muncă de câteva luni a fost elaborat planul de studii la specialitatea Inginerie și Management (în transportul auto) împreună cu specialiștii de la câteva universități din Germania, care țin cont îndeosebi de practica de pregătire a tinerilor specialiști. Un șir de cursuri au fost promovate chiar de un grup de cadre didactice din Germania, din instituții de învățământ tehnic din Moldova, Universitatea Tehnică a Moldovei, România.

În anul de studii 2012-2013 au fost înmatriculați primii 50 de tineri ce-și fac studiile la această specialitate. Pe parcursul a 4 ani, în afară de cunoștințele legate de specialitate, studenții învață intensiv limba germană. Există și un șir de alte programe de studii, cum ar fi Asistență socială, Psihologie, Administrație publică, un șir de specialități economice adaptate cerințelor mediului economic, la insistența reprezentanților acestui mediu. Legislația moldavă în vigoare nu interzice participarea unor personalități din lumea de afaceri la

activitatea consiliilor academice. Se permite angajarea unor personalități recunoscute din mediul de afaceri în comunitatea universitară.

Legislația în vigoare nu prevede crearea unor organizații comune de afaceri și de cercetare cu societățile comerciale. Universitatea poate doar încheia contracte de colaborare în vederea acordării unor servicii cu caracter instructiv, de cercetare, de prestare a serviciilor etc. De obicei, în universități există o anumită procedură de selecție a personalului academic asociat din mediul de afaceri. Toate universitățile din Republica Moldova au dreptul de a organiza activități de cercetare comună cu companiile naționale și cele internaționale.

5.4.5. Interfața *universitate – internaționalizare*

Una dintre prioritățile universităților o constituie cooperarea internațională. Activitățile universităților sunt direcționate spre stabilirea unor relații avantajoase de colaborare cu diverse instituții, universități, organizații finanțatoare, instituții de expertiză de peste hotare. Aceste colaborări pot determina consolidarea poziției actuale a universităților din Republica Moldova și dezvoltarea lor de mai departe.

Cooperarea internațională facilitează încadrarea universității în spațiul internațional al cunoașterii și al cercetării, promovarea și optimizarea activităților de cooperare și mobilitate internațională ale profesorilor și studenților.

În învățământul superior pe plan mondial, actualmente s-au conturat noi tendințe, cum ar fi: creșterea concurenței în mediul universitar cu diversificarea ofertei academice, sporirea mobilității academice (atât a cadrelor didactice, cât mai ales a studenților), migrația forței de muncă calificată.

În această ordine de idei, obiectivul principal al universităților din Republica Moldova este fortificarea cooperării internaționale în domeniile activității didactice, cercetării științifice, mobilității academice, recrutării cetățenilor străini la studii și creării parteneriatelor cu universități din alte țări.

Curricula universitară, calitatea programelor de studii și conținutul studiilor sunt componentele cele mai importante în contextul internaționalizării procesului de studii. Concurența tot mai mare a universităților europene pentru cei mai buni studenți impune modificări în curricula universitară. Accentele se deplasează de la abordarea cantitativă la cea calitativă, pe competențele studenților în domeniu după standarde internaționale. Astfel, la nivel național se produce globalizarea procesului didactic prin armonizarea curriculumelor cu standardele internaționale, la toate disciplinele și la toate nivelurile. Acest proces nu reprezintă o simplă aliniere la curricule deja existente ale universităților din țările economic avansate, ci se ține cont de particularitățile legislației naționale și ale sistemului de educație autohton. Armonizarea curriculumelor cu standardele internaționale sporește calitatea programelor de studii și conținutul acestora, diversifică competențele personalului didactic și abilitățile studenților.

Introducerea programelor de studii într-o limbă străină necesită internaționalizarea personalului didactic și a celui auxiliar, atât la nivel de discipline, cât și la nivel de facultate. În acest context, universitățile sunt obligate să asigure instruirea cadrelor didactice și a personalului auxiliar pentru o activitate internațională eficientă (cursuri de limbi străine, cursuri de specializare pedagogică și profesională).

Universitățile din Republica Moldova au dreptul să ofere titluri onorifice de ”profesor invitat” și „profesor asociat” profesorilor universitari cu nume notoriu în domeniu din alte centre universitare din lume (Carta instituției publice Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova, cu modificările și completările ulterioare, aprobată la ședința Senatului din 28 decembrie 2012). Politica în acest domeniu facilitează contactul profesional dintre cadrele didactice ale universităților din Republica Moldova și cele de peste hotare, reînnoirea și dezvoltarea legăturilor existente, oferă posibilitatea demarării unor proiecte comune de cercetare internaționale. Șefilor de catedră le se oferă posibilitatea de a invita cadre didactice din universitățile de peste hotare, pentru a ține cursuri studenților autohtoni, în conformitate cu curriculele naționale. Limbile de predare în aceste cazuri pot fi româna, rusa, engleza, franceza etc.

Universitățile din Republica Moldova promovează politica de susținere a mobilității cadrelor didactice și a studenților. Scopul politicii este extinderea studiilor în străinătate, cu accent pe dobândirea de cunoștințe care, puse în practică, să ducă la dezvoltarea universităților din Moldova și a cooperării internaționale.

Republica Moldova a accedat la Programul CEEPUS III (Program de schimburi pentru studii universitare în Europa Centrală) cu participare deplină, începând cu anul academic 2011-2012 (Cu privire la unele măsuri pentru implementarea în Republica Moldova a Acordului privind Programul de schimburi pentru studii universitare în Europa Centrală (CEEPUS III), semnat la Budva la 25 martie 2010, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 454 din 25.06.2012). Programul prevede stabilirea rețelelor universitare care oferă planuri de studii sau diplome comune (Joint Programmes / Degrees), ce duc spre realizarea studiilor comune.

În baza principiilor Spațiului European al Învățământului Superior, mobilitatea academică este susținută financiar prin numeroase programe educaționale și științifice ale Uniunii Europene: Tempus, Erasmus Mundus, Programul Cadru 7, Acțiunea „Marie Curie”, Programul „Jean Monnet” și altele.

Obiectivele parteneriatelor sunt de a dezvolta calificările celor mai motivați și talentați studenți și personal didactic și de a oferi o bună experiență internațională, cu scopul de a spori activitatea lor în lansarea pe piață, de a îmbunătăți învățământul superior din Republica Moldova și de a facilita Procesul de la Bologna. Aceste programe contribuie la consolidarea cooperării în domeniile educației și științei cu instituțiile de învățământ superior din țările europene.

Exemple de bune practici de sporire a calității programelor de studii și a conținutului studiilor ca urmare a cooperării internaționale de la Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți:

- Deschiderea specialității Asistență Socială prin intermediul proiectului din cadrul Programului TEMPUS T_JEP-10012-1995 (MD) ARUB: Studiengang Sozialwesen, martie 1995 – martie 1998.
- Actualizarea programelor de studii la specialitatea nominalizată prin implementarea altui Proiect TEMPUS – „Profesionalizarea învățământului în asistența socială”, nr. de înregistrare: TEMPUS ETF-JP-00471-2008, coordonator general: Gîp Fîpag – Grupul de Interes Public Formare și Inserție Profesională al Academiei din Grenoble

(Franța) –, care a avut drept obiectiv principal modernizarea programelor de studii din instituțiile de învățământ superior, în cadrul cărora se pregătesc asistenții sociali, în conformitate cu cerințele Procesului de la Bologna.

- Fortificarea calității programelor de studii prin intermediul Proiectului TEMPUS SCM-T005B05-2005 „The Development of a Quality Assurance System with inselected Universities in Moldova”, care a avut ca finalitate dezvoltarea sistemului de management al calității în universitate și elaborarea manualului „Management al Calității”.
- Dezvoltarea cursurilor profesionalizate în vederea facilitării adaptabilității profesionale a specialiștilor din sfera economiei pe piața muncii și eliberarea diplomelor duble cu Universitatea „Clermont-Ferrand”, Franța, în cadrul Proiectului „Modernizarea și dezvoltarea cursurilor profesionale”, nr. de înregistrare: 144920-TEMPUS-2008-FR-JPCR, coordonator: Universitatea „Auvergne Clermont-1”.
- Formarea cadrelor academice în proiectarea și realizarea unui curs universitar în mediul informațional prin abordarea centrată pe student prin Proiectul „Rețeaua educațională a profesorilor din VEST-EST”, nr. de înregistrare: 145035-TEMPUS-1-2008-1-LT-TEMPUS-JPTHN, coordonator: Kaunas University of Technology.
- Deschiderea unei noi specialități la Facultatea de Științe Reale a Universității din 1 septembrie 2012 – Inginerie și Management (în transportul auto), în parteneriat cu SRL Draexlmaier Automotive, care oferă posibilitatea de implicare a mediului de afaceri în procesul de educație ș.a.

În cadrul Proiectelor TEMPUS deja realizate, universitățile din Republica Moldova au beneficiat de dotare cu echipament informațional, cursuri de studiere a limbii engleze, seminare de instruire în managementul relațiilor internaționale, vizite de schimb de experiență la partenerii din țările UE; au fost publicate materiale didactice, au fost create centre moderne de instruire, au fost propuse noi oferte educaționale atât în învățământul universitar, cât și în cel postuniversitar.

Universitățile din Republica Moldova colaborează și cu Biroul Europa Centrală și de Est al Agenției Universitare a Francofoniei (AUF), mai ales cu instituțiile de învățământ superior din România, participante la Programul „Eugen Ionescu” de burse doctorale și de cercetare postdoctorală, în limba franceză.

În contextul Protocolului de colaborare între Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului din România și Ministerul Educației din Republica Moldova pentru anii de învățământ 2012-2013, 2013-2014, 2014-2015, studenții din Republica Moldova beneficiază de burse subvenționate de Guvernul României la ciclurile I, II și III de studii (Protocol de colaborare între Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului din România și Ministerul Educației din Republica Moldova, publicat la 5 septembrie 2012). Conform prevederilor Ordinului nr. 3100 din 29.01.2013 al Ministerului Educației Naționale al României, cadrele didactice autohtone beneficiază de burse pentru stagii de specializare cu durata de o lună (Ordin privind acordarea de stagii de specialitate cu durata de 1 lună – bursă/persoană, pentru un număr de 54 persoane de cadre didactice din Republica Moldova în baza cooperării interuniversitare România și Republica Moldova, începând cu anul universitar 2012/2013).

În afară de parteneriatele enumerate, universitățile din Republica Moldova încheie acorduri, contracte, memorandumuri de colaborare bilaterale cu universitățile de peste hotare ca platforme dinamice de cercetare, predare și beneficii reciproce.

Obiectivul prioritar al universităților din Republica Moldova constă în atragerea unui număr cât mai mare de cetățeni străini care doresc să urmeze studii universitare de licență sau de masterat. Acest obiectiv nu poate fi realizat fără informarea, sprijinirea și ghidarea permanentă a potențialilor candidați. În vederea realizării obiectivului vizat, în universități au fost create Direcții / Departamente de relații internaționale, coordonate de prorectorii pentru relații internaționale.

Prin rolul, activitățile, obiectivele și misiunea sa, Direcția / Departamentul de relații internaționale urmează să reprezinte un ajutor real, permanent, atât studenților străini, cât și absolvenților internaționali înscriși în programele postuniversitare. Acest ajutor este reglementat de normele naționale în vigoare (Legea privind regimul străinilor în Republica Moldova, nr. 547 din 21.07.1995, publicată la 09.11.1995 în Monitorul Oficial nr. 62-63, art. nr. 692, data intrării în vigoare 09.11.1995; Regulamentul privind eliberarea de invitații cetățenilor străini și apatrizilor, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 33 din 22.01.2004).

Politica generală și acțiunile pentru a realiza dimensiunea internațională a universității sunt independente. Remarcăm faptul că acțiunile de internaționalizare ale universităților derivă din deciziile acestora, însă se încadrează într-un spațiu comun de politici educaționale, valori și acțiuni. Deși avem independență și autonomie suficientă în acest context, remarcăm existența unei doze de monitorizare și supervizare asupra proceselor de internaționalizare. Astfel, conform Ordinului nr. 442 din 19 septembrie 2005 în vederea reglementării procedurii de stabilire a relațiilor de colaborare în domeniul educației de către instituțiile de învățământ din alte state și în scopul promovării politicii educaționale, Ministerul Educației aprobă (sau nu) semnarea acordurilor de colaborare. Suplimentar, există Planul-cadru, Regulamentul privind mobilitatea academică și alte acte normative care condiționează reglementări.

5.4.6. Concluzii

În continuare prezentăm câteva concluzii reieșite din analiza cu privire la autonomia academică, identificate în acest subcapitol. Scopul este de a evidenția atât punctele forte, cât și a scoate în evidență lacunele sistemului existent, care ar putea fi ulterior luate în considerație de către factorii de decizie atunci când vor fi operate modificări de îmbunătățire a cadrului legislativ în ceea ce privește autonomia universitară.

- În RM, Ministerul Educației este organul central responsabil de învățământ și care stabilește politicile în acest domeniu, proiectează și aplică strategiile naționale de dezvoltare a sistemului educațional, cu consultarea instituțiilor și autorităților administrației publice centrale și locale, precum și a partenerilor sociali, iar instituțiile de învățământ superior și de cercetare se subordonează acestuia. Totodată, instituțiile de învățământ superior dispun de autonomie în ceea ce privește organizarea procesului de studii și cercetare științifică, stabilirea specializărilor, elaborarea planurilor de

studii și a programelor analitice în conformitate cu standardele educaționale de stat (standardele sunt elaborate de Ministerul Educației), organizarea admiterii luând în considerație profilul instituției. În ceea ce privește, de exemplu, admiterea la studii în ÎÎS, în Republica Moldova ar putea fi aplicat sistemul mixt: numărul locurilor cu finanțare bugetară să se aprobe prin planul de înmatriculare aprobat de Guvern, reieșind din cererea pieței forței de muncă și interesul public, iar locurile pe bază de contract să fie stabilite de instituție, în baza autonomiei universitare, reieșind din capacitatea instituțională, numărul și calificarea profesorilor etc.

- La capitolul interferenței management universitar – personal academic, universitățile sunt autonome în selectarea și promovarea cadrelor didactice și a altor categorii de personal, în stabilirea criteriilor de evaluare a activității didactice și științifice, acordarea de titluri didactice. Cadrele didactice dispun de libertate în ceea ce privește elaborarea curriculumului și a programelor, alegerea materialului ce urmează a fi predat, proiectarea conținutului cursului, modalitatea de lucru cu studenții. Toate drepturile și obligațiunile cadrelor didactice sunt stipulate în diverse acte normative externe, precum Legea învățământului, Codul muncii, dar și în cele de ordine interioară ale ÎÎS, cum ar fi regulamentele interne și fișa de post.
- Drepturile și libertățile studenților și ale cadrelor didactice sunt pe deplin respectate de ÎÎS. Ca și cadrele didactice, studenții sunt reprezentați în toate structurile de guvernare ale universității (senat, consilii ale facultăților), dispun de o structură proprie la nivel național și universitate (Sindicate studențești), participă în procesul de alegere a reprezentanților conducerii universitare (rector, decani, șefi de catedră), fiind membri ai comisiilor de concurs. De asemenea, studenții se implică în diferite activități (de exemplu, sondaje) ce au drept scop îmbunătățirea calității studiilor.
- Legislația RM nu interzice sau limitează stabilirea unor relații de colaborare a ÎÎS cu mediul de afaceri, precum și cu diverse instituții de învățământ și științifice, cu centre și organizații din țară și din străinătate. Astfel, universitățile sunt autonome în stabilirea unor asemenea relații care vizează diverse activități, precum implicarea mediului de afaceri în elaborarea programelor de studii, organizarea activităților didactice și de instruire practică, activități de cercetare, formarea continuă a cadrelor, organizarea diferitor evenimente comune, dotare tehnico-materială etc. Prin urmare, universitățile sunt încurajate să se implice cât mai activ în astfel de colaborări, beneficiul acestora fiind enorm atât pentru universitate, cât și pentru mediul de afaceri și societate în general, având ca rezultat sporirea calității studiilor și, respectiv, dezvoltarea economică a țării.
- Dimensiunea de internaționalizare în universitățile moldave este realizată prin relații de colaborare cu instituții, universități, organizații finanțatoare, instituții de expertiză de peste hotare, prin mobilitatea cadrelor didactice și a studenților, participarea în diverse proiecte internaționale, oferirea unor programe de studii în limbi străine etc. Deși, conform legislației, universitățile din Republica Moldova au dreptul să ofere programe de studii în alte limbi moderne în afară de limba română, planul de admitere aprobat de Guvern prevede, la moment, locuri pentru studii în grupe cu predare doar în limbile română și rusă. Concomitent, programele internaționale susțin deschiderea programelor de studii cu predare și în alte limbi (de exemplu, Agenția Universitară

a Francofoniei susține filierele francofone). Oferirea programelor de studii nu doar în limba de stat ar atrage cetățenii străini. Un impediment în oferirea programelor de studii în limbi de circulație internațională este lipsa cadrelor didactice care dispun de competențele lingvistice necesare pentru a asigura un astfel de program, dar și numărul redus de studenți care dețin competențe la acest capitol.

5.5. Concluzii și pași următori

Reieșind din cele expuse în prezentul raport, vom face următoarele concluzii și constatări:

- În baza analizei resurselor bibliografice, a fost definită esența termenului / noțiunii de *autonomie academică*, percepută pentru o instituție de învățământ superior.
- Din mulțimea de criterii prin care se poate aprecia autonomia academică a unei instituții de învățământ superior au fost selectate 10 cele mai valoroase / importante (în condițiile Republicii Moldova): introducerea și lichidarea programelor de studii, admiterea la studii a studenților; recunoașterea studiilor; asigurarea calității programelor de studii, Cadrul Național al Calificărilor; angajarea absolvenților în câmpul muncii; conținutul și realizarea programelor de studii; sarcina didactică a cadrelor didactice; cercetarea științifică universitară; organizarea doctoratului.
- A fost creată o bază de date a principalelor legi, hotărâri de Guvern, acte aprobate de ministere și acte normative interne care se referă la învățământul superior din Republica Moldova și care au tangență cu diferite aspecte ale autonomiei universitare, inclusiv ale autonomiei academice.
- În subcapitolele 5.3 și 5.4 ale prezentului raport sunt prezentate rezultatele analizei legislației Republicii Moldova și a actelor normative universitare, făcute prin prisma a 10 criterii ale autonomiei universitare evidențiate anterior, dar și prin prisma celor 5 interfețe ale autonomiei academice. S-a constatat că baza legislativă care susține autonomia academică în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova oferă o anumită libertate universităților în exercitarea funcțiilor academice și de cercetare, cum ar fi: capacitatea universității de a lua decizii privind viziunea, misiunea și profilul academic; privind introducerea sau eliminarea programelor de studii; structura și conținutul acestora; criteriile de admitere la studii a studenților; organizarea procesului de studii; modalitățile de asigurare a calității programelor de studii; capacitatea de a decide asupra domeniilor, sferei, scopurilor și metodelor de cercetare științifică. Totodată, mai multe proceduri legate de planificarea programelor de studii, incluse în Planul-cadru și alte în regulamente; calea prea lungă de deschidere a noilor programe de studii (specialități); limitarea neargumentată a admiterii la studii a studenților cu taxă; subordonarea cercetării științifice universitare unei instituții incapabile de a înțelege rolul și locul acestei cercetări și multe alte deficiențe care există în legislația în vigoare a Republicii Moldova limitează libertatea / autonomia academică reală a universităților.
- La această etapă, scopul principal al raportului a fost de a crea baza de date privind autonomia academică universitară în universitățile din Republica Moldova, a constata care este situația la momentul de față. La următoarea fază a Proiectului (WP3) se va

studia legislația în vigoare a cinci țări-membre ale UE (Lituania, Scoția, Suedia, Danemarca și România) și actele normative interne ale mai multor universități din țările respective. Analiza se va face prin prisma celor 10 criterii ale autonomiei academice, evidențiate în capitolul 2 al prezentului raport. Astfel, având o bază de date amplă, comună pentru Republica Moldova și 5 țări europene, va fi posibil de a face o analiză comparativă profundă și multilaterală a autonomiei academice din universitățile din RM în comparație cu cea din țările europene, pentru a percepe mai bine care este și care ar trebui să fie gradul de autonomie academică a universităților moldave care, din bunele practici europene observate în acest studiu, merită a fi preluate, adaptate și implementate în țara noastră.

Referințe bibliografice

1. *Cadrul General al Calificărilor din Republica Moldova*, aprobat prin Hotărârea Colegiului Ministerului Educației din 26 decembrie 2010.
2. *Cadrul Național al Calificărilor: Învățământ Superior*. Min. Educației al R. Moldova, Chișinău: Bons Offices, 2013, 580 p.
3. *Caietul stagiului de practică. Pentru studenții studiilor superioare de licență, ciclul I, și studiilor superioare de masterat, ciclul II*, UTM 2011.
4. *Carta comună ENIC/NARIC de activități și servicii* din 9 iunie 2004.
5. *Carta instituției publice Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova*, cu modificările și completările ulterioare, aprobată la ședința Senatului din 28 decembrie 2012.
6. *Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova*, nr. 259 din 15.07.2004.
7. *Codul muncii al RM*, nr. 154. În: Monitorul Oficial nr. 159-162, din 29.07.2003.
8. *Convenția cu privire la recunoașterea atestatelor obținute în învățământul superior în statele din regiunea Europei*, adoptată la Lisabona la 11 aprilie 1997.
9. *Convenția de la Haga*, adoptată la 5 octombrie 1961.
10. Cu privire la unele măsuri pentru implementarea în Republica Moldova a *Acordului privind Programul de schimburi pentru studii universitare în Europa Centrală (CEEPUS III)*, semnat la Budva la 25 martie 2010, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 454 din 25.06.2012.
11. *Dicționar de termeni pedagogici*, Sorin Cristea. București: Editura Didactică și Pedagogică, R.A., 1998, 478 pag.
12. *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*. Eugenia Dima, Doina Cobeț, Laura Manea ș.a.; coord.: Eugenia Dima. Ch.: Arc, Gunivas, 2007, 2280 pag.
13. Estermann Thomas, Terhi Nokkala. *University Autonomy in Europe I*. Exploratory Study, European University Association, 2009.
14. Estermann Thomas, Terhi Nokkala and Monica Steinel. *University Autonomy in Europe II*. Tableau de Bord, European University Association, 2011.
15. *Ghid privind organizarea și desfășurarea stagiilor de practică*, UTM, 2010.
16. *Ghid pentru postdoctoranzi*, aprobat prin hotărârea Senatului UTM din 02.04.2014.
17. *Ghid privind elaborarea și susținerea tezelor / proiectelor de licență*, UTM, 2010.

18. *Ghid privind elaborarea și susținerea tezelor de master*, UTM, 2010.
19. Hotărârea Guvernului cu privire la plasarea în câmpul muncii a absolvenților instituțiilor de învățământ superior și mediu de specialitate de stat, nr. 923 din 4.09.2001.
20. *Legea educației naționale*. În: Monitorul Oficial al României, anul 179(XXIII), nr. 18 din 10 ianuarie 2011.
21. *Legea învățământului*, nr. 547 din 21.07.1995, art. 49 al. (1), modificat prin LP nr. 178 din 11.07.2012. În: MO nr.190-192/14.09.2012, art. 644; în vigoare din 01.01.2013.
22. *Legea privind aprobarea Nomenclatorului domeniilor de formare profesională și specialităților pentru pregătirea cadrelor în instituțiile de învățământ superior, ciclul I*, nr. 142 din 7.07.2005.
23. *Legea privind aprobarea Regulamentului de evaluare și acreditare a instituțiilor de învățământ*, nr. 423 din 4.06.1999.
24. *Legea privind regimul străinilor în Republica Moldova*, nr. 547 din 21.07.1995. În: Monitorul Oficial nr. 62-63 din 09.11.1995, art. 692, în vigoare din 9.11.1995.
25. *Legea privind regimul străinilor în Republica Moldova*, nr. 200 din 16.07.2010.
26. *Nomenclatorul specialităților științifice*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 199 din 13 martie 2013.
27. *Normele de timp pentru calcularea volumului de activitate realizat de corpul profesoral-didactic al UTM*, aprobate prin ordinul rectorului nr. 374-r din 01.07.2008.
28. Ordinul Ministerului Educației Naționale din România nr. 3100 din 29.12.2013 privind acordarea de stagii de specialitate cu durata de 1 lună – bursă/persoană, pentru un număr de 54 persoane de cadre didactice din Republica Moldova în baza cooperării interuniversitare România și Republica Moldova, începând cu anul universitar 2012/2013.
29. Ordinul Ministrului Educației nr. 614 din 12 iunie 2013 referitor la cotele de înmatriculare la studii a cetățenilor străini.
30. Ordinul Ministrului Educației nr. 175 din 20.05.1996 privind aprobarea normelor-model ale timpului de lucru pentru calculul volumului muncii didactice.
31. *Planul-cadru pentru studii superioare*, aprobat prin Ordinul Ministerului Educației nr. 455 din 3.06.2011.
32. Protocolul de colaborare între Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului din România și Ministerul Educației din Republica Moldova, publicat la 5 septembrie 2012.
33. Recomandarea nr. 1762 din 30.06.2006 a Adunării Parlamentare a Consiliului privind Libertatea Academică și Autonomia Universitară.
34. *Regulamentul-cadru de organizare și desfășurare a admiterii la studii superioare de licență (ciclul I) în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova*, aprobat prin Ordinul Ministerului Educației nr. 475 din 7.06.2012, cu modificările operate ulterior.
35. *Regulamentul-cadru privind organizarea examenului de finalizare a studiilor superioare de licență*, anexă la Ordinul Ministerului Educației și Tineretului nr. 84 din 15 februarie 2008.
36. *Regulamentul-cadru privind stagiile de practică în învățământul superior(ciclul I – studii superioare de licență, ciclul II – studii superioare de masterat)*.

37. *Regulamentul cu privire la funcționarea comisiilor de management al calității.*
38. *Regulamentul cu privire la instruirea străinilor în instituțiile de învățământ din Republica Moldova*, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 746 din 21.06.2003.
39. *Regulamentul cu privire la mobilitatea studenților și cadrelor didactice din instituțiile de învățământ superior*, aprobat prin Hotărârea Colegiului Ministerului nr. 64 din 16.07.2009.
40. *Regulamentului cu privire la modul de ocupare a posturilor didactice în instituțiile de învățământ superior*, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 854 din 21.09.2010.
41. *Regulamentul cu privire la ocuparea posturilor didactice și de conducere și alegerea organelor de conducere în instituțiile de învățământ superior universitar din Republica Moldova*, aprobat de Ministerul Educației, anexă la Ordinul nr. 697 din 04 noiembrie, 2011.
42. *Regulamentul cu privire la organizarea studiilor superioare de masterat, ciclul II*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1455 din 24.12.2007.
43. *Regulamentul de organizare a studiilor în învățământul superior în baza Sistemului Național de Credite de Studiu*, anexă la Ordinul Ministerului Educației nr. 726 din septembrie 2010.
44. *Regulamentul privind eliberarea de invitații cetățenilor străini și apatrizilor*, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 33 din 22.01.2004.
45. *Regulamentul privind organizarea și desfășurarea doctoratului și postdoctoratului*, anexa nr. 1 la Hotărârea Guvernului nr. 173 din 18 februarie 2008.
46. *Regulamentul privind organizarea și desfășurarea activității Școlii Doctorale de Inginerie din cadrul Universității Tehnice a Moldovei*, aprobat la ședința Senatului UTM din 21 octombrie 2008.
47. *Regulamentul privind organizarea și desfășurarea stagiilor de practică ale studenților la UTM*, 2010.
48. *Regulamentul privind recunoașterea, echivalarea și autentificarea actelor de studii și a calificărilor*, aprobat de Ministerul Educației în 2011.
49. *Regulamentul privind sistemul de management al calității din Universitatea Tehnică a Moldovei.*
50. *STANDARD (Examen de licență. Criterii de apreciere a cunoștințelor)*, aprobat la Consiliul Metodic al UTM, 2010.
51. *Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020”: Șapte soluții pentru creșterea economică și reducerea sărăciei*, aprobată prin Legea nr. 166 din 11 iulie 2012.

Surse electronice

52. www.eua.be
53. <http://www.university-autonomy.eu/dimensions/academic/>
54. <http://www.edu.md/ro/>
55. <http://www.utm.md/>
56. <http://www.anc.edu.ro/>
57. <http://www.utm.md/ro/acte-normative-interne/>
58. <http://www.cnaa.acad.md/>

Anexe

Anexa 5.1. Surse de date

No	Tip document	Titlu
1.	Lege	Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994, publicată la 18.08.1994 în Monitorul Oficial al R. Moldova 1, art. 1. Data intrării în vigoare: 27.08.1994
2.	Lege	Legea învățământului, nr. 547 din 21.07.1995, publicată la 09.11.1995 în Monitorul Oficial nr. 62-63, art. 692. Data intrării în vigoare: 09.11.1995
3.	Lege	Legea cu privire la evaluarea și acreditarea instituțiilor de învățământ din Republica Moldova, nr. 1257-XIII din 16.07.97, publicată în Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 69-70/583 din 23.10.1997
4.	Lege	Legea pentru modificarea și completarea Legii învățământului și a Legii cu privire la evaluarea și acreditarea instituțiilor de învățământ din Republica Moldova, nr. 328 din 24.03.1999, publicată la 03.06.1999 în Monitorul Oficial nr. 056. Promulgată la 26.05.1999
5.	Lege	Legea privind aprobarea Nomenclatorului domeniilor de formare profesională și al specialităților pentru pregătirea cadrelor în instituțiile de învățământ superior, ciclul I, nr. 142 din 07.07.2005, Publicată la 29.07.2005 în Monitorul Oficial nr. 101-103, art. 476. Data intrării în vigoare: 07.07.2005
6.	Lege	Legea cu privire la prevenirea și combaterea corupției, nr. 90 din 25.04.2008, publicată la 13.06.2008 în Monitorul Oficial nr. 103-105, art. 391
7.	Lege	Legea privind regimul străinilor în Republica Moldova, nr. 547 din 21.07.1995, publicată la 09.11.1995 în Monitorul Oficial nr. 62-63, art. 692. Data intrării în vigoare: 09.11.1995
8.	Lege	Legea privind politica de stat pentru inovare și transfer tehnologic nr. 289 din 10.07.2003, publicată la 08.08.2003 în Monitorul Oficial nr. 170, art. 697
9.	Lege	Legea privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale nr. 289 din 10.07.2003, publicată la 10.09.2004 în Monitorul Oficial nr. 168-170, art. 773
10.	Lege	Legea cu privire la sistemul de salarizare în sectorul bugetar nr. 35 din 23.12.2005, publicată la 03.03.2006 în Monitorul Oficial nr. 35-38, art. 148
11.	Lege	Legea salarizării nr. 847 din 14.02.2002, publicată la 11.04.2002 în Monitorul Oficial nr. 50-52, art. 336
12.	Lege	Legea privind achizițiile publice nr. 96 din 13.04.2007, publicată la 27.07.2007 în Monitorul Oficial nr. 107-111, art. 470
13.	Lege	Legea cu privire la parteneriatul public-privat nr. 179 din 10.07.2008, publicată la 02.09.2008 în Monitorul Oficial nr. 165-166, art. 605

№	Tip document	Titlu
14.	Lege	Legea securității și sănătății în muncă nr. 186 din 10.07.2008, publicată la 05.08.2008 în Monitorul Oficial nr. 143-144, art. 587
15.	Lege	Legea contabilității nr. 113 din 27.04.2007, publicată la 29.06.2007 în Monitorul Oficial nr. 90-93, art. 399
16.	Cod	Codul muncii al Republicii Moldova, nr. 154 din 28.03.2003, publicat la 29.07.2003 în Monitorul Oficial nr. 159-162, art. 648
17.	Cod	Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova, nr. 259 din 15.07.2004, publicat la 30.07.2004 în Monitorul Oficial nr. 125-129, art. 663
18.	Cod	Codul civil al RM, nr. 1107 din 06.06.2002, publicat la 22.06.2002 în Monitorul Oficial nr. 82-86, art. 661
19.	Cod	Codul fiscal al RM, nr. 1163 din 24.04.1997, republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Ediție Specială din 8 februarie 2007, p. 4
20.	Regulament aprobat de Parlamentul RM	Regulamentul acreditării organizațiilor din sfera științei și inovării, anexa nr. 1 la Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova, nr. 259 din 15.07.2004
21.	Regulament aprobat de Parlamentul RM	Regulamentul atestării cadrelor științifice și științifico-didactice de înaltă calificare, anexa 3 la Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova, nr. 259 din 15.07.2004
22.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	Regulamentul cu privire la modul de ocupare a posturilor didactice în instituțiile de învățământ superior, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 854 din 21.09.2010
23.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	Regulamentul privind organizarea și desfășurarea doctoratului și postdoctoratului, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 173 din 18.02.2008
24.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	Regulamentul cu privire la recunoașterea și echivalarea actelor de înaltă calificare științifică și științifico-didactică obținute în străinătate, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 472 din 06.05.2004
25.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	Regulamentul cu privire la scutirea de plata taxei de studii a studenților și elevilor instituțiilor de învățământ superior și mediu de specialitate de stat înmatriculați pe bază de contract, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 125 din 15 februarie 2001
26.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	Cu privire la cuantumurile burselor, altor forme de ajutoare sociale pentru studenții din instituțiile de învățământ superior, elevii din instituțiile de învățământ mediu de specialitate, secundar profesional și persoanele care studiază în învățământul postuniversitar, Hotărârea nr. 1009 din 01.09.2006
27.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	Regulamentul-cadru cu privire la modul și condițiile de acordare a burselor pentru studenții ciclului I, ciclului II, studii integrate, învățământ medical și farmaceutic din instituțiile de învățământ superior, elevii din instituțiile de învățământ mediu de specialitate și secundar profesional și persoanele care studiază în învățământul postuniversitar, anexa 3 la Hotărârea Guvernului nr. 1009 din 1 septembrie 2006

№	Tip document	Titlu
28.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	Aprobarea modificărilor și completărilor ce se operează în Hotărârea Guvernului nr. 1009 din 1 septembrie 2006, Hotărârea nr. 1287 din 18.11.2008
29.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	Regulamentul-cadru privind funcționarea căminelor din subordinea instituțiilor de învățământ de stat, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 74 din 25 ianuarie 2007
30.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	Regulamentul cu privire la organizarea studiilor superioare de masterat, ciclul II, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1455 din 24 decembrie 2007
31.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	Regulamentul cu privire la organizarea formării profesionale continue, anexa 2 la Hotărârea Guvernului nr. 1224 din 9 noiembrie 2004
32.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	Regulamentul cu privire la activitatea Consiliului Național de Formare Profesională Continuă, anexa 3 la Hotărârea Guvernului nr. 1224 din 9 noiembrie 2004
33.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	Regulamentul cu privire la modul de funcționare a instituțiilor de învățământ superior de stat în condiții de autonomie financiară, anexa 1 la Hotărârea Guvernului nr. 983 din 22 decembrie 2012
34.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	Regulamentul cu privire la acordarea unor garanții și compensații salariaților care îmbină munca cu studiile, anexa 1 la Hotărârea Guvernului nr. 435 din 23 aprilie 2007
35.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	Regulamentul cu privire la instruirea străinilor în instituțiile de învățământ din Republica Moldova, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 746 din 21.06.2003
36.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	Cu privire la unele măsuri pentru implementarea în Republica Moldova a Acordului privind Programul de schimburi pentru studii universitare în Europa Centrală (CEEPUS III), semnat la Budva la 25 martie 2010, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 454 din 25.06.2012
37.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	Regulamentul privind eliberarea de invitații cetățenilor străini și apatrizilor, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 33 din 22.01.2004
38.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	Hotărârea Guvernului privind condițiile de salarizare a personalului din instituțiile de învățământ superior de stat cu autonomie financiară, nr. 195 din 13-03-2013, publicată la 15.03.2013 în Monitorul Oficial nr. 56-59, art. 245, în vigoare de la 01.01.2013
39.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	HG cu privire la mijloacele speciale ale instituțiilor subordonate Ministerului Educației, publicată la 30.03.2007 în Monitorul Oficial nr. 43-46, art. 334
40.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	HG cu privire la plasarea în câmpul muncii a absolvenților instituțiilor de învățământ superior și mediu de specialitate de stat nr. 923 din 04.09.2001, publicată la 06.09.2001 în Monitorul Oficial nr. 108-109, art. 972

№	Tip document	Titlu
41.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	HG cu privire la taxele de cazare în căminele instituțiilor de stat de învățământ secundar profesional, mediu de specialitate, superior și din domeniul științei și inovării nr. 99 din 30.01.2007, publicată la 02.02.2007 în Monitorul Oficial nr. 014, art. 105
42.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	HG cu privire la aprobarea Documentației-standard pentru realizarea achizițiilor publice de bunuri și servicii nr. 763 din 11.10.2012, publicată la 19.10.2012 în Monitorul Oficial nr. 216-220, art. 825
43.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	HG pentru aprobarea Regulamentului privind achizițiile publice de lucrări nr. 834 din 13.09.2010, publicată la 17.09.2010 în Monitorul Oficial nr. 169-171, art. 923
44.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	HG nr. 95 din 05.02.2009 pentru aprobarea unor acte normative privind implementarea Legii securității și sănătății în muncă nr. 186-XVI din 10 iulie 2008, publicată la 17.02.2009 în Monitorul Oficial nr. 34-36, art. 138
45.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	HG cu privire la condițiile de salarizare a personalului din unitățile bugetare nr. 381 din 13.04.2006, publicată la 28.04.2006 în Monitorul Oficial nr. 66-69, art. 431
46.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	HG privind aprobarea Regulamentului cu privire la modul de calculare a perioadei de muncă în vederea acordării sporului pentru vechime în muncă personalului din unitățile bugetare, salarizat în baza Rețelei tarifare unice, nr. 801 din 20.07.2007, publicată la 10.08.2007 în Monitorul Oficial nr. 117-126, art. 889
47.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	HG pentru aprobarea Regulamentului cu privire la delegarea salariaților entităților din Republica Moldova, publicată la 13.01.2012 în Monitorul Oficial nr. 7-12, art. 30
48.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	HG cu privire la protecția copiilor și familiilor socialmente vulnerabile nr. 198 din 16.04.1993, publicată la 30.04.1993 în Monitorul Oficial nr. 4, art. 119
49.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	HG despre aprobarea Normelor provizorii de cheltuieli în bani pentru elevii (studenții) orfani și cei aflați sub tutelă/curatelă din școlile profesionale și de meserii, instituțiile de învățământ mediu de specialitate și superior universitar, școlile de tip internat și casele de copii, publicată la 06.08.2004 în Monitorul Oficial nr. 132-137, art. 1045
50.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	HG cu privire la salarizarea angajaților din unitățile cu autonomie financiară nr. 743 din 11.06.2002, publicată la 20.06.2002 în Monitorul Oficial nr. 79-81, art. 841
51.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	HG despre aprobarea Regulamentului cu privire la evaluarea condițiilor de muncă la locurile de muncă și modul de aplicare a listelor ramurale de lucrări pentru care pot fi stabilite sporuri de compensare pentru munca prestată în condiții nefavorabile, nr. 1335 din 10.10.2002, publicată la 31.10.2002 în Monitorul Oficial nr. 146-148, art. 1496

№	Tip document	Titlu
52.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	HG privind aprobarea Modulului de calculare a salariului mediu nr. 426 din 26.04.2004, publicată la 07.05.2004 în Monitorul Oficial nr. 73-76, art. 570
53.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	HG cu privire la aprobarea Regulamentului privind retribuirea muncii pentru anumite categorii de salariați cărora li se stabilește durata redusă a timpului de muncă nr. 1254 din 15.11.2004, publicată la 19.11.2004 în Monitorul Oficial nr. 208-211, art. 1439
54.	Act normativ aprobat de Guvernul RM	HG privind aprobarea Regulamentului cu privire la condițiile de stabilire, modul de calcul și de plată a indemnizațiilor pentru incapacitate temporară de muncă și altor prestații de asigurări sociale nr. 325 din 21.03.2007, publicată la 11.02.2005 în Monitorul Oficial nr. 24-25, art. 162
55.	Act normativ aprobat de Ministerul Educației (ME)	Regulamentul-cadru privind organizarea examenului de finalizare a studiilor superioare de licență, anexă la Ordinul Ministerului Educației și Tineretului nr. 84 din 15 februarie 2008
56.	Act normativ aprobat de ME	Ghid de implementare a Sistemului Național de Credite de Studiu, aprobat prin Hotărârea Colegiului METS nr. 3.1 din 23.02.2006 și pus în aplicare prin Ordinul nr. 140 din 25.02.2006
57.	Act normativ aprobat de ME	Regulament cu privire la mobilitatea studenților și cadrelor didactice din instituțiile de învățământ superior
58.	Act normativ aprobat de ME	Regulament-cadru al catedrei instituției de învățământ superior, anexa nr. 1 la Ordinul nr. 671 din 06.08. 2010
59.	Act normativ aprobat de ME	Regulamentul de organizare a studiilor în învățământul superior în baza Sistemului Național de Credite de Studiu, anexă la Ordinul Ministerului Educației nr. 726 din 20.09.2010
60.	Act normativ aprobat de ME	Plan-cadru pentru studii superioare, aprobat prin Ordinul Ministerului Educației nr. 455 din 03.06.2011
61.	Act normativ aprobat de ME	Regulamentul cu privire la ocuparea posturilor de conducere și alegerea organelor de conducere în instituțiile de învățământ superior universitar din Republica Moldova, anexa la Ordinul nr. 697 din 04 noiembrie, 2011
62.	Act normativ aprobat de ME	Regulamentul de organizare și desfășurare a admiterii la studii superioare de licență (ciclul I) în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova, anexă la Ordinul nr. 475 din 07.06.2012
63.	Act normativ aprobat de ME	Regulamentul de atestare a cadrelor didactice din învățământul preșcolar, primar, secundar, special, complementar, secundar profesional și mediu de specialitate, anexa 1 la Ordinul nr. 453 din 31.05.2012
64.	Act normativ aprobat de ME	Regulamentul privind recunoașterea, echivalarea și autentificarea actelor de studii și a calificărilor
65.	Act normativ aprobat de ME	Strategia consolidată de dezvoltare a învățământului pentru anii 2010–2015, aprobată prin Ordinul Ministrului Educației nr. 849 din 29.11.2010
66.	Act normativ aprobat de ME	Strategia învățământului superior din Republica Moldova în contextul Procesului Bologna din 24.05.2004

№	Tip document	Titlu
67.	Act normativ aprobat de ME	Normele metodologice de elaborare și aplicare a standardelor Programelor de formare profesională continuă, aprobate prin Ordinul Ministrului Educației, Tineretului și Sportului nr. 549 din 16.11.2005
68.	Act normativ aprobat de ME	Protocol de colaborare între Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului din România și Ministerul Educației din Republica Moldova, publicat la 05.09.2012
69.	Act normativ aprobat de ME	Ordinul Ministerului Învățământului nr. 328 din 27.10.1994 pentru aprobarea Instrucțiunii „Cu privire la ordinea determinării vechimii în muncă pedagogică și științifică”
70.	Act normativ al CNAA	Regulamentul privind activitatea comisiilor specializate de evaluare a organizațiilor din sfera științei și inovării, aprobat de ședința în plen a Comisiei de acreditare a organizațiilor din sfera științei și inovării și a Comisiei de atestare a personalului științific și științifico-didactic ale CNAA din 24 februarie 2005, proces-verbal nr. 1 (vizează doar organizațiile în proces de acreditare la 01.01.2011)
71.	Act normativ al CNAA	Ghid privind perfectarea tezelor de doctorat și a autoreferatelor, aprobat prin Hotărârea Comisiei de Atestare a CNAA, nr. AT03/1-1 din 23 aprilie 2009
72.	Act normativ al CNAA	Regulamentul cu privire la funcționarea consiliilor științifice specializate și conferirea gradelor științifice și titlurilor științifice și științifico-didactice în Republica Moldova, aprobat prin Hotărârea Comisiei de atestare a Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare din 25 noiembrie 2004 (proces-verbal nr.1)
73.	Act normativ al CNAA	Regulamentul privind constituirea și activitatea seminarului științific de profil, aprobat prin hotărârea Comisiei de atestare a cadrelor științifice și științifico-didactice a CNAA din 21 decembrie 2006 (proces-verbal nr. 7)
74.	Act normativ al CNAA	Regulamentul cu privire la evaluarea și clasificarea revistelor științifice, Hotărârea comună a Consiliului Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al Academiei de Științe a Moldovei și a Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare nr. 212 din 6 noiembrie 2008
75.	Act normativ aprobat de MMPSF	Convenție Colectivă (nivel ramural) pe anii 2011-2015, nr. 2 din 12.01.2011, publicată la 28.01.2011 în Monitorul Oficial nr. 18-21, art. 94, înregistrată la Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei la 12 ianuarie 2011, nr. 2
76.	Act normativ al Ministerului Finanțelor	Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 49 din 26.04.2012 „Cu privire la aprobarea Regulamentului privind evaluarea, raportarea sistemului de management financiar și control și emiterea declarației privind buna guvernare”, publicat în Monitorul Oficial nr. 135-141/803 din 06.07.2012

№	Tip document	Titlu
77. 78.	Act normativ al UTM	Statutul instituției de învățământ superior de stat Universitatea Tehnică a Moldovei, adoptat de Senatul Universității Tehnice a Moldovei în ședința din 26.12.2006, procesul-verbal nr. 4, cu respectarea prevederilor Legii învățământului nr. 547-XIII din 21.07.1995
79.	Act normativ al UTM	Regulamentul „Senat”, aprobat prin hotărârea Senatului Universității Tehnice a Moldovei, proces-verbal nr. 5 din 28.01.2003
80.	Act normativ al UTM	Regulamentul de organizare a studiilor în învățământul superior în baza Sistemului Național de Credite de Studiu, aprobat la ședința Senatului UTM, proces-verbal nr. 7 din 29.03.2011, și pus în aplicare prin ordinul nr. 242-r din 05.04.2011
81.	Act normativ al UTM	Regulamentul „Facultăți”, aprobat prin hotărârea Senatului Universității Tehnice a Moldovei, proces-verbal nr. 2 din 28.01.2003
82.	Act normativ al UTM	Regulamentul „Catedre”, aprobat prin hotărârea Senatului Universității Tehnice a Moldovei, proces-verbal nr. 5 din 28.01.2003
83.	Act normativ al UTM	Regulamentul cu privire la funcționarea Comisiilor de Management al Calității, aprobat în baza hotărârii Senatului UTM din 27 martie 2007
84.	Act normativ al UTM	Criterii, indicatori și proceduri de evaluare a programelor de studii în învățământul superior ciclul unu – studii licență, ciclul doi – studii master. Ghid elaborat în cadrul Proiectului TEMPUS JEP-26091-2005 „Implementarea Sistemului Instituțional de Asigurare Internă a Calității în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova”
85.	Act normativ al UTM	Regulamentul de funcționare al Consiliului Calității
86.	Act normativ al UTM	Regulamentul privind Sistemul de Management al Calității din Universitatea Tehnică a Moldovei, aprobat la ședința Senatului UTM. Proces-verbal nr. 4 din 21 decembrie 2004
87.	Act normativ al UTM	Regulamentul de funcționare a Centrului Universitar de Formare Continuă, hotărârea Senatului UTM din 22.04.2008
88.	Act normativ al UTM	Regulamentul cu privire la ocuparea posturilor didactice în Universitatea Tehnică a Moldovei, 2007
89.	Act normativ al UTM	Ghid privind elaborarea și susținerea tezelor / proiectelor de licență, elaborat în cadrul Proiectului 1444544 Tempus 2008-FR-JPHES „Dezvoltarea de parteneriate cu întreprinderile din Republica Moldova”, 2010
90.	Act normativ al UTM	STANDARD. Examen de licență. Criterii de apreciere a cunoștințelor, aprobat la Consiliul metodic al UTM
91.	Act normativ al UTM	Ghid privind elaborarea și susținerea tezelor de master, elaborat în cadrul Proiectului 1444544 Tempus 2008-FR-JPHES „Dezvoltarea de parteneriate cu întreprinderile din Republica Moldova”, 2010

№	Tip document	Titlu
92.	Act normativ al UTM	Monitorizarea activității de elaborare a proiectelor (tezelor) de licență / masterat, ordinul nr. 217-r din 05.03.2012
93.	Act normativ al UTM	Regulamentul privind organizarea și desfășurarea stagiilor de practică ale studenților la Universitatea Tehnică a Moldovei, elaborat în cadrul Proiectului 1444544 Tempus 2008-FR-JPHES „Dezvoltarea de parteneriate cu întreprinderile din Republica Moldova”, 2010
94.	Act normativ al UTM	Caietul stagiului de practică pentru studenții studiilor superioare de licență – ciclul I și studiilor superioare de masterat – ciclul II
95.	Act normativ al UTM	Ghid privind organizarea și desfășurarea stagiilor de practică, elaborat în cadrul Proiectului 1444544 Tempus 2008-FR-JPHES „Dezvoltarea de parteneriate cu întreprinderile din Republica Moldova”, 2010
96.	Act normativ al UTM	Regulamentul instituțional privind organizarea evaluării activității de învățare a studenților, hotărârea Senatului UTM din 07.12.2011, ordinul nr. 1032-r
97.	Act normativ al UTM	Regulamentul privind efectuarea și susținerea lucrărilor de laborator de către studenți
98.	Act normativ al UTM	Regulamentul cu privire la organizarea și desfășurarea instruirii la disciplinele repetate
99.	Act normativ al UTM	Regulamentul cu privire la susținerea repetată a colocviilor și examenelor
100.	Act normativ al UTM	Regulamentul privind organizarea și desfășurarea activității Școlii doctorale de inginerie UTM, aprobat la ședința Senatului din 21 octombrie 2008
101.	Act normativ al UTM	Ghid pentru postdoctoranzi, aprobat prin hotărârea Senatului UTM din 02.04.2014
102.	Act normativ al UTM	Regulamentul cu privire la formarea continuă a cadrelor didactice ale UTM, aprobat prin hotărârea Senatului UTM din 22.06.2004
103.	Act normativ al UTM	Ghid metodologic privind organizarea stagiilor cadrelor didactice la întreprinderi (formare continuă), examinat la ședința Senatului UTM din 23.03.2010
104.	Act normativ al UTM	Regulamentul de organizare și funcționare a Bibliotecii tehnico-științifice UTM, aprobat de rectorul UTM, adoptat la ședința Senatului UTM, procesul-verbal nr. 8 din 22.04.2008
105.	Act normativ al UTM	Regulamentul intern al Bibliotecii Universității Tehnice a Moldovei, aprobat de către directorul Bibliotecii UTM Zinaida Stratan la 23.04.2007
106.	Act normativ al UTM	Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a filialei bibliotecii de facultate, aprobat de către directorul Bibliotecii UTM Z. Stratan la 15.11. 2003
107.	Act normativ al UTM	Regulamentul de organizare și funcționare a Centrului de Asistență Antreprenorială și Management (CAAM), hotărârea Senatului UTM nr. 5 din 25 ianuarie 2011

No	Tip document	Titlu
108.	Act normativ al UTM	Regulamentul de funcționare a căminelor studențești ale UTM, adoptat la ședința Senatului UTM, proces-verbal nr. 5 din 28 ianuarie 2003
109.	Act normativ al UTM	Regulamentul de organizare și desfășurare a admiterii la studii superioare de licență (ciclul I) în Universitatea Tehnică a Moldovei în anul 2012, aprobat prin decizia Senatului Universității Tehnice a Moldovei din 26.06.12, procesul-verbal nr. 11
110.	Act normativ al UTM	Regulamentul Senatului Studenților Universității Tehnice a Moldovei, aprobat la Adunarea Generală de constituire a Senatului Studenților UTM, 2006
111.	Act normativ al UASM	Statutul UASM, ordinul nr. 186 din 28.08.1998
112.	Act normativ al UASM	Regulamentul cu privire la ocuparea posturilor didactice de conducere, hotărârea Senatului UASM nr. 7 din 27.05. 2005
113.	Act normativ al UASM	Regulamentul privind acordarea Bursei Senatului UASM, decizia biroului Senatului nr. 5 din 25.09. 2007
114.	Act normativ al UASM	Regulamentul privind activitatea Comitetului de evaluare externă a calității pregătirii specialiștilor în UASM, hotărârea Senatului UASM nr. 1 din 24.03.2006
115.	Act normativ al UASM	Regulamentul cu privire la organizarea studiilor superioare de masterat, ciclul II, hotărârea Senatului UASM nr. 4 din 14.03. 2008
116.	Act normativ al UASM	Codul de etică universitară, hotărârea Senatului UASM nr. 2 din 27.11.2009
117.	Act normativ al UASM	Regulamentul Concursului „Profesorul anului”, hotărârea Consiliului de Administrație nr. 118 din 29.05. 2007, modificată în 2008-2013
118.	Act normativ al UASM	Regulament intern, ordinul nr. 12 din 02.02.2010
119.	Act normativ al UASM	Regulamentul de activitate a Comisiei de Etică a UASM, hotărârea Senatului UASM nr. 5 din 25.06. 2010
120.	Act normativ al UASM	Regulamentul cu privire la activitatea Juriilor (Comisiilor de analiză) în rezolvarea situațiilor studenților în UASM, decizia biroului Senatului nr. 24 din 21.06. 2011
121.	Act normativ al UASM	Regulamentul instituțional privind evaluarea activității de învățare a studenților în Universitatea Agrară de Stat din Moldova, decizia biroului Senatului nr. 28 din 08.08. 2012
122.	Act normativ al UASM	Regulamentul cu privire la criteriile pentru ocuparea posturilor didactice și de conducere, conferirea titlurilor științifice și didactice, hotărârea Senatului UASM nr. 2 din 21.12.2012
123.	Act normativ al ASEM	Carta Academiei de Studii Economice din Moldova, adoptată de Senatul ASEM la ședința din 24.04.1996
124.	Act normativ al ASEM	Statutul Academiei de Studii Economice din Moldova, adoptată de Senatul ASEM în ședința din 27.12.2006, procesul-verbal nr. 3, cu respectarea prevederilor Legii învățământului nr. 547-XIII din 21.07.1995

№	Tip document	Titlu
125.	Act normativ al ASEM	Codul de etică universitară al ASEM, adoptat de Senatul ASEM în ședința din 21.02.2007, procesul-verbal nr. 7
126.	Act normativ al ASEM	Conceptul sistemului de asigurare a calității studiilor în ASEM, adoptat de Senatul ASEM în ședința din 31.10.2007, proces-verbal nr. 4
127.	Act normativ al ASEM	Declarația rectorului privind politica de asigurare a calității în ASEM din 31 octombrie 2007
128.	Act normativ al ASEM	Strategia informatizării ASEM pentru perioada 2010-2015, adoptată de Senatul ASEM în ședința din 28.10.2009, proces-verbal nr. 1/1
129.	Act normativ al ASEM	Manualul Sistemului de Management al Calității, adoptat de Senatul ASEM în ședința din 19.11.2008, proces-verbal nr. 4
130.	Act normativ al ASEM	Regulamentul de funcționare a Consiliului metodic-științific al ASEM și a Comisiei metodice a facultății, adoptat de Senatul ASEM în ședința din 27.10.2010, proces-verbal nr. 4
131.	Act normativ al ASEM	Regulamentul Senatului Studenților Academiei de Studii Economice, adoptat de Senatul ASEM în ședința din 24.11.2004, proces-verbal nr. 4
132.	Act normativ al ASEM	Regulamentul Consiliului Studentesc al Facultății Academiei de Studii Economice din Moldova, adoptat de Senatul ASEM în ședința din 24.11.2004, proces-verbal nr. 4
133.	Act normativ al ASEM	Regulamentul privind modul de întocmire a borderourilor în ASEM în condițiile sistemului computerizat de evidență a reușitei studenților, adoptat de Senatul ASEM în ședința din 22.03.2004, proces-verbal nr. 27
134.	Act normativ al ASEM	Regulamentul privind organizarea și funcționarea căminelor studentești ASEM și CNC, adoptat de Senatul ASEM în ședința din 25.04.2007, proces-verbal nr. 8
135.	Act normativ al ASEM	Regulamentul cu privire la modul și condițiile de acordare a burselor studenților, persoanelor care studiază în învățământul postuniversitar ASEM, adoptat de Senatul ASEM în ședința din 27.12.2006, proces-verbal nr. 8
136.	Act normativ al ASEM	Regulamentul de organizare și funcționare a Comisiei de etică universitară a ASEM, adoptat de Senatul ASEM în ședința din 25.04.2007, proces-verbal nr. 8
137.	Act normativ al ASEM	Regulamentul privind activitatea îndrumătorului grupei academice, adoptat de Senatul ASEM în ședința din 25.04.2007, proces-verbal nr. 8
138.	Act normativ al ASEM	Regulamentul Centrului de cercetare economică al ASEM, Adoptat de Senatul ASEM în ședința din 31.10.2007, proces-verbal nr. 4
139.	Act normativ al ASEM	Regulamentul de funcționare al Departamentului de Management al Calității și Dezvoltare Curriculară al ASEM, adoptat de Senatul ASEM în ședința din 26.12.2007, proces-verbal nr. 5
140.	Act normativ al ASEM	Regulamentul intern al ASEM, adoptat prin ordinul rectorului ASEM nr. 167 A din 25.11.2008, cu consultarea Comitetului Sindical al Salariaților

No	Tip document	Titlu
141.	Act normativ al ASEM	Regulamentul de organizare și desfășurare a examenului de licență în formă scrisă în ASEM, adoptat de Senatul ASEM în ședința din 25.02.2009, proces-verbal nr. 7
142.	Act normativ al ASEM	Regulamentul de organizare și desfășurare a Concursului „Pedagogul anului” în ASEM, adoptat de Senatul ASEM în ședința din 28.04.2010, proces-verbal nr. 4
143.	Act normativ al ASEM	Regulamentul privind organizarea examenului de finalizare a studiilor superioare de licență în ASEM, adoptat de Senatul ASEM în ședința din 27.10.2010, proces-verbal nr. 4
144.	Act normativ al ASEM	Ghid privind elaborarea și susținerea tezei de licență, adoptat de Senatul ASEM în ședința din 27.10.2010, proces-verbal nr. 4
145.	Act normativ al ASEM	Ghid privind elaborarea și susținerea tezei de master, adoptat de Senatul ASEM în ședința din 27.10.2010, proces-verbal nr. 5
146.	Act normativ al ASEM	Regulamentul de organizare și desfășurare a Concursului „Profesorul anului” al ASEM, adoptat de Senatul ASEM în ședința din 29.06.2012, proces-verbal nr. 10
147.	Act normativ al ASEM	Regulamentul privind promovarea anului de studii. Procedura operațională: PO.01, adoptat de Senatul ASEM în ședința din 04.04.2012, proces-verbal nr. 7
148.	Act normativ al ASEM	Regulamentul privind evaluarea activității de învățare a studenților, adoptat de Senatul ASEM în ședința din 14.03.2012, proces-verbal nr. 6
149.	Act normativ al ASEM	Regulamentul privind prevenirea plagiatului în rândul studenților/ masteranzilor, adoptat de Senatul ASEM în ședința din 27.02.2013, proces-verbal nr. 5
150.	Act normativ al ASEM	Regulamentul de funcționare a Serviciului Știință ASEM, adoptat de Senatul ASEM în ședința din 14.04.2007, proces-verbal nr. 7
151.	Act normativ al ASEM	Regulamentul Centrului de Instruire și Consultanță în Afaceri (MACIP), adoptat de Senatul ASEM în ședința din 28.01.2009, proces-verbal nr. 5
152.	Act normativ al ASEM	Regulamentul de organizare și desfășurare a activității Centrului de Plasament și Relații cu Agenții Economici, adoptat de Senatul ASEM în ședința din 17.09.2009, proces-verbal nr. 2
153.	Act normativ al ASEM	Regulamentul privind organizarea Concursului Ideilor de Afaceri, adoptat de Senatul ASEM în ședința din 17.09.2009, proces-verbal nr. 2
154.	Act normativ al ASEM	Regulamentul de organizare și funcționare a Școlii Masterale de Excelență în Economie și Business a ASEM, adoptat de Senatul ASEM în ședința din 20.04.2011, proces-verbal nr. 7
155.	Act normativ al ASEM	Regulamentul de organizare și funcționare a Școlii Doctorale a ASEM, adoptat de Senatul ASEM în ședința din 29.04.2011, proces-verbal nr. 7
156.	Act normativ al USMF	CARTA Instituției Publice UNIVERSITATEA DE STAT DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE „NICOLAE TESTEMIȚANU” DIN REPUBLICA MOLDOVA, cu modificările și completările ulterioare, aprobată la ședința Senatului din 28 decembrie 2012

№	Tip document	Titlu
157.	Act normativ al USMF	Ordin privind acordarea de stagii de specialitate cu durata de 1 lună – bursă/persoană, pentru un număr de 54 persoane – cadre didactice din Republica Moldova în baza cooperării interuniversitare România și Republica Moldova, începând cu anul universitar 2012/2013, Ordinul Ministerului Educației Naționale din România nr. 3100 din 29.12.2013
158.	Act normativ al USARB	Statutul USARB, aprobat la ședința Senatului din 02.01.2013
159.	Act normativ al USARB	Planul de dezvoltare strategică al USARB, aprobat la ședința Senatului din 20.03.2013
160.	Act normativ al USARB	Regulamentul intern al USARB, proiect
161.	Act normativ al USARB	Contractul colectiv de muncă, aprobat la ședința comună a Comitetului sindical al USARB cu angajatorul din 09.04.2012
162.	Act normativ al USARB	Regulamentul cu privire la salarizarea angajaților USARB, aprobat la ședința Senatului din 16.02.2011, modificat în ședința Senatului din 16.11.2011
163.	Act normativ al USARB	Regulamentul cu privire la acordarea ajutorului material salariaților USARB, proiect
164.	Act normativ al USARB	Regulamentul cu privire la premiarea salariaților USARB, proiect
165.	Act normativ al USARB	Regulamentul cu privire la desfășurarea concursului pentru ocuparea funcțiilor manageriale nondidactice, aprobat prin ordinul rectorului nr. 02-154 din 15.11.2011
166.	Act normativ al USARB	Regulamentul cu privire la utilizarea rețelei de telefonie mobilă colectivă (CUG), aprobat prin ordinul rectorului nr. 02-04 din 18.01.2012
167.	Act normativ al USARB	Regulamentul Serviciului resurse umane și planificare economică, aprobat prin ordinul rectorului nr. 02-85 din 18.08.2012
168.	Act normativ al USARB	Regulamentul cu privire la funcționarea Comisei de anchetă de serviciu, aprobat prin ordinul rectorului nr. 06-101 din 14.09.2010
169.	Act normativ al USARB	Regulamentul cu privire la funcționarea Comitetului pentru securitate și sănătate în muncă, aprobat prin ordinul rectorului nr. 07-47 din 17.01.2012
170.	Act normativ al USARB	Regulamentul cu privire la desfășurarea admiterii la USARB, aprobat prin ordinul rectorului
171.	Act normativ al USARB	Codul de etică al USARB

Anexa 5.2. Metoda de colectare a datelor – autonomia academică

Studentii		Vă rugăm să bifați.	
131.	Admiterea studenților la universitate este selectivă?	Da	Nu
132.	Universitatea este singură responsabilă de admiterea studenților la:	Da	Nu
	programe de licență?		
	programe de master?		
	programe de doctorat?		
133.	Guvernul sau alt organ extern controlează admiterea studenților la universitate?	Da	Nu
134.	În mod normal, studenții sunt reprezentați în structurile / organele de guvernare ale universității?	Da	Nu
135.	Dacă da, atunci sunt ei reprezentați de responsabili din cadrul Sindicatelor studențești?	Da	Nu
136.	Dacă nu, atunci există vreun proces pentru alegerea directă a studenților în cadrul structurilor / organelor de guvernare (consiliu/senat/consiliul academic)?	Da	Nu
137.	Sunt studenții reprezentați formal în cadrul consiliilor facultăților?	Da	Nu
138.	Dacă da, atunci sunt ei reprezentați de responsabili din cadrul Sindicatelor studențești?	Da	Nu
139.	Dacă nu, atunci există vreo formă pentru alegerea directă a reprezentanților studenților?	Da	Nu
140.	Sunt studenții reprezentați formal în cadrul consiliilor / comisiilor departamentale?	Da	Nu
141.	Dacă da, atunci sunt ei reprezentați formal de reprezentanți din cadrul Sindicatelor studențești?	Da	Nu
142.	Dacă nu, atunci există vreun proces pentru alegerea directă a reprezentanților studenților?	Da	Nu
143.	Studenții au dreptul de vot deplin în cadrul tuturor comisiilor universitare în care se află?	Da	Nu
144.	Studenții sunt reprezentați în cadrul comisiilor de planificare a Curriculumului?	Da	Nu
145.	Studenții sunt implicați în numirea rectorului / președinților?	Da	Nu
146.	Dacă da, atunci sunt ei membri cu drepturi depline ai comisiilor de numire / alegere?	Da	Nu
147.	Dacă nu, atunci cum sunt ei implicați?		

148.	Studentii sunt implicați în numirea decanilor?	Da	Nu
149.	Dacă da, atunci sunt ei membri cu drepturi depline ai comisiilor de numire / alegere?	Da	Nu
150.	Dacă nu, atunci cum sunt ei implicați?		
151.	Studentii sunt implicați în numirea șefilor de departamente?	Da	Nu
152.	Dacă da, atunci sunt ei membri cu drepturi depline ai comisiilor de numire / alegere?	Da	Nu
153.	Dacă nu, atunci cum sunt ei implicați?		
154.	Studentii sunt implicați în numirea membrilor cadrelor academice / didactice?	Da	Nu
155.	Dacă da, atunci sunt ei membri cu drepturi depline ai comisiilor de numire / alegere?	Da	Nu
156.	Dacă nu, atunci cum sunt ei implicați?		

Autonomia academică

157.	Există vreo Agenție Națională de Asigurare a Calității?	Da	Nu
158.	Este aceasta un organism independent?	Da	Nu
159.	Dacă există un organism național de asigurare a calității, atunci cât de frecvent sunt evaluate universitățile?	<i>Vă rugăm să bifați.</i>	
	La fiecare 3 ani		
	La fiecare 4 ani		
	La fiecare 5 ani		
	La fiecare 6 ani		
	Altele (<i>Vă rugăm să indicați</i>)		
160.	Există vreun organism național de acreditare?	Da	Nu
161.	Dacă da, este acesta un organism independent?	Da	Nu
162.	Guvernul prescrie standardele Curriculumului național?	Da	Nu
163.	Dacă da, ce proporție / parte a Curriculumului este acoperită / prescrisă de standardele naționale? (%)		
164.	Standardele naționale se aplică la toate cele trei cicluri?	Da	Nu
165.	Universitățile sunt libere să elaboreze noi programe de studii?	Da	Nu
166.	Care este procesul intern de aprobare a noilor programe de studii și module?		
167.	Universitatea are / dispune de un oficiu / departament intern de asigurare a calității?	Da	Nu
168.	Universitatea are / dispune de un Cod de practici intern de asigurare a calității?	Da	Nu

169.	Universitatea monitorizează în mod sistematic calitatea predării-învățării?	Da	Nu
170.	Universitatea stabilește indicatori interni de performanță?	Da	Nu
171.	Curriculumul este „determinat” de factori externi:	Da	Nu
	regulamente profesionale?		
	cerințele mediului de afaceri și industriei?		
	factori de angajare?		
172.	Plasarea integrată în câmpul muncii cu partenerii industriali face parte din Curriculum?	Da	Nu
173.	Membrii externi (reprezentanți ai mediului de afaceri, industriei, comunității) fac parte din comisiile de planificare și aprobare a Curriculumului?	Da	Nu

Internaționalizare

174.	Universitatea are strategii publicate și convenite pentru internaționalizare?	Da	Nu
175.	Universitatea trebuie să raporteze parteneriatele internaționale vreunui organism extern?	Da	Nu
176.	Parteneriatele internaționale sunt restricționate pentru instituțiile de învățământ superior recunoscute?	Da	Nu
177.	Pot universitățile să elaboreze liber programe de studii comune sau integrate împreună cu parteneri internaționali?	Da	Nu
178.	Aceste programe de studii sunt supuse procesului de acreditare națională?	Da	Nu
179.	Mobilitatea studenților face parte din strategia de internaționalizare?	Da	Nu
180.	Mobilitatea cadrelor didactice face parte din strategia de internaționalizare?	Da	Nu
181.	Studenții primesc credite academice depline pentru rezultatele învățării, obținute prin intermediul mobilității?	Da	Nu
182.	Amplasările internaționale în câmpul de muncă fac parte din strategia de internaționalizare?	Da	Nu
183.	Vă rugăm să indicați pentru fiecare dintre organismele enumerate mai jos gradul de influență asupra politicii învățământului superior național.		
		<i>Vă rugăm să bifați.</i>	
		Puțină influență	Oarecare influență
			Influență considerabilă
Adunarea Națională / Parlamentul (sau echivalentul)			
Guvernul / Ministerul Educației (sau echivalentul)			

Administrația / autoritățile regionale				
Organizațiile naționale (organisme consultative, organisme reprezentative etc.)				
Conducerea instituțională (rectori / președinți sau echivalentul)				
Comisia Europeană				
Părțile interesate externe (industrie / mediul de afaceri etc.)				
184.	Vă rugăm să indicați în raport cu fiecare dintre părțile interesate enumerate mai jos influența lor în determinarea misiunii și strategiei generale a instituției de învățământ superior.			
		<i>Vă rugăm să bifați.</i>		
		Puțină influență	Oarecare influență	Influență considerabilă
Adunarea Națională / Parlamentul (sau echivalentul)				
Guvernul / Ministerul Educației (sau echivalentul)				
Administrația / autoritățile regionale				
Organizațiile naționale (organisme consultative, organisme reprezentative etc.)				
Conducerea instituțională (rectori / președinți sau echivalentul)				
Cadrele didactice / academice				
Studenți				
Cadrele instituționale administrative / de suport				
Comisia Europeană				
Părțile interesate externe (industrie / mediul de afaceri etc.)				

PARTENERI MD

- Universitatea Tehnică a Moldovei
- Universitatea de Stat din Moldova
- Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie, „Nicolae Testemițanu”
- Universitatea Agrară de Stat din Moldova
- Academia de Studii Economice a Moldovei
- Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți
- Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul
- Universitatea de Stat din Comrat
- Consiliul Național al Rectorilor din Republica Moldova
- Ministerul Educației al Republicii Moldova
- Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova
- Sindicatul Educației și Științei din Republica Moldova
- Consiliul Național al Organizațiilor Studentești din Moldova
- Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova

Ministerul Educației
al Republicii Moldova

Ministerul Finanțelor
al Republicii Moldova

PARTENERI UE

- Universitatea Aalborg
- Universitatea Mykolas Romeris
- Institutul Regal de Tehnologie
- Universitatea din Gloucestershire
- Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

